

वार्षिक प्रतिवेदन

आ.व. २०६७/२०६८

वार्षिक प्रतिवेदन आ.व. २०६७/२०६८

केन्द्रीय कार्यालय

हरिहरभवन, ललितपुर, नेपाल
पोस्ट बक्स नं. ९१८२, काठमाडौं
फोन: ०१-५०१००१५, फ्याक्स: ९७७-१-५५४७९७३
ईमेल: nhrc@nhrcnepal.org
वेबसाइट: www.nhrcnepal.org

क्षेत्रीय कार्यालयहरू

बरगाछी, विराटनगर
फोन: ०२१-४९९२३१, ४६१०९३
फ्याक्स: ९७७-२१-४६११००
ईमेल: nhrcbrt@nhrcnepal.org

देवीचोक जनकपुरधाम, धनुषा
फोन: ०४१-५२७८११, ५२७८१२
फ्याक्स: ९७७-०४१-५२७२५०
ईमेल: nhrcjnk@nhrcnepal.org

जनप्रिय मार्ग, पोखरा
फोन: ०६१-४६२८११, ४६३८२२
फ्याक्स: ९७७-०६१-४६५०४२
ईमेल: nhrcpkr@nhrcnepal.org

शान्तिनगर, नेपालगञ्ज
फोन: ०८१-५२६७०७, ५२६७०८
फ्याक्स: ९७७-८१-५२६७०६
ईमेल: nhrcnpj@nhrcnepal.org

उत्तर बेहडी, धनगढी
फोन: ०९१-५२५६२१, ५२५६२२
फ्याक्स: ९७७-९१-५२५६२३
ईमेल: nhrcdhn@nhrcnepal.org

उपक्षेत्रीय कार्यालयहरू

जुम्लाबजार, जुम्ला, फोन: ०८७-५२०२२२
दिक्तेल, खोटाङ, फोन: ०३६-४२०२८४
बुटवल, रूपन्देही, फोन: ०७१-५४६९११

राष्ट्रिय मानवअधिकार आयोग
हरिहरभवन, ललितपुर, नेपाल

वार्षिक प्रतिवेदन

(आ.व. २०६७/२०६८)

राष्ट्रिय मानवअधिकार आयोग

हरिहरभवन, ललितपुर, नेपाल

आयोगका पदाधिकारीहरू

अध्यक्ष

माननीय केदारनाथ उपाध्याय

सदस्यहरू

माननीय रामनगिना सिंह

माननीय गौरी प्रधान

माननीय डा. लीला पाठक

माननीय डा. के. बी. रोकाया

सचिव

विशाल खनाल

संयोजन/लेखन
कैलाशकुमार सिवाकोटी
सरिता ज्ञवाली

ले-आउट
महेशमान नकमी

प्रकाशक
राष्ट्रिय मानवअधिकार आयोग
पो.ब.न. ९१८२, काठमाडौं, नेपाल

प्रकाशन मिति
मङ्सिर २०६८

प्रति : ५००

प्रतिवेदन नं. : ७९/१२९/०६८ (के. का.)

मुद्रण : एपेक्स प्रिन्टिङ्ग प्रेस प्रा.लि.

सर्वाधिकार : राष्ट्रिय मानवअधिकार आयोग

आयोगको पूर्व-स्वीकृतिविना यस प्रतिवेदनलाई पुनर्जल्पादन एवम् मुद्रण गर्ने गरी सङ्ग्रह गर्न अथवा कुनै पनि माध्यमबाट प्रयोगमा ल्याउनु पाइने छैन । वैदिक तथा शैक्षिक प्रयोजनार्थ स्रोत खुलाई आवश्यक अंशहरू साभार गरी प्रयोगमा ल्याउन भने सकिने छ ।

मन्तव्य

मानवअधिकारको क्षेत्र निकै व्यापक छ । दिन प्रतिदिन यसको क्षेत्र विस्तार हुँदै गइरहेको छ । नवीन प्रकृतिका मुद्दाहरू मानवअधिकार विषयको रूपमा स्थापित भइरहेका छन् । व्यवहारतः मानवअधिकारको संरक्षण, सम्बर्द्धन एवम् परिपालनको अवस्थामा हामीकहाँ आशातीत सुधार आउन सकेको छैन । सबैभन्दा महत्त्वपूर्ण मानिएको जीवनको अधिकार पनि जोखिममुक्त हुन सकेको छैन । जनधनको स्थिति अझ पनि असुरक्षित छ । विशेष गरी तराई र पूर्वी पहाडका कतिपय जिल्लाहरू अन्य क्षेत्रको तुलनामा सुरक्षाको दृष्टिबाट थप सडकटमा रहेका छन् । मानवअधिकार हनन्सम्बन्धी गैरकानुनी एवम् अपराधिक कार्यहरूमा विभिन्न नाममा जन्मिएका सशस्त्र समूह, अज्ञात समूह एवम् अपराधिक गिरोहको डर, त्रास र दवावबाट जनमानस मुक्त हुन सकेको छैन । अर्कोतिर शान्ति सुरक्षा कायम गर्ने नाममा कतिपय अवस्थामा हिरासतभित्रै बन्दीहरूले ज्यान गुमाउनुपरेको उजुरी र समाचारहरू पनि प्रकाशमा आएका छन् ।

विभिन्न बहानामा व्यक्तिको अपहरण गर्ने, फिरौती माग गर्ने, नभए ज्यान लिनेसम्मको धम्की दिने, फिरौती दिन नसकेको अवस्थामा हत्यासम्मका अपराधहरू अहिले पनि भई रहेकै छन् । कतिपय अबोध बालबालिकाहरू यसको मारमा परिरहेका छन् । सरकारको स्थायित्व हुन नसक्नु, राजनीतिमा अपराधीकरण र अपराधमा राजनीतीकरणले गर्दा दण्डहीनतामा वृद्धि हुँदै गएको अवस्था छ, जुन कानुनी शासन, मानवअधिकार, लोकतन्त्रका मूल्य मान्यतासँग असङ्गतिपूर्ण र प्रतिकूल कुरा हो ।

व्यवहारतः अहिले पनि सरकार मानवअधिकारको संरक्षण/सम्बर्द्धनप्रति प्रतिवद्ध हुन सकेको छैन । विगतको तुलनामा आयोगका सिफारिसहरूको कार्यान्वयन अवस्थामा केही सुधार आए पनि त्यो अपेक्षित मात्रामा हुन सकेको छैन । द्वन्द्वकालमा मानवअधिकार हनन्विरुद्धका उजुरीउपर आयोगद्वारा गरिएका सिफारिसहरूमा क्षतिपूर्तिलाई बढी मात्रामा सम्बोधन गरिए पनि कानुनी कारवाहीमा सरकार उदासीन रहेको अवस्था छ । आरोपित व्यक्ति वा अधिकारीहरूमाथि मुद्दा चल्न सकेको छैन । मानवीय संवेदनासँग समेत जोडिएको बेपत्ता व्यक्तिहरूको अवस्था पत्ता लगाउने छानविन आयोग र सत्यनिरूपण तथा मेलमिलाप आयोग गठन नहुनु दुर्भाग्यपूर्ण हो । द्वन्द्वकालका विस्थापितहरूमध्ये अहिले पनि कतिपयको कब्जा सम्पत्ति फिर्ता हुन सकेको छैन । शान्तिसम्झौतामा उल्लेखित प्रावधानबमोजिम एनेकपा (माओवादी) लडाकुहरूको समायोजन र व्यवस्थापन नजिकिँदै गएको कुराले केही उत्साह अवश्य थपेको छ । हाल राजनीतिक दलका नेताहरूको बैठकबाट शान्तिसम्झौता

निचोडमा पुग्ने र थपिएको समयावधिभित्र संविधान बन्न सक्ने सम्भावनाको सङ्केत पनि मिल्छ । तर अझै पनि आगामी दिनमा परिचालन हुने राजनीतिक प्रक्रियालाई नहेरी यसै भन्न सकिँदैन ।

वर्तमान सरकारले मुद्दा फिर्तासम्बन्धमा गरेको निर्णय अहिले विवादकै विषय बन्दै आएको छ । स्पष्ट मापदण्ड वा आधारबिना नै मुद्दा फिर्ता गर्ने कार्यले निरन्तरता पाइरहेको छ । राजनीतिक आस्था वा विचारको नाममा अपराधिक मुद्दाले प्रश्रय पाइरहेका छन् । यसमा सरकार, राजनीतिक दल र अदालतसमेत प्रष्ट छैनन् । सङ्क्रमणकालीन संयन्त्रबाट जाँचबुझ वा अनुसन्धान हुनेजस्ता प्रसङ्गमा ल्याएर द्वन्द्वकालका मानवअधिकार हनन् का घटनासम्बन्धी उजुरीहरूको अनुसन्धान तहकिकातमा अप्रासङ्गिक तर्क उठाउने गरेको समेत पाइन्छ ।

मानवअधिकारको संरक्षण, सम्बर्द्धन एवम् परिपालनको क्षेत्रमा सरकारी,, गैरसरकारी र अन्तर्राष्ट्रिय सङ्घ सङ्गठनबाट कार्य हुँदै आए पनि समग्र अवस्था सन्तोषजनक छैन । संवैधानिक एवम् कानुनी प्रावधानहरूले छुवाछुत, महिला हिंसा, जातीय विभेद एवम् सीमान्तकृत वर्गका समस्याहरूलाई सम्बोधन गरे पनि व्यवहारतः समस्याको सम्बोधन हुन सकेको छैन । बोक्सीको आरोपमा मानव मलमुत्र खुवाउने, ज्यानसम्म लिने, अन्तरजातीय विवाहको कारण घरबाट निकालेजस्ता सामाजिक कुरीति र अपराधबाट जन्मिएका अनादर, अपमानजस्ता व्यवहार जीवितै छन् ।

यस्ता प्रवृत्तिलाई व्यावहारिक रूपमा सम्बोधन गर्नका लागि संवैधानिक एवम् कानुनी व्यवस्थाको कार्यान्वयनका साथसाथै सामाजिक चेतना वृद्धि गर्नु अझै पनि आवश्यक छ । यसतर्फ नेपाल सरकार, राजनीतिक दलहरू, नागरिक समाज र मानवअधिकारवादी संस्था, सञ्चारकर्मी एवम् सरोकारवालाहरूको भूमिका थप सशक्त हुनुपर्ने अवस्था छ । उपभोक्ता अधिकारको मुद्दा अहिले निकै सशक्त रूपमा उठेको छ । मानिसको दैनिक जीवनसँग सरोकार राख्ने खाद्यपदार्थको र स्वास्थ्योपचारजस्ता विषयमा चरम् लापरवाही भइरहेको पाइन्छ । उपभोक्ताको जीवनसँग खेलवाड गर्नेहरूमाथि सरकार कानुनी रूपमा कठोर भई नेपाली जनताको आधारभूत स्वास्थ्य अधिकार सुनिश्चित गर्ने कुरामा अगाडि बढ्न आवश्यक छ ।

राष्ट्रिय मानवअधिकार आयोगको नयाँ कानुनी परिवेश संवैधानिक भए पनि यसको स्वायत्तता र स्वतन्त्रताको विषय स्पष्ट नगर्नाले यसलाई कमजोर तुल्याउने कोणबाट कार्यहरू भइरहेका अनुभूति गर्न सकिन्छ । आयोगको स्वायत्तता र स्वतन्त्रतासमेतमा अड्कुश लगाउने कार्य भइरहेको छ । आयोग ऐनको बर्खिलाप हुने गरी व्याख्या गर्ने काम हुँदै आएको छ । आयोगको गठन प्रक्रिया, काम, कर्तव्य र यसको क्षेत्राधिकार नबुझ्ने वा बुझ्न पचाउने प्रवृत्ति आयोगको काम कारवाहीमा बाधा अड्चनको रूपमा देखापरेको छ । नयाँ विधेयक

पारित नहुनु र मानवअधिकार ऐन, २०५३ को सम्बन्धमा विवाद उठाइनुले आयोगका काम कारबाहीमा अष्टेरो अवस्था आएको छ । आयोगभित्र र बाहिरबाट उठाइएको अनावश्यक विवाद र मानवअधिकार ऐन, २०५३ को ठाउँमा नयाँ ऐन पनि पारित हुन नसकेको जस्ता तर्कलाई आधार मानी पेरिस सिद्धान्तबमोजिम आयोग स्वतन्त्र र स्वायत्त हुन नसकेको भनी “ICC” ले प्रश्न उठाएको थियो । आयोगले यससम्बन्धमा पटक-पटक आफ्नो धारणा स्पष्ट पारी आयोग “ए” श्रेणीबाट “बी” श्रेणीमा जानुपर्ने कारण नरहेको उल्लेख गर्दै पूर्वावस्था कायम राख्न विशेष पहलको लागि निकै समय खर्चनुपरेको थियो । फलतः आयोगको पूर्ववत् “ए” श्रेणी कायम रहेको छ । विगतको तुलनामा आयोगका सिफारिसहरूको कार्यान्वयन अवस्थामा केही सुधार आए पनि त्यो क्षतिपूर्तिमा मात्र सीमित रहेको छ । मानवअधिकार उल्लङ्घनकर्तामाथि कानुनी कारबाही हुन सकेको छैन । आयोगको स्वतन्त्रता, स्वायत्तताको सम्बन्धमा सरकार एवम् सरोकारवालाहरूले आ-आफ्नो दायित्व निर्वाह गर्नुपर्ने अवस्था छ ।

आयोगको स्थापनाको ११ वर्ष बितिसक्दा पनि आयोगको केन्द्रीय कार्यालय र विभिन्न ठाउँमा रहेका क्षेत्रीय/उपक्षेत्रीय कार्यालयहरूको आफ्नो भवन नभएको अवस्था छ । भवन निर्माणको लागि सार्वजनिक जग्गा उपलब्ध हुन सकेको छैन । केन्द्रीय कार्यालय जीर्ण अवस्थामा रहेको सरकारी भवनमा अवस्थित छ भने बाँकी कार्यालयहरू भाडाको घरमा रहेका छन् । त्यस्तै आयोगमा कार्यरत कर्मचारीमध्ये ९० प्रतिशतभन्दा बढीको सेवाको स्थायित्व र निश्चितता छैन । स्वीकृत दरबन्दीभन्दा निकै कम कर्मचारीहरूबाट काम चलाउनुपर्ने बाध्यता पनि आयोगमाथि आइपरेको छ ।

यस्ता अनेकन बाधा, अवरोध र प्रतिकूल स्थितिमा समेत आयोगलाई आ-आफ्नो क्षेत्रबाट निरन्तर रूपमा सहयोग गरी प्रोत्साहित गर्नुहुने व्यवस्थापिका/संसद्, नेपाल सरकार, दातृनिकायहरू, मानवअधिकारको क्षेत्रमा कार्यरत राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय सङ्घसंस्थाहरू, नागरिक समाज, पेशा व्यवसायी, सञ्चारकर्मी एवम् सरोकारवाला सबैप्रति हार्दिक आभार व्यक्त गर्दछु । यस वार्षिक प्रतिवेदनलाई प्रकाशनको लागि आवश्यक सहयोग पुऱ्याउनु हुने आयोगका सहकर्मी माननीय सदस्यहरू, सचिव, निर्देशक, क्षेत्रीय निर्देशकहरू, उपनिर्देशक, अधिकृतहरू लगायत आयोगका केन्द्रीय, क्षेत्रीय, उपक्षेत्रीय कार्यालयका सम्पूर्ण कर्मचारीहरूलाई धन्यवाद दिन चाहन्छु । प्रतिवेदन संयोजन र लेखन कार्यमा संलग्न मानवअधिकार अधिकृतद्वय कैलाशकुमार सिवाकोटी र सरिता ज्ञवाली धन्यवादका विशेष पात्र हुनुहुन्छ ।

२०६८/८/१४

केदारनाथ उपाध्याय

अध्यक्ष

राष्ट्रिय मानवअधिकार आयोग

विषय-सूची

विषय	पृष्ठ नं.
आयोगको वार्षिक कार्यविवरण: एक भलक	१
प्रतिवेदन सारांश	९
परिच्छेद- १	
सङ्गठन	१९
१.१. पृष्ठभूमि	१९
१.२. साङ्गठनिक संरचना	१९
१.३. काम र अधिकार	१९
परिच्छेद- २	
मानवअधिकारको अवस्था	२१
२.१ जीवनको अधिकार	२१
२.२ बलपूर्वक बेपत्ता/अपहरण	२२
२.३ यातना र अमानवीय व्यवहार	२३
२.४ बालअधिकार	२३
२.५ आन्तरिक विस्थापितहरूको अधिकार	२४
२.६ धम्की/जबरजस्ती चन्दा असुलीविरुद्धको अधिकार	२४
२.७ महिलाअधिकार	२४
२.८ ज्येष्ठ नागरिकहरूको अधिकार	२५
२.९ सङ्क्रमणकालीन न्यायसम्बन्धी अधिकार	२५
२.१० दण्डहीनता	२६
परिच्छेद- ३	
मानवअधिकार संरक्षणसम्बन्धी कार्यहरू	२७
३.१. उजुरी दर्तासम्बन्धी व्यवस्था	२७
३.१.१ समग्र उजुरी ग्रहण	२७
३.१.२ विषयगत आधारमा उजुरी	२८
३.१.३ क्षेत्रगत आधारमा उजुरी	२८
३.२ मानवअधिकार अनुगमन र अनुसन्धान	२८
३.२.१. अनुगमन	२९
३.२.२ अनुसन्धान	२९

३.२.३. उजुरीउपर गरिएका निर्णय र सिफारिसहरू	३०
३.२.४. उपलब्धिहरू	३०

परिच्छेद- ४

प्रवर्द्धनात्मक गतिविधिहरू	३१
----------------------------	----

परिच्छेद- ५

आन्तरिक क्षमता अभिवृद्धि	३३
५.१. अन्तर्राष्ट्रिय सहयोगमा सञ्चालित कार्यक्रमहरू	३३
५.१.१ आयोगको क्षमता सबलीकरण परियोजना	३३
५.१.२ द एसिया फाउण्डेशनको आर्थिक सहयोग	३३
५.१.३ बालअधिकार परियोजना	३४
५.१.४ अन्य परियोजनाहरू	३४

परिच्छेद- ६

सूचना तथा सञ्चार	३५
६.१. प्रेस-विज्ञप्ति	३५
६.२. पत्रकार सम्मेलन	३६

परिच्छेद- ७

मानवअधिकार स्रोत केन्द्र (पुस्तकालय)	३७
७.१. स्रोत केन्द्रको अवस्था	३७
७.२. प्रकाशन/प्रसारण	३८

परिच्छेद- ८

आयोग र अन्य निकायबीच सम्बन्ध	४०
८.१. आयोग र व्यवस्थापिका/संसद्	४०
८.२. आयोग र नेपाल सरकार	४०
८.३. अन्य आयोगहरूसँगको सम्बन्ध	४१
८.४. आयोग र नागरिक समाज/गैरसरकारी संस्था/पेशागत सङ्घ सङ्गठनहरू	४१
८.५. अन्तर्राष्ट्रिय सङ्घसंस्थाहरू	४१
८.५.१ आयोग र संयुक्त राष्ट्रसङ्घीय उच्चायुक्तको कार्यालय	४१
८.५.२ आयोग र एसिया प्रान्त मञ्च	४२
८.५.३ आयोग र अन्य देशका आयोगहरू	४२
८.५.४ आयोग र अन्य अन्तर्राष्ट्रिय सङ्घसंस्थाहरू	४३

परिच्छेद- ९

विभिन्न माहाशाखा/ईकाइहरूको कार्य प्रगति विवरण	४४
९.१. कानुन र सन्धि अनुगमन माहाशाखा	४४
९.२. नीति, अनुसन्धान तथा योजना माहाशाखा	४५
९.३. अन्तर्राष्ट्रिय सम्बन्ध	४६
९.४. प्रशासन माहाशाखा	४७
९.५. महिला र बालबालिकाको बेचबिखनविरुद्ध राष्ट्रिय समाधीक्षकको कार्यालय	४९
९.६ सूचना प्रविधि एकाई	५०

परिच्छेद- १०

आर्थिक व्यवस्थापन	५२
-------------------	----

परिच्छेद- ११

प्रमुख चुनौती तथा समाधानका उपायहरू	५३
------------------------------------	----

अनुसूचीहरू

अनुसूची-१	५७
पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरूको नामावली र साङ्गठनिक संरचना	५७
अनुसूची-२	६२
उजुरी विवरण	६२
अनुसूची-३	६५
अनुगमन विवरण	६५
अनुसूची-४	८२
अनुसन्धान विवरण	८२
अनुसूची-५	१०४
प्रवर्द्धनात्मक गतिविधिहरू (तालिम/गोष्ठी/अन्तर्क्रिया)	१०४
अनुसूची-६	१५७
प्रेस-विज्ञप्तिहरू	१५७
अनुसूची- ७	१६३
आर्थिक विवरण	१६३

सङ्क्षिप्त रूप

अनेरास्ववियु	=	अखिल नेपाल राष्ट्रिय स्वतन्त्र विद्यार्थी युनियन
आयोग	=	राष्ट्रिय मानवअधिकार आयोग
आईसीजे	=	इन्टरनेसनल कोर्ट अफ जुरिस्ट
आईसीआरसी	=	रेडक्रसको अन्तर्राष्ट्रिय समिति
इप्रका	=	इलाका प्रहरी कार्यालय
उक्षेका	=	उपक्षेत्रीय कार्यालय
एनेकपा (माओवादी)	=	एकीकृत नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (माओवादी)
एमाले	=	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (एकीकृत मार्क्सवादी-लेनिनवादी)
एपीएफ	=	एसिया प्यासिफिक फोरम अफ नेसनल ह्युमन राइट इन्ष्टिच्युसन्स
ओएचसीएचआर	=	संयुक्त राष्ट्रसङ्घीय मानवअधिकार उच्चआयुक्तको कार्यालय
किवजपा	=	किराँत वर्कर्स जनवादी पार्टी
केका	=	केन्द्रीय कार्यालय
गाविस	=	गाउँ विकास समिति
गैसस	=	गैरसरकारी संस्था
गोइत समूह	=	अखिल तराई मुक्तिमोर्चा (गोइत समूह)
ज्वालासिंह	=	जनतान्त्रिक तराई मुक्ति मोर्चा (ज्वाला सिंह)
जिप्रका	=	जिल्ला प्रशासन कार्यालय
जिप्रका	=	जिल्ला प्रहरी कार्यालय
जिविस	=	जिल्ला विकास समिति
नपा	=	नगरपालिका
निमावि	=	निम्नमाध्यमिक विद्यालय
नेका	=	नेपाली काङ्ग्रेस
नेविसङ्घ	=	नेपाल विद्यार्थी सङ्घ
प्रजिअ	=	प्रमुख जिल्ला अधिकारी
प्रावि	=	प्राथमिक विद्यालय
मावि	=	माध्यमिक विद्यालय
राप्रपा	=	राष्ट्रिय प्रजातन्त्र पार्टी
वाईसीएल	=	योड कम्युनिष्ट लिग
विसं	=	विक्रम संवत्
क्षेका	=	क्षेत्रीय कार्यालय
क्षेनि	=	क्षेत्रीय निर्देशक
त्रिविबि	=	त्रिभुवन विश्वविद्यालय

*यस प्रतिवेदनमा नेकपा (माओवादी) भन्नाले हालको एनेकपा (माओवादी)लाई जनाइएको छ ।

आयोगको वार्षिक कार्यविवरण :

एक भूलक

क्र.सं.	कामको प्रकृति	सङ्ख्या	विषय
१	मानवअधिकार संरक्षण		
१.१	प्राप्त उजुरी	३४५	हत्या, बेपत्ता, अपहरण, धम्की, यातना, कुटपीट, बिस्थापन, आर्थिक-सामाजिक अधिकार, बेवारिसे बम-विष्फोटनमा मृत्यु, सम्पत्ति कब्जा, कानुनी उपचार आदि
१.२	अनुगमन	१७९	समग्र मानवअधिकार अवस्था, बालअधिकार, महिला अधिकार, बिस्थापन, कारागार र हिरासतमा रहेका बन्दीहरूको अधिकार, विभिन्न समूहले गरेको बन्दमा मानवअधिकार अवस्था आदि
१.३	अनुसन्धान	३११	हत्या, बेवारिसे बम-विष्फोटनमा परी मृत्यु, बेपत्ता, अपहरण, बिस्थापन, यातना, कुटपीट, धम्की, सम्पत्ति कब्जा, बन्दीका अधिकार आदि

क्र.सं.	कामको प्रकृति	सङ्ख्या	विषय
१.४	निर्णय खारेजी / टुङ्ग्याइएका / तामे ली / खारे जी / थप अनुसन्धान	५७९	यातना, विस्थापित, हत्या, बेवारिसे बम-विष्फोटनमा परी मृत्यु, बेपत्ता, अपहरण, कुटपिट धम्की, सम्पत्ति कब्जा, बन्दीका अधिकार, धम्की, आर्थिक-सामाजिक अधिकार, बोक्सीको आरोपमा यातना आदि
१.५	सिफारिस	१४६	क्षतिपूर्ति / अन्तरिम राहत / दोषीमाथि कारबाही
१.६	नीतिगत निर्णयहरू	१२	कारागार तथा हिरासत अनुगमन निर्देशिका, उपभोक्ताको मानवअधिकार संरक्षणका लागि अनुगमन निर्देशिका तयारी, आप्रवासीको हकअधिकार संरक्षणका लागि कोरियाली मानवअधिकार आयोग र नेपालको मानवअधिकार आयोगबीच सम्झौता, बालअधिकारको क्षेत्रमा कार्यरत संस्थाहरूको तर्फबाट सिविनले तयार पारेको बालसंरक्षण नीतिको मस्यौदामा आयोगको सुझावसहित सम्पूर्ण विद्यालयमा कार्यान्वयन गर्न नेपाल सरकारलाई सिफारिस, संयुक्त राष्ट्रसङ्घीय मानवअधिकार उच्चायुक्तको कार्यालय नेपालको अवधि एक वर्षको लागि थप गर्न सरकारलाई सिफारिस, त्रिविको परीक्षा प्रवेशपत्रमा अपाङ्ग शब्दको सट्टामा मानवअधिकार मैत्री शब्द प्रयोग गर्न त्रिवि र नेपाल सरकारलाई सिफारिस, विभिन्न अन्तर्राष्ट्रिय महासन्धिउपर सुझाव, द्वन्द्वकालका घटनासम्बन्धमा कारबाही अगाडि नबढाउने मनसायको सरकारको पत्राचारविरुद्ध आयोगको संवैधानिक अधिकार प्रयोग गरी काम कारबाही अगाडि बढाउने निर्णय आदि

क्र.सं.	कामको प्रकृति	सङ्ख्या	विषय
२	सहकार्यमा गरिएका कामहरू		
२.१	नागरिक समाज र मानवअधिकार सङ्घसंस्थासँग सहकार्य		तराईमा भएको मानवअधिकार उल्लङ्घन अनुगमन गर्ने सम्बन्धमा, मानवअधिकारको समग्र स्थिति, वेपत्ताको खोजी कार्य, मानवअधिकारको सवालमा सहकार्य, यातनासम्बन्धी, लैङ्गिक तथा यौनिक अल्पसङ्ख्यकका हकअधिकार, हिरासत वा कारागारका बन्दीहरूका हकअधिकार, खाद्य अधिकार, ज्येष्ठ नागरिकका हकअधिकार, बालअधिकार दिवस, अपाङ्गहरूको हकअधिकारसम्बन्धी दिवस, जातीय विभेदविरुद्ध अन्तराष्ट्रिय दिवस कार्यक्रम, आदिवासी जनजातिको अधिकार, गोदारको शवोत्खननको घटना
२.२	अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा मानवअधिकार संस्थासँगको स्थिति र सहकार्य		<ul style="list-style-type: none"> - आयोग राष्ट्रिय मानवअधिकार संस्थाहरूको अन्तर्राष्ट्रिय समन्वय समिति (ICC) को सदस्य - राष्ट्रिय मानवअधिकार संस्थाहरूको एसिया प्रशान्त मञ्च (Asia Pasafic Forum of NHRIs) को सदस्य - अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा आयोगको हैसियत “ए” श्रेणी

क्र.सं.	कामको प्रकृति	सङ्ख्या	विषय
२.३	संयुक्त राष्ट्रसङ्घसँगको सहकार्य		<ul style="list-style-type: none"> - संयुक्त राष्ट्रसङ्घ मानवअधिकार परिषद् (Human Rights Council) आयोगले मानवअधिकारको सम्बर्द्धनमा सहकार्य - विश्वव्यवापी आवधिक प्रतिवेदन (UPR) को प्रतिवेदन पेश - सन्धि अनुगमन समितिहरू (Treaty Monitoring Committee) हरूसँग मानवअधिकारको सवालमा सूचना प्रतिवेदन, आदि माध्यमद्वारा सहकार्य - संयुक्त राष्ट्रसङ्घ उच्चआयुक्तका प्रतिनिधि (जेनेभा) बाट आयोगको अनुगमन गरी आयोगको सुदृढीकरणको लागि सहयोग गर्ने प्रतिवद्धता जाहेर - नेपालस्थित संयुक्त राष्ट्रसङ्घीय उच्चआयुक्तको कार्यालय र आयोगबीच विभिन्न विषयगत मुद्दामा छलफल कार्यक्रम, तालिम, प्रेस विज्ञप्ति, संयुक्त रूपमा मानवअधिकारसँग सम्बन्धित पुस्तक प्रकाशन
२.४	अन्य अन्तर्राष्ट्रिय सङ्घ संस्था हरूसँग सहकार्य		<ul style="list-style-type: none"> - फिनल्याण्ड, डेनिस राजदूतावास, अमेरिकीलगायतका विभिन्न राष्ट्रका राजदूतावासहरू - सेभ द चिल्ड्रेन, युरोपियन युनियन, अमेरिकी बार एसोसिएसन, आईसीआरसी, जीआईजेड

क्र.सं.	कामको प्रकृति	सङ्ख्या	विषय
२.५	अन्य निकायहरूसँग सहकार्य		सरकारी निकाय, सरकारी महान्यायधिवक्ताको कार्यालय, राष्ट्रिय महिला आयोग, दलित आयोग, आदिसँग सहयोग र सहकार्य
२.६	स्रोतव्यक्ति उपलब्धता सहकार्य	११३	विभिन्न सङ्घसंस्थाद्वारा आयोजित मानवअधिकारसम्बन्धी कार्यक्रममा स्रोतव्यक्तिको रूपमा सहभागी
३	मानवअधिकार सम्बर्द्धनसम्बन्धि कामहरू		
३.१	तालिम / गोष्ठी / पत्रकार सम्मेलन	७९	बालअधिकार, आधारभूत मानवअधिकार, विस्थापितहरूको अवस्था, बेपत्ताहरूको अवस्था, दलित, महिला, जेष्ठ नागरिक, अपाङ्ग, आदिवासी जनजातिका हकअधिकार, शिक्षाको अधिकार, आप्रवासी कामदारहरूको अधिकार, अपराधसंहिता र सजाय कार्यविधि संहितासम्बन्धी आदि
३.२	बैठक / अन्तर्क्रिया / छलफल	१२२	मानवअधिकार अवस्था, शान्ति सुरक्षा, बन्द, हडताल, खाद्यान्न आपूर्ति, तराईका सवालहरू, दण्डहीनता, यातना, बेपत्ता, द्वन्द्वपीडित व्यक्तिहरूका हकअधिकार, मानव बेचबिखनविरुद्धको कार्यक्रम, उपभोक्ताको हकअधिकार, महिला हिंसा आदि

क्र.सं.	कामको प्रकृति	सङ्ख्या	विषय
३.३	अन्तर्राष्ट्रिय मानवअधिकार दिवसहरू	४४	बालअधिकार दिवस, १६ दिने महिला दिवस कार्यक्रम, १० डिसेम्बरमा मानवअधिकार दिवस, आयोगको वार्षिकोत्सव, अपाङ्गहरूको अधिकारसम्बन्धी दिवस, यातनाविरुद्धको दिवस, व्यक्ति बेपत्ता पार्ने कार्य विरुद्धको दिवस, दलितको अधिकारसम्बन्धी दिवस, आदिवासीको अधिकार दिवस, आप्रवासीहरूको अधिकारसम्बन्धी दिवस
४	प्रकाशन/प्रसारणहरू		
४.१	प्रकाशित प्रतिवेदन/पुस्तिका/उत्पादित सामग्रीहरू	२२	वार्षिक प्रतिवेदन, मानव बेचबिखन महिला तथा बालबालिकासम्बन्धी राष्ट्रिय प्रतिवेदन सारांश, कारागार तथा हिरासत अनुगमन प्रतिवेदन, नागरिक समाजसँग आयोगको सहकार्य, जेष्ठ नागरिकमाथि भएका दुर्व्यवहारसम्बन्धी प्रकाशित समाचारहरूको अध्ययन (जुलाई २००८-जुलाई २०१०), मुद्दा फिर्तासम्बन्धमा कानुनी राय, विभिन्न टीभी र रेडियोमार्फत संविधान निर्माण एवम् मानवअधिकारसम्बन्धी सन्देश प्रवाह आदि
४.२	प्रेस-विज्ञप्ति	३४	३२ वटा र २ वटा प्रेस-वक्तव्य
४.३	पत्रकार सम्मेलन	६	मानवअधिकारको अवस्था/शान्ति सम्झौताको अवस्था
४.४	प्रसारण		रेडियो सगरमाथा र विभिन्न टेलिभिजनबाट संविधान निर्माण एवम् मानवअधिकारसम्बन्धी चेतनामूलक सामग्री प्रसारण

क्र.सं.	कामको प्रकृति	सङ्ख्या	विषय
५.	अन्य कामहरू		
५.१	मानवअधिकारसँग सम्बन्धित महासन्धिहरू र राष्ट्रिय कानून तर्जुमा गर्न बनाइएको विधेयक माथि टिप्पणीहरू	११	नागरिक तथा राजनीतिक अधिकार सशस्त्र द्वन्द्वमा बालबालिकाको प्रयोगविरुद्ध बालअधिकार महासन्धिको इच्छाधीन आलेख आदिवासी जनजातिहरूको महासन्धि १६९ विश्वव्यापी आवधिक प्रतिवेदन आर्थिक, सामाजिक तथा सांस्कृतिक अधिकारसम्बन्धी महासन्धि, अपराधसंहिता, फौजदारी कार्यविधि संहिता, फौजदारी कसूर तथा सजाय (निर्धारण) विधेयकको मस्यौदा राष्ट्रिय बालसंरक्षण नीति सम्बन्धमा राय तथा सुझाव प्रस्तुत त्रिवि सङ्गठन तथा शैक्षिक प्रशासनसम्बन्धी नियमावलीमा सिफारिस
६	कार्यरत जनशक्ति		
६.१	अध्यक्ष	१	
६.२	सदस्यहरू	४	
६.३	कर्मचारीहरू	११४	

प्रतिवेदन सारांश

मानवअधिकारसम्बन्धी राष्ट्रिय संस्थाको रूपमा स्थापित आयोगले आफ्नो स्थापनाकालदेखि नै मानवअधिकारको संरक्षण, सम्बर्द्धन, परिपालन एवम् संस्कृतिको विकासमा भूमिका निर्वाह गर्दै आएको छ । संविधानतः आयोगले आफूद्वारा सम्पादित काम कारबाहीका सम्बन्धमा सम्माननीय राष्ट्रपतिसमक्ष वार्षिक प्रतिवेदन अन्तरिम संविधान, २०६३ को धारा १३३ अनुसार पेश गर्नुपर्दछ । आयोगको वार्षिक प्रतिवेदनमा वार्षिक रूपमा परेका उजुरी, ती उजुरीउपर गरिएका छानविन, अनुसन्धान तथा अनुगमन विवरण, सर कारलाई गरेका सिफारिसको विवरण एवम् मानवअधिकार उल्लङ्घन गर्ने व्यक्तिविरुद्ध मुद्दा दायर गरेको भए सो सङ्ख्या उल्लेख गर्नुपर्दछ । यसका अलावा प्रतिवेदनमा मानवअधिकार को प्रवर्द्धनसम्बन्धी सम्पन्न काम कारबाहीहरू र भविष्यमा गर्नुपर्ने सुधारलगायतका विषय पनि उल्लेख गर्नुपर्दछ । आयोगले संवैधानिक अङ्गको हैसियत प्राप्त गरेपछिको यो पाँचौ वार्षिक प्रतिवेदन हो ।

यस प्रतिवेदनमा आयोगमा परेका एवम् स्वविवेकमा लिइएका उजुरी, उजुरीमाथि अनुगमन, अनुसन्धान उजुरीमाथि तयार गरिएका सम्पादित प्रतिवेदनले समग्र मानवअधिकार स्थिति र मानवअधिकार उल्लङ्घनका प्रमुख घटनाहरू समेट्ने प्रयत्न गरिएको छ । यसले मूलतः आयोगले गरेका काम र घटनाका प्रवृत्ति एवम् निर्णय र कार्यान्वयन परिपाटीको चित्रण गर्दछ ।

जीवनको अधिकार

स्वतन्त्र र निर्धक्क भई बाँच्न पाउनु मानिसको नैसर्गिक अधिकार हो । विगत वर्षमा भई यस वर्ष पनि व्यक्तिको जीवनको अधिकार प्रभावित हुन पुगेको छ । आयोगमा प्राप्त उजुरीको आधारमा हेर्दा विशेषतः सुरक्षाकर्मीद्वारा बढी मात्रामा जीवनको अधिकार हनन् भएको अवस्था देखिन्छ । राजनीतिक दलसँग आवद्ध भ्रातृ सङ्गठनका कार्यकर्ताहरू एवम् सशस्त्र समूहहरूको गतिविधिबाट मानिसले ज्यान गुमाउनुपरेको छ । तराईका जिल्लाहरूमा यस वर्ष पनि यस प्रकृतिका घटनाहरूले निरन्तरता पाई नै रहे । यस वर्ष जीवनको अधिकारसँग सम्बन्धित हत्यासम्बन्धी ४० वटा उजुरीहरू आयोगमा दर्ता भएका थिए, जसमा राज्यपक्षबाट २२ एमाओवादीबाट ६ र सशस्त्र समूहबाट १२ वटा छन् । प्राप्त उजुरीहरू द्वन्द्वकालका घटनाहरूसँग सम्बन्धित रहेका छन् । आयोगले यस अधिकारसँग सम्बन्धित ९ वटा घटनाहरूको अनुगमन र पुराना र नयाँ उजुरीहरूको आधारमा ८५ वटा

हत्यासम्बन्धी घटनामा अनुसन्धान गरेको छ, जसमा अनुसन्धानको सम्पूर्ण प्रक्रिया पूरा गरी मानवअधिकार उल्लङ्घनमा संलग्नहरूलाई कानूनबमोजिम कारवाही गर्न र पीडितलाई क्षतिपूर्ति उपलब्ध गराउन नेपाल सरकारलाई सिफारिस गरेको छ ।

बलपूर्वक बेपत्ता पारिएका व्यक्तिहरूको अधिकार

बलपूर्वक बेपत्ता पार्ने कार्य हाल नरहे पनि विगतको सशस्त्र द्वन्द्वमा बेपत्ता पारिएका व्यक्तिहरूको मुद्दा हालसम्म पनि सम्बोधन हुन नसकेको दुखद् स्थिति छ । मानवीय संवेदनासँग गाँसिएको यस विषयप्रति सरोकारवालाहरू संवेदनशील बनेका पाइँदैन । सशस्त्र द्वन्द्वको क्रममा बलपूर्वक बेपत्ता पारिएका तथा मारिएका व्यक्तिहरूको वास्तविक नाम, थर र घरको ठेगाना सम्झौता भएको मितिले ६० दिनभित्र सार्वजनिक गरी परिवारलाई समेत जानकारी गराउने सरकार र तत्कालीन नेकपा (माओवादी) बीच भएको सम्झौता हालसम्म पनि कार्यान्वयन हुन सकेको छैन । बेपत्तासम्बन्धी आयोगको बारेमा लामै बहस र छलफल भए पनि हालसम्म पनि आयोग गठन हुन नसक्नु दुखद् स्थिति हो । आयोगको तथ्याङ्कअनुसार अहिले पनि सशस्त्र द्वन्द्वको क्रममा सरकारी पक्षबाट बलपूर्वक बेपत्ता पारिएका ६२५ जनाको अवस्था बेपत्ता रहेको छ । आयोगले यस वर्ष धनुषा जिल्लामा गैरकानुनी गिरफ्तार गरी बलपूर्वक बेपत्ता बनाइएका ५ जना युवाहरू (सञ्जीवकुमार कर्ण, दुर्गेश लाभ, प्रमोदनारायण मण्डल, शैलेन्द्रकुमार यादव र जितेन्द्र भ्वा) को गैरकानुनी रूपमा हत्या गरिएको भनी परेको उजुरीमाथि धनुषाको गोदारमा आयोगको नेतृत्वमा अन्तर्राष्ट्रिय विशेषज्ञहरू, नेपाली विशेषज्ञहरू, नागरिक समाजका प्रतिनिधिहरू, नेपाल प्रहरी, विधिविज्ञान प्रयोगशाला, पुरातत्व विभाग, ओएचसीएचआरसमेतको टोलीले शवोत्खनन् गरेको थियो ।

सशस्त्र द्वन्द्वको समयमा सुरक्षाकर्मीद्वारा बेपत्ता बनाइएका भनी यस वर्ष १९ वटा उजुरीहरू आयोगमा परेका छन् । यद्यपि, यस वर्ष २०६७-६८ को अवधिमा बलपूर्वक बेपत्ता बनाइएको भनी आयोगमा उजुरीहरू परेका छैनन् । आयोगले यस अवधिमा २७ वटा उजुरीउपर अनुसन्धान गरेको छ । यसै गरी २४ वटा बेपत्ताको उजुरीमा आयोगले निर्णय गरी अन्तरिम राहतको लागि नेपाल सरकारलाई सिफारिस गरेको छ ।

विगतको द्वन्द्वदेखि हालसम्म पनि एनेकपा (माओवादी)द्वारा बलपूर्वक कब्जामा लिई अवस्था अज्ञात पारिएको भनी आयोगमा परेका उजुरीका आधारमा १६९ जनाको अवस्था अबै सार्वजनिक हुन सकेको छैन । तत्कालीन सरकार र तत्कालीन नेकपा (माओवादी) बीच भएको सम्झौतामा उल्लेखित आफ्नो कब्जामा रहेका मानिसहरूको बारेमा जानकारी सार्वजनिक गरी १५ दिनभित्र सबैलाई मुक्त गर्ने प्रतिबद्धता व्यवहारमा आउन नसकेको अवस्था छ । हालसम्म पनि सरकारले बलपूर्वक बेपत्ताबाट सबै व्यक्तिहरूको संरक्षणसम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय महासन्धि, २००६ लाई हस्ताक्षर र अनुमोदन गरेको छैन ।

आयोगमा यस वर्ष विगतको सशस्त्र द्वन्द्वका क्रममा तत्कालीन नेकपा (माओवादी) ले अपहरण गरी अवस्था अज्ञात रहेको भनी २ र विभिन्न अज्ञात समूहहरूबाट अपहरण गरिएका १९ वटा गरी जम्मा २१ उजुरीहरू परेका देखिन्छ । आयोगले कब्जा/अपहरण एवम् अवस्था अज्ञातसम्बन्धी ३ घटनामा अनुगमन र नयाँ र पुराना गरी ३४ उजुरीहरूमा

अनुसन्धान सम्पन्न गरेको छ । आयोगले एनेकपा (माओवादी) द्वारा कब्जा तथा अपहरण गरेको भनी परेको एउटा उजुरीउपर निर्णय गरी सरकारलाई अन्तरिम राहतका लागि सिफारिस गरेको छ ।

यातना एवम् दुर्व्यवहार

यस वर्ष पनि यातना, कुटपिट तथा दुर्व्यवहारका घटनाहरू कुनै न कुनै रूपमा जारी नै रहे । यस वर्ष यी विषयमा जम्मा ६४ वटा उजुरीहरू परेका देखिन्छ, जसमा सुरक्षाकर्मीले यातना दिएको भनी ५७, सुरक्षाकर्मीबाट कुटपिट ७, एनेकपा (माओवादी) र अन्यबाट कुटपिट तथा दुर्व्यवहारसम्बन्धी ८ घटनाहरू रहेका छन् । यस अवधिमा आयोगले यातना, कुटपिट तथा दुर्व्यवहारका सम्बन्धमा १६ पटक अनुगमन गरेको थियो । विगतमा परेका ५५ वटा उजुरीउपर आंशिक तथा पूर्ण अनुसन्धान गरेको छ । १६ वटा यातना, कुटपिट, दुर्व्यवहार तथा घाइते आदि उजुरीउपर निर्णय गरी क्षतिपूर्ति तथा कारवाहीको लागि नेपाल सरकारलाई सिफारिस गरेको छ ।

बाल हकहित संरक्षण र सम्बर्द्धन

यस वर्ष पनि बालअधिकार प्रभावित बन्न पुग्यो । विभिन्न दल तथा समूहहरूबाट आफ्ना माग पूरा गर्न दवाब दिने नाममा गरिएका बन्द आह्वान, आन्दोलन, हडताल, विरोध प्रदर्शनजस्ता कार्यक्रमको प्रभाव स्वतः विद्यालयमा पर्न गयो । विद्यालय शान्तिक्षेत्र भन्ने नारा नारामै सीमित रहन पुग्यो । कतिपय अवस्थामा शिक्षकहरू नै बन्दका आयोजकको रूपमा रहे, जसका कारण बालबालिकाका जीवन, सुरक्षा, विकास, शिक्षा, स्वास्थ्यलगायतका अधिकारहरू प्रभावित बन्न पुगे । अपराधिक समूहबाट आफ्नो निहित स्वार्थपूर्तिको लागि बालबालिकाको अपहरण गर्ने, फिरौती माग गर्ने र नदिए हत्यासम्मका कार्यहरू भए । विगतको वर्षको तुलनामा यस वर्ष राष्ट्रिय स्तरमा बाल स्वास्थ्य, बाल शिक्षाको क्षेत्रमा विभिन्न दिवसहरूको आयोजना गरिए पनि कतिपय सहरी क्षेत्र र ग्रामीण (दुर्गम) क्षेत्रहरूमा अझै पनि धेरै बालबालिकाहरू आधारभूत शिक्षा र स्वास्थ्योपचारको अधिकारबाट वञ्चित रहेका छन् । बाल कुपोषणको क्षेत्रमा धेरै वर्षदेखि लक्षित उपलब्धिहरू हासिल गर्न नसकेको स्थिति विद्यमान छ ।

आफ्नै अभिभावकबाट पनि कतिपय बालबालिकाले अनाहकमा ज्यान गुमाउनुपरेको देखिन्छ । बालश्रमिक, घरेलु कामदारको रूपमा र सर्कसमा बालबालिकाको प्रयोग भइरहेको छ । शिक्षा तथा स्वास्थ्य, मानवीय सहयोगमा अस्वीकार, दुर्व्यवहारलगायतबाट बालबालिका पीडित हुने क्रमले निरन्तरता पाई नै रह्यो । यस अवधिमा आयोगमा बालअधिकारसँग सम्बन्धित १२ वटा उजुरी दर्ता भए । आयोगले बालअधिकारसम्बन्धमा १३ पटक अनुगमन गर्‍यो । अनुगमनका विषयमा बालबालिकाको अपहरण, हत्या, बालश्रम शोषण, बाल यौन हिंसा, एचआईभी/एड्स सङ्क्रमित बालबालिकाहरूको स्थिति आदि रहेका छन् । यस वर्ष आयोगबाट बालअधिकारसम्बन्धी १० वटा उजुरीउपर अनुसन्धान सम्पन्न भएको छ । ५ वटा उजुरीउपर निर्णय गरी क्षतिपूर्ति र कारवाहीका लागि सरकारलाई सिफारिस गरिएको छ ।

यस वर्ष पनि आयोगले बालबालिकाको हकहित संरक्षण र सम्बर्द्धनको विषयलाई लिएर एउटा विस्तृत प्रतिवेदन प्रकाशित गरेको छ ।

आदिवासी/जनजातीहरूको अधिकारको संरक्षण र सम्बर्द्धन

आयोगले आदिवासी, जनजाति, मधेसी, दलित, बहिष्कृत, अल्पसङ्ख्यक तथा सीमान्तकृतहरूको अधिकारको सम्बन्धमा आफूलाई केन्द्रित गराउँदै आएको छ । यस अवधिमा पनि उनीहरूको हकअधिकार संरक्षणका निम्ति विभिन्न कार्यक्रमहरू सम्पन्न भएका छन् । आदिवासी तथा जनजातिसम्बन्धी महासन्धि, १९९९ को कार्यान्वयनसम्बन्धमा मन्त्रालयद्वारा तयार पारिएको मस्यौदा प्रतिवेदनमाथि सरोकारवालाहरूलाई संलग्न गराई आयोगले राय, सल्लाह तथा सुझाव लिएको थियो । नयाँ संविधामा दलित अधिकारका मुद्दालाई सुनिश्चित गर्न सञ्चारमाध्यमको भूमिका विषयक अन्तर्क्रियामार्फत सरोकारवालाहरूको ध्यानाकर्षण गराएको थियो । त्यसै गरी आयोगले बाँके, बर्दियालगायतका जिल्लाहरूमा वादी, मुस्लिम महिलाहरूको समग्र अवस्था, उनीहरूको आर्थिक स्थिति, त्यसबाट पर्न गएको असर र कमलरीहरूको अवस्थाको बारेमा पनि छलफल गरी सम्बन्धित पक्षलाई सचेत गराउँदै आएको छ ।

जातीय विभेदविरुद्ध अधिकारको संरक्षण र सम्बर्द्धन

आयोगले जातीय विभेदसम्बन्धी मुद्दालाई पनि सम्बोधन गर्दै आएको छ । संविधान, कानून, मानवअधिकारसम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय दस्तावेजहरूले पनि जातीय विभेदलाई दण्डनीय मानिसकेका छन् । व्यवहारतः जातीय विभेद अबै पनि अन्त्य हुन सकेको छैन । अनुगमन, अनुसन्धान, छलफल, गोष्ठी, तालिम आदि माध्यमबाट आयोगले पनि यस मुद्दातर्फ आफ्नो ध्यान केन्द्रित गर्दै आएको छ । यस वर्ष पनि आयोगले ४६ औँ अन्तर्राष्ट्रिय जातीय विभेद उन्मूलन दिवसको सन्दर्भमा जातीय छुवाछुतसम्बन्धी विधेयकमाथि छलफल, कार्याशाला गोष्ठीमार्फत छुवाछुतमुक्त राष्ट्र घोषणा भएको ५ वर्ष र कार्यान्वयनको अवस्थाबारेमा सम्बन्धित पक्षको ध्यानाकर्षण गराउनेलगायतका कार्यक्रमहरू गर्दै आएको छ । नयाँ संविधानमा दलित अधिकारका मुद्दालाई सुनिश्चित गर्न सञ्चारमाध्यमको भूमिका विषयक अन्तर्क्रिया गरी सरोकारवालाहरूको ध्यानकर्षण गराएको छ ।

अपाङ्ग व्यक्तिहरूको अधिकारको संरक्षण र सम्बर्द्धन

अपाङ्ग भएका व्यक्तिहरूको अधिकारसम्बन्धमा संविधान, कानून एवम् मानवअधिकारसम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय दस्तावेजहरूमा उल्लेख छ । अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको अधिकारसम्बन्धी महासन्धि र ऐच्छिक आलेखलाई नेपालले अनुमोदन गरिसकेको छ तर यी सन्धि वा आलेखको कार्यान्वयनको व्यावहारिक पक्ष अबै पनि सन्तोषजनक छैन । आयोगले अपाङ्ग गता भएका व्यक्तिहरूको अधिकारलाई मध्यनजर राखी विभिन्न गतिविधिहरू सञ्चालन गर्दै आएको छ । यस अवधिमा आयोगले उनीहरूको अधिकारको संरक्षण र सम्बर्द्धनको लागि केन्द्रीय, क्षेत्रीय एवम् स्थानीय तहमा अपाङ्गता अधिकार सवालबारे कार्यशाला, अपाङ्गता भएका महिलाहरूको अधिकारमा सरोकारवालाको दायित्व, अपाङ्गता भएका व्यक्तिको अधिकार र चुनौती विषयक छलफल कार्यक्रम, अपाङ्गता भएका व्यक्तिका अधिकार

विषयमा छलफल जस्ता कार्यक्रमहरू सम्पन्न गरेको छ । आर्थिक, सामाजिक, सांस्कृतिक अधिकारसँग जोडेर आयोगमा यस पटक एउटा उजुरी प्राप्त भएको छ ।

आर्थिक, सामाजिक, सांस्कृतिक अधिकारको संरक्षण र सम्बर्द्धन

आयोगले आर्थिक, सामाजिक, सांस्कृतिक अधिकारको संरक्षण र सम्बर्द्धनसम्बन्धी कार्यमा पनि आफूलाई केन्द्रित गराउँदै आएको छ । आर्थिक, सामाजिक तथा सांस्कृतिक अधिकार र खाद्यअधिकारमा पहुँच विषयक तालिम, उपभोक्ताको अधिकार निर्देशिका तयारीको लागि सुभाब सङ्कलनको लागि छलफल कार्यक्रम सम्पन्न गरेको छ । जिल्लाहरूमा खाद्यान्नको अवस्थाबारे जानकारी लिई सरोकारवालाहरूको ध्यानाकर्षण गराउँदै आएको छ । उपभोक्ताको अधिकार (विशेषतः खाद्यअधिकार) सम्बन्धमा सरोकारवालाहरूसँग छलफल गरी थप संवेदनशील हुन आग्रह गर्दै आएको छ । उपभोक्ताको अधिकारलाई केन्द्रित गरी आयोगले यस वर्ष उपभोक्ताको मानवअधिकार संरक्षण तथा सम्बर्द्धनका लागि अनुगमन मार्गनिर्देशिका, २०६८ प्रकाशन गरी व्यापक रूपमा वितरण गरेको थियो । यस अवधिमा आयोगमा १५ वटा आर्थिक, सामाजिक, सांस्कृतिक अधिकारका विषयसँग सम्बन्धित उजुरीहरू दर्ता भएका छन् ।

घरजग्गा कब्जा र आन्तरिक विस्थापन

सशस्त्र द्वन्द्वको कारण भएका आन्तरिक विस्थापनको समस्याबाट कतिपय व्यक्तिहरू यस वर्ष पनि प्रभावित हुन पुगे । सशस्त्र द्वन्द्वबाट विस्थापितहरूको मुद्दा अहिले पनि पूर्णरूपमा सम्बोधन हुन सकेको छैन । विस्तृत शान्तिसम्झौतामा कब्जा गरिएका सम्पत्ति फिर्ता गर्ने भन्ने प्रावधान पूर्णतः लागू हुन नसकेको अवस्था छ । यस अवधिमा विस्थापितका हकअधिकारका सम्बन्धमा आयोगमा ५ वटा उजुरी दर्ता भए, जसमा तत्कालीन नेकपा (माओवादी) विरुद्ध २ र अन्यबाट ३ छन् । माओवादीविरुद्ध परेका अधिकांश उजुरी द्वन्द्वकालसँग सम्बन्धित छन् । यस अवधिमा विस्थापित भएका व्यक्तिहरूको अवस्था सम्बन्धमा पटक-पटक अनुगमन सम्पन्न भएको छ, जसमा एनेकपा (माओवादी), तराईका सशस्त्र समूह र पूर्वी नेपालका सशस्त्र समूहहरूद्वारा सञ्चालित गतिविधिहरूबाट विस्थापित तुल्याइएका व्यक्ति वा तिनका परिवार रहेका छन् । आयोगले विस्थापितका हकअधिकारका सम्बन्धमा २४ वटा उजुरीमा अनुसन्धान गरेको छ । आयोगले ४ वटा उजुरीहरूमा निर्णय गरी क्षतिपूर्ति तथा पुनःस्थापनाका लागि सरकारसमक्ष सिफारिस गरेको छ ।

धम्की, बलजपती चन्दा र अपहरण

व्यक्तिको जीवन-सुरक्षामा असर पर्ने धम्कीका घटनाहरू यस वर्ष पनि जारी रहे । विशेषतः तराईबासीहरू यस समस्याबाट बढी पीडित भएका देखिन्छ भने यस समस्याबाट राजधानी काठमाडौँ पनि अछुतो रहेन । सशस्त्र समूहद्वारा चन्दा माग्ने, चन्दा नदिएमा ज्यान मार्ने, परिवारका सदस्यको अपहरण एवम् हत्या गर्नेसम्मको धम्की दिने प्रवृत्तिले प्रश्रय पाएको छ । सरकार र तराई तथा पूर्वी पहाडी क्षेत्रमा सशस्त्र गतिविधिहरूमा संलग्न कतिपय समूहहरूबीच विभिन्न चरणमा वार्ता भए पनि खासै उपलब्धि प्राप्त हुन सकेको छैन । आर्थिक प्रलोभन, रिसइवी आदिका कारण बालबालिका अपहरण गरी धम्की दिने,

राष्ट्रिय मानवअधिकार आयोग

चन्दा माग्ने र नदिए हत्या गर्नेसम्मका कार्यहरू जारी छन् । धम्की, बलजपती चन्दा र अपहरणको विषयमा प्राप्त उजुरीहरूको आधारमा नेपाल प्रहरीले प्रभावकारी अनुसन्धान गरी कानुनी कारवाही अगाडि बढाएको देखिन्छ भने कतिपय घटनाहरूमा अनुसन्धान र कानुनी कारवाही र पुनःप्राप्तिको स्थिति सफल र प्रभावकारी बन्न नसकेको स्थिति छ । यस अवधिमा आयोगमा धम्कीसम्बन्धी २४ वटा उजुरीहरू दर्ता भएका छन् । प्राप्त उजुरीमध्ये सुरक्षाकर्मीबाट धम्की दिएको भनी ६ वटा, एनेकपा (माओवादी) बाट धम्की दिएको भनी ६ वटा र अन्य पक्षबाट धम्की दिएको भनी १२ वटा रहेका छन् ।

महिला हक हित संरक्षण र सम्बर्द्धन

महिला अधिकारको पक्षमा राष्ट्रिय र अन्तर्राष्ट्रिय तहमा विभिन्न कानुनी प्रावधान वा सन्धिसम्झौता भए पनि व्यवहारतः महिला अधिकारको स्थिति सन्तोषजनक देखिँदैन । पीडित महिलाहरूका लागि सरकारी र गैरसरकारी संस्थाहरूबाट विभिन्न कार्यक्रम सञ्चालन हुँदै आए पनि विशेषतः ग्रामीण तहका महिलाहरूको स्थिति थप दयनीय छ । यस वर्ष महिलालाई बोक्सीको आरोपमा कटुपिट गर्ने, मानव मलमूत्र खुवाउनेजस्ता अमानवीय कार्यले निरन्तरता पाई नै रहे । घरेलु हिंसा, सामाजिक बहिष्कार, जबर्जस्ती करणी जस्ता घटना यस वर्ष पनि भएका देखिन्छ । मध्यपश्चिम तथा सुदूरपश्चिमका जिल्लाहरूमा प्रचलनमा रहेका छ्वाउपडी प्रथा, दाइजो, भेदभावजन्य कारणबाट महिलाहरूले अहिले पनि पीडित हुनुपरेको छ । गाउँ-गाउँमा प्रजनन स्वास्थ्यको उचित व्यवस्था तथा जनचेतना र स्वास्थ्यकर्मी तथा औषधिसमेतको अभावमा गर्भवती महिला तथा शिशुको ज्यान जाने, पाठेघरसम्बन्धी रोगहरू लाग्नेजस्ता समस्याबाट महिलाहरूले पीडित हुनुपरेको छ । मुक्त कर्मैया पुनःस्थापना, खास गरी कमलरीको मुक्ति, पुनःस्थापना र सामाजिक पुनःएकीकरणको निम्ति सरकारी कार्ययोजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयनमा कमी कमजोरीहरू रहेका विषयमा पीडित पक्षबाट आयोगमा उजुरी र प्रतिवेदन प्राप्त भएका छन् । यस अवधिमा आयोगमा महिला अधिकारसम्बन्धी २९ वटा उजुरीहरू दर्ता भए । आयोगले महिला अधिकारलाई केन्द्रमा राखी २० वटा महिलासम्बन्धी घटनाहरूमा अनुसन्धान गरेको थियो । समग्र अधिकार अवस्थाको अनुगमन गर्दा महिला अधिकारलाई प्राथमिकताका आधारमा अनुगमन गरेको छ ।

ज्येष्ठ नागरिकहरूको संरक्षण र सम्बर्द्धन

ज्येष्ठ नागरिकहरूको अधिकारका मुद्दामा पनि आयोगले आफ्नो ध्यान केन्द्रित गर्दै आएको छ । उनीहरूको संरक्षण, हेरचाह, सुनिश्चित भविष्यको लागि प्रभावकारी कानुन, नियम बन्न सकेको छैन । विद्यमान ऐन नियम पनि लागू हुन नसक्दा उनीहरूको अवस्था दिन प्रतिदिन दयनीय बन्दै गइरहेको छ । आयोगले केन्द्र र क्षेत्रीय कार्यलयहरूमा जेष्ठ नागरिकका हकअधिकारका सवालमा कार्यशाला, अन्तर्क्रिया कार्यक्रम गर्दै आएको थियो । उनीहरूको सामाजिक सुरक्षा, भावी संविधानमा जेष्ठ नागरिकहरूको अधिकारलगायतका विषयमा सरोकारवालाहरूसँग छलफल, अन्तर्क्रियाजस्ता कार्यक्रम गर्दै आएको छ ।

सङ्क्रमणकालीन न्याय

विस्तृत शान्तिसम्झौतापछिका दिनहरूमा मानवअधिकारको अवस्थामा जुन सुधारको अपेक्षा

गरिएको थियो, हालसम्म पनि त्यसो हुन सकेको छैन। शान्तिसम्झौतालाई इमानदारीपूर्वक पूरा गर्ने र मानवअधिकारसँग सम्बन्धित प्रतिवद्धता पालना गर्ने भनाइ कार्यन्वयन भएको पाइँदैन। नेपाल सरकारबाट सङ्क्रमणकालीन न्यायलाई सार्थक परिणतिमा पुऱ्याउनका लागि भएका यस्ता केही प्रयासहरूका अतिरिक्त विस्तृत शान्तिसम्झौता सम्पन्न भएको भण्डै ५ वर्ष बित्न लाग्दा पनि द्वन्द्वकालमा बलपूर्वक बेपत्ता पारिएका व्यक्तिका सम्बन्धमा बलपूर्वक बेपत्तासम्बन्धी आयोग गठन हुन सकेको छैन।

शान्तिसम्झौताको दफा ५.२.५ मा 'दुवै पक्ष सशस्त्र द्वन्द्वका क्रममा मानवअधिकारको गम्भीर उल्लङ्घन गर्ने तथा मानवता विरुद्धको अपराधमा संलग्नहरूका बारेमा सत्य अन्वेषण गर्न र समाजमा मेलमिलापको वातावरण निर्माण गर्न आपसी सहमतिबाट उच्चस्तरीय सत्यनिरूपण तथा मेलमिलाप आयोगको गठन गर्न सहमत छन्' भन्ने उल्लेख भए पनि आयोग गठन गर्न विलम्ब भइरहेको छ। एकातिर यी आयोगहरू गठन गरी द्वन्द्वकालका मानवअधिकार हननको सवालमा पीडकहरूलाई कानूनको दायरामा ल्याई पीडित र तिनका परिवारजनहरूलाई न्यायको अनुभूति हुने काम नहुनु र अर्कोतिर आरोपित सुरक्षाकर्मी (पीडक) हरूलाई पदोन्नति गर्दै जाने र प्रत्येक राजनीतिक दलले आ-आफ्नो दलसँग सम्बद्ध व्यक्तिलाई कुनै औचित्य र विवेकपूर्ण मापदण्ड नै नबनाई मनपरी रूपमा मुद्दाहरू फिर्ता लिँदै जाने प्रक्रियाले नेपाल सरकारको मुद्दा फिर्ता लिने र अदालतबाट दोषी ठहर भएका मुद्दाहरू माफी गर्ने नीति कहिल्यै स्पष्ट र न्यायसम्मत हुन नसकेको स्थिति छ। विस्तृत शान्तिसम्झौतामा सशस्त्र द्वन्द्वबाट पीडित व्यक्तिहरूलाई न्याय दिलाउने सन्दर्भमा दण्डहीनतालाई प्रश्रय नदिने सुनिश्चित गर्ने कुराको प्रतिवद्धता व्यक्त गरे पनि मानवअधिकार उल्लङ्घन गर्ने वा मानवताविरुद्धको अपराधमा संलग्न व्यक्तिलाई कारवाही हुन सकेको छैन। राजनीतिक आस्थालाई आधार बनाएर विगतमा मुद्दा फिर्ता लिई न्यायिक प्रक्रियाबाट उन्मुक्ति दिइएका व्यक्तिहरूले राजनीतिक दलहरूमा आफ्नो प्रभुत्व बलियो बनाउँदै लगेकाले दण्डहीनता बढ्दै गएको छ। फलस्वरूप, न्याय प्रशासन र प्रहरीले विद्यमान कानून कार्यान्वयन गर्ने नसक्ने अवस्थामा पुगेको छ। राजनीतिक सम्बन्ध भएको भनिएका अपराधका घटनाहरू प्रहरी वा प्रशासनसम्म नपुग्ने अवस्था बन्दै गएको र पुगिहालेको अवस्थामा पनि प्रहरीले उजुरी दर्ता नगर्ने वा मुद्दा नचलाउने वा ढिलासुस्ती गर्ने जनगुनासो रहेको स्थिति छ।

दण्डहीनताको अपसंस्कृति

शान्तिसम्झौतापछि विभिन्न राजनीति व्यक्तिहरूको अपराधमा संलग्नता हुनु वा जघन्य अपराधका दोषीहरू कुनै खास राजनीतिक संरक्षणमा आइपुग्नाले समग्र राजनीतिप्रति नै जनताको वितृष्णा पैदा हुने सम्भावना बढ्दै जान थालेको छ। यो अवाञ्छनीय स्थिति हो। राजनीतिकर्मीहरूप्रति अविश्वास बढ्नु र राजनीतिप्रति वितृष्णा फैलिनु लोकतन्त्र र मानवअधिकारका निम्ति हानिकारक हुने कुरा सर्वविदितै छ। राजनीतिमा आपराधिक व्यक्तिको चलखेल बढेकाले एउटै राजनीतिक दलभित्रसमेत हिंसा र अपराधका घटनाहरू बढ्दै गएका छन्। त्यस्तो अपराधमा संलग्न व्यक्तिलाई नियमित प्रक्रियाबाट कानुनी दायरामा ल्याउन कठिन बन्दै जानुले मानवअधिकार र विधिको शासन दिनानुदिन सङ्कटासन्न हुँदै गएको छ।

मानव बेचबिखनविरुद्धको अभियान

मानव बेचबिखनविरुद्ध अभियानमा आयोगले महिला बालबालिका बेचबिखनविरुद्ध राष्ट्रिय समाधीक्षकको कार्यालयमार्फत कार्य गर्दै आएको छ । यस कार्यालयको मानव बेचबिखन, विशेष गरी महिला तथा बालबालिका बेचबिखनजस्तो गम्भीर विषयलाई प्राथमिकतामा राखी रोकथाम तथा नियन्त्रणसम्बन्धी कार्य गर्दै आएको छ । विशेषतः यस कार्यालयले अनुगमन, अनुसन्धान, नीतिगत, सिफारिस, छलफल, राय सुझाव सङ्कलन एवम् प्रतिवेदन प्रकाशन आदि कार्यमा आफूलाई केन्द्रित गरेको छ । यस अवधिमा यस कार्यालयले मानव बेचबिखनसम्बन्धी सन् २०१० को राष्ट्रिय प्रतिवेदन तयार गरेको छ । प्रतिवेदन तयारीको लागि यस कार्यालयले सरकारी र गैरसरकारी क्षेत्रहरूसँग विभिन्न छलफल कार्यक्रम गर्नुका साथै विराटनगर र बुटवलमा ३ दिने आवासीय कार्यशाला गोष्ठी आयोजना गरेको थियो । मानव बेचबिखन एवम् विदेशमा अलपत्र परेको भनी आयोगमा प्राप्त उजुरीसम्बन्धमा यस कार्यालयले अनुसन्धान महाशाखालाई अनुगमन एवम् अनुसन्धानका लागि सहयोग पुऱ्याउँदै आएको छ । मानव बेचबिखनसम्बन्धी उजुरीलाई मानवअधिकार हननको विषय मानी अनुगमन, अनुसन्धान, छानबिनको लागि विशेष कार्यविधिको मस्यौदा तयार पारिएको छ । यसको साथै बेचबिखन उद्धार, स्वदेश फिर्ती, पुनःस्थापना तथा पुनःएकीकरणको लागि सरोकारवालाहरूसँग परामर्श गरी राष्ट्रिय नीति मस्यौदा तयार गरिएको छ । यसको लागि पोखरा र काठमाडौँमा १/१ वटा तालिम कार्यक्रम पनि सञ्चालन गरेको थियो । यस अलावा कार्यालयले अन्य सङ्घसंस्थाबाट आयोजित कार्यक्रममा अतिथि, स्रोत व्यक्ति तथा सहभागी भई यस क्षेत्रमा कार्यरत सरकारी तथा गैरसरकारी निकायहरूसँगको सञ्जाललाई प्रभावकारी बनाउने कार्य गर्दै आएको छ ।

संरक्षणसम्बन्धी कार्यहरू

उजुरीको स्थिति

यस अवधिमा आयोगका सबै कार्यालयहरूमा गरी जम्मा ३४५ उजुरीहरू प्राप्त भएका थिए । उजुरीका प्रमुख विषयहरूमा हत्या, बेपत्ता, अपहरण, यातना, धम्की, गैरन्यायिक थुना, सम्पत्ति कब्जा, आन्तरिक विस्थापन, भेदभाव जबर्जस्ती चन्दा आदि रहेका छन् । यसका अतिरिक्त आर्थिक सामाजिक अधिकार उपभोगमा अवरोध, महिला तथा बालअधिकार, आदिवासी जनजातिका अधिकार उल्लङ्घनलगायतका विषयमा उजुरीहरू दर्ता भएका छन् ।

अनुगमन/अनुसन्धान/तामेली/खारेजी

आयोगले दर्ता भएका उजुरीउपर अनुगमन/अनुसन्धान सम्पन्न गरी पीडितलाई क्षतिपूर्ति तथा दोषीलाई आवश्यक कानूनबमोजिम कारबाहीका लागि सरकारलाई सिफारिस गर्दै आएको छ । कतिपय अवस्थामा अनुसन्धान/अनुगमनकै सिलसिलामा पीडितको अवस्था हेरी तत्काललाई अन्तरिम राहत दिन पनि आयोगले सिफारिस गर्दछ । यस वर्ष आयोगले १७९ पटक अनुगमन ३११ अनुसन्धान गरेको छ । त्यसै गरी १४६ वटा उजुरीउपर सिफारिस गरेको छ भने ५७९ उजुरी टुङ्ग्याइएका छन्, ७ वटा खारेजी गरिएका र १३ वटा तामेलीमा राखिएका छन् ।

सम्बद्धनात्मक गतिविधिहरू

यस अवधिमा केन्द्रीय कार्यालयबाट मानवअधिकारका विविध विषयहरूको सम्बद्धन र जनचेतना विस्तारको निम्ति १४ वटा अन्तर्क्रिया मानवअधिकार संरक्षणतर्फ सम्पन्न भएका छन् भने ३९ प्रवर्द्धनात्मक कार्यक्रममध्ये १५ कार्यशाला गोष्ठी/अभिमुखीकरण तालिम र वार्षिक उत्सव, अन्तर्क्रिया, बैठक, प्रवचन कार्यक्रम गरी २४ कार्यक्रम सम्पन्न भएका छन् ।

त्यसै गरी क्षेत्रीय कार्यालयहरूमा क्रमशः विराटनगरले १७ मध्ये जनचेतना अभिवृद्धि तालिम तथा गोष्ठी ७ र दिवस, बैठक, तथा अन्तर्क्रिया गरी १०, जनकपुरले १४ मा ११ अन्तर्क्रिया, अन्तर्राष्ट्रिय दिवसहरू, बैठक र ३ वटा तालिम कार्यशाला गोष्ठी गरेको छ । पोखरामा सम्पन्न २६ वटा कार्यक्रममध्ये १२ जनचेतनामूलक तालिम, कार्यशाला गोष्ठी र १४ अन्तर्क्रिया, अन्तर्राष्ट्रिय दिवस, बैठक रहेका छन् । नेपालगञ्जमा १०१ कार्यक्रममध्ये ३२ गोष्ठी र अभिमुखीकरण तालिम, ६९ वटा बैठक, अन्तर्राष्ट्रिय दिवस, समन्वयात्मक बैठक, अन्तर्क्रिया र २२ वटा श्रोतव्यक्तिको रूपमा सहभागी भएको छ भने अन्य सङ्घसंस्थाद्वारा आयोजित १२२ कार्यक्रममा सहभागिता जनाएको थियो । त्यसै गरी धनगढीमा १८ वटा प्रवर्द्धनात्मक कार्यक्रम सम्पन्न भएकोमा १२ अन्तर्क्रिया, छलफल, दिवस र ६ वटा तालिम तथा गोष्ठी रहेका छन् ।

उपक्षेत्रीय कार्यालयहरूमा बुटवलले १५ कार्यक्रममध्ये ५ वटा अन्तर्क्रिया, ४ वटा दिवस, २ वटा छलफल र ४ वटा तालिम/गोष्ठी गरेको छ । खोटाङमा अन्तर्क्रिया तथा दिवस गरी २ र ६ गोष्ठी तथा तालिम सम्पन्न भएका छन् भने जुम्लामा १ अन्तर्क्रिया ४ दिवस र २ वटा तालिम तथा गोष्ठीहरूको आयोजना गरिएको देखिन्छ । यसका साथै मानवअधिकारको प्रवर्द्धनका लागि होडिड बोर्ड निर्माण र विद्यालयमा हाजिरी जवाफ संचालनजस्ता कार्य पनि हुँदै आएका छन् । यस अवधिमा अन्तर्क्रिया, दिवस र मानवअधिकारका समसामयिक विषयमा छलफल १६६ र तालिम गोष्ठी ७९ गरी २०६ वटा कार्यक्रम सम्पन्न भएका छन् । आयोगबाट ११३ पटक स्रोतव्यक्तिको सहभागिता जनाइएको अवस्था छ । त्यसै गरी अन्य मानवअधिकारसँग सम्बन्धित सङ्घसंस्था तथा सरकारी निकायबाट भएका कार्यक्रमहरूमा प्रमुख अतिथि, अतिथि वा सहभागीको रूपमा ६७६ वटा कार्यक्रममा सहभागी भएको अवस्था छ ।

प्रेस-विज्ञप्ति

यस वर्ष केन्द्रीय कार्यालयबाट मानवअधिकारसँग सम्बन्धित विभिन्न विषयमा ३४ (३२ वटा प्रेस-विज्ञप्ति र २ वटा प्रेस वक्तव्य) जारी भएका छन् । यस अवधिमा ६ वटा पत्रकार सम्मेलन गरिएका छन् ।

स्रोत केन्द्र/प्रकाशन/उत्पादित सामग्रीहरू

आयोगस्थित पुस्तकालय र त्यहाँ जडान गरिएका इन्टरनेट सुविधा सम्बन्धित सबैको लागि उपयोग गर्न खुला गरिएको छ । यस वर्ष आयोगले मानवअधिकारसँग सम्बन्धित २४३ थान पुस्तक खरीद गरेको छ भने २०५ थान पुस्तक विभिन्न सङ्घसंस्थाबाट उपहार स्वरूप प्राप्त गरेको छ । यस वर्ष आयोगले प्रतिवेदनसहित जम्मा २३ सामग्री प्रकाशन एवम् उत्पादन गरेको छ ।

आयोगको राष्ट्रिय र अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा सम्बन्ध

आयोगले आफ्नो कार्य सम्पादनको सिलसिलामा व्यवस्थापिका/संसद्, नेपाल सरकार, विभिन्न आयोगहरू, नागरिक समाज/गैरसरकारी संस्था/पेशागत सङ्घसङ्गठनहरूसँग समन्वय र सहकार्य गर्दै आएको छ । आयोगले कामलाई सहज, सरल एवम् प्रभावकारी तुल्याउन विभिन्न महाशाखा, एकाईअन्तर्गत कार्यलाई अगाडि बढाएको छ । त्यसै गरी मानवअधिकारको संरक्षण र प्रवर्द्धनको निमित्त विभिन्न अन्तर्राष्ट्रिय सङ्गठनहरूसँग कामको सम्बन्धलाई निरन्तरता दिँदै आएको छ । युएनडीपी, ओएचसीएचआर, सेभ द चिल्ड्रेन, ईयू, एसिया फाउण्डेशन, आईसीआरसी, एवीएलगायतका सङ्घसंस्थाहरूसँग सहकार्य गरेको छ । अन्तर्राष्ट्रिय निकायहरू, मित्रराष्ट्रका दूतावासहरू तथा अन्य मुलुकका राष्ट्रिय मानवअधिकार आयोगहरूसँग आयोगले समन्वय गर्दै सम्बन्ध विस्तार गर्दै आएको छ ।

आयोगको अवस्था

संवैधानिक निकायको रूपमा रहेको आयोगमा अध्यक्ष र ४ जना सदस्यहरू रहने व्यवस्था छ । आयोगअन्तर्गत ५ क्षेत्रीय र ३ उपक्षेत्रीय कार्यालयहरू कार्यरत छन् । आयोगका सबै कार्यालयहरूको लागि ३०९ जना कर्मचारीहरूको दरबन्दी भए पनि हाल ११४ जना कर्मचारीहरू कार्यरत रहेको अवस्था छ ।

यो वर्ष पनि आयोग विभिन्न समस्याहरूबाट गुञ्जिरहनुप्यो । सङ्क्रमणकालीन अवस्था, दण्डहीनता, सिफारिसको न्यून कार्यान्वयन, आयोगको कर्मचारी व्यवस्थापनमा समस्या, आन्तरिक समस्या, भौतिक संरचना एवम् पूर्वाधारको कमी आदि समस्याबाट आयोग अगाडि बढिरहेको छ ।

आर्थिक व्यवस्थापन

नेपाल सरकारबाट आर्थिक वर्ष २०६७/६८ को लागि व. शि. नं. २१-३-११० चालूतर्फ रु. ८,८९,०८,०००/- विनियोजन भएकोमा रु. ५,००,८०,३४७।७४ रूपैयाँ खर्च भएको र व. शि. नं. २१-४-११० पूँजिततर्फ रु. ३८,६०,०००/-विनियोजन भएकोमा रु. २३,९९,५००।५६ रूपैयाँ खर्च भएको थियो । (यसको विवरण अनुसूची ७ मा समावेश गरिएको छ । त्यसै गरी विभिन्न दातृ निकायबाट आयोगलाई प्राप्त आम्दानी र खर्चको विवरण अनुसूची ७ मा समावेश गरिएको छ ।) नेपाल सरकारबाट प्राप्त बजेट तथा विभिन्न दातृ निकायबाट प्राप्त भएको सहायता रकम खर्च गर्ने प्रयोजनको लागि छुट्टाछुट्टै बैङ्क खाता खोली कारोबार गर्ने गरिएको छ । यो आर्थिक वर्षमा रु. ११,०९,४६१।७२ राजस्व आम्दानी भएको छ भने धरौटीतर्फ गत आ. व.बाट जिम्मेवारी सरेको र यो आ. व.सहितको कुल आम्दानी रु. ३,२१,८५५।१७ रहेकोमा रु. २,४२,६०६।१९ धरौटी फिर्ता भई रु. ७९,२४८।९८ रकम धरौटी खातामा बाँकी रहेको छ । (राजस्व र धरौटीको वार्षिक आर्थिक विवरण अनुसूची ७ मा समावेश गरिएको छ ।)

सङ्गठन

१.१ पृष्ठभूमि

वि. सं. २०४६ को जनआन्दोलनपछि नेपालमा पनि मानवअधिकारका मुद्दाहरूले प्राथमिकता पाउन थाले । यस क्षेत्रमा एक राष्ट्रिय संस्थाको आवश्यकता महसुस गर्न थालियो । नेपाल अधिराज्यको संविधान, २०४७ को प्रस्तावनामा नै मानवअधिकारको विषयलाई समावेश गरियो । त्यसपछिका दिनहरूमा राष्ट्रिय संस्थाको गठनको लागि मानवअधिकार कर्मी, कानुन व्यवसायी, सञ्चारजगत, नागरिक समाज, बौद्धिक समुदाय तथा पेशागत सङ्घसङ्गठनहरूबाट अभियानहरू तीव्र गतिमा अगाडि बढ्न थाले । संसदको पहल, दवाबपूर्ण आन्दोलन, सर्वोच्च अदालतको आदेश, मानवअधिकार आयोग ऐन, २०५३ अन्तर्गत २०५७ साल जेठ १३ गते राष्ट्रिय मानवअधिकार आयोगको स्थापना भयो । निकै लामो प्रयत्नपछि ऐनद्वारा स्थापित आयोग हाल नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ द्वारा संवैधानिक अङ्गको रूपमा स्थापित भएको छ । संविधानको धारा १३१ देखि धारा १३३ सम्म राष्ट्रिय मानवअधिकार आयोगको सम्बन्धमा व्यवस्था गरिएको छ ।

१.२ साङ्गठनिक संरचना

राष्ट्रिय मानवअधिकार आयोग स्वतन्त्र र स्वायत्त संवैधानिक निकाय हो । आयोगमा अध्यक्ष १ र ४ जना सदस्यहरू गरी ५ जना रहने प्रावधान छ । हाल आयोगअन्तर्गत केन्द्रीय कार्यालयको अलावा ५ क्षेत्रीय र ३ उपक्षेत्रीय कार्यालयहरू रहेका छन् । आयोगका सबै कार्यालयहरूका लागि ३०९ जना कर्मचारीको दरबन्दी भए पनि हाल ११४ जना कर्मचारीहरू कार्यरत रहेको अवस्था छ । आयोग पदाधिकारी र कर्मचारीहरूको नामावली साङ्गठनिक संरचना विवरण अनुसूची १.(क) र (ख) मा समावेश गरिएको छ ।

१.३ आयोगका काम र अधिकार

संविधानतः आयोगको प्रमुख काम मानवअधिकारको सम्मान, संरक्षण र सम्बर्द्धन तथा प्रभावकारी कार्यान्वयनलाई सुनिश्चित गर्नु हो । आयोगले आफ्नो कर्तव्य पालनको सिलसिलामा उजुरी लिई छानविन गरी दोषीउपर कारवाहीको लागि सिफारिस गर्न,

राष्ट्रिय मानवअधिकार आयोग

मानवअधिकार उल्लङ्घनकर्ताउपर मुद्दा चलाउन सिफारिस गर्ने तथा मानवअधिकारको सचेतना अभिवृद्धि गर्न नागरिक समाजसँग समन्वय र सहकार्य गर्ने गर्दछ । यसका अतिरिक्त आयोगले मानवअधिकारसम्बन्धी कानूनको संशोधन गर्न तथा अन्तर्राष्ट्रिय सन्धिसम्झौताको नेपाल पक्ष बन्नुपर्ने भए कारणसहित सिफारिस गर्दछ । यसै गरी आयोगका सिफारिस कार्यान्वयन नगर्ने पदाधिकारी वा व्यक्तिको नाम आयोगले सार्वजनिक गर्न सक्छ ।

आयोगले आफ्नो वार्षिक प्रतिवेदन राष्ट्रपतिसमक्ष पेश गर्नुपर्ने संवैधानिक व्यवस्था छ । राष्ट्रपतिले प्रधानमन्त्रीमार्फत सो प्रतिवेदन व्यवस्थापिका-संसदसमक्ष पेश गर्नुपर्दछ । संविधानतः वार्षिक प्रतिवेदनमा अन्य कुराका अतिरिक्त वर्षभरि आयोगमा परेका उजुरी, उजुरीउपर गरिएका छानबिन र अनुसन्धानको विवरण, नेपाल सरकारलाई गरिएका सिफारिसको विवरण, मानवअधिकार उल्लङ्घन गर्ने व्यक्तिविरुद्ध दायर गरेको मुद्दाको विवरण, मानवअधिकारको संरक्षण र सम्बर्द्धनको सम्बन्धमा भविष्यमा गर्नुपर्ने सुधारसम्बन्धी विवरणहरू समावेश गर्नुपर्ने हुन्छ । यो प्रतिवेदन आयोगको ११ औं वार्षिक प्रतिवेदन भए पनि संवैधानिक अङ्गको हैसियतबाट प्रस्तुत गरिएको चौथो वार्षिक प्रतिवेदन हो ।

मानवअधिकारको अवस्था

यस वर्ष पनि तुलनात्मक रूपमा मुलुकको मानवअधिकारको अवस्थामा सुधार आएको देखिँदैन । आयोगमा प्राप्त उजुरीको आधारमा गत वर्षको तुलनामा यस वर्ष उजुरीको सङ्ख्यामा कमी आएको देखिए पनि पहिचानबिनाका सशस्त्र समूहद्वारा भएका घटनामा वृद्धि भएको देखिएको छ । मानवअधिकारको अवस्थासम्बन्धमा निम्नानुसार विवरणसहित उल्लेख गरिएको छ ।

२.१ जीवनको अधिकार

स्वतन्त्र र निर्बाध रूपमा बाँच्न पाउनु मानिसको नैसर्गिक अधिकार हो । विगतका वर्षभैँ यस वर्ष पनि जीवनको अधिकार प्रभावित हुन पुगेको छ । यस वर्ष आयोगमा प्राप्त उजुरीको आधारमा हेर्दा विशेषतः सुरक्षाकर्मीद्वारा बढी मात्रामा यो अधिकार हनन भएको अवस्था छ । राजनीतिक दलसँग आवद्ध भ्रातृ सङ्गठनका कार्यकर्ताहरू एवम् सशस्त्र समूहहरूका गतिविधिबाट मानिसहरूले ज्यान गुमाउनुपरेको छ । तराईका जिल्लाहरूमा यस वर्ष पनि यस प्रकृतिका घटनाहरूले निरन्तरता पाई नै रहे । यस वर्ष जीवनको अधिकारसँग सम्बन्धित हत्यासम्बन्धी ४० वटा उजुरी आयोगमा दर्ता भएका थिए । राज्य पक्षबाट २२, एमाओवादीबाट ६ र सशस्त्र समूहबाट १२ वटा घटनाहरू रहेका देखिन्छ । प्राप्त उजुरीमध्ये एमाओवादीबाट तथा सुरक्षाकर्मीबाट भएका घटना द्वन्द्वकालका रहेका देखिन्छ भने सशस्त्र समूहद्वारा भएका घटना हालसालै भएका पाइन्छन् । अनुसन्धान गरिएका महत्त्वपूर्ण विषयहरूमा निम्न घटनाहरू रहेका छन् ।

२.१.१ आयोगले बाँकेका सशस्त्र समूहद्वारा २०६७/५/२४ मा जयवागेश्वरी उच्चमाध्यमिक विद्यालयमा कक्षा ९ मा अध्ययनरत १५ वर्षका विद्यार्थी कपिल द्विवेदी र सोही विद्यालयमा कक्षा १० मा अध्ययनरत विद्यार्थी वर्ष १६ का लीलाधर भट्टलाई अपहरणपश्चात् वीभत्स एवम् क्रूरतापूर्वक हत्या गरेको घटना ।

२.१.२ कपिलवस्तु कारागारमा थुनामा रहेका बन्दी विनोद पाठकको रहस्यमय तरिकाले

मृत्यु भएको भनिएको घटना ।

२.१.३ सुर्खेत जिल्ला कारागारका थुनामा रहेका बमबहादर सिंहको मृत्युको घटना ।

२.१.४ १५ वर्षीया प्रतीक्षा पौडेललाई बलात्कार गरी हत्या भएको घटना । यसका अतिरिक्त द्वन्द्वकालमा भएका घटनाहरू जस्तै: गणेश गौतम, तेजप्रसाद गौतम, टीकादत्त दलाल, भुलकबहादुर दुलाल, भक्तलाल दुलाल र छिरिड तामाङ तथा दोलखा भीमेश्वर २ का परशुराम राउत आदिको हत्यासम्बन्धी घटनाको सम्बन्धमा पनि आयोगले अनुसन्धान गरेको थियो ।

आयोगले जीवनको अधिकारसँग सम्बन्धित ९ वटा घटनाको अनुगमन र पुराना र नयाँ उजुरीहरूको आधारमा ७३ वटा अनुसन्धान र ८५ वटा हत्यासम्बन्धी घटनामा निर्णय गरेको छ, जसमा अनुसन्धानको सम्पूर्ण प्रक्रिया पूरा गरी मानवअधिकार उल्लङ्घनमा संलग्नहरूलाई कानूनबमोजिम कारवाही गर्न र पीडितलाई क्षतिपूर्ति उपलब्ध गराउन नेपाल सरकारलाई सिफारिस गरेको छ ।

२.२ बलपूर्वक बेपत्ता/अपहरणविरुद्धको अधिकार

विगतको सशस्त्र द्वन्द्वमा बेपत्ता पारिएका व्यक्तिहरूको विषयमा हालसम्म पनि सम्बोधन हुन नसकेको दुखद् स्थिति छ । मानवीय संवेदनासँग गाँसिएको यस विषयप्रति सरोकारवालाहरू संवेदनशील बन्न नसकेको अवस्था छ । सशस्त्र द्वन्द्वको क्रममा बलपूर्वक बेपत्ता पारिएका तथा मारिएका व्यक्तिहरूको वास्तविक नाम, थर र घरको ठेगाना सम्झौता भएको मितिले ६० दिनभित्र सूचनाहरू सार्वजनिक गरी परिवारलाई समेत जानकारी गराउने तत्कालीन सरकार र तत्कालीन नेकपा (माओवादी) बीच भएको सम्झौता हालसम्म पनि कार्यान्वयन हुन सकेको छैन । बेपत्तासम्बन्धी आयोगको बारेमा लामै बहस र छलफल भए पनि हालसम्म पनि आयोग गठन हुन सकेको छैन ।

आयोगको तथ्याङ्कअनुसार सशस्त्र द्वन्द्वको क्रममा सरकारी पक्षबाट बलपूर्वक बेपत्ता पारिएका भनिएका ६२५ जनाको अवस्था अभै अज्ञात रहेको छ । विगत सशस्त्र द्वन्द्वको समयमा सुरक्षाकर्मीद्वारा बेपत्ता बनाइएका भनी यस वर्ष १९ वटा उजुरी आयोगमा परेका छन् । आयोगले यस अवधिमा २७ वटा उजुरीउपर अनुसन्धान गरेको छ । यसै गरी २४ वटा बेपत्ताको उजुरीमा आयोगले निर्णय गरी अन्तरिम राहतको लागि नेपाल सरकारलाई सिफारिस गरेको छ ।

विगतको द्वन्द्वदेखि हालसम्म पनि एनेकपा (माओवादी) द्वारा बलपूर्वक कब्जामा लिई अवस्था अज्ञात पारिएको भनी आयोगमा परेका उजुरीका आधारमा १६९ जनाको अवस्था अभै सार्वजनिक हुन सकेको देखिँदैन । तत्कालीन सरकार र तत्कालीन नेकपा (माओवादी) बीच भएको सम्झौतामा आफ्नो कब्जामा रहेका मानिसहरूको बारेमा जानकारी सार्वजनिक गरी १५ दिनभित्र सबैलाई मुक्त गर्ने प्रतिबद्धता व्यवहारमा आउन नसकेको अवस्था छ । आयोगमा यस वर्ष विगतको सशस्त्र द्वन्द्वका क्रममा तत्कालीन नेकपा (माओवादी)

ले अपहरण गरी अवस्था अज्ञात रहेको भनी २ र विभिन्न अज्ञात समूहबाट अपहरण गरिएका १९ गरी जम्मा २१ उजुरी परेका देखिन्छ। आयोगले कब्जा/अपहरण एवम् अवस्था अज्ञातसम्बन्धी ३ वटा घटनामा अनुगमन र नयाँ र पुराना गरी ३४ उजुरीमा अनुसन्धान सम्पन्न गरेको छ। यस वर्ष आयोगबाट एनेकपा (माओवादी) द्वारा कब्जा तथा अपहरण गरेको भनी परेका २ उजुरीउपर निर्णय गरी सरकारलाई अन्तरिम राहतका लागि सिफारिस गरेको छ।

२.३ यातना र अमानवीय व्यवहारविरुद्धको अधिकार

यस वर्ष यातना, कुटपिट तथा दुर्व्यवहारका घटना कुनै न कुनै रूपमा जारी नै रहन पुगे। आयोगमा उजुरी हेर्दा यस वर्ष यी विषयमा ६४ वटा उजुरी परेका देखिन्छ। यसमा सुरक्षाकर्मीले यातना दिएको भनी ५७, सुरक्षाकर्मीबाट कुटपिट ७, एनेकपा (माओवादी) बाट यातना तथा दुर्व्यवहारसम्बन्धी ८ घटनाहरू रहेका छन्। यस अवधिमा आयोगले यातना तथा दुर्व्यवहारका सम्बन्धमा १६ पटक अनुगमन गरेको थियो। विगतमा परेका ५५ वटा उजुरीउपर आंशिक तथा पूर्ण अनुसन्धान गरेको छ। १६ वटा यातना, तथा दुर्व्यवहार आदि उजुरीउपर निर्णय गरी क्षतिपूर्ति तथा कारबाहीको लागि नेपाल सरकारलाई सिफारिस गरेको छ।

२.४ बालअधिकार

यस अवधिमा पनि बालअधिकार प्रभावित बन्न पुग्यो। विभिन्न दल तथा समूहबाट आफ्ना माग पूरा गर्न दवाब दिने नाममा गरिएका बन्द आह्वान, आन्दोलन, हडताल, विरोध प्रदर्शनजस्ता कार्यक्रमको प्रभाव स्वतः विद्यालयमा पर्न गयो। विद्यालय शान्तिक्षेत्र भन्ने नारा नारामै सीमित रहन पुग्यो। फलतः बालबालिकाका जीवन, सुरक्षा, विकास, शिक्षा, स्वास्थ्यलगायतका अधिकारहरू प्रभावित बन्न पुगे। आपराधिक समूहबाट आफ्नो निहित स्वार्थपूर्तिको लागि बालबालिकाको अपहरण गर्ने, फिरौती माग गर्ने र नदिए हत्या गर्नेसम्मका घृणित कार्यहरू भए। आफ्नै अभिभावकबाट पनि बालबालिकाले अनाहकमा ज्यान गुमाउनुपयो। बालश्रमिक, घरेलु कामदारको रूपमा र सर्कसमा बालबालिकाको प्रयोग भई रह्यो। शिक्षा तथा स्वास्थ्य, मानवीय सहयोगमा अस्वीकार, दुर्व्यवहारलगायतबाट बालबालिका पीडित हुने क्रमले निरन्तरता पाई नै रह्यो। यस अवधिमा आयोगमा बालअधिकारसँग सम्बन्धित १२ वटा उजुरी दर्ता भए। आयोगले बालअधिकारसम्बन्धमा १३ पटक अनुगमन गर्‍यो। अनुगमनका विषयमा बालबालिकाको अपहरण, हत्या, बालश्रम शोषण, बाल यौन हिंसा (करणी), आदि रहेका छन्। यस वर्ष आयोगले बालअधिकारसम्बन्धी १० वटा उजुरीउपर अनुसन्धान सम्पन्न गरेको छ भने ५ उजुरीउपर निर्णय गरी क्षतिपूर्ति र कारबाहीका लागि सरकारलाई सिफारिस गरेको छ।

२.५ आन्तरिक रूपमा विस्थापितहरूको अधिकार

द्वन्द्व तथा प्राकृतिक प्रकोपबाट कतिपय व्यक्तिहरू यस वर्ष पनि प्रभावित हुन पुगे । सशस्त्र द्वन्द्वबाट विस्थापितहरूको मुद्दा अहिले पनि पूर्णरूपमा सम्बोधन हुन सकेको छैन । विस्तृत शान्तिसम्झौतामा कब्जा गरिएका सम्पत्ति फिर्ता गर्ने भन्ने प्रावधान पूर्णतः लागू हुन नसकेको अवस्था छ । यस अवधिमा विस्थापितका हकअधिकारका सम्बन्धमा आयोगमा ५ वटा उजुरी दर्ता भए, जसमा तत्कालीन नेकपा (माओवादी) विरुद्ध २ र अन्यबाट ३ छन् । माओवादीविरुद्ध परेका अधिकांश उजुरी द्वन्द्वकालसँग सम्बन्धित छन् । यस अवधिमा पनि आयोगले विस्थापित भएका व्यक्तिहरूको हकअधिकारका लागि विभिन्न चरणमा अनुगमन सम्पन्न गरेको छ, जसमा एनेकपा (माओवादी), तराईका सशस्त्र समूह र पूर्वी नेपालका सशस्त्र समूहद्वारा सञ्चालित गतिविधिहरूबाट विस्थापित तुल्याइएका व्यक्ति वा तिनका परिवार रहेका छन् । आयोगले विस्थापितका हकअधिकारका सम्बन्धमा २४ वटा उजुरीमा अनुसन्धान गरेको छ । आयोगले ४ वटा उजुरीहरूमा निर्णय गरी क्षतिपूर्ति तथा पुनःस्थापनाका लागि सरकारसमक्ष सिफारिस गरेको छ ।

२.६ धम्की/जबर्जस्ती चन्दा असुलीविरुद्धको अधिकार

व्यक्तिको जीवन-सुरक्षामा असर पर्ने धम्कीका घटनाहरू यस वर्ष पनि जारी रहे । विशेषतः तराईबासीहरू यस समस्याबाट बढी पीडित भएको देखिन्छ । सशस्त्र समूहद्वारा चन्दा मारने, चन्दा नदिएमा ज्यान मार्ने, परिवारका सदस्यको अपहरण एवम् हत्या गर्नेसम्मको धम्की दिने प्रवृत्तिले प्रश्रय पाएको छ । सरकार र तराई तथा पूर्वी पहाडी क्षेत्रमा सशस्त्र गतिविधिहरूमा संलग्न कतिपय समूहहरूबीच विभिन्न चरणमा वार्ता भए पनि खासै उपलब्धि प्राप्त हुन सकेको छैन । आर्थिक प्रलोभन, रिस्इवी आदिका कारण बालबालिका अपहरण गरी धम्की दिने, चन्दा मारने र नदिए हत्या गर्नेसम्मका कार्यहरू जारी छन् । यस अवधिमा आयोगमा धम्कीसम्बन्धी २४ वटा उजुरी दर्ता भएका छन् । प्राप्त उजुरीमध्ये सुरक्षाकर्मीबाट धम्की दिएको भनी ६ वटा, एनेकपा (माओवादी) बाट धम्की दिएको भनी ६ वटा र अन्य पक्षबाट धम्की दिएको भनी १२ वटा उजुरी रहेका छन् ।

२.७ महिला अधिकार

महिला अधिकारको पक्षमा राष्ट्रिय र अन्तर्राष्ट्रिय तहमा विभिन्न कानुनी प्रावधान वा सन्धिसम्झौता भए पनि ती सन्धिसम्झौताको कार्यान्वयनको स्थिति सन्तोषजनक देखिँदैन । पीडित महिलाहरूका लागि सरकारी र गैरसरकारी संस्थाहरूबाट विभिन्न कार्यक्रमहरू सञ्चालन हुँदै आए पनि विशेषतः ग्रामीण तहका महिलाहरूको स्थिति थप दयनीय छ । यस वर्ष महिलालाई बोक्सीको आरोपमा कुटपिट गर्ने, मानव मलमूत्र खुवाउने जस्ता अमानवीय कार्यले निरन्तरता पाई नै रहे । घरेलु हिंसा, सामाजिक बहिष्कार, जबर्जस्ती करणी जस्ता घटना भएका देखिन्छ । मध्यपश्चिम तथा सुदूरपश्चिमका जिल्लाहरूमा

प्रचलनमा रहेका छाउपडी प्रथा, दाइजो, भेदभावजन्य कारणबाट महिलाहरूले अहिले पनि पीडित हुनुपरेको छ । गाउँ-गाउँमा प्रजनन स्वास्थ्यको उचित व्यवस्था तथा जनचेतना र स्वास्थ्यकर्मी तथा औषधिसमेतको अभावमा गर्भवती महिला तथा शिशुको ज्यान जाने, पाठेघरसम्बन्धी रोगहरू लाग्नेजस्ता समस्याबाट महिलाहरूले पीडित हुनुपरेको छ । यस अवधिमा आयोगमा महिला अधिकारसम्बन्धी २९ वटा उजुरी दर्ता भएका छन् । आयोगले महिला अधिकारलाई महत्त्व दिई २० वटा महिला अधिकारसम्बन्धी घटनाहरूमा अनुसन्धान गरेको छ ।

महिला अधिकारलाई केन्द्रित गरी आयोगले सल्यान जिल्लाको शीतलपाटी गाविसका वादी समुदायको आर्थिक, सामाजिक तथा सांस्कृतिक अधिकारको अवस्थाको बारेमा स्थलगत अनुगमन गरेको थियो । अनुगमनको क्रममा उनीहरूको आर्थिक, सामाजिक अवस्था, खाने पानी, रोजगारीको अवस्था, समाजले हेर्ने दृष्टिकोण र गर्ने व्यवहार आदि पक्षलाई विशेष ध्यान दिइएको थियो । त्यसै गरी बर्दियाको राजापुर क्षेत्रका मुस्लिम समुदायका महिला र बालबालिकाहरूको आर्थिक, सामाजिक एवम् सांस्कृतिक अधिकारको अवस्थाको बारेमा पनि आयोगले अनुसन्धान गरेको थियो । ७६ वर्षीया वृद्धा सत्यलक्ष्मी श्रेष्ठमाथि भएको घरेलु हिंसा, पनौती निवासी शान्ति के. सी.को मृत्यु, उदयपुरमा २ जना महिला अधिकार रक्षकमाथिको साङ्घातिक आक्रमण र प्रहरीद्वारा मुद्दा दायर गर्न अस्वीकार गरेको भनिएको घटनाको पनि आयोगले अनुगमन गरेको थियो । यसका अलावा बाँकेको बनकटुवा २ की १५ वर्षीया रामजानकी थारूको मृत्युको घटनाको सम्बन्धमा इप्रका कोहलपुरबाट जाहेरी दर्ता नगरेको भनिएको विषय, खोटाङमा सुमित्राकुमारी राईलाई गरिएको सामाजिक बहिष्कार लगायतका घटनामा अनुगमनको साथै आवश्यक पहलसमेत गरिएको थियो ।

२.८ ज्येष्ठ नागरिकहरूको अधिकार

ज्येष्ठ नागरिकहरूको अधिकारका मुद्दामा पनि आयोगले आफ्नो ध्यान केन्द्रित गर्दै आएको छ । उनीहरूको संरक्षण, हेरचाह, सुनिश्चित भविष्यको लागि प्रभावकारी कानून, नियम बन्न सकेको छैन । विद्यमान ऐन नियम पनि लागू हुन नसक्दा उनीहरूको अवस्था दिन प्रतिदिन दयनीय बन्दै गइरहेको छ । जेष्ठ नागरिकका हकअधिकारलाई विशेष महत्त्व दिएर हेर्ने गरिएको छ । आयोगले केन्द्र र क्षेत्रीय कार्यालयहरूबाट जेष्ठ नागरिकका हकअधिकार का सवालमा सरोकारवालाहरूसँग छलफल, कार्यशाला, अन्तर्क्रिया कार्यक्रम गर्दै आएको थियो । यस अवधिमा जेष्ठ नागरिकसम्बन्धी ६ वटा कार्यक्रम सम्पन्न भएका थिए । जेष्ठ नागरिकको हकअधिकार प्रवर्द्धन गर्ने क्रममा सामाजिक सुरक्षा, भावी संविधानमा उनीहरूको अधिकारलगायतका विषयहरूमा जोड दिइएको थियो । जेष्ठ नागरिकको हकअधिकार भावी संविधानमा समावेश गराउन जोड दिँदै आयोगको नेतृत्व र नागरिक सञ्जालका प्रतिनिधिसहित ज्ञापनपत्र बुझाइएको थियो ।

२.९ सङ्क्रमणकालीन न्यायसम्बन्धी अधिकार

विस्तृत शान्तिसम्झौतापछिका दिनहरूमा मानवअधिकारको अवस्थामा जुन सुधारको अपेक्षा गरिएको थियो, हालसम्म पनि त्यसो हुन सकेको छैन । शान्तिसम्झौतालाई इमानदारीपूर्वक

पूरा गर्ने र मानवअधिकारसँग सम्बन्धित प्रतिवद्धता पालना गर्नेभन्दा भड्ग गर्नमा धेरै समय बितेको प्रतीत हुन्छ । नेपाल सरकारबाट सङ्क्रमणकालीन न्यायलाई सार्थक परिणतिमा पुऱ्याउनका लागि भएका यस्ता केही प्रयासहरूका अतिरिक्त विस्तृत शान्तिसम्झौता सम्पन्न भएको भण्डै ५ वर्ष बित्न लाग्दा पनि द्वन्द्वकालमा बलपूर्वक बेपत्ता पारिएका व्यक्तिका सम्बन्धमा बलपूर्वक बेपत्तासम्बन्धी आयोग गठन हुन सकेको छैन । शान्तिसम्झौताको दफा ५.२.५ मा 'दुवै पक्ष सशस्त्र द्वन्द्वका क्रममा मानवअधिकारको गम्भीर उल्लङ्घन गर्ने तथा मानवताविरुद्धको अपराधमा संलग्नहरूका बारेमा सत्य अन्वेषण गर्न र समाजमा मेलमिलापको वातावरण निर्माण गर्न आपसी सहमतिबाट उच्चस्तरीय सत्यनिरूपण तथा मेलमिलाप आयोगको गठन गर्न सहमत छन्' भन्ने उल्लेख भए पनि आयोग गठन गर्न विलम्ब भइरहेको छ । एकातिर यी आयोगहरू गठन गरी द्वन्द्वकालका मानवअधिकार हननको सवालमा पीडकहरूलाई कानूनको दायरामा ल्याई पीडित र तिनका परिवार जनहरूलाई न्यायको अनुभूति हुने काम नहुनु र अर्कोतिर आरोपित सुरक्षाकर्मी (पीडक) हरूलाई पदोन्नति गर्दै जाने र प्रत्येक राजनीतिक दलले आ-आफ्नो दलसँग सम्बद्ध व्यक्तिलाई कुनै औचित्य र विवेकपूर्ण मापदण्ड नै नबनाई मनपरी रूपमा मुद्दाहरू फिर्ता लिँदै जाने प्रक्रियाले नेपाल सरकारको मुद्दा फिर्ता लिने र अदालतबाट दोषी ठहर भएका मुद्दाहरू माफी गर्ने नीति स्पष्ट र न्यायसम्मत हुन नसकेको स्थिति छ ।

२.१० दण्डहीनता

विस्तृत शान्तिसम्झौतामा सशस्त्र द्वन्द्वबाट पीडित व्यक्तिहरूलाई न्याय दिलाउने सन्दर्भमा दण्डहीनतालाई प्रश्रय नदिने सुनिश्चित गर्ने कुराको प्रतिवद्धता व्यक्त गरे पनि मानवअधिकार उल्लङ्घन गर्ने वा मानवताविरुद्धको अपराधमा संलग्न व्यक्तिलाई कारबाही हुन सकेको छैन । राजनीतिक आस्थालाई आधार बनाएर विगतमा मुद्दा फिर्ता लिई न्यायिक प्रक्रियाबाट उन्मुक्ति दिइएका व्यक्तिहरूले राजनीतिक दलहरूमा आफ्नो प्रभुत्व बलियो बनाउँदै लगेकाले दण्डहीनता बढ्दै गएको छ । फलस्वरूप, न्याय प्रशासन र प्रहरीले विद्यमान कानून कार्यान्वयन गर्ने नसक्ने अवस्थामा पुगेको छ । राजनीतिक सम्बन्ध भएको भनिएका अपराधका घटनाहरू प्रहरी वा प्रशासनसम्म नपुग्ने अवस्था बन्दै गएको र पुगिहालेको अवस्थामा पनि प्रहरीले उजुरी दर्ता नगर्ने वा मुद्दा नचलाउने वा ढिलासुस्ती गर्ने जनगुनासो रहेको स्थिति छ ।

शान्तिसम्झौतापछि विभिन्न राजनीतिक व्यक्तिहरूको अपराधमा संलग्नता हुनु वा जघन्य अपराधका दोषीहरू कुनै खास राजनीतिक संरक्षणमा आइपुग्नाले समग्र राजनीतिप्रति नै जनताको वितृष्णा पैदा हुने सम्भावना छ । राजनीतिकर्मीहरूप्रति अविश्वास र आक्रोश बढ्नु र राजनीतिप्रति वितृष्णा फैलिनु लोकतन्त्र र मानवअधिकारका निम्ति खतरनाक अवस्था हुने सर्वविदितै छ । राजनीतिमा आपराधिक व्यक्तिको चलखेल बढेकाले एउटै राजनीतिक दलभित्रसमेत हिंसा र अपराधका घटना बढ्दै गएका छन् । त्यस्तो अपराधमा संलग्न व्यक्तिलाई नियमित प्रक्रियाबाट कानुनी दायरामा ल्याउन कठिन बन्दै जानुले मानवअधिकार र विधिको शासन दिनानुदिन सङ्कटमा पर्दै गएको छ ।

मानवअधिकार संरक्षणसम्बन्धी कार्यहरू

मानवअधिकारको संरक्षण एवम् सम्बर्द्धको लागि स्थापित यस आयोगले आफ्नो स्थापनाकाल देखि नै मानवअधिकारसम्बन्धी राष्ट्रिय संस्थाको रूपमा भूमिका निर्वाह गर्दै आएको छ । नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को धारा १३२ र मानवअधिकार आयोग ऐन, २०५३ को दफा ९ ले आयोगले गर्नपर्ने काम कारवाहीको सम्बन्धमा उल्लेख गरेको छ । आयोगका गतिविधिहरू पनि संवैधानिक एवम् ऐनद्वारा निर्दिष्ट सीमाभित्र रही आएका छन् । यस परिच्छेदमा यस वर्ष आयोगद्वारा मानवअधिकारसम्बन्धी सम्पादित वार्षिक गतिविधिहरू र उपलब्धिहरूलाई निम्नानुसार उल्लेख गरिएको छ :

३.१ उजुरीसम्बन्धी व्यवस्था

मानवअधिकारको संरक्षणको क्षेत्रमा आयोगले यस वर्ष सम्पन्न गरेका गतिविधिहरू निम्नानुसार छन्:

३.१.१ उजुरी दर्ता

सामान्यतया आयोगले उजुरीको आधारमा र स्वविवेक (Suo motto) मा उजुरी लिने गर्दछ, जसमा लिखित, फोन, ईमेल, फ्याक्सलगायतका माध्यमलाई आधार बनाइएको छ । यसरी मानवअधिकारको हनन, उल्लङ्घन वा दुरुत्साहन भएका विषयमा उजुरी लिई वा घटना वा विषयवस्तुको गाम्भीर्यको आधारमा स्वविवेकमा उजुरी लिई घटनाको छानविन तथा अनुसन्धानमार्फत कारवाही अगाडि बढाइन्छ । अनुसन्धानको सम्पूर्ण प्रक्रियाको समाप्तिपछि प्राप्त तथ्यको आधारमा मानवअधिकारको हनन, उल्लङ्घन वा दुरुत्साहन भएको अवस्था रहेमा आयोगले सरकार वा सम्बन्धित निकायलाई आवश्यक उपचार एवम् चालुपर्ने कदमको लागि सिफारिस गर्दछ ।

यस वर्ष आयोगका विभिन्न कार्यालयमा जम्मा ३४५ उजुरी दर्ता भएका थिए । गत वर्षको तुलनामा यो सङ्ख्या ५८ ले कमी हो । उजुरी घटनुका पछाडि सशस्त्र द्वन्द्वको समाप्ति, आयोगका सिफारिसहरू कार्यान्वयन नहुनु, डर, त्रास, धम्की, आयोगमा प्रर्याप्त जनशक्ति अभाव आदि कारणहरू रहेको पाइन्छ । उजुरीका प्रमुख विषयहरूमा हत्या, बेपत्ता, अपहरण, यातना, धम्की, सम्पत्ति कब्जा, जबर्जस्ती चन्दा, गैरन्यायिक थुना, आन्तरिक विस्थापन,

आर्थिक, सामाजिक र सांस्कृतिक अधिकारको हनन् आदि रहेका छन् । लैङ्गिक विभेद तथा महिला, बालअधिकार, अपाङ्गता उल्लङ्घनलगायतका विषयमा पनि उजुरीहरू दर्ता हुन आएका छन् । प्राप्त उजुरीहरूको प्रकृतिलाई हेर्ने हो भने अहिले विगतको सशस्त्र द्वन्द्वकालमा भएका घटनासँग सम्बन्धित उजुरीहरू बढी मात्रामा रहेको अवस्था छ । यस वर्ष आयोगमा परेका उजुरीहरूलाई अनुसूची २ (क) र (ख) मा समावेश गरिएको छ ।

३.१.२ विषयगत आधारमा उजुरी ग्रहण

विषयगत आधारमा आयोगमा परेका उजुरीहरूलाई हेर्ने हो भने गत वर्षको तुलनामा यो सङ्ख्या कम रहेको छ । आधिल्लो वर्ष न्याय प्रशासनसम्बन्धी ५१ उजुरी परेकामा यस वर्ष सो सङ्ख्या वृद्धि भई ५६ पुगेको छ । गत वर्ष सबैभन्दा बढी सुरक्षाकर्मीबाट यातना दिएको भनी ७० वटा उजुरी परेका थिए भने यो वर्ष सो सङ्ख्या घटी ५७ मा भरेको छ । त्यसै गरी हत्यासँग जोडिएका जम्मा ४० उजुरी आयोगमा दर्ता भएका छन् । जसअन्तर्गत २२ वटा सुरक्षाकर्मीबाट रहेका छन् । यसमा प्रहरी हिरासतमा भएको मृत्यु र सशस्त्र द्वन्द्वकालमा सुरक्षाकर्मीबाट गरिएका भनिएका हत्याका घटनाहरू रहेका छन् ।

महिला अधिकारसँग सम्बन्धित २९ र कारागार/गैरन्यायिक थुनामा राखिएको भनी जम्मा २५ उजुरी दायर हुन आएका छन् । राज्यद्वारा बेपत्ता बनाइएको भनी १९ वटा उजुरी प्राप्त भएका छन्, जो सशस्त्र द्वन्द्वकालमा भएका घटना हुन् । एमाओवादी र अन्य समूहबाट स्थिति अज्ञात तुल्याइएको भनी परेका उजुरीको सङ्ख्या पनि १९ रहेको छ । यी घटना पनि प्रायः सशस्त्र द्वन्द्वकालसँग जोडिएका छन् । त्यसै गरी आर्थिक, सामाजिक र सांस्कृतिक अधिकारसँग सम्बन्धित १५, बालअधिकारसँग सम्बन्धित १२ र नागरिक तथा राजनैतिक अधिकारसँग सम्बन्धित ४ उजुरी परेका छन् । विगतको वर्षमा सबैभन्दा कम बम विष्फोटसम्बन्धी २ वटा उजुरी परेकामा यस वर्ष पनि सबैभन्दा कम बम-विष्फोटनबाट घाइते भनी एउटा उजुरी दर्ता हुन आएको छ ।

३.१.३ क्षेत्रगत आधारमा उजुरी ग्रहण

विगत वर्षमा भैँ यस वर्ष पनि बढी उजुरी केन्द्रीय कार्यालयमा परे पनि सो सङ्ख्या विगत वर्षभन्दा कम रहेको छ । गत वर्ष वर्ष १२१ वटा उजुरी परेकामा यस वर्ष यो सङ्ख्या ९३ रहेको छ । यो वर्ष सबैभन्दा कम २ वटा उजुरी उपक्षेत्रीय कार्यालय जुम्लामा परेका छन् । गत वर्ष खोटाङमा ४ वटा उजुरी परेकामा यस वर्ष यो सङ्ख्या १६ पुगेको छ । यसै गरी गत वर्ष क्षेत्रीय कार्यालय विराटनगरमा ८३ उजुरी परेकामा यस वर्ष ५८ उजुरी परेका छन् । क्षेत्रीय कार्यालय जनकपुरमा गत वर्ष ६५ उजुरी दर्ता भएकामा यो वर्ष ४९ रहेका छन् । क्षेत्रीय कार्यालय पोखरामा गत वर्ष उजुरी सङ्ख्या ४३ रहेकोमा यस वर्ष ४४ पुगेको छ भने नेपालगञ्जमा गत वर्ष ३८ उजुरी रहेकामा यस वर्ष २७ वटा उजुरी परेका छन् । गत वर्ष धनगढीमा २६ उजुरी परेकामा यस वर्ष सो सङ्ख्या १५ रहेको छ भने उपक्षेत्रीय कार्यालय बुटवलमा गत वर्ष १९ उजुरी रहेकामा यस वर्ष सो सङ्ख्या ४१ पुगेको छ ।

३.२ मानवअधिकार अनुगमन र अनुसन्धान

मानवअधिकार हनन्, उल्लङ्घन एवम् ज्यादतिका घटनाहरूको अनुगमन र अनुसन्धान गर्नु

आयोगको प्रमुख कार्य हो । आयोगले नियमित रूपमा यी कार्यहरू गर्दै आएको छ । घटनाको अनुगमन र अनुसन्धानपश्चात् प्राप्त तथ्यका आधारमा मानवअधिकार उल्लङ्घन भएको देखिएमा सरकार तथा सम्बन्धित निकायको ध्यानाकर्षण गराउने, सिफारिस गर्ने, विषयवस्तुसँग सम्बन्धित कार्य गर्न वा नगर्न आग्रह गर्ने वा निर्देशन दिने, सचेत गराउनेजस्ता कार्य गर्दछ । समग्र मानवअधिकारको अवस्था एवम् मानवअधिकार उल्लङ्घनका विषयहरू (हत्या, अपहरण, बालअधिकार, महिला अधिकार, आन्तरिक विस्थापितका अधिकार, अपाङ्गका अधिकार, आदिवासी जनजाति तथा अल्पसङ्ख्यक, पिछडिएको वर्गका अधिकार आदि) लगायतका विषयमा आयोगले अनुगमन र अनुसन्धान गर्दै आएको छ । त्यसै गरी आयोगले कारागारमा रहेका कैदीबन्दीका अधिकार, कारागार तथा हिरासतको अवस्था, राजनीतिक दल तथा सङ्घसंस्थाहरूद्वारा गरिने आन्दोलन, बन्द, हडताललगायतका विषयमा पनि अनुगमन र अनुसन्धान गर्दै आइरहेको छ । यससम्बन्धी विवरण अनुसूची ३ र ४ मा समावेश गरिएको छ ।

३.२.१. अनुगमन

यस वर्ष पनि आयोगले मानवअधिकारको अवस्था, विभिन्न घटनाहरूको सम्बन्धमा अनुगमन गर्‍यो, जसमा समग्र मानवअधिकारको अवस्था, विभिन्न राजनीतिक दल, भ्रातृसङ्गठन वा अन्य समूहद्वारा आयोजित बन्द, हडताल, चक्काजामबाट प्रभावित अवस्था रहेका छन् । त्यसै गरी बालअधिकार, कारागार एवम् प्रहरी हिरासतको अवस्था, थुनुवा तथा बन्दीहरूको अधिकार र आर्थिक, सामाजिक र सांस्कृतिक अधिकारको सम्बन्धमा पनि आयोगले अनुगमन गरेको थियो । अनुगमनबाट प्राप्त तथ्यको आधारमा सरकार र सरोकारवाला पक्षलाई सिफारिस गरिएको छ । आयोगले मूलतः २ तरिकाबाट अनुगमन गर्दै आएको छ । पहिलो, आयोग आफैँद्वारा एकल रूपमा र दोस्रो आयोगसहितको टोलीमा विभिन्न व्यक्ति, सङ्घसंस्था तथा नागरिक समाजको संलग्नतामा । यस अवधिमा आयोगले मानवअधिकारसँग सम्बन्धित विभिन्न विषयमा जम्मा १७९ पटक अनुगमन गर्‍यो, जसमा केन्द्रीय कार्यालयबाट ३२, क्षेत्रा विराटनगर ३१, जनकपुर १६, पोखरा १०, नेपालगञ्ज ४९ र धनगढी १० रहेका छन् । त्यसै गरी उपक्षेत्रीय कार्यालयहरू क्रमशः खोटाङ ४, बुटवल २१ र जुम्ला ६ रहेका छन् । अधिकांश अनुगमनमा आयोगको एकल सहभागिता रहेको भए पनि कतिपय मानवीय संवेदना गाँसिएका मुद्दामा सहकार्य एवम् समन्वयका साथ अनुगमन सम्पन्न भएको छ । भासिमा, सुनसरीमा बोक्सीको आरोपमा तातो पन्युले गाला डामेको घटनाको न्यायिक कारबाहीको सम्बन्धमा भएको अनुगमन कार्यमा आयोगसहित ६ वटा मानवअधिकारको क्षेत्रमा कार्यरत सङ्घसंस्थाहरू संलग्न रहेका थिए । अनुगमनसम्बन्धी विवरण अनुसूची ३ मा उल्लेख छ ।

३.२.२ अनुसन्धान

यस वर्ष पनि आयोगमा प्राप्त मानवअधिकार उल्लङ्घन तथा ज्यादतिसम्बन्धी उजुरीउपर अनुसन्धान सम्पन्न भएको छ । कतिपय उजुरीहरू द्वन्द्वकालका घटनासँग सम्बन्धित छन् भने कतिपय विस्तृत शान्तिसम्झौता पछाडिका रहेका छन् । यस अवधिमा आयोगबाट ३११ घटनाको सम्बन्धमा अनुसन्धान भएको देखिन्छ । आयोगमा प्राप्त विवरणअनुसार यस वर्ष केन्द्रीय कार्यालयले ४७, क्षेत्रीय कार्यालयहरू क्रमशः विराटनगर ४३, जनकपुर ९, पोखरा ५४, नेपालगञ्ज ५८, धनगढीले ४६ उजुरीमाथि अनुसन्धान गरेको देखिन्छ । यसै गरी

उपक्षेत्रीय कार्यालय खोटाङले २४, बुटवल ३७ र जुम्लाबाट ३ उजुरीमाथि अनुसन्धान भएको छ। अनुसन्धानसम्बन्धी विवरण अनुसूची ४ मा उल्लेख छ।

३.२.३. उजुरीउपर गरिएको निर्णय र सिफारिस

यस वर्ष आयोगले ७२७ वटा उजुरीउपर निर्णय गरेको छ, जसमध्ये ५७९ निर्णय खारेजी/टुङ्ग्याइएका/तामेली रहेका छन्। बाँकी १४६ वटा उजुरीमा आयोगले नेपाल सरकारसमक्ष पीडितलाई क्षतिपूर्तिका लागि र मानवअधिकार उल्लङ्घनकर्तालाई मुद्दा चलाउन वा विभागीय कारवाही गर्नको लागि नेपाल सरकारसमक्ष सिफारिस गरेको छ।

३.२.४. उपलब्धिहरू

अहिले पनि आयोग बाध्य र आन्तरिक चुनौतीहरूबाट मुक्त छैन। यद्यपि, विभिन्न चुनौती र प्रतिकूलताका बावजुद पनि यस अवधिमा आयोगले प्रत्यक्ष वा परोक्ष रूपमा उपलब्धिहरू हासिल गरेको छ। मानवअधिकारसम्बन्धी समन्वय गर्ने समिति (International Coordinating Committee of National Human Rights Institutions) बाट आयोगको सम्बन्धमा उठाइएका विभिन्न प्रश्नहरूको सन्तोषजनक जवाफ पाई आयोगलाई A श्रेणीमै कायम राख्न निर्णय गर्नु महत्त्वपूर्ण उपलब्धि हो। आयोगले मानवअधिकारको संरक्षण एवम् सम्बर्द्धनको क्षेत्रमा पनि महत्त्वपूर्ण उपलब्धि प्राप्त गरेको छ। विभिन्न बहिष्करणका बावजुद धनुषाको गोदार गाविसमा शवोत्खनन् कार्य सम्पन्न गरिएको छ। नयाँ र पुराना गरी ७२७ वटा उजुरीउपर निर्णय गरिएका छन्। यस वर्ष विगत ११ वर्षको इतिहासमा एक वर्षभित्र गरिएका सिफारिसमा सबभन्दा बढी १४६ थान (हालसम्म सिफारिस भएको कुल सङ्ख्या ५३९ वटा उजुरी) सिफारिस गरेको छ। यो सङ्ख्या आयोगले हालसम्म गरेका कुल सिफारिस सङ्ख्याको भण्डै २८ प्रतिशत हुन आउँछ। उपभोक्ताको मानवअधिकारको विषयलाई विभिन्न माध्यमबाट आयोगले यसपटक थप प्राथमिकताका साथ उठाएको कारण प्रत्यक्ष रूपमा यसको असर परेको छ। सरकारबाट आयोगका सिफारिसहरू कार्यान्वयनको मात्रामा वृद्धि भएको अवस्था छ। आयोग र मानवअधिकारसम्बन्धी राष्ट्रिय र अन्तर्राष्ट्रिय सङ्घसंस्था, राजदूतावाससँगको सम्बन्ध सुमधुर बनेको छ। अप्रत्यक्ष रूपमा आयोगका काम कारवाहीबाट मानवअधिकार संस्कृतिको विकास आदि कार्यमा सहयोग पुग्दै आएको अवस्था छ।

प्रवर्द्धनात्मक गतिविधिहरू

आयोगले एकल र सहकार्य दुवै गरी संरक्षण र सम्बर्द्धनको लागि प्रवर्द्धनात्मक गतिविधिहरू सञ्चालन गर्दै आएको छ । यस अवधिमा केन्द्रीय कार्यालयबाट १४ वटा सम्बर्द्धनतर्फ अन्तर्क्रिया सम्पन्न भएका छन् । यस अवधिमा भएका प्रवर्द्धनात्मक कार्यहरूमध्ये १५ कार्यशाला गोष्ठी/अभिमुखीकरण तालिम र वार्षिक उत्सव, अन्तर्क्रिया, बैठक, प्रवचन कार्यक्रम गरी २४ कार्यक्रम सम्पन्न भएका छन् । त्यसै गरी क्षेत्रीय कार्यालयहरूमा क्रमशः विराटनगरले १७ मध्ये जनचेतना अभिवृद्धि तालिम तथा गोष्ठी ७ वटा र दिवस, बैठक, तथा अन्तर्क्रिया गरी १० वटा सम्पन्न गरेको छ । यसै गरी जनकपुरले १४ मा ११ वटा अन्तर्क्रिया, अन्तर्राष्ट्रिय दिवसहरू र बैठक, ३ वटा तालिम कार्यशाला गोष्ठी गरेको छ । पोखरामा सम्पन्न २६ वटा कार्यक्रममध्ये १२ वटा जनचेतनामूलक तालिम, कार्यशाला, गोष्ठी र १४ वटा अन्तर्क्रिया, अन्तर्राष्ट्रिय दिवस, बैठक सम्पन्न गरेको छ ।

नेपालगञ्जले गरेका १०१ कार्यक्रममध्ये ३२ गोष्ठी र अभिमुखीकरण तालिम, ६९ वटा बैठक, अन्तर्राष्ट्रिय दिवस, समन्वयात्मक बैठक, अन्तर्क्रिया सम्पन्न गरेको छ भने २२ कार्यक्रममा स्रोतव्यक्तिको रूपमा र अन्य सङ्घसंस्थाद्वारा आयोजित १२२ कार्यक्रममा सहभागिता जनाएको छ । त्यसै गरी धनगढीले १८ वटा प्रवर्द्धनात्मक कार्यक्रम सम्पन्न भएकोमा तीमध्ये १२ अन्तर्क्रिया, छलफल, दिवस र ६ वटा तालिम तथा गोष्ठी रहेका छन् । उपक्षेत्रीय कार्यालयहरूमा बुटवलले १५ कार्यक्रममध्ये ५ अन्तर्क्रिया, ४ दिवस, २ छलफल र ४ वटा तालिम/गोष्ठी गरेको छ । खोटाङमा अन्तर्क्रिया तथा दिवस गरी २ र ६ गोष्ठी तथा तालिम सम्पन्न भएका छन् भने जुम्लामा १ अन्तर्क्रिया, ४ दिवस र २ वटा तालिम तथा गोष्ठीहरूको आयोजना गरिएको अवस्था छ । यसका साथै मानवअधिकारको प्रवर्द्धनका लागि होडिड बोर्ड निर्माण र विद्यालयमा हाजिरी जवाफ संचालनजस्ता कार्य पनि हुँदै आएका छन् । यस अवधिमा अन्तर्क्रिया, दिवस र मानवअधिकारका समसमयिक विषयमा

राष्ट्रीय मानवअधिकार आयोग

छलफल १६६ वटा र तालिम गोष्ठी ७९ गरी २०६ वटा कार्यक्रम सम्पन्न भएका छन् ।
आयोगबाट ११३ पटक स्रोत व्यक्तिको रूपमा सहभागिता जनाइएको अवस्था छ । त्यसै
गरी अन्य मानवअधिकारसँग सम्बन्धित सङ्घसंस्था तथा सरकारी निकायबाट भएका
कार्यक्रमहरूमा प्रमुख अतिथि, अतिथि वा सहभागीको रूपमा ६७६ वटा कार्यक्रममा
सहभागी भएको अवस्था छ । यससम्बन्धी विवरण अनुसूची ५ मा समावेश गरिएको छ ।

आन्तरिक क्षमता अभिवृद्धि

५.१ अन्तर्राष्ट्रिय सहयोगमा सञ्चालित कार्यक्रमहरू

५.१.१ राष्ट्रिय मानवअधिकार आयोग क्षमता सबलीकरण परियोजना

आयोग गठनको केही समयपश्चात् आयोगको क्षमता अभिवृद्धिको लागि परियोजनाको रूपरेखा तयार पार्ने कार्यदेखि लिएर हालसम्म निरन्तर रूपमा संयुक्त राष्ट्रसङ्घीय विकास कार्यक्रमबाट महत्त्वपूर्ण सहयोग प्राप्त भएको छ। राष्ट्रिय मानवअधिकार आयोग क्षमता सबलीकरण कार्यक्रम स्वीकृत भई प्रथम दुई वर्षे परियोजना सम्पन्न भई दोस्रो चरणअन्तर्गत परियोजना क्रियाशील रहेको छ। यस परियोजनाअन्तर्गत आयोगका कर्मचारीहरूलाई मानवअधिकार तालिम, आयोग सहभागी हुने पर्ने अत्यावश्यक कार्यक्रमहरूमा आयोगका पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरूको भ्रमण खर्च बेहोर्दछ। त्यसै गरी आयोगको लागि आवश्यक पर्ने कार्यालय सामग्रीहरू तथा संरक्षण र सम्बर्द्धन कार्यक्रम एवम् आयोगका प्रकाशनहरूमा आयोगलाई आर्थिक सहयोग प्राप्त हुँदै आएको छ। क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रमअन्तर्गत विभिन्न दातृ निकायबाट प्राप्त हुने सहयोग सम्बन्धमा समन्वयको कार्य आयोग तथा संयुक्त राष्ट्रसङ्घीय विकास कार्यक्रमबाट हुँदै आएको छ। आयोगले आफ्ना दातृ निकायलाई समयसमयमा आफ्नो मानवअधिकार संरक्षण तथा सम्बर्द्धनको लागि गरिएको कार्यको बारेमा जानकारी गराउँदै आएको छ। धनुषाको गोदारमा २०६७ सालमा भएको शवउत्खनन् त्यसै परियोजनाअन्तर्गत सम्पन्न भएको थियो।

५.१.२ द एसिया फाउण्डेसनको आर्थिक सहयोग

राष्ट्रिय मानवअधिकार आयोग क्षमता सबलीकरण दोस्रो चरण परियोजना

राष्ट्रिय मानवअधिकार आयोग

द एसिया फाउण्डेसनको आर्थिक सहयोगमा आयोगमा राष्ट्रिय मानवअधिकार आयोग क्षमता सबलीकरण दोस्रो चरण परियोजना सञ्चालनमा रहेको छ । सो परियोजनाअन्तर्गत Rapid Response Team को सम्बन्धमा परियोजना प्रस्ताव तयार भई मार्गनिर्देशिका तयारीको अन्तिम चरणमा पुगेको छ । यसैको सहयोगमा आयोगमा पर्ने उजुरीहरूलाई व्यवस्थित गर्ने उद्देश्यबाट यस आर्थिक वर्षमा CMRS (Complaint Management & Reporting System) सफ्टवेयर राखिएको छ । VMWare को Virtualization system को Hardware Server मा ६ वटा Operating System, जसमा MS Windows Server 2008, MS Windows Server 2003, Domain Server, Mail Server, Data Server, Linux आदि Operating System Install गरिएको छ । त्यस्तै गरी यसै परियोजनाअन्तर्गत एउटा मध्यस्थतासम्बन्धी तालिम, क्यालेण्डर प्रकाशन तथा मानवअधिकार प्रश्नोत्तर सँगालो पुनः प्रकाशन गरिएको छ । यसका अतिरिक्त सो परियोजनाअन्तर्गत आयोगमा परेका उजुरीउपर भएका सम्पूर्ण निर्णय र सिफारिस फाइलको अभिलेख राख्ने व्यवस्था गरेको छ ।

५.१.३ बालअधिकार परियोजना

सेभ द चिल्ड्रेनको आर्थिक सहयोगमा सञ्चालित बालअधिकार परियोजनामार्फत बालअधिकारसँग सम्बन्धित गतिविधिहरू सञ्चालन हुँदै आएका छन् । आयोगले यस परियोजनाअन्तर्गत प्राप्त हुने रकम आयोगमा स्थापित बालअधिकार कक्षमार्फत बालअधिकारको संरक्षण र सम्बर्द्धनमा खर्च गर्ने गरेको छ । यसरी सम्पादित कार्यक्रमहरूमा कार्यशाला गोष्ठी, तालिम, छलफल, अन्तरक्रिया, बालअधिकार अनुगमन, अनुसन्धान र बालअधिकारसम्बन्धी प्रकाशनहरू रहेका छन् ।

५.१.४ अन्य

माथि उल्लिखित परियोजनाबाहेक फिनल्याण्ड सरकार र आयोगबीच परियोजनामार्फत सहयोगको कार्य अगाडि बढेको छ । मानवअधिकार संरक्षण तथा सम्बर्द्धनसम्बन्धी परियोजनाको अवधारणापत्र, परियोजना प्रस्ताव तयार भई आयोग र फिनल्याण्ड सरकार बीच हस्ताक्षरसमेत भइसकेको छ । हाल सो परियोजनाको बजेटसम्बन्धी कार्य भइरहेको छ । GIZ को सहयोगमा पनि शवोत्खनन् तथा क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम सम्पन्न भएको थियो ।

सूचना तथा सञ्चार

आयोगबाट सम्पन्न भएका मानवअधिकारसम्बन्धी काम कारवाहीलाई जनमानससम्म सूचना सम्प्रेषण गर्न र मानवअधिकारको उल्लङ्घन भएका घटनाहरूमा सम्बन्धित निकायको ध्यानाकर्षण गर्नका लागि सूचना तथा सञ्चार प्रविधिलाई प्रयोगमा ल्याइएको छ । यससम्बन्धी विवरण निम्नबमोजिम उल्लेख गरिएको छ :

६.१. प्रेस-विज्ञप्ति

प्रेस-विज्ञप्ति आयोगको सूचना प्रवाहको महत्त्वपूर्ण माध्यम बन्न पुगेको छ । विज्ञप्तिमार्फत आयोगले मानवअधिकार उल्लङ्घन तथा ज्यादतिका घटनासम्बन्धमा अनुगमन, अनुसन्धानसम्बन्धी आवश्यक जानकारी एवम् आयोगले आफ्नो आधिकारिक धारणा बाहिर ल्याउँदै आएको छ । विज्ञप्तिमार्फत नै सरकार र सरकारका निकायहरूलाई मानवअधिकारको सम्मान गर्न आग्रह गर्दै आएको अवस्था छ ।

यस अवधिमा केन्द्रीय कार्यालयबाट विभिन्न शीर्षक वा विषयमा जम्मा २१ वटा प्रेस-विज्ञप्ति र २ वटा प्रेस-वक्तव्य जारी भएको देखिन्छ । जारी विज्ञप्तिहरूमा सबै भन्दा बढी पुसमा ४ र साउन, मङ्सिर, फागुन र असारमा १/१ वटा छन् । त्यसै गरी कार्तिकमा ३ र भदौ, माघ, चैत, वैशाख र जेठमा २ वटा विज्ञप्ति जारी भए । यसै अवधिमा केन्द्रीय कार्यालयबाट २ वटा प्रेस-वक्तव्य जारी गरिएका थिए । क्षेत्रीय कार्यालयबाट जारी विज्ञप्तिहरूमा जनकपुर र पोखरा १/१ नेपालगञ्ज र धनगढी ४/४ रहेका छन् । त्यसै गरी उपक्षेत्रीय कार्यालय जुम्लाबाट एउटा विज्ञप्ति जारी भएको थियो । यस वर्ष जम्मा ३२ वटा प्रेस-विज्ञप्ति र २ वटा प्रेस वक्तव्य जारी भएका छन् । केन्द्रीय कार्यालय र क्षेत्रीय कार्यालयबाट मानवअधिकारको क्षेत्रमा कार्यरत सङ्घसंस्थाहरूसँग मिली विज्ञप्ति जारी गरिएको थियो । जारी विज्ञप्तिहरूलाई अनुसूची ६ मा समावेश गरिएको छ ।

६.२. पत्रकार सम्मेलन

आयोगद्वारा सम्पादित महत्त्वपूर्ण कार्यहरूका सम्बन्धमा सरोकारवालाहरूलाई जानकारी गराउन समयसमयमा आयोगले पत्रकार सम्मेलन गर्दै आएको छ । यस अवधिमा जम्मा ६ वटा पत्रकार सम्मेलन भएका थिए, जसमा केन्द्रीय कार्यालय ललितपुर र क्षेत्रीय कार्यालयहरू जनकपुर र पोखराबाट १/१ र धनगढीबाट ३ रहेका छन् । यससम्बन्धी विवरण अनुसूची ६ राखिएको छ ।

मानवअधिकार स्रोत केन्द्र (पुस्तकालय)

मानवअधिकार संस्कृतिविना मानव सभ्यता सम्भव छैन । मानवअधिकार शिक्षा, ज्ञान, सीप, चेतनाको अभिवृद्धि आदि यसका माध्यम हुन् । यसलाई व्यवहारमा उतार्न मानवअधिकारसम्बन्धी राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय दस्तावेज, सूचना सामग्रीहरूसम्मको पहुँच हुन आवश्यक हुन्छ । १० डिसेम्बर २००५ मा आयोगमा स्थापित स्रोत केन्द्रबाट यससम्बन्धी कार्य हुँदै आएको छ । यस स्रोत केन्द्रमा आयोगद्वारा प्रकाशित एवम् उत्पादित प्रायः सामग्रीहरू सबैले निःशुल्क रूपमा वितरण हुँदै आएको छ । विशेषतः मानवअधिकार, मानवीय कानुन, कानुन आदि विषयसँग सम्बन्धित पुस्तक, प्रतिवेदन, जर्नल, इन्टरनेट उपयोग, दैनिक, साप्ताहिक पत्रपत्रिकाको अलवा आयोगका प्रकाशन र उत्पादन सामग्रीहरू राखिएका हुन्छन् ।

७.१ स्रोत-केन्द्रको अवस्था

यस वर्ष खरीद गरिएका पुस्तक (सङ्ख्यामा)	यस वर्ष दान वा उपहार स्वरूप प्राप्त पुस्तक (सङ्ख्यामा)	यस वर्ष थपिएका पुस्तक (सङ्ख्यामा)	जम्मा पुस्तक (सङ्ख्यामा)
२४३	२०५	४४८	४४८

विगतमा भैँ यस वर्ष पनि यस केन्द्रमा अध्ययन, अनुसन्धान गर्ने पाठकहरूको सङ्ख्या उल्लेख्य रह्यो । यी सेवाहरूमा आयोगको केन्द्रीय कार्यालयबाट स्रोत केन्द्रमै रही पुस्तक, जर्नल, पत्रपत्रिका अध्ययन गर्न, निःशुल्क इन्टरनेट उपयोग गर्न दिइने व्यवस्था छ । त्यसै गरी आयोगद्वारा प्रकाशित पुस्तक, प्रतिवेदन, विशेषाङ्क आदि केन्द्रीय एवम् क्षेत्रीय कार्यालय निःशुल्क वितरण गरिँदै आएको छ । आवश्यक सामग्री लिनुपरेमा प्रतिलिपि र कम्प्युटर मुद्रण सेवा स्रोत केन्द्रले तोकेको मूल्य तिरी लिन पाउने व्यवस्था गरेको छ । आयोगको मानवअधिकार स्रोत केन्द्रमा यस वर्ष आन्तरिक एवम् बाह्य प्रकाशन सङ्ख्यामा

राष्ट्रिय मानवअधिकार आयोग

वृद्धि हुन पुगेको छ । गत वर्षसम्ममा ४,८१८ पुस्तकहरू रहेकामा यस आर्थिक वर्ष ४४८ पुस्तकहरू थप भई ४,८६६ पुगेको अवस्था छ ।

७.२. प्रकाशन/प्रशारण

यस वर्ष पनि आयोगबाट विभिन्न सामग्रीहरू प्रकाशन र उत्पादन भएका छन् । यसरी प्रकाशित र उत्पादित सामग्रीहरूमा आयोगको वार्षिक प्रतिवेदनका अलावा वृत्तचित्र रहेका छन् ।

आयोगका प्रकाशनहरू

क्र.सं.	प्रकाशित/उत्पादित सामग्रीहरू	प्रकाशित मिति	प्रकाशन गर्ने कार्यालय
१	मानव बेचबिखन महिला तथा बालबालिका सम्बन्धी राष्ट्रिय प्रतिवेदन सारांश	भदौ, २०६७	केन्द्रीय कार्यालय, ललितपुर
२	कारागार तथा हिरासत अनुगमन प्रतिवेदन	असोज, २०६७	केन्द्रीय कार्यालय, ललितपुर
३	विस्तृत शान्तिसम्झौताका चार वर्ष	कार्तिक, २०६७	केन्द्रीय कार्यालय, ललितपुर
४	वार्षिक प्रतिवेदन, २०६६-०६७	पुस, २०६७	केन्द्रीय कार्यालय, ललितपुर
५	बालअधिकार प्रतिवेदन, २०६७	पुस, २०६७	केन्द्रीय कार्यालय, ललितपुर
६	नागरिक समाजसँग आयोगको सहकार्य	जेठ, २०६८	केन्द्रीय कार्यालय, ललितपुर
७	राष्ट्रिय मानवअधिकार आयोग एक झलक	जेठ, २०६८	केन्द्रीय कार्यालय, ललितपुर
८	मानवअधिकारसम्बन्धी सङ्क्रमणकालीन न्यायका सम्बन्धमा आयोगको निर्णय	असार, २०६८	केन्द्रीय कार्यालय, ललितपुर
९	जेष्ठ नागरिकमाथि भएका दुर्व्यवहारसम्बन्धी प्रकाशित समाचारहरूको अध्ययन (जुलाई २००८-जुलाई २०१०)	असार, २०६८	आयोग र जेरियाट्रिक सेन्टर नेपालको संयुक्त प्रकाशन

१०	मुद्दा फिर्तासम्बन्धमा कानुनी राय	असार, २०६८	आयोग र ओएचसीएचआर संयुक्त प्रकाशन
११	मानवअधिकार प्रश्नोत्तर सँगालो	असार, २०६८	केन्द्रीय कार्यालय, ललितपुर
१२	NHRC Bulletin, Up to 10 th Issue	Monthly	केन्द्रीय कार्यालय, ललितपुर
१३	मानवअधिकारपत्र	मासिक	केन्द्रीय कार्यालय, ललितपुर
१४	विस्थापनसम्बन्धी वृत्तचित्र		केन्द्रीय कार्यालय, ललितपुर
१५	सचेतना रेडियो कार्यक्रम		केन्द्रीय कार्यालय, ललितपुर
१६	विभिन्न टीभी र रेडियोमार्फत संविधान निर्माण एवम् मानवअधिकारसम्बन्धी सन्देश प्रवाह		केन्द्रीय कार्यालय, ललितपुर
१७	ब्रोसर	असार, २०६८	क्षे.का., विराटनगर
१८	गोजीपात्रो	२०६८	क्षे.का., विराटनगर
१९	वार्षिक प्रतिवेदन, २०६७-२०६८	असार, २०६८	क्षे.का., पोखरा
२०	गोजीपात्रो	२०६८	क्षे.का., पोखरा
२१	वार्षिक प्रतिवेदन, २०६७-२०६८	असार २०६८	क्षे.का., नेपालगञ्ज
२२	गोजीपात्रो, २०६७-२०६८	२०६८	उ.क्षे.का., वुटवल
२३	भित्तिपात्रो (क्यालेण्डर), २०६८	२०६८	केन्द्रीय कार्यालय, ललितपुर

यसका अलावा आयोगबाट बुलेटिन, मानवअधिकारपत्र र गोजीपात्रो पनि प्रकाशन भएका छन् । यस वर्ष आयोगबाट जम्मा प्रकाशित र प्रशारित सामग्रीहरूको सङ्ख्या २३ रहेको छ । यो वर्ष पनि आयोगले अन्य संस्थाहरूसँग मिली प्रकाशन र प्रशारणहरू गरिरहेको छ ।

आयोग र अन्य निकायहरूबीच सम्बन्ध

आयोगले आफ्नो स्थापनाकालदेखि नै राष्ट्रिय र अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा सम्बन्ध कायम राखी समन्वयका साथ कार्य गर्दै आएको छ। यस वर्ष पनि आयोगले विभिन्न सरोकारवालासँगको सम्बन्धलाई निरन्तरता दिँदै आएको छ।

८.१. आयोग र व्यवस्थापिका/संसद्

मानवअधिकारको क्षेत्रमा आयोगले व्यवस्थापिका/संसदसँग आवश्यकता अनुसार समयसमयमा छलफल गर्दै आएको छ। विशेष गरी आयोगको स्वायत्तता र स्वतन्त्रताको लागि आयोगले व्यवस्थापिका/संसदलाई भूमिका निर्वाह गर्न आग्रह गर्दै आएको छ। यसबीचमा आयोगले संविधानसभाको उपसमिति एवम् राजनीतिक दलका नेताहरूसँग १७ पटक छलफल गरेको थियो। छलफलका विषयमा आयोग ऐनको मस्यौदा, त्यसमा समावेश गरिएका र गरिनुपर्ने प्रावधानहरू, दण्डहीनता, बेपत्ता आयोग, सत्यनिरूपण तथा मेलमिलाप आयोग आदि रहेका छन्।

८.२. आयोग र नेपाल सरकार

आयोगले सरकारसँग पनि निकट रही कार्य गर्दै आएको छ। विशेष गरी मानवअधिकारको संरक्षण, सम्बर्द्धन र परिपालनाको लागि सरकारको भूमिका महत्त्वपूर्ण हुने गर्दछ। यसै यथार्थलाई मध्यनजर राखी आयोगले सरकारका विभिन्न निकायसँग मानवअधिकार उल्लङ्घनका विषयमा अनुसन्धान, शान्तिसुरक्षा, स्वास्थ्य, शिक्षा, खाद्यअधिकार, उपभोक्ता अधिकारलगायतका विषयमा छलफल गर्दै आएको छ। जनकपुरको गोदारमा भएको शवोत्खनन कार्य आयोग र नेपाल प्रहरीको संलग्नतामा सम्पन्न भएको थियो। आयोगले सरकारलाई आवश्यकताअनुसार सल्लाह दिने, सचेत गराउने वा निर्देशन दिनेजस्ता कार्यहरू गर्दै आएको छ। यस अवधिमा आयोगले मानवअधिकारसम्बन्धी नेपाल पक्ष भएका विभिन्न अन्तर्राष्ट्रिय महासन्धिसम्बन्धी प्रतिवेदनका सम्बन्धमा आफ्नो सुझाव पेश गर्ने गरेको छ, जसमा नागरिक तथा राजनीतिक अधिकार, सशस्त्र द्वन्द्वमा बालबालिकाको प्रयोगविरुद्ध

बालअधिकार महासन्धिको इच्छाधीन आलेख, आदिवासी जनजातिहरूको महासन्धि १६९ र विश्वव्यापी आवधिक प्रतिवेदन रहेका छन् । यस वर्ष आयोगले सरकारसँग विभिन्न तहमा ५१ पटक छलफल गरेको छ ।

८.३. अन्य आयोगहरूसँगको सम्बन्ध

आयोगले मानवअधिकारका मुद्दाको गाम्भीर्यता र आवश्यकताअनुसार अन्य आयोगहरूसँग पनि सम्बन्ध कायम राख्दै सहकार्य गर्दै आएको छ । आयोगले राष्ट्रिय महिला आयोग र राष्ट्रिय दलित आयोगसँग व्यापक छलफल गरी विश्व आवधिक प्रतिवेदन तयार गरेको थियो । यसका अलावा अन्य मानवअधिकारका मुद्दाहरूमा पनि आयोगहरूबीच छलफल र सहकार्य हुँदै आएको अवस्था छ ।

८.४. आयोग र नागरिक समाज/गैरसरकारी संस्था/पेशागत सङ्घसङ्घ गठनहरू

गठनहरू

आफ्नो स्थापनाकालदेखि नै आयोगले नागरिक समाज, मानवअधिकारको क्षेत्रमा कार्यरत गैसस एवम् पेशागत सङ्घसङ्घगठनहरूसँग पनि समन्वय गरी कार्य गर्दै आएको छ । मानवअधिकार अनुगमन, प्रेस-विज्ञप्ति, सम्बर्द्धनात्मक गतिविधि आदिमा आयोग र सङ्घसंस्थाहरूबीच समन्वयका साथै सहकार्य पनि हुँदै आएको छ । यस अवधिमा सम्पन्न लगभग ६७६ कार्यक्रममा कुनै न कुनै रूपमा दुवैको सहभागिता रहेको छ भने आयोगद्वारा आयोजित प्रवर्द्धनात्मक कार्यक्रमहरू-तालिम, गोष्ठी, बैठक तथा छलफललगायतका २४५ कार्यक्रममा विभिन्न विषयका सङ्घसंस्थाहरूलाई सहभागी गराइएको थियो ।

८.५ अन्तर्राष्ट्रिय सङ्घसंस्थाहरू

अन्तर्राष्ट्रिय तहमा पनि आयोगले सम्बन्ध विस्तारमा जोड दिँदै आएको छ । विभिन्न तहमा मानवअधिकारको क्षेत्रमा कार्यरत विभिन्न सङ्घसंस्थाहरू, मित्र राष्ट्रका राजदूतावास, दातृ निकायहरू, कुटनीतिक तथा अन्तर्राष्ट्रिय व्यक्तित्वहरूसँग आयोगको सम्बन्ध कायम रही आएको छ, जसको कारण मानवअधिकारको संरक्षण र सम्बर्द्धनमा आयोगलाई थप सहयोग पुगेको छ । यस अवधिमा आयोगले मानवअधिकारको क्षेत्रमा नेपालमा कार्यरत अन्तर्राष्ट्रिय सङ्घसंस्थाहरूसँग ९३ पटक विभिन्न तहमा बैठक बसी समसामयिक मानवअधिकारको बारेमा छलफल तथा अनुभव आदान प्रदान गरेको थियो ।

८.५.१ आयोग र संयुक्त राष्ट्रसङ्घीय मानवअधिकार उच्चायुक्तको कार्यालय

आयोग र उच्चायुक्तको कार्यालयबीच सुमधुर सम्बन्ध रहँदै आएको छ । आयोग र संयुक्त राष्ट्रसङ्घीय मानवअधिकार उच्चायुक्तको कार्यालयबीच अहिले पनि कतिपय कार्यक्रमहरू संयुक्त रूपमा हुँदै आएका छन् । यसमा विशेष गरी घटना विशेषमा आधारित प्रेस-विज्ञप्ति जारी गर्ने कार्य र संयुक्त प्रकाशन रहेका छन् । २०६७ माघ ९ मा पेरिस सिद्धान्तहरूको पूर्ण रूपमा पालना हुने गरी मानवअधिकार आयोग विधेयकलाई शीघ्र पारित गर्न राष्ट्रिय

राष्ट्रिय मानवअधिकार आयोग

मानवअधिकार आयोग र उच्चायुक्तको कार्यालयद्वारा सिफारिसको लागि दुवै संस्थाले संयुक्त प्रेस-विज्ञप्ति जारी गरेका थिए । २०६८ वैशाख ६ मा नेपालस्थित मानव अधिकार सम्बन्धि उपउचयुक्तले आयोगको भ्रमण गरी आयोगको सुदृढीकरणमा सघाउने प्रतिबद्धता जाहेर गर्नुभएको थियो । आयोगद्वारा आयोजित कार्यक्रममा उच्चायुक्तको कार्यालयलाई आमन्त्रण गर्ने साथै उच्चायुक्तको कार्यालयद्वारा आयोजित कार्यक्रममा सहभागी हुने काम आयोगबाट हुँदै आएको छ ।

८.५.२. आयोग र एसिया प्रशान्त मञ्च

राष्ट्रिय मानवअधिकार संस्थाहरूको एसिया प्रशान्त मञ्चको सदस्यता प्राप्त गरेदेखि नै आयोगले एसिया प्रशान्त मञ्चद्वारा सञ्चालित गतिविधिहरूमा प्रभावकारी र सक्रिय भूमिका निर्वाह गर्दै आएको छ । यस संस्थाले क्षेत्रीय साभेदारी एवम् मानवअधिकारको संरक्षण र सम्बर्द्धनका निमित्त राष्ट्रिय संयन्त्रको स्थापना र विकासमा सहयोग पुऱ्याउँदै आएको छ । हालसालै यस मञ्च र आयोगबीच एक सहमतिपत्रमा हस्ताक्षर भई काठमाडौँमा अन्तर्राष्ट्रिय स्तरको दक्षिण एसियाली मानवअधिकार आयोगहरूको सहभागितामा यातनाविरुद्धको तालिमको आयोजना गरेको थियो । यस मञ्चका सबै बैठक तथा वार्षिक सम्मेलनमा आयोगले सक्रियतापूर्वक आफ्नो धारणा राख्दै आएको छ । आयोगले यस मञ्चको सन् २००४ मा अध्यक्षको पदभार सम्हालेको थियो ।

८.५.३. आयोग र अन्य मानवअधिकार आयोग

विदेशमा नेपाली नागरिकको मानवअधिकार उल्लङ्घन भएमा आयोगको क्षेत्राधिकारभित्र पर्दैन तर कतिपय मानवअधिकार हनन्सम्बन्धी घटनाहरूलाई सम्बोधन गर्नुपर्ने अवस्था रहन्छ । यस्तो अवस्थामा आयोगले नेपाली नागरिकको अधिकारको संरक्षणको लागि सम्बन्धित राष्ट्रको मानवअधिकार आयोगलाई लिखित अनुरोध गर्दै आएको छ । कतिपयमा सफलता पनि प्राप्त भएको अवस्था छ । यसै सन्दर्भमा आयोग र दक्षिण कोरियाको मानवअधिकार आयोगबीच २०६७ पुस १८ मा आप्रवासी कामदारका हकअधिकारको सम्बन्धमा एक सहमतिपत्रमा हस्ताक्षर भएको छ । सो सम्झौताबमोजिम प्रवासी कामदारहरूको मानवअधिकार संरक्षण तथा सबर्द्धनको निमित्त दुवै आयोगले सक्रियतापूर्वक कार्य गर्ने र दुवै आयोगमा प्रवासी कामदारको उजुरी सुन्ने अलग कक्षको स्थापना गर्ने भन्ने उल्लेख गरिएको छ । दक्षिण कोरियाको आयोगले नेपाली भाषामा नै उजुरी ग्रहण गर्न सकिने संयन्त्रको स्थापना गरी आयोगको जानकारीसम्बन्धी पुस्तिका नेपाली भाषामा समेत प्रकाशन गरेको छ । आयोगले पनि नेपालमा बोलिने सबै भाषामा उजुरी लिँदै आएको परम्परामा अङ्ग्रेजीसहित अब कोरियन भाषामा पनि उजुरी ग्रहण गर्न सकिने संयन्त्रको विकास गर्ने अवधारणा अगाडि ल्याएको छ । आयोगले अन्य अन्तर्राष्ट्रिय मानवअधिकार संस्थाहरूसँग सहमति गरी द्विपक्षीय संयन्त्र निर्माणको लागि छलफल गरिरहेको छ ।

८.५.४. आयोग र अन्तर्राष्ट्रिय सङ्घसंस्थाहरू

आयोग र मानवअधिकारसम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय सङ्घसंस्थाबीच पनि निरन्तर सम्बन्ध रही आएको छ । यसबाट मानवअधिकार संरक्षण र प्रवर्द्धनको क्षेत्रमा थप सहयोग पुगेको छ । एमनेष्टी इन्टरनेशनल, रेडक्रसको अन्तर्राष्ट्रिय समिति, युरोपियन आयोग आदिसँग आयोगले सहकार्य गर्दै आएको छ ।

आयोगको क्षमता सबलीकरण कार्यक्रमअन्तर्गत संयुक्त राष्ट्रसङ्घीय विकास कार्यक्रमको संयोजकत्वमा परियोजना कोषमा विभिन्न दातृ निकायले वित्तीय सहयोग उपलब्ध गराउँदै आएका छन् । स्विट्जरल्याण्ड, फिनल्याण्ड, डेनमार्क आदि मुलुकका दातृ निकायहरूसँग आयोगले नियमित सम्पर्क एवम् व्यावसायिक सम्बन्ध कायम गर्दै आएको छ । त्यसै गरी मानवअधिकार शिक्षा अभिवृद्धिका लागि फिनल्याण्डले हालै आयोगसँग एक सम्झौता गरी यससम्बन्धमा काम कारवाही अघि बढाएको छ । विभिन्न राजदूतावास, अन्तर्राष्ट्रिय सङ्घसंस्था तथा मानवअधिकार संस्थाहरूको एसिया प्रशान्त मञ्चद्वारा प्राप्त भएका सहयोग एवम् अनुभवहरूको आदानप्रदानबाट आयोगको क्षमता अभिवृद्धि तथा संस्थागत सुदृढीकरणमा महत्त्वपूर्ण सहयोग पुग्दै आएको छ ।

मानवअधिकारको संरक्षणसम्बन्धी कतिपय महत्त्वपूर्ण विषयमा अन्तर्राष्ट्रिय विशेषज्ञ सेवा प्राप्त गरी आयोगले आफ्नो कामलाई राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय जगतमा उजागर गर्न सफल भएको छ । यससम्बन्धमा फिनल्याण्ड सरकारले आयोगको शवोत्खननसम्बन्धी अनुसन्धान कार्यमा अन्तर्राष्ट्रिय विशेषज्ञहरूले काठमाडौँको शिवपुरी तथा धनुषाको गोदारमा विशेषज्ञ सेवा आयोगलाई प्रदान गरेका थिए । बालबालिकाको सर्वोपरी अधिकारको विकास र प्रचलनसम्बन्धमा पनि आयोग र सशस्त्र सङ्घर्षमा बालबालिकाको संलग्नतासम्बन्धी संयुक्त राष्ट्रसङ्घीय कार्य समूहका प्रतिनिधिबीच आयोगमा छलफल भएको थियो ।

विभिन्न महाशाखा/ईकाइहरूको कार्य प्रगति विवरण

९.१ कानून र अन्तर्राष्ट्रिय सन्धि अनुगमन महाशाखा

नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को धारा १३२ मा आयोगको काम र अधिकारको सम्बन्धमा उल्लेख गरिएको छ। सोही धाराको (२) (च) मा मानवअधिकारसँग सम्बन्धित प्रचलित कानूनको आवधिक रूपमा पुनरावलोकन गर्ने तथा त्यसमा गर्नुपर्ने सुधार तथा संशोधनका सम्बन्धमा नेपाल सरकार समक्ष सिफारिस गर्ने र २ (छ) मा मानवअधिकारसँग सम्बन्धित अन्तर्राष्ट्रिय सन्धि वा सम्झौताको नेपाल पक्ष बन्नुपर्ने भएमा त्यसको कारणसहित नेपाल सरकारलाई सिफारिस गर्ने र पक्ष बनिसकेका सन्धि वा सम्झौताको कार्यान्वयन भए वा नभएको अनुगमन गरी कार्यान्वयन नभएको पाइएमा सोको कार्यान्वयन गर्न नेपाल सरकार समक्ष सिफारिस गर्ने भनी उल्लेख गरिएको छ।

आयोगमा रहेको यस महाशाखाले माथि उल्लिखित विषयवस्तुको सेरोफेरोमा रही कार्य गर्दै आएको छ। यसकाअलावा आयोगलाई प्रतिवादी बनाइएका मुद्दाहरूमा लिखित जवाफ तथा प्रत्युत्तर दर्ता गर्नेलगायत अन्य आवश्यक काम कारबाही गर्ने, कानुनी अनुसन्धानमा आयोगलाई सहयोग गर्ने, मस्यौदा विधेयकहरू, भइरहकेका कानूनहरूमा मानवअधिकारको दृष्टिकोणबाट गर्नुपर्ने सुधारको सम्बन्धमा नेपाल सरकारलाई सिफारिस गर्नको लागि राय, सल्लाह, सुझाव आयोगमा पेश गर्दछ। सोही आधारमा आयोगको निर्णयबमोजिमको राय, सल्लाह तथा सुझाव सरकारलाई पठाउँछ।

यस अवधिमा आयोगले मानवअधिकारसम्बन्धी नेपाल पक्ष भएका विभिन्न अन्तर्राष्ट्रिय महासन्धिसम्बन्धी प्रतिवेदनको सम्बन्धमा आफ्नो सुझाव पेश गरेको थियो, जसमा नागरिक

तथा राजनीतिक अधिकार, सशस्त्र द्वन्द्वमा बालबालिकाको प्रयोगविरुद्ध बालअधिकार महासन्धिको इच्छाधीन आलेख, आदिवासी जनजातिहरूको महासन्धि १६९ र विश्वव्यापी आवधिक प्रतिवेदन रहेका छन् । यसका साथै महाशाखाले विभिन्न सङ्घसंस्थाहरूद्वारा आयोजित कार्यक्रमहरूमा सहभागी विषयवस्तुमा आफ्नो राय, सुझाव पनि प्रस्तुत गर्दै आएको छ ।

आर्थिक, सामाजिक तथा सांस्कृतिक अधिकारसम्बन्धी महासन्धिको सम्बन्धमा अन्तर्क्रिया सम्पन्न भएको छ । यसै गरी विभिन्न राष्ट्रिय नीति एवम् नियमावलीहरूमाथि मानवअधिकार मैत्री भए/नभएको सम्बन्धमा पुनरावलोकन गरिएको छ । यसरी पुनरावलोकन गरिएका नीति एवम् नियमावलीहरूमा अपराध संहिता फौजदारी कार्यविधि संहिता, फौजदारी कसूर तथा सजाय (निर्धारण) विधेयकको मस्यौदा र राष्ट्रिय बालसंरक्षण नीतिको राय तथा सुझाव पठाइएको छ । विद्यालयमा बालसंरक्षण नीति, त्रिविवि सङ्गठन तथा शैक्षिक प्रशासनसम्बन्धी नियमावली सिफारिस गरिएको छ ।

यसका अलावा महाशाखाले प्रवर्द्धनसम्बन्धी अन्तर्क्रियाहरू पनि गर्दै आएको छ, जसमा आदिवासी जनजातिहरूको महासन्धि १६९, नागरिक तथा राजनीतिक अधिकारसम्बन्धी महासन्धि १९६६, अपराध संहिता फौजदारी कार्यविधि संहिता, फौजदारी कसूर तथा सजाय (निर्धारण) विधेयकको मस्यौदा छन् । सार्वजनिक सरोकारका विषयमा आयोगलाई विपक्षी बनाई दायर गरिएका मुद्दाहरूमा आयोगको तर्फबाट गर्नुपर्ने लिखित जवाफ प्रस्तुत, बहस पैरवी जस्ता कार्यहरू गर्दै आएको छ ।

९.२ नीति, अनुसन्धान तथा योजना महाशाखा

यस महाशाखाले नीति, अनुसन्धान तथा योजना निर्माण, त्यसको कार्यान्वयन र अनुमगन तथा मूल्याङ्कनसँग सम्बन्धित कार्यहरू गर्दछ । सोही अनुसार आयोगको रणनीतिक योजना तय गर्ने, वार्षिक बजेट प्रक्षेपण गर्ने, योजना एवम् वार्षिक कार्ययोजना/कार्यक्रम तयार गर्ने, त्यसरी निर्माण गरिएका कार्यक्रमको कार्यान्वयनको अनुगमन र समीक्षा गर्ने तथा त्यसको लागि आयोगका सबै कार्यालयहरू, महाशाखाहरू र एकाइहरूबीच समन्वयको कार्य गर्दै आएको छ । यस अवधिमा यस महाशाखाले यही सीमाभित्र रही कार्य गरेको छ ।

आयोगको रणनीतिक योजना २००८-२०१० यसै अवधिमा पूरा भएकोले सोको समीक्षा गर्नुका साथै आयोगको चौथो रणनीतिक योजना, २०११-२०१५ निर्माणको लागि विभिन्न कार्यक्रमहरू सम्पन्न गरेको छ । चौथो रणनीतिक योजना निर्माणको क्रममा आयोगका पाँचवटै क्षेत्रीय कार्यालय रहेको स्थानमा सरोकारवालाहरूसँग क्षेत्रीय तहमा छलफल गरी सुझावहरू सङ्कलन गर्नुका साथै काठमाडौँमा केन्द्रीय स्तरको परामर्श गोष्ठी सम्पन्न गरेको छ । सरोकारवालाहरूसँग तथा आयोगभित्रैको परामर्श तथा चालु रणनीतिक योजनाको कार्यान्वयनको समीक्षा र सरोकारवाला तथा स्थिति समीक्षाबाट चौथो रणनीतिक योजना तयार गरिएको छ ।

राष्ट्रिय मानवअधिकार आयोग

यस वर्ष सम्पादित अन्य कार्यहरूमा नेपाल सरकारबाट प्राप्त बजेट तथा अन्य परियोजनाहरूबाट प्राप्त हुन आएको बजेटअन्तर्गत आ. व. २०६७/२०६८ को वार्षिक कार्ययोजना तयारीको लागि गोष्ठीको आयोजना गरियो । सोको आधारमा वार्षिक कार्यक्रम/कार्ययोजना तयारी र अर्द्धवार्षिक कार्यप्रगति समीक्षा गरिएको छ । आयोगमा सञ्चालित संयुक्त राष्ट्रसङ्घ विकास कार्यक्रम क्षमता सबलीकरण परियोजनाबाट गरिने कार्यक्रमहरू तय गर्नको लागि समन्वय गरी कार्यक्रम तयार पार्दै आएको छ । सेभ द चिल्ड्रेन (Save the Children) परियोजनाको कार्ययोजना निर्माणमा सहयोग तथा समन्वयको भूमिका निर्वाह गरेको छ । त्यसै गरी संयुक्त राष्ट्रसङ्घ मानवअधिकार उच्चायुक्तको कार्यालयको सहयोगमा सञ्चालित बन्दीहरूको अधिकारसम्बन्धी परियोजनाको लागि कार्यक्रम पुनरावलोकनमा समन्वय तथा सहयोग पुऱ्याउँदै आएको छ । जर्मन विकास सेवा परियोजनासँग सम्बन्धित फोरेन्सिक एन्थ्रोपोलोजी कार्यक्रमको लागि यस महाशाखाले समन्वय गर्नुको साथै अमेरिकी बार सङ्गठनको परियोजनामा कार्यक्रम तय गर्न सहयोग पुऱ्याउँदै आएको छ ।

आ. व. २०६८/२०६९ को लागि प्रस्तावित कार्यक्रमको निर्माण तथा तयारी गरी राष्ट्रिय योजना आयोग तथा अर्थ मन्त्रालयमा पेश गरिएको छ । आ. व. २०६६/२०६७ को लक्ष्य प्रगति विवरण तयार गर्नुको साथै आ. व. २०६७/२०६८ को प्राविधिक सहायताको विवरण माग भएअनुसार तयार गरी अर्थ मन्त्रालयको वैदेशिक सहायता समन्वय महाशाखामा पठाउने कार्य सम्पन्न गरिएको छ । राष्ट्रिय योजना आयोगले तयार पारेको तीन वर्षे आधारपत्रमा मानवअधिकार र विकासलाई सँगसँगै लैजानुपर्ने मान्यतामा मानवअधिकारको विषयवस्तुहरूमा सुझाव प्रदान गरिएको छ । साथै सोही आयोग तथा अर्थ मन्त्रालयबाट योजनासम्बन्धी माग गरिने सूचनाहरूको सम्बन्धमा आवश्यक समन्वय साथ कार्य भइरहेको अवस्था छ ।

आयोगबाट सम्पन्न कार्यहरूको मासिक रूपमा प्राप्त भएका प्रतिवेदनहरूलाई प्राप्त भएसम्म एकत्रित गरी सङ्क्षिप्त प्रतिवेदन तयारी सम्पन्न गरिएको छ । यसबाहेक आयोगको स्तरीकरणका लागि कार्यरत संयुक्त राष्ट्रसङ्घको मानवअधिकार उच्चायुक्तको कार्यालय स्तरीकरण एकाईलयायत बाह्य सरोकारवालाहरूलाई आवश्यक सूचना संप्रेषणको लागि आवश्यक समन्वयसमेत गर्नुका साथै नेपाल सरकारले माग गरेको मानवअधिकारसम्बन्धी रायमा आयोगको सम्बन्धित महाशाखाहरूलाई सो कार्यका लागि आवश्यक सहयोगसमेत गरेको छ ।

९.३. अन्तर्राष्ट्रिय सम्बन्ध कक्ष

आयोग र मानवअधिकारको क्षेत्रमा कार्यरत मानवअधिकारसम्बन्धी संस्थाहरूबीच सुमधुर सम्बन्ध राख्नु र ती निकायहरूसँग समन्वय र सहकार्यमा अगाडि बढ्न सहयोग पुऱ्याउनु यस कक्षको प्रमुख उद्देश्य हो । यसै सन्दर्भमा आयोगले संयुक्त राष्ट्रसङ्घ

अन्तर्गतका निकायहरूको साथमा मानवअधिकार आयोगहरूको छाता सङ्गठन अन्तर्राष्ट्रिय समन्वय समिति, (International Coordinating Committee of National Human Rights Institutions) मानवअधिकार आयोगहरूको एसिया प्रशान्त मञ्च (Asia Pacific Forum-APF) लगायत दातृ निकायहरूसँगको सम्बन्धलाई थप सुदृढ तुल्याउन कार्यरत रहेको छ । आयोगमा समयसमयमा हुने विभिन्न अन्तर्राष्ट्रिय सङ्घसंस्था तथा प्रतिनिधिहरूको भ्रमणको सहजीकरण गर्ने तथा आयोगको बारेमा विस्तृत जानकारी गराउँदै आएको छ । आयोगबाट मानवअधिकार संरक्षण तथा सम्बर्द्धनको निमित्त हुने वैदेशिक भ्रमणहरूको सम्बन्धमा यस कक्षमार्फत सहजीकरणसम्बन्धी कार्य हुँदै आएको छ ।

अन्तर्राष्ट्रिय समन्वय समितिले आयोगको हैसियतसम्बन्धमा सोधिएका सबालहरूको जवाफ यसै कक्षमार्फत तयार गरिएको थियो । अन्तर्राष्ट्रिय समन्वय समितिले गत वर्ष आयोगको काम कारवाही तथा आयोगको हैसियत आदि विषयमा प्रश्न उठाएको थियो । आयोगको हैसियतलाई 'बी' श्रेणीमा पनि भर्ना गर्न सकिनेसम्म उल्लेख थियो । हाल आयोगको हैसियत 'ए' श्रेणीमा कायम छ । आयोगका माननीय सदस्य गौरी प्रधानले समितिको बैठकमा भाग लिई आयोगप्रति उठाइएका सबालहरूमा आयोगको धारणा एवम् कामकारवाहीको सम्बन्धमा स्पष्ट पार्नुभएको थियो ।

आयोगको अन्तर्राष्ट्रिय सम्बन्धलाई विकसित गर्ने क्रममा द्वन्द्वमा बालअधिकार मुद्दा हेर्ने संयुक्त राष्ट्रसङ्घीय कार्य समूहका प्रतिनिधि क्लाउड हेलरको नेतृत्वमा आयोगमा आएको टोलीसँग आयोग पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरूबीच छलफल भएको थियो । छलफल सशस्त्र सङ्घर्षबाट पीडित बालबालिकाको अधिकारको संरक्षण तथा पुनःस्थापना कार्यसँग सम्बन्धित थियो । आयोग र सिड्नी विश्वविद्यालयका प्रतिनिधि तथा विद्यार्थीबीच पनि एक कार्यक्रम आयोजना गरिएको थियो, जसमा आयोगद्वारा सम्पादित कार्यहरू र आयोगसँग सम्बन्धित ऐन कानूनको बारेमा जानकारी दिइएको थियो । यसै गरी सेल्जोड, नर्वेका विद्यार्थीहरूको उपस्थितिमा एक कार्यक्रम आयोजना गरिएको थियो । कार्यक्रममा आयोगका सदस्य माननीय गौरी प्रधानले सहभागीहरूलाई आयोगको संवैधानिक हैसियत र अन्तर्राष्ट्रिय सम्बन्धको बारेमा जानकारी दिनुभएको थियो । यसका अलावा आयोगबाट प्रेषित प्रेस-विज्ञापितहरूको जिम्मेवारी यस कक्षले लिएको थियो । आयोगबाट प्रकाशित बुलेटिनका लागि सामग्रीहरू उपलब्ध गराउने, आयोगका कार्यक्रमहरूमा विषयवस्तुलाई प्रस्तुति गर्नेलगायतका कार्यहरू यस कक्षले गर्दै आइरहेको छ ।

९.४. प्रशासन महाशाखा

प्रशासन महाशाखाले आयोगका व्यवस्थापनसँग सम्बन्धित कार्यहरू गर्दै आएको छ । यस महाशाखाद्वारा सम्पादित कार्यहरूमा दैनिक प्रशासन (हाजिरी व्यवस्थापन), कार्यालयसँग सम्बन्धित आवश्यकीय सामग्रीहरू (फर्निचर तथा विद्युतीय उपकरण, पुस्तक खरीद आदि) को व्यवस्थापन, मानव संसाधन व्यवस्थापन, कार्यक्रमहरूको लागि बजेट व्यवस्थापन

राष्ट्रिय मानवअधिकार आयोग

आदि पर्दछन् । महाशाखाले विगतदेखिकै कार्यहरू आयोगको कार्यालय मर्मत-सम्भार, सरसफाइ, बगैँचा व्यवस्थापन, शिशुस्याहार केन्द्रका लागि आवश्यक सामग्रीहरूको व्यवस्थापन, चमेनागृह सुधारजस्ता कार्यहरूमा आफूलाई संलग्न गराउँदै आएको छ । आयोगको वार्षिक दिवस, अन्तर्राष्ट्रिय मानवअधिकार दिवसलगायतका आयोगसँग सम्बन्धित वा आयोजित विभिन्न दिवस एवम् कार्यक्रम सञ्चालनको लागि आवश्यक सामग्री व्यवस्थापन गर्दछ । मानवअधिकारको संरक्षण र सम्बर्द्धनसँग सम्बन्धित विभिन्न कार्यहरूसँग सम्बन्धित आवश्यक सामग्रीहरू व्यवस्थापन गर्दै आएको छ ।

यस अवधिमा यस महाशाखाले आवधिक आपूर्ति तथा मर्मत सम्भार करारअन्तर्गत आ.व. ०६७/६८ को लागि पिउने पानी आपूर्ति, आपूर्तिकर्ताहरूको सूची तयारी गरेको छ । त्यसै गरी आयोगमा प्रयोगमा रहेका प्रिन्टर, फोटोकपी, फ्याक्स मेसिनहरू, सवारी साधनहरू आवधिक मर्मत सम्भार र कम्प्युटर तथा सर्भरको आवधिक मर्मत सम्भारसम्बन्धी करार नवीकरण भइसकेको छ । बीमा दावी तथा फल्लुयौटअन्तर्गत विभिन्न समयमा भएका दुर्घटनाहरूको प्रहरी प्रतिवेदन, बीमा दावीहरू फल्लुयौट भइसकेका छन् । सवारी साधनहरूमा अस्थायी रातो नम्बर प्लेटमा दर्ता नवीकरण, बिलबुक नवीकरण तथा प्रदूषण जाँच पास एवम् सवारी साधनहरूको नियमित मर्मत कार्य गरिएको छ ।

आयोगका कर्मचारीहरूको व्यवस्थापनको लागि व्यवस्थापकीय तहबाट हुने कार्यहरू पनि यसले गर्दै आएको छ । विभिन्न समयमा राजीनामा दिएका आयोगका कर्मचारीहरूको राजीनामा स्वीकृत गरिएको छ, जसमा ४ जना मानवअधिकार अधिकृत, १ जना लेखा तथा प्रशासन सहायक, १ जना सहायक प्रथम र १ जना कार्यालय सहयोगी रहेका छन् । ६ जना हलुका सवारी चालकहरूको राजीनामा स्वीकृत गरिएको छ । यस अतिरिक्त काज, सरुवा, जिम्मेवारी परिवर्तन गरिएको छ, जसअन्तर्गत उपनिर्देशक १, सहायक प्रथम १, लेखा तथा प्रशासन सहायक २ जनालाई काज सरुवा र १ जना लेखा तथा प्रशासन सहायकलाई सरुवा गरिएको छ । आयोगका विभिन्न कार्यालयमा केही आवश्यक हलुका सवारी चालक र कार्यालय सहयोगीहरू सेवा करारमा नियुक्ति गरिएको छ । आयोगमा करार र सेवा करार मामा कार्यरत कर्मचारीहरूको करार नवीकरण र संशोधन तथा नवीकरण कार्य भएको छ । खुला प्रतियोगिताद्वारा कर्मचारी भर्नासम्बन्धी विज्ञापन प्रकाशित, आवेदन सङ्कलन गरेको थियो ।

कर्मचारीहरूको सेवा, शर्त र सुविधासम्बन्धी नियमावली परिमार्जन, मानवअधिकार उल्लङ्घनसम्बन्धी विवादमा आयोगले गरेका सिफारिस कार्यान्वयन गर्ने सन्दर्भमा महान्यायाधिवक्ताको कार्यालयअन्तर्गतका सरकारी वकिलहरूबाट अभियोजनसम्बन्धी समिति गठनको लागि पनि आफूलाई सक्रिय गराउँदै आएको छ ।

यसै गरी आयोगका पदाधिकारी एवम् कर्मचारीहरूको सम्पत्ति विवरण र कर्मचारीहरूको कार्यसम्पादन मूल्याङ्कन फारम सङ्कलन गरिएको छ । आयोगका कर्मचारीहरूलाई विभिन्न

घरेलु एवम् बाह्य तालिममा सहभागी हुन एवम् स्रोत व्यक्तिको रूपमा भाग लिनका लागि समेत मनोनयन गरिँदै आएको छ । वार्षिक कार्ययोजना तथा बजेटसम्बन्धी कार्यक्रमका लागि प्रशासन महाशाखाको कार्यक्रम तयार भइसकेको छ । आयोगका पदाधिकारी एवम् कर्मचारीहरूबाट आन्तरिक तथा बाह्य कार्यक्रममा सहभागी हुनको लागि चाहिने टिकटलगायतका अन्य व्यवस्थाका लागि सम्बन्धित निकायमा पत्राचार गर्दै आएको छ । यस अवधिमा विभिन्न कार्यक्रममा भाग लिन आयोगका माननीय अध्यक्ष तथा सदस्यहरूको लागि बङ्गलादेश, टर्की, जेनेभा, थाइल्याण्ड, अष्ट्रेलियाको लागि आवश्यक प्रबन्ध गरेको थियो ।

आयोगका मलेसिया, कोरिया, जेनेभामा आयोजित मानवअधिकारसम्बन्धी विभिन्न कार्यक्रममा सहभागी हुन यातायात व्यवस्था गरेको थियो । “Training on Mediation Skills on Human Rights Issues”, “Team Excellence through Appreciative Inquiry” आदि तालिमको व्यवस्थापन गरेको छ । आयोगद्वारा प्रकाशित र उत्पादित सामग्रीहरू आयोगका क्षेत्रीय र उपक्षेत्रीय कार्यालयहरूमा पठाउने कार्य भइरहेको छ । यस महाशाखाअन्तर्गत रहेको सुरक्षा शाखाले मानवअधिकार उल्लङ्घन, हनन् एवम् ज्यादतिका घटनाहरूलाई दैनिक, साप्ताहिक र मासिक रूपमा दस्तावेजीकरण गर्दै आएको छ । आयोगका कार्यालयहरूको सुरक्षास्थिति, भौतिक अवस्था निरीक्षण गरी सुझाव दिनेजस्ता कार्य पनि भइरहेको छ ।

९.५. महिला बालबालिका बेचबिखनविरुद्ध राष्ट्रिय समाधीक्षकको कार्यालय

यस कार्यालयले मानव बेचबिखन, विशेष गरी महिला तथा बालबालिका बेचबिखन जस्तो मानवअधिकार हननको विषयगत क्षेत्रको रोकथाम तथा नियन्त्रणसम्बन्धी कार्य गर्दै आएको छ । विशेषतः यस कार्यालयले अनुगमन, अनुसन्धान, नीतिगत, सिफारिस, छलफल, राय, सुझाव, सङ्कलन एवम् प्रतिवेदन प्रकाशन आदि कार्यहरू गर्दै आएको छ ।

यस अवधिमा यस कार्यालयले मानव बेचबिखनसम्बन्धी सन् २०१० को राष्ट्रिय प्रतिवेदन तयार गरेको छ । प्रतिवेदन तयारीको लागि यस कार्यालयले सरकारी र गैरसरकारी क्षेत्रहरूसँग विभिन्न छलफल कार्यक्रम गर्नुका साथै विराटनगर र बुटवलमा ३ दिने आवासीय कार्यशाला गोष्ठी आयोजना गरेको थियो । गोष्ठीमा सिरहा, सप्तरी, उदयपुर, भापा, मोरङ, इलाम, सुनसरी, कास्की, नवलपरासी, बागलुङ, पर्वत, पाल्पा र गुल्मीको प्रतिनिधित्व रहेको थियो । यस गोष्ठीमा मानव बेचबिखन रोकथाम तथा नियन्त्रण, सुरक्षित आप्रवासन एवम् महिलाविरुद्ध हिंसा नियन्त्रणका क्षेत्रमा कार्यरत गैरसरकारी संस्थाका प्रतिनिधिहरू एवम् महिला तथा बालबालिका कार्यालय, नेपाल प्रहरी महिला तथा बालबालिका सेवा केन्द्रका प्रतिनिधिहरूको सहभागिता थियो । यस प्रतिवेदनले मानव बेचबिखन तथा ओसारपसार को स्थिति, आन्तरिक बसाइँसराइ र मनोरञ्जन क्षेत्रमा मानव बेचबिखनको अवस्थाका सम्बन्धमा उल्लेख गरेको छ । वैदेशिक रोजगार र मानव बेचबिखनको स्थिति, सरकारी तथा गैरसरकारी क्षेत्रमा मानव बेचबिखन रोकथामको लागि संचालित कार्यक्रमहरूको

समीक्षा गरिएको छ । त्यस्तै मानव बेचबिखनसम्बन्धी उजुरीहरूमा न्यायिक कारबाही, राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा मानव बेचबिखन रोकथाम तथा नियन्त्रणका चासोहरू, बेचबिखन रोकथाम तथा नियन्त्रणका चुनौतीहरू प्रस्तुत गरिएको छ । यसका साथै नीति तथा कार्यक्रम कार्यान्वयन, संरक्षण, सम्बर्द्धन, न्यायिक कार्य तथा तथ्याङ्क सूचनासहितको सुझाव तालिका पनि प्रतिवेदनमा समावेश गरिएको छ ।

मानव बेचबिखन एवम् विदेशमा अलपत्र परेका व्यक्तिहरूका विषयमा आयोगमा प्राप्त हुने उजुरीसम्बन्धमा यस कार्यलयले अनुसन्धान महाशाखालाई अनुगमन एवम् अनुसन्धानका लागि सहयोग पुऱ्याउँदै आएको छ । मानव बेचबिखनसम्बन्धी उजुरीलाई मानवअधिकार हनन्को विषय मानी अनुगमन, अनुसन्धान तथा छानविनको लागि विशेष कार्यविधिको मस्यौदा तयार पारिएको छ । यसका साथै बेचबिखन उद्धार, स्वदेश फिर्ता, पुनःस्थापना तथा पुनःएकीकरणका लागि सरोकारवालाहरूसँग परामर्श गरी राष्ट्रिय नीति मस्यौदा तयार गरिएको छ । यसका लागि पोखरा र काठमाडौँमा १/१ वटा तालिम कार्यक्रम पनि सञ्चालन गरिएको थियो । तालिममा नेपाल प्रहरीका अनुसन्धान अधिकृत, सरकारी वकिल र आयोगका अनुसन्धान अधिकृतहरूको संलग्नता रहेको थियो । यस कार्यलयले चेलीबेटी बेचबिखनविरुद्ध राष्ट्रिय दिवस भदौ २० गते मनाउन महिला बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालयसँग समन्वय गरेको छ । यसबाहेक कार्यलयले अन्य सङ्घसंस्थाहरूबाट अयोजित कार्यक्रममा अतिथि, स्रोत व्यक्ति तथा सहभागी भई मानवअधिकारको क्षेत्रमा कार्यरत सरकारी तथा गैरसरकारी निकायहरूसँगको सञ्जाललाई प्रभावकारी बनाउने कार्य गर्दै आएको छ ।

९.६. सूचना प्रविधि एकाइ

आयोगमा सूचना प्रविधिको पहुँच विकास गर्न सूचना प्रविधिसम्बन्धी छुट्टै सूचना प्रविधि एकाइको व्यवस्था गरिएको छ । आयोगमा यस आर्थिक वर्षमा प्रविधि प्रणालीमा विगतको तुलनामा सुधार आएको कारण कार्यसञ्चालनमा सहज भएको छ । TAF (The Asia Foundation) को सहयोगमा VMWare को Virtualization System को Hardware Server मा ६ वटा Operating System छन्, जसमा MS Windows Server 2008, MS Windows Server 2003, Domain Server, Mail Server, Data Server, Linux आदि Operating System Install गरिएको छ । IT Equipment मा डेस्कटप कम्प्युटर, ल्यापटप, Projectors, Printers रहेका छन् । यस आर्थिक वर्षमा Latest Version Operating System सहितका केही डेस्कटप तथा ल्यापटपहरूको Installation भइसकेको छ । कम्प्युटर सञ्चालनार्थ विभिन्न सफ्टवेयरहरू प्रयोग भई रहेका छन् । सबै सफ्टवेयर Operating System, MS-Office, Email Server (Mailer Daemon), Antivirus आदि लगायत अन्य सफ्टवेयरहरू पनि खरिद गरिएको छ । आयोगका केन्द्रीय, क्षेत्रीय तथा उप-क्षेत्रीय कार्यलयहरूमा क्षमता विकास परियोजना (UNDP), TAF तथा यरोपियन युनियनको सहयोगमा कम्प्युटर तथा अन्य उपकरणहरू

प्राप्त हुँदै आएका छन्, जसका कारण काम छिटो छरितो हुनुका साथै सहज हुन पुगेको छ । आयोगबाट प्रकाशित प्रतिवेदनहरू तथा अन्य ई-दस्तावेजहरू सिधा केन्द्रीय कार्यालमा भएको सर्भरबाट सूचना आदानप्रदान (इमेलमार्फत) कार्य भइरहेको छ । आयोगमा पर्ने उजुरीहरूलाई व्यवस्थित गर्ने उद्देश्यबाट यस आर्थिक वर्षमा TAF को सहयोगमा CMRS (Complaint Management & Reporting System) सफ्टवेयर राखिएको छ । यसबाट आयोगमा परेको उजुरीहरूको अवस्थाबारे थाहा पाउन सकिन्छ । केन्द्रीयसहित क्षेत्रीय तथा उपक्षेत्रीय कार्यालयहरूमा सो CMRS software सञ्चालनको लागि Customization तथा Data Entry कार्य भइरहेको छ । Software आगामी आर्थिक वर्षमा सञ्चालनमा ल्याइसक्ने योजना रहेको छ । आयोगका कर्मचारीहरूको लेखा राख्ने उद्देश्यले बनाइएको PIS (Personnel Information System) Software बाट कर्मचारीहरूको E-Attendance कार्य भइरहेको छ । त्यस्तै आर्थिक प्रशासन शाखामा Acct 2000 Software बनाइएको लेखासम्बन्धी कार्य भइरहेको छ । सूचना प्रविधिलाई आधुनिकीकरण गरी कार्यालयहरूको तथ्याङ्क Centralized गर्ने सन्दर्भमा कार्यहरू भइरहेका छन् । इन्टरनेट मार्फत WAN Connections भएकामा त्यसलाई नयाँ प्रविधि विभिन्न Lease Line or VSAT र राउटर तथा मोडेममार्फत WAN Connection गर्नेतर्फ पहल भइरहेको छ । यसबाट आयोगमा भएका विभिन्न सफ्टवेयरहरूबाट तथ्याङ्क राख्दा केन्द्रकृत गर्न सहज हुने देखिन्छ ।

आयोगद्वारा सूचना प्रविधिसम्बन्धी छुट्टै नीति पूर्ण रूपमा तयार भई कार्यारम्भ भइसकेको छ । आयोगको सूचना तथा सञ्चार एकाइ (IT UNIT) लाई सहयोग गर्नको लागि आयोगको क्षमता विकास परियोजनाबाट एक जना सूचना प्रविधि कर्मचारी र आयोगको तर्फबाट पनि मानवअधिकार अधिकृतसहित २ जना कर्मचारी रहेका छन् ।

आर्थिक व्यवस्थापन

नेपाल सरकारबाट आर्थिक वर्ष २०६७/६८ को लागि व. शि. नं. २१-३-११० चालुतर्फ रु. ८,८९,०८,०००।- विनियोजन भएकोमा रु. ५,००,८०,३४७।७४ रूपैया खर्च भएको र व. शि. नं. २१-४-११० पुँजीगततर्फ रु. ३८,६०,०००।-विनियोजन भएकोमा रु. २३,९९,५००।५६ रूपैया खर्च भएको थियो । (यसको विवरण अनुसूची ७ मा समावेश गरिएको छ । त्यसै गरी विभिन्न दातृ निकायबाट आयोगलाई प्राप्त आम्दानी र खर्चको विवरण अनुसूची ७ समावेश गरिएको छ ।) नेपाल सरकारबाट प्राप्त बजेट तथा विभिन्न दातृ निकायबाट प्राप्त भएको सहायता रकम खर्च गर्ने प्रयोजनको लागि छुट्टाछुट्टै बैंक खाता खोली कारोबार गर्ने गरिएको छ । यो आर्थिक वर्षमा रु. ११,०९,४६१।७२ राजस्व आम्दानी भएको छ भने धरौटीतर्फ गत आ. व.बाट जिम्मेवारी सरेको र यो आ. व. सहितको कुल आम्दानी रु. ३,२१,८५५।१७ रहेकोमा रु. २४२,६०६।१९ धरौटी फिर्ता भई रु. ७९,२४८।९८ रकम धरौटी खातामा बाँकी रहेको छ । राजस्व र धरौटीको वार्षिक आर्थिक विवरण अनुसूची ७ मा समावेश गरिएको छ ।

प्रमुख चुनौती र समाधानका उपायहरू

११.१ चुनौती

राष्ट्रिय मानवअधिकार आयोगले कामको सिलसिलामा आफ्नो स्थापनाकालदेखि नै विभिन्न चुनौतीहरूको सामना गर्दै आएको छ । यस अवधिमा पनि आयोग चुनौतीको घेराभन्दा बाहिर रहन सकेन, जसको प्रभाव प्रत्यक्ष वा परोक्ष रूपमा आयोगका काम कारवाहीमा पर्दै आएको छ । फलतः आयोगले काम कारवाहीमा जुन सफलता हासिल गर्नुपर्थ्यो, त्यसो हुन नसकेको अवस्था छ । यस वर्ष आयोगले सामना गर्नुपरेका आन्तरिक र बाह्य चुनौतीहरूलाई निम्नानुसार उल्लेख गर्न सकिन्छ :

११.१.१ आन्तरिक चुनौती

११.१.१.१ कर्मचारी व्यवस्थापन

विगत वर्षमा भन्ने यस वर्ष पनि आयोगको कार्यक्षेत्रअनुसार कर्मचारीहरू न्यून रहन पुगे । कर्मचारीहरूको पदपूर्ति हुन नसक्दा आमनागरिकहरूको भरोसा र विश्वासलाई समेट्न नसकेको अवस्था छ । आयोगले चाहेर पनि कर्मचारी व्यवस्थापन हुन सकेको छैन, जसमा आन्तरिक कारण जिम्मेवार रहेको देखिन्छ । पदाधिकारी तहमा ६० प्रतिशत र ३० ९ दरबन्दी रहेको कर्मचारी तहमा ११४ ले काम चलाउनुपरेको स्थिति छ । त्यसमा पनि कतिपय कर्मचारीहरू विदामा रहेको अवस्था छ । यसको प्रत्यक्ष प्रभाव आयोगको काम कारवाहीमा पर्न गएको छ ।

११.१.१.२ आयोगका कार्यालयहरूको अवस्था

हालसम्म पनि आयोगका आफ्नै कार्यालयहरू स्थापना हुन सकेका छैनन् । भाडामा लिएर चलाइएका कतिपय कार्यालयहरू पनि अपायक र साँगुरो स्थानमा रहेका छन् । पर्याप्त कार्यक्षेत्रको अभावमा काम कारवाहीहरू अगाडि बढाउन बाधा परिरहेको छ । त्यसमा पनि केन्द्रीय कार्यालयको अवस्था एकदमै नाजुक रहेको छ । सुरक्षाको दृष्टिकोणबाट पनि यो भवनबारेमा पटक-पटक प्रश्नहरू उठिसकेका छन् । भवन निर्माण विभागले सुरक्षाको

राष्ट्रिय मानवअधिकार आयोग

कारण दर्शाउँदै घर सर्न जनाउ दिइसकेको भए पनि उपयुक्त भवन वा स्थानको अभावमा सो कार्य हुन सकेको छैन, जसको मनोवैज्ञानिक असर पदाधिकारी र कर्मचारीहरूमा परेको छ । पटक-पटक कार्यालय सार्नुपर्ने स्थिति, आर्थिक भारलगायतका कारण पनि आयोगले अपेक्षित गति लिन नसक्नुमा जिम्मेवार छन् ।

११.१.१.३ आयोगभित्रको आन्तरिक समस्या

पदाधिकारी तहमा आयोगले ६० प्रतिशत जनशक्तिबाट कार्य चलाउनुपरेको छ । संविधान र ऐनद्वारा आफूलाई तोकिएको जिम्मेवारीबाट दुईजना सदस्यहरू बाहिर बसी भन्डै दुई वर्षदेखि बैठक बहिष्कार गरी प्रत्यक्ष एवम् अप्रत्यक्ष रूपले आयोगलाई असहयोग गरेको स्थिति छ । आयोगको प्रभावकारिताका लागि उठाइएका भनिएका विषयवस्तुहरूको औचित्य नरहनुका साथै तथ्यगत आधारहरूबाट पुष्टि हुन सकेको छैन । यसरी आचारसंहिताबाहिर गई गरिएका काम कारवाहीको प्रभाव आयोगमाथि पर्दै आएको छ ।

११.१.१.४ आयोगका सिफारिस न्यून मात्रामा कार्यान्वय हुनु

आयोगमा परेका उजुरीहरूको सम्बन्धमा अनुगमन तथा अनुसन्धानपछि प्राप्त तथ्यहरूको आधारमा विद्यमान कानूनको विश्लेषणसमेत गरी गरिएका सिफारिसहरूको अवस्था अहिले पनि चित्तबुझ्दो छैन । विगतको तुलनामा सिफारिस कार्यान्वयन अवस्थामा सुधार आए पनि यो पर्याप्त छैन । विशेषतः क्षतिपूर्तिसँग सम्बन्धित सिफारिसहरू कार्यान्वयन भए पनि कानुनी कारवाहीसम्बन्धी सिफारिसहरू कार्यान्वयन हुन नसकेको अवस्था छ । यसबाट दण्डहीनताको अपसंस्कृतिलाई बढावा मिलिरहेको छ । सिफारिसको कार्यान्वयन अवस्थाको प्रभाव आयोगको काममा पनि परोक्ष रूपमा पर्न गएको छ ।

११.१.२ बाह्य चुनौती

११.१.२.१ आयोगप्रतिको दृष्टिकोणमा फरक

आयोगले अन्तरिम संविधान, २०६३ बमोजिम संवैधानिक अङ्गको हैसियत प्राप्त गरे पनि सरकारी दृष्टिकोण सकारात्मक बन्न नसकेको अवस्था छ । एकातिर संविधानप्रदत्त अधिकारहरूको प्रयोग गर्न कानूनको आवश्यकता पर्दछ, तर हालसम्म पनि आवश्यक कानून निर्माण हुन सकेको छैन । कानूनको अभावमा संविधानले दिएका कतिपय अधिकारहरू प्रयोग हुन सकेका छैनन् । व्यवहारतः आयोगका कतिपय कार्यहरूमा सरकारी हस्तक्षेप महसुस गर्न सकिन्छ ।

सरकारबाट द्वन्द्वकालमा भएका मानवअधिकार उल्लङ्घनसम्बन्धी घटनाहरूको अनुसन्धान नगर्नु भन्ने आशयका पत्र आयोगले प्राप्त गरेको छ, सोबाट पनि सरकारको नियतमाथि शङ्का गर्ने आधारहरू छन् । आयोगले मुद्दा चलाउन वा विभागीय कारवाही गर्नका लागि गरिएका सिफारिसहरू व्यवहारतः कार्यन्वयन नगर्नु पनि अर्को आशङ्काको विषय हो । सरकारी तहमा यस आयोगको कार्यप्रकृति नबुझ्नु वा बुझेर पनि अन्यथा लिने प्रवृत्तिले

समस्या खडा हुन पुगेको छ ।

११.१.२.२ दण्डहीनताको अपसंस्कृतिमा वृद्धि

विगत वर्षभैँ यस वर्ष पनि अपराधिक घटनामा संलग्न भनिएका कतिपय दोषीहरू कानुनी दायरामा आउन सकेनन् । राजनीतिमा अपराधीकरण र अपराधमा राजनीतिकरणको अवस्था विद्यमान रह्यो । कानुनी राज, प्रजातन्त्र, मानवअधिकारको नाममा राजनीतिक दल, तिनका भ्रातृ सङ्गठन र सशस्त्र समूहहरू यस्ता कार्यमा संलग्न रहेका पाइन्छ । राजनीतिक प्रकृतिका मुद्दा फिर्ता लिने नाममा अपराधिक प्रवृत्तिका मुद्दाहरू पनि सरकारबाट लिने कार्य भयो । मानवअधिकार उल्लङ्घनकर्ताहरू कानुनी दायरामा आउन सकेनन् भने पीडितले न्याय प्राप्त गर्ने कुरा प्रतिवद्धतामै सीमित रहन पुग्यो ।

११.१.२.३ शान्ति सुरक्षाको दुरावस्था

आशातीत रूपमा यस वर्ष पनि मुलुकमा शान्ति सुरक्षाको अवस्था सुदृढ बन्न सकेन । प्रतिवद्धताविपरीत राजनीतिक दल र तिनका भ्रातृ सङ्गठनहरू नै बन्द, हडताल, राजमार्गमा हुने चक्काजामको नेतृत्व गर्न पुगे । भय र त्रासको अवस्था रह्यो, जनताले शान्ति सुरक्षाको महसुस गर्न सकेनन् ।

११.१.२.४ आयोगहरू गठन नहुनु

संविधान र विस्तृत शान्तिसम्झौतामा उल्लेखित मानवअधिकारको संरक्षण र प्रवर्द्धन गर्ने कुरामा सरकार एवम् राजनीतिक दलहरू खरो उत्रन सकेनन् । शान्तिसम्झौतासँग प्रत्यक्ष रूपमा सम्बन्ध गाँसिएका र मानवअधिकारसँग प्रत्यक्ष सरोकार राख्ने बेपत्ता भएका व्यक्तिहरूको स्थिति पत्ता लगाउने आयोग र सत्यनिरूपण तथा मेलमिलाप आयोग हालसम्म पनि गठन हुन नसकेको अवस्था छ ।

११.१.२.५ सरकारको अस्थिरता

यस वर्ष पनि सरकार र राजनीतिक दलहरूको ध्यान सत्तामा नै केन्द्रित रह्यो, जसको कारण शान्ति र संविधानसँग सम्बन्धित मुद्दाहरू ओभरलैप गर्न गए । थपिएको समयमा पनि संविधान बन्न सक्ने स्थिति देखिएन । यसको प्रभाव सिङ्गो मुलुकमाथि पर्न गएको छ । अस्थिर सरकार र राजनीतिक दलबीचको खिचातानीले शान्ति, सुरक्षा, मानवअधिकारको हनन, दण्डहीनताको लागि एक किसिमले उर्वर वातावरण निर्माण गरिदिएको छ ।

११.२ स्मरणलाई सुझावहरू

माथि उल्लेखित चुनौतीहरूलाई सम्बोधन गर्नका लागि आयोगले विभिन्न समयमा सम्बन्धित निकायलाई आवश्यकताअनुसार सिफारिस गर्दै आएको छ । यहाँ पुनः ती सिफारिसहरूलाई समग्रतामा पुनःस्मरणको लागि समावेश गरिएको छ ।

११.२. १ नेपाल सरकारलाई

- मानवअधिकार उल्लङ्घन एवम् ज्यादतिका घटनाहरूको सम्बन्धमा आयोगमा प्राप्त उजुरीहरूमाथि अनुगमन र अनुसन्धानबाट प्राप्त तथ्य/प्रमाणको आधारमा आयोगले गरेका सिफारिसहरूको कार्यान्वयन गर्न,
- गैरकानुनी कार्यमा संलग्न जोकोहीलाई कानुनी प्रक्रियामा ल्याई दण्डहीनता न्यूनीकरण/अन्त्य गर्न,
- मुलुकमा शान्ति सुरक्षा र सुव्यवस्था कायम गर्न,
- सशस्त्र द्वन्द्वकालमा मानवअधिकार र मानवीय कानून उल्लङ्घनका दोषीहरूलाई कानुनी कारवाहीको दायरामा ल्याउन,
- पीडितलाई न्याय प्रदान गर्न,
- शान्ति प्रक्रियालाई निष्कर्षमा पुऱ्याउन बेपत्ता छानबिन आयोग एवम् सत्यनिरूपण तथा मेलमिलाप आयोग गठन गर्न,
- एनेकपा (माओवादी) का लडाकुहरूलाई समायोजन र व्यवस्थापन गर्न,
- निर्धारित समयमा मानवअधिकारमैत्री संविधान निर्माणको लागि आवश्यक वातावरण तय गर्न,
- सशस्त्र द्वन्द्वको क्रममा विस्थापितहरूलाई पुनःस्थापित गराउन, कब्जामा लिइएको सम्पत्ति फिर्ताको वातावरण तय गर्न र
- दण्डहीनताको अपसंस्कृतिको अन्त्य गरी मानवअधिकार संस्कृतिको विकास गर्न ।

११.२.२ एनेकपा (माओवादी) लाई:

- एनेकपा (माओवादी) ले सशस्त्र द्वन्द्वको क्रममा अपहरण गरी अवस्था अज्ञात बनाएका व्यक्तिहरूको अवस्था सार्वजनिक गरी पीडित पक्षलाई न्यायको अनुभूति दिलाउनको लागि सहयोग पुऱ्याउन,
- शान्ति प्रक्रियालाई निष्कर्षमा पुऱ्याउन बेपत्ता छानबिन आयोग एवम् सत्यनिरूपण तथा मेलमिलाप आयोग गठन प्रक्रियामा सहयोग पुऱ्याउन,
- संविधान र विस्तृत शान्तिसम्झौताबमोजिम बाँकी विस्थापितहरूलाई पुनःस्थापित गराउन,
- कब्जामा लिइएका चल-अचल सम्पत्तिहरू फिर्ता गराउन सहयोग गर्न र
- कानुनी राज, मानवअधिकार र प्रजातान्त्रिक मूल्य र मान्यतालाई पालना गर्न ।

११.२.३ अन्य राजनीतिक दलहरूलाई:

- निर्धारित समयमा संविधान निर्माणको लागि पहल गर्न,
- राजनीतिमा अपराधीकरण र अपराधमा राजनीतीकरण नगर्न,
- शान्ति प्रक्रियालाई तार्किक निष्कर्षमा पुऱ्याउन र
- कानुनी राजको सम्मानमा र शान्ति सुरक्षाको लागि सरकारलाई सहयोग गर्न ।

अनुसूची-१

(क) आयोग पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरूको नामावली

पदाधिकारीहरू		
क्र.स.	नाम र थर	दर्जा
१.	माननीय श्री केदारनाथ उपाध्याय	अध्यक्ष
२.	माननीय श्री रामनगिना सिंह	सदस्य
३.	माननीय श्री गौरी प्रधान	सदस्य
४.	माननीय डा. लीला पाठक	सदस्य
५.	माननीय डा.के.बी. रोकाया	सदस्य
कर्मचारीहरू, केन्द्रीय कार्यालय, ललितपुर		
६.	श्री विशाल खनाल	सचिव
७.	श्री वेदप्रसाद भट्टराई	निर्देशक
८.	श्री सुवर्णकुमार कर्माचार्य	निर्देशक
९.	श्री कोषराज न्यौपाने	उप-निर्देशक
१०.	श्री अच्युत आचार्य	उप-निर्देशक
११.	श्री सूर्यबहादुर देउजा	मानवअधिकार अधिकृत
१२.	श्री माधव गौतम	मानवअधिकार अधिकृत
१३.	श्री सरिता ज्ञवाली	मानवअधिकार अधिकृत
१४.	श्री सम्भुना शर्मा	मानवअधिकार अधिकृत
१५.	श्री वासुदेव वजगाई	मानवअधिकार अधिकृत
१६.	श्री उमा जोशी	मानवअधिकार अधिकृत
१७.	श्री मञ्जु खतिवडा	मानवअधिकार अधिकृत
१८.	श्री सुबोध पोखरेल	मानवअधिकार अधिकृत
१९.	श्री जायश्वर चापागाई	मानवअधिकार अधिकृत
२०.	श्री गीताकुमारी दाहाल	मानवअधिकार अधिकृत

राष्ट्रीय मानवअधिकार आयोग

क्र.स.	नाम र थर	दर्जा
२१.	श्री श्रीराम अधिकारी	मानवअधिकार अधिकृत
२२.	श्री गणेशप्रसाद अर्याल	मानवअधिकार अधिकृत
२३.	श्री रेगम महर्जन	मानवअधिकार अधिकृत
२४.	श्री कमल थापाक्षेत्री	मानवअधिकार अधिकृत
२५.	श्री श्यामबाबु काप्ले	मानवअधिकार अधिकृत
२६.	श्री सुरेश मल्ल	मानवअधिकार अधिकृत
२७.	श्री मायादेवी शर्मा	मानवअधिकार अधिकृत
२८.	श्री तेजमान श्रेष्ठ	मानवअधिकार अधिकृत
२९.	श्री कल्पना भा	मानवअधिकार अधिकृत
३०.	श्री कैलाशकुमार सिवाकोटी	मानवअधिकार अधिकृत
३१.	श्री घनश्याम भण्डारी	मानवअधिकार अधिकृत
३२.	श्री लोकनाथ बास्तोला	मानवअधिकार अधिकृत
३३.	श्री भानुभक्त आचार्य	मानवअधिकार अधिकृत
३४.	श्री भीमप्रकाश वली	मानवअधिकार अधिकृत
३५.	श्री जीवन न्यौपाने	मानवअधिकार अधिकृत
३६.	श्री दिव्यकुमार भा	मानवअधिकार अधिकृत
३७.	श्री लोककुमार श्रेष्ठ	मानवअधिकार अधिकृत
३८.	श्री गीता श्रेष्ठ	मानवअधिकार अधिकृत
३९.	श्री सुप्रिना श्रेष्ठ	मानवअधिकार अधिकृत
४०.	श्री तारादेवी वाग्ले	सहायक प्रथम
४१.	श्री पुनम मुनाकर्मी	सहायक प्रथम
४२.	श्री जीतेन्द्र कार्की	लेखापाल
४३.	श्री रारा कर्माचार्य	लेखापाल
४४.	श्री निमराज भट्टराई	सहायक प्रथम
४५.	श्री जनकराज भट्ट	सहायक प्रथम
४६.	श्री खिमानन्द बस्याल	सहायक प्रथम

क्र.स.	नाम र थर	दर्जा
४७.	श्री शम्भु के.सी.	सहायक प्रथम
४८.	श्री सीता रेग्मी	सहायक प्रथम
४९.	श्री मन्दिरा श्रेष्ठ	सहायक प्रथम
५०.	श्री सागर श्रेष्ठ	सहायक प्रथम
५१.	श्री यादव पौडेल	सवारी चालक
५२.	श्री श्रीराम कार्की	सवारी चालक
५३.	श्री रामकृष्ण थारु	सवारी चालक
५४.	श्री नेत्रवहादुर श्रेष्ठ	कार्यालय सहयोगी
५५.	श्री सूर्यकान्त खतिवडा	कार्यालय सहयोगी
५६.	श्री ज्ञानेन्द्र महर्जन	कार्यालय सहयोगी
५७.	श्री रोजीना तामाङ	कार्यालय सहयोगी
५८.	श्री राधा दाहाल	कार्यालय सहयोगी
५९.	श्री पवन भण्डारी	कार्यालय सहयोगी
६०.	श्री विन्दा पाण्डे	कार्यालय सहयोगी
६१.	श्री इन्दिरा पोखरेल	कार्यालय सहयोगी
६२.	श्री तारा बास्तोला	कार्यालय सहयोगी
६३.	श्री नविन्द्र लामा	कार्यालय सहयोगी
६४.	श्री प्रमोद राय	कार्यालय सहयोगी
६५.	श्री इन्द्रवहादुर सुवाल	माली
६६.	श्री हिरामाया महर्जन	क्लिनर
६७.	श्री चन्द्रकला विष्ट	क्लिनर

क्षेत्रीय कार्यालय विराटनगर

६८.	श्री शङ्करनाथ अधिकारी	नि.निर्देशक
६९.	श्री नन्दकिशोरप्रसाद यादव	मानवअधिकार अधिकृत
७०.	श्री अर्जुनप्रसाद कोइराला	मानवअधिकार अधिकृत
७१.	श्री देवेन्द्र रेग्मी	कार्यालय सहयोगी

क्र.स.	नाम र थर	दर्जा
७२.	श्री मथुरा थापा रेग्मी	कार्यालय सहयोगी
क्षेत्रीय कार्यालय जनकपुर		
७३.	श्री बुद्धनारायण साहनी	मानवअधिकार अधिकृत
७४.	श्री शेरबहादुर दमाई	लेखा तथा प्रशासन सहायक
७५.	श्री सन्तोषकुमार मिश्र	सवारी चालक
७६.	रामनन्दन साह	कार्यालय सहयोगी
७७.	शशिभुषण सिंह	कार्यालय सहयोगी
क्षेत्रीय कार्यालय पोखरा		
७८.	श्री यज्ञप्रसाद अधिकारी	नि. निर्देशक
७९.	श्री दुर्गा खड्का	उप-निर्देशक
८०.	श्री बद्रीप्रसाद सुवेदी	मानवअधिकार अधिकृत
८१.	श्री ज्योतीप्रसाद घिमिरे	मानवअधिकार अधिकृत
८२.	श्री यशोदा बज्जाडे	मानवअधिकार अधिकृत
८३.	श्री सरिता शर्मा पराजुली	मानवअधिकार अधिकृत
८४.	श्री मोहन काफ्ले	लेखा तथा प्रशासन सहायक
८५.	श्री विनोद परियार	सूचना प्रविधि तथा अभिलेख सहायक
८६.	श्री खिमलाल सुवेदी	जनसम्पर्क सहायक
८७.	श्री सागर राउतक्षेत्री	कार्यालय सहयोगी
८८.	श्री देवु खवास	कार्यालय सहयोगी
क्षेत्रीय कार्यालय नेपालगञ्ज		
८९.	श्री मुरारीप्रसाद खरेल	नि. निर्देशक
९०.	श्री रमेशकुमार थापा	मानवअधिकार अधिकृत
९१.	श्री मोहनदेव जोशी	मानवअधिकार अधिकृत
९२.	श्री हरिप्रसाद ज्ञवाली	मानवअधिकार अधिकृत
९३.	श्री भुवन नाथ	लेखा तथा प्रशासन सहायक
९४.	श्री दीपक ठाकुर	सूचना प्रविधि तथा अभिलेख सहायक

क्र.स.	नाम र थर	दर्जा
९८.	श्री सरस्वती नेपाली	जनसम्पर्क सहायक
९९.	श्री घनबहादुर थापा	सवारी चालक
१००.	श्री टीकाराम अधिकारी	कार्यालय सहयोगी
१०१.	श्री सन्तोष चन्द	कार्यालय सहयोगी
क्षेत्रीय कार्यालय धनगढी		
१०२.	श्री टीकाराम पोखरेल	नि. निर्देशक
१०३.	श्री पवनकुमार भट्ट	मानवअधिकार अधिकृत
१०४.	श्री भङ्करबहादुर रावल	मानवअधिकार अधिकृत
१०५.	श्री दीपेन्द्रबहादुर सिंह	मानवअधिकार अधिकृत
१०६.	श्री जगताराम चौधरी	सवारी चालक
१०७.	श्री तीलु थापा	कार्यालय सहयोगी
उप-क्षेत्रीय, कार्यालय खोटाङ		
१०८.	श्री नीतु गतौला	मानवअधिकार अधिकृत
१०९.	श्री अजितकुमार ठाकुर	लेखा तथा प्रशासन सहायक
११०.	श्री युवराज रिजाल	कार्यालय सहयोगी
उप-क्षेत्रीय कार्यालय वुटवल		
१११.	श्री दिपकजङ्घ्वज कार्की	उप-निर्देशक
११२.	श्री चन्द्रकान्त चापागाईं	मानवअधिकार अधिकृत
११३.	श्री धनप्रसाद चापागाईं	लेखा तथा प्रशासन सहायक
११४.	श्री अनिजकुमार परियार	प्रशासन सहायक
११५.	श्री विष्णु पराजुली	सवारी चालक
११६.	श्री टीकाराम पन्थी	कार्यालय सहयोगी
उप-क्षेत्रीय कार्यालय जुम्ला		
११७.	श्री वीरबहादुर बुढामगर	संरक्षण अधिकृत
११८.	श्री मेनुका पोखरेल	कार्यालय सहयोगी
११९.	श्री बलसिंह सुनार	कार्यालय सहयोगी

अनुसूची-२ मासिक उजूरी ग्रहण

महिना	केन्द्रीय कार्यालय ललितपुर	उपक्षेत्रीय कार्यालय							जम्मा
		विराटनगर	जनकपुर	पोखरा	नेपालगञ्ज	धनगढी	खोटाङ	बुटवल	
साउन	४	१०	३	४	५	१	४	३०	
भदौ	७	३	२	—	—	—	५	२०	
असोज	१४	१०	१	५	—	—	२	३३	
कार्तिक	८	६	५	३	५	—	३	३५	
मंसिर	८	३	५	४	४	२	४	३३	
पुस	१०	६	७	२	२	२	५	३५	
माघ	७	२	५	४	१	—	—	२०	
फागुन	८	२	४	४	१	—	२	२०	
चैत	७	—	१	७	१	१	५	२३	
वैशाख	६	६	१०	३	३	२	२	३५	
जेठ	५	३	५	४	१	—	४	२३	
असार	९	७	२	६	१	१	६	३८	
जम्मा	९३	५८	४९	४४	२७	१५	४१	३४५	

विषयगत उजुरी

क्र. सं.	मानव अधिकार उल्लंघनको विषय र आरोपित उल्लंघनकर्ता	२०६७	सोचन	भौती	असोज	कात्तिक	मंसिर	पुस	माघ	फाल्गुन	चैत	२०६८	बैशाख	जेठ	शरद	असोज	जम्मा ज जम्मा जम्मा
१	हत्या-सुरक्षार्कमी/हिराशतमा मृत्यु	३	१	१	३	१	१	५	३	१	१	१	१	१	१	१	२२
२	हत्या-एमाओवादी	२			१	१	१	१				१					६
३	हत्या-अन्य	१			३	१	१	१	३		१			१			१२
४	अपहरण-नेकपा एमाओवादी/अन्य						१	१									२
५	बेपत्ता-सुरक्षार्कमी				३	४	१	१	२	-	१	३	१	१	३		१९
६	अपहरण/स्थिति अज्ञात-अज्ञात/अन्य	२	२	२	२	२	२	७		१	१	३	१	१	३		१९
७	यातना-सुरक्षार्कमी	८	५	५	६	३	४	७	२	७	३	८	३	३	१		५७
८	यातना-एमाओवादी तथा अन्य	-	-	-	१	४	-	-	-	-	-	-	-	-	-		५
९	कुटपीट-सुरक्षार्कमी	२				२	-	१	-	-	१	१	-	-	-		७
१०	कुटपीट/घाइते-माओवादी/अन्य	-	-	-	-	२	१	-	-	-	-	-	-	-	-		३
११	बम-विस्फोटन	-	-	-	-	-	-	१	-	-	-	-	-	-	-		१
१२	विस्थापित-एमाओवादी	१	-	-	-	-	१	-	-	-	-	-	-	-	-		२
१३	विस्थापित-सुरक्षार्कमी	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		-

१४	विस्थापित-अन्य	-	-	१	-	१	-	-	-	-	-	-	१	-	३
१५	सम्पत्ति कब्जा-एमाओवादी	-	-	-	१	१	-	-	-	-	-	-	३	२	७
१६	सम्पत्ति कब्जा-अन्य	-	-	१	-	१	१	-	-	-	-	-	२	-	७
१७	क्षतिपूर्ति	१	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	२
१८	धम्की-एमाओवादी/वाइसीएल			१	१	-	३	-	-	-	-	-	-	-	६
१९	धम्की-सुरक्षाकर्मी					१		१	३	-	-	-	-	-	६
२०	धम्की-अन्य/अज्ञात		२	२	-	३	-	-	-	२	-	-	-	३	१२
२१	कारागार/गैरन्यायिक थुना		२	३	३	३	१	२	-	-	-	-	-	४	२५
२२	नागरिक तथा राजनीतिक अधिकार		१		१	-	-	-	-	-	-	-	१	-	४
२३	आर्थिक, सामाजिक तथा सांस्कृतिक अधिकार		२	१	१	-	-	२	-	-	-	-	१	४	१५
२४	बालअधिकार	२		१	-	१	-	२	२	-	-	-	१	३	१२
२५	महिला अधिकार	२	-	-	४	४	३	२	३	३	१	-	-	७	२९
२६	न्याय-प्रशासन	५	५	६	२	४	८	३	५	१	५	-	६	६	५६
२७	अन्य	१		१	-	१	१	-	-	-	-	-	१	१	६
	जम्मा	३०	२०	३३	३५	३३	३५		२०	२३	३५		२३	३८	३४५

अनुसूची-३
अनुगमन विवरण

केन्द्रीय कार्यालय, हरिहरभवन, ललितपुर

क्र.स.	अनुगमनको विषय	अनुगमन मिति	अनुगमन स्थान	सह कार्य वा एकल	कैफियत
१	७६ वर्षिया वृद्धामाथि भएको घरेलु हिंसा	२०६७/४/१२	महानगरीय प्रहरी परिसर, हनुमानढोका, काठमाडौं	एकल	
२	मृत्यु	२०६७/४/२५, २६	पनौती न.पा. वडा नं. ९, काभ्रेपलाञ्चोक	एकल	
३	बन्दबाट प्रभावित मानवअधिकार अवस्था	२०६७/४/३०	काठमाडौं	एकल	
४	गैरकानुनी थुना	२०६७/५/२०	काठमाडौं	एकल	
५	यातना	२०६७/५/२१	काठमाडौं	एकल	
६	गैरकानुनी पकाउ र थुना	२०६७/५/२९	काठमाडौं	एकल	
७	गैरकानुनी थुना	२०६७/६/४	काठमाडौं	एकल	
८	गैरकानुनी हत्या	२०६७/६/१८ -१९	रौतहट,	एकल	
९	बालअधिकारको अवस्था	२०६७/७/११	सोलुखुम्बु	एकल	
१०	एभीन्यूज टीभीका पत्रकार केदार कोइरालालाई ज्यान मार्ने भनी दिइएको धम्की	२०६७/७/१२	महानगरीय प्रहरी परिसर हनुमानढोका, काठमाडौं	एकल	

११	स्वेच्छाचारी पक्राउ र थुना	२०६७/७/१६	महानगरीय प्रहरी वृत्त, कमलपोखरी, काठमाडौं	एकल	
१२	यातनासम्बन्धी उजुरी छानवीन	२०६८/८/६	नेपालगन्ज	एकल	
१३	अनशन बसिरहेका व्यक्तिहरूको अवस्था	२०६७/१०/११	रत्नपार्क, काठमाडौं	एकल	
१४	अनशनको पुनः अनुगमन	२०६७/१०/१३	रत्नपार्क, काठमाडौं	एकल	
१५	११ वर्षे बालक बीरेन्द्र थापालाई थुनामा राखिएको सम्बन्धमा	२०६७/१०/२५	प्रहरी कार्यालय, बौद्ध, काठमाडौं	एकल	
१६	लिवियामा रहेका कामदारहरूको यथाशिघ्र उद्धारको माग राख्ने गरिएको धर्ना कार्यक्रम	२०६७/११/१७	सिंहदरवार, काठमाडौं	एकल	
१७	तिब्बती शरणार्थीहरूद्वारा आयोजित धार्मिक पूजा आयोजनामाथि प्रहरी हस्तक्षेप हुन सक्ने सम्बन्धमा	२०६७/११/२६	काठमाडौं	एकल	
१८	बालअधिकार अवस्था	२०६७/१२/१०	काठमाडौं	एकल	
१९	भूतपूर्व सैनिकद्वारा पुनःबहालीको माग आयोजित धर्ना कार्यक्रम	२०६७/१२/१०	काठमाडौं	एकल	
२०	फ्रेन्च नागरिक नटालीमाथि कुटपिट भएको भनिएको घटना	२०६८/१/८	केन्द्रीय कारागार, काठमाडौं	एकल	

२१	बेपत्ता परिवारद्वारा आयोजित धर्ना कार्यक्रम	२०६८/१/१०	जिल्ला प्रशासन कार्यालय, काठमाडौं, ललितपुर र भक्तपुर	एकल	
२२	बन्द	२०६८/१/१४	काठमाडौं	एकल	
२३	बेपत्ता परिवारद्वारा आयोजित धर्ना कार्यक्रम	२०६८/१/९	काठमाडौं	एकल	
२४	बन्द	२०६८/२/१३	काठमाडौं	एकल	
२५	बन्द	२०६८/२/१४	काठमाडौं	एकल	
२६	बन्द	२०६८/१/३०	काठमाडौं, भक्तपुर र ललितपुर	एकल	
२७	विरोध प्रदर्शन	२०६८/२/११	संविधान सभा भवन, बानेश्वर	एकल	
२८	पर्दर्शनताका प्रकाउ परेका एमाओवादीका कार्यकर्तालाई प्रहरी हिराशतमा यातना दिएको भनिएको घटना सम्बन्धमा	२०६८/२/११	महानगरीय प्रहरी परिसर, हनुमानढोका, काठमाडौं	एकल	
२९	बन्द	२०६८/२/१०	काठमाडौं	एकल	
३०	शंकररेव क्याम्पसमा विद्यार्थीहरूमाथि प्रहरीद्वारा अत्यधिक बल प्रयोग गरिएको सम्बन्धमा	२०६८/३/३	काठमाडौं	एकल	
३१	कपनस्थित प्रहरीको घरमा कार्यरत बालकलाई कुटपिट गरिएको घटनाको सम्बन्धमा	२०६७/२/२०	कान्तिबाल अस्पताल, काठमाडौं	एकल	
३२	मानसिक स्थिति असन्तुलन भएको व्यक्तिलाई प्रहरी हिराशतमा राखिएको भनिएको घटना	२०६८/३/१९	तिनकुने, काठमाडौं	एकल	

क्षेत्रीय कार्यालय विराटनगर

क्र. स.	विषय	मिति	स्थान	सहकार्य वा एकल	कैफियत
१	हिरासत अनुगमन	२०६७/११/५	दुहवी, सुनसरी	एकल	
२	हिरासत अनुगमन	२०६७/११/५	जिप्रका, इररुवा	एकल	
३	बोक्साको आरोपमा मलमुत्र खुवाइएको, न्याय प्रशासन	२०६७/११/२६-२७	भापा	एकल	
४	५ वर्षीय बालकको अपहरण/न्याय-प्रशासन	२०६७/११/३०-१२/१ सम्म	सप्तरी	एकल	
५	विस्तृत शान्तिसम्मौता कार्यान्वयन अवस्था	२०६७/१२/३-९ सम्म	पाँचथर	एकल	
६	कारागार एवम् बन्दीहरूको अवस्था	२०६७/१२/३-९ सम्म	पाँचथर	एकल	
७	प्रहरी हिरासत	२०६७/१२/३-९ सम्म	पाँचथर	एकल	
८	प्रहरी हिरासतमा यातना	२०६७/१२/३	मोरङ	एकल	
९	भुटानी शरणार्थीहरूको मानवअधिकार अवस्था	२०६७/१२/१०	भापा	एकल	
१०	भुटानी शरणार्थीहरूको मानवअधिकार अवस्थाको पुनः अनुगमन	२०६७/१२/२७	भापा	एकल	
११	विस्तृत शान्तिसम्मौता कार्यान्वयन अवस्था	२०६८/१/८-१५ सम्म	ताप्लेजुङ	एकल	
१२	हिरासत अनुगमन	२०६८/१/८-१५ सम्म	ताप्लेजुङ	एकल	
१३	कारागार अनुगमन	२०६८/१/८-१५ सम्म	ताप्लेजुङ	एकल	
१४	एमाओवादीका लडाकुद्वारा आक्रमण गरेको भनिएको घटना	२०६८/१/१६ र १९	न्युरो अस्पताल, विराटनगर/ याङ्गशिला, मोरङ	एकल	

१५	प्रहरी हिरासत अनुगमन	२०६८/१/१६	मोरङ	एकल	
१६	प्रहरीद्वारा दुर्व्यवहार र यातना दिइएको भनिएको घटना	२०६८/१/२५	प्रहरी हिरासत, इनरुवा, सुनसरी	एकल	
१७	घरमालिकबाट यौनदुर्व्यवहार भएको भनिएको घटना	२०६८/२/२	सुनसरी	एकल	
१८	एमाओवादीका लडाकुद्वारा आक्रमण गरेको भनिएको घटना	२०६८/२/५-७ सम्म	इलाम	एकल	
१९	अदालत पसिरमा झडप तथा कुटपीटसम्बन्धी घटना	२०६८/२/१८	मोरङ	एकल	
२०	अदालत पसिरमा झडप तथा कुटपीटसम्बन्धी घटना	२०६८/२/१९	भुम्का कारागार, सुनसरी	एकल	
२१	अदालत पसिरमा झडप तथा कुटपीटको पुनः अनुगमन	२०६८/२/२२	मोरङ	एकल	
२२	पत्रकार खिलानाथ ढकालमाथि भएको साङ्घातिक आक्रमणसम्बन्धी घटना	२०६८/२/२३	नेपाल पत्रकार महासङ्घ, मोरङ/ नोबेल अस्पताल, विराटनगर	एकल	
२३	पत्रकार खिलानाथ ढकालमाथि भएको साङ्घातिक आक्रमणको विरोधमा भएको प्रदर्शन	२०६८/२/३०	मोरङ	एकल	
२४	घरमा बन्दी बनाई राखिएको घटना	२०६८/२/२३	सप्तरी	एकल	
२५	सूर्य नेपालमा कार्यरत मजदुरहरूद्वारा केही कर्मचारिहरूलाई २६ घण्टा देखि कोठामा थुनेर राखिएको घटना	२०६८/३/१	सूर्य नेपाल, मोरङ	एकल	
२६	पत्रकार खिलानाथ ढकालमाथि भएको साङ्घातिक आक्रमणको विरोधमा भएको प्रदर्शन	२०६८/३/१	जिल्ला प्रशासन कार्यालय, मोरङ	एकल	
२७	बोम्बीको आरोपमा महिलालाई दुर्व्यवहार हुन सक्ने भनी आएको सूचनाका आधारमा निरोधात्मक अनुगमन	२०६८/३/६	अमाहीबेला, सुनसरी	एकल	
२८	२ महिलाअधिकार रक्षकमाथि भएको लाई साङ्घातिक आक्रमण र प्रहरीद्वारा जाहेरी लिन अस्वीकार गरेको भनिएको घटना	२०६८/३/८	उदयपुर	एकल	

२९	बोस्नीको आरोपमा तातो पच्युले गाला डामेको घटनाको न्यायिक कारवाही	२०६८/३/१३	भासिमा, सुनसरी	संयुक्त	आयोग र ६ वटा मानवअधिकार को क्षेत्रमा कार्यरत सङ्संस्थाको संयुक्त अनुगमन
३०	दलित बस्तीमा आक्रमण भएको भनी अल्पपूर्णपोष्टमा प्रकाशित समाचारको सम्बन्धमा	२०६८/३/१९	तनमुना गाविस, सुनसरी	एकल	
३१	बलिकामार्थ गरिएको यौनदुर्व्यवहार गरिएको भनिएको घटनामा भएको कानुनी कारवाहीको अवस्था	२०६८/३/२६	जिप्रका, इनरुवा, सुनसरी	एकल	

क्षेत्रीय कार्यालय जनकपुर

क्र. सं.	विषय	मिति	अनुगमन स्थान	सहकार्य वा एकल	कैफियत
१	प्रहरी हिरासत	२०६७/४/१७ र १८	रौतहट	एकल	
२	प्रहरी हिरासत	२०६७/४/२५	धनुषा	एकल	
३	बलप्रयोग	२०६७/५/६-८ सम्म	सर्लाही	एकल	
४	दोहोरो भिडन्त	२०६७/५/१८ र १९	सर्लाही	एकल	
५	बाँच्च पाउने अधिकार	२०६७/७/६	धनुषा	एकल	
६	समाग मानवअधिकार अवस्था	२०६७/७/१२ र १३	धनुषा/महोत्तरी	एकल	
७	प्रहरी हिरासत	२०६७/८/१२ र १३	धनुषा	एकल	
८	रौरकानुनी हत्या	२०६७/९/१३-१६ सम्म	रौतहट	एकल	
९	हिरासतमा मृत्यु	२०६७/९/३०	धनुषा	एकल	
१०	रौरकानुनी हत्या	२०६७/१०/१४	धनुषा	एकल	
११	रौरकानुनी हत्या	२०६७/१०/१६	धनुषा	एकल	
१२	समाग मानवअधिकार अवस्था	२०६८/२/१०-१५ सम्म	रौतहट	एकल	

१३	समग्र मानवअधिकार अवस्था	२०६८/२/१८-२४ सम्म	सिन्धुली	एकल	
१४	पुराना उजुरीहरूको अवस्था	२०६८/३/२-६	धनुषा	एकल	
१५	पुराना उजुरीहरूको अवस्था	२०६८/२/१८-२४ सम्म	महोत्तरी	एकल	
१६	पुराना उजुरीहरूको अवस्था	२०६८/३/१३-१६ सम्म	धनुषा	एकल	

क्षेत्रीय कार्यालय पोखरा

क्र.सं	अनुगमनको विषय	मिति	अनुगमन स्थान	सहकार्य वा एकल	कैफियत
१	प्रहरी जवानहरूलाई क्वार्टरगार्डका प्रमुख द्वारा कुटपिट तथा यातना दिएको भनिएका घटना	२०६७/४/२७	सशस्त्र प्रहरी वल कालिका गण, पोखरा	एकल	
२	आदिवासी जनजाती महासङ्घद्वारा आयोजित चक्काजाम	२०६७/४/३०	पोखरा	एकल	
३	आर्थिक सामाजिक तथा सांस्कृतिक अधिकारको अवस्था	२०६७/७/२५-८/१ सम्म	मुस्ताङ	एकल	
४	नौरकानुनी थुना	२०६७/९/१८	पोखरा	एकल	
५	जेष्ठ नागरिकको मानवअधिकार	२०६७/९/२६-१०/२ सम्म	तनहुँ	एकल	
६	क्षेत्री समाजद्वारा आयोजित धौलागिरी र गण्डकी अञ्चल बन्दबाट प्रभावित मानवअधिकार अवस्था	२०६८/१/२८	पर्वत	एकल	
७	क्षेत्री समाजद्वारा आयोजित धौलागिरी र गण्डकी अञ्चल बन्दबाट प्रभावित मानवअधिकार अवस्था	२०६८/१/२८	कास्की	एकल	
८	ब्राम्हण समाज नेपालद्वारा आयोजित धौलागिरी र गण्डकी अञ्चल बन्दबाट प्रभावित मानवअधिकार अवस्था	२०६८/२/६	कास्की	एकल	
९	पुनर्गठित नेकपा(माओवादी) मातृका समूहद्वारा आयोजित नेपाल बन्दको क्रममा पोखरामा मानवअधिकारको अवस्था	२०६८/२/१०	कास्की	एकल	
१०	वृद्धाश्रम र ज्येष्ठ नागरिकको अवस्था	२०६८/२/२५	केलादीघाट साखर, स्याङ्जा	एकल	

क्षेत्रीय कार्यालय नेपालगञ्ज

क्र.स.	अनुगमनको विषय	मिति	अनुगमन स्थल	अन्य सङ्घसस्थाहरूसंगको सहकार्य	कैफियत
१	इन्सेक लगायतका नागरिक समाजका प्रतिनिधिद्वारा म्याद गुज्रेका औषधी व्यवस्थापनका लागि दवावस्वरूप घर्ना कार्यक्रम	२०६७/४/१२	जिल्ला प्रशासन कार्यालय, बाँके	एकल	
२	जिल्लामा फैलिएको भाडापखाला, त्यसबाट परेको प्रभाव र विरामीको अवस्था	२०६७/४/१४	भेरी अञ्चल अस्पताल, बाँके	एकल	
३	नेपालगञ्ज नगरक्षेत्रमा फैलिएको भाडापखाला र त्यसबाट परेको प्रभावको पुनः अनुगमन	२०६७/४/१७	बाँके	एकल	
४	जिल्लामा भाडापखालाको प्रभाव र शान्तिसुरक्षाको अवस्था	२०६७/४/१९	दाङ	एकल	
५	नेपाल उद्योग वाणिज्य महासङ्घका पूर्व जिल्ला अध्यक्ष श्री दामोदर आचार्यको पसल अगाडि तराई जनतान्त्रिकमा आवद्ध भगतसिंहले बम राखेको घटना सम्बन्धमा	२०६७/४/२५	बाँके	एकल	
६	कक्षा ५ मा अध्ययनरत एक विद्यार्थीले ल्याटप चोरेको भनी आरोप लगाइएपछि उनका बुबाले आत्महत्या गरेको भनिएको घटना	२०६७/५/९	बाँके	एकल	

७	जिल्लाको मानवअधिकार/स्वास्थ्य अधिकारको अवस्था	२०६७/५/१७-२६	जाजरकोट	एकल	
८	कक्षा ५ मा अध्ययनरत एक विद्यार्थीले ल्याटप चोरेको आरोप लगाई ३ दिनसम्म बन्धक बनाएको भनिएको घटना	२०६७/५/२७	बाँके	एकल	
९	नेपालगञ्जस्थित जयबागेश्वरी उमाविमा कक्षा ९ र १० मा अध्ययनरत क्रमशः कपिल द्विवेदी र लीलाधर भट्टको अपहरणपश्चात हत्या गरिएको घटना	२०६७/६/१८-२०	बाँके	एकल	
१०	जिल्लाको समग्र मानवअधिकारको अवस्थाको	२०६७/७/१४-१८	दाङ र रुकुम	एकल	
११	मेडिकल कलेजका चिकित्सकहरूले तलव वृद्धि लगायतका माग राखी गरेको आन्दोलनमा प्रहरी हस्तक्षेप भएको भनिएको घटना	२०६७/७/२८	नेपालगञ्ज, बाँके	एकल	
१२	वादी समुदायको वर्तमान आर्थिक सामाजिक अवस्था	२०६७/७/१६	शितलपाटी, सल्यान	एकल	
१३	१९ औँ अन्तर्राष्ट्रिय अपाङ्ग दिवसको अवसरमा निकालिएको न्याली	२०६७/८/१७	बाँके	एकल	
१४	स्थानिय वासिन्दा र प्रहरीबीच झडप भएको घटना	२०६७/९/२	कम्दी, बाँके	एकल	

१५	थारुहटबाट भएको बन्दपश्चात मानवअधिकारको अवस्था	२०६७/९/ ४	बाँके	एकल	
१६	जिल्लाको मानवअधिकार अवस्था	२०६७/९/ १४	बाँके	एकल	
१७	नेपाल उद्योग वाणिज्य महासङ्घद्वारा आयोजित बन्दबाट परेका प्रभाव	२०६७/९/ १७	नेपालगञ्ज, बाँके	एकल	
१८	पर्यटन वर्ष २०११ को सन्दर्भमा होटल व्यवसायी सङ्घद्वारा आयोजित च्याली	२०६७/९/ २०	बाँके	एकल	
१९	बन्दीहरूको अवस्था	२०६७/९/ २१	जिल्ला कारागार, बाँके	एकल	
२०	गैस महासङ्घ, कोक्याप र मानवअधिकार सञ्जालद्वारा आयोजित रात्री जागरण	२०६७/९/२३	बाँके	एकल	
२१	जिल्ला कारागारको अवस्था	२०६७/९/२७	जिल्ला कारागार, प्युठान	एकल	
२२	मानवअधिकार अवस्था	२०६७/९/२६- २८	रोल्पा	एकल	
२३	कम्बरी र माथी पर्वमा आयोजित कार्यक्रम	२०६७/१०/ १	दाङ	एकल	
२४	मोवाइल पसलमा भएको तोडफोड	२०६७/१०/१२	नेपालगञ्ज, बाँके	एकल	

२५	नेपाल तरुण दलका जिल्ला सदस्य सदिप शाहलाई प्रहरीले पक्राउ गरी यातना दिएको भनी तरुण दलले गरेको नेपालगञ्ज वन्द	२०६७/१०/१२	नेपालगञ्ज, बाँके	एकल	
२६	सविधान निर्माणको लागि दबावस्वरूप बारको आयोजना सम्पन्न प्रभातफेरि कार्यक्रम	२०६७/१०/१६	बाँके	एकल	
२७	१५ वर्षीय रामजानकी थारुको मृत्युको घटना सम्बन्धमा इप्रका कोहलपुरले जाहेरी दर्ता नगरेको भनिएको घटना	२०६७/१०/२२	इप्रका कोहलपुर, बाँके	एकल	
२८	जिल्ला कारागारको अवस्था	२०६७/१०/२३	सुर्खेत	एकल	
२९	सानोभेरी, राप्ती एफ.एममा कार्यरत पत्रकार दुर्गा वि.सी.लाई अज्ञात समुहले खुकुरी प्रहार गरि हत्याको प्रयास गरिएको घटना	२०६७/१०/२५	बाँके	एकल	
३०	जिल्ला कारागारको अवस्था	२०६७/१०/२७	दैलेख	एकल	
३१	जिल्ला र पुनरावेदन बारद्वारा आयोजित सविधानको खोजी कार्यक्रमअनुरूप जिल्ला अदालतको प्राङ्गणमा आयोजित मैनबत्ती तथा लालटिन बाल्ने कार्यक्रम	२०६७/१०/२८	जिल्ला अदालत, बाँके	एकल	
३२	एनेकपा माओवादीद्वारा राजापुरको जग्गा कब्जा गरिएको भनिएको र घटना	२०६७/११/३	बर्दिया	एकल	

३३	राष्ट्रिय प्रजातन्त्र पार्टी बाँकेका कार्यसमिति सदस्य निरबहादुर अधिकारीमाथि गोली प्रहार भएकोमा नेपालगञ्ज बन्द	२०६७/११/११	बाँके	एकल	
३४	ब्राइटल्याण्ड स्कुलमा शिक्षकले विद्यार्थीलाई यातना दिएको घटना	२०६७/११/१९	बाँके	एकल	
३५	स्वास्थ्य चौकीहरूमा औषधी वितरण एवम् सेवाको अवस्था	२०६७/११/२६	बर्दिया	एकल	
३६	वादी समुदायको आर्थिक, सामाजिक एवं सांस्कृतिक अधिकारको अवस्था	२०६७/११/२१-२७ सम्म	बर्दिया	एकल	
३७	हात्तीपाइले रोगको औषधी सेवनबाट मृत्यु तथा विमारी भएको भनिएको घटना	२०६७/१२/१३-१७	बाँके	एकल	
३८	बर्दिया मोतिपुर इलाका प्रहरी कार्यालयमा यातना दिएको भनिएको घटना	२०६८/१/५	बाँके/बर्दिया	एकल	
३९	समग्र मानवअधिकारको अवस्था	२०६८/१/१९-२१	कोइलाबास, दाङ	एकल	
४०	पूनर्गठित नेकपा (माओवादी) बाट आयोजना गरिएको नेपाल बन्दबाट सिर्जित अवस्था	२०६८/१/११	सुर्खेत र बाँके	एकल	
४१	लोकतन्त्र दिवसको अवसरमा विभिन्न सङ्घसंस्थाहरूद्वारा आयोजित ज्याली	२०६८/१/११	बाँके	एकल	

४२	प्रहरी हिरासत र थुनुवा तथा बन्दीहरूको अवस्था	२०६८/२/२	सुर्खेत	एकल	
४३	नगरभित्र सरकारी जमिनमा सञ्चालन भएका पसलहरू हटाएको घटना	२०६८/२/३०	नेपालगञ्ज, बाँके	एकल	
४४	पत्रकारहरू तथा अधिकारकर्मीहरूको सुरक्षाको अवस्था र त्यस विषयमा सञ्चारमाध्यममा प्रकाशित समाचार	२०६८विभिन्न समय	मध्यपश्चिम क्षेत्र	एकल	
४५	भारतीय सीमा सुरक्षा बलबाट बेपत्ता पारिएका भनिएका हर्कबहादुर शाहीको स्थिति एवम् न्यायिक कारवाहीको सम्बन्धमा पुनःअनुगमन	२०६८/३/३/५	बर्दिया	एकल	
४६	थुनामा रहेका कैदी बमबहादुर सिंहको मृत्युसम्बन्धी घटना	२०६८/३/८-१०	सुर्खेत कारागार शाखा, सुर्खेत	एकल	
४७	कोहलपुर निवासी सन्तोष लामालाई प्रहरीद्वारा यातना दिइएको भनिएको घटना	२०६८/३/१०	जिल्ला प्रहरी कार्यालय, बाँके	एकल	
४८	जिल्ला प्रहरी कार्यालय बर्दियाको हिरासत अनुगमन	२०६८/३/१३	जिल्ला प्रहरी कार्यालय, बर्दिया	एकल	
४९	हिरासतकक्षमा थुनुवाहरूलाई यातना दिइएको भनिएको सम्बन्धमा	२०६८/३/२२	जिल्ला प्रहरी कार्यालय बर्दिया	एकल	

क्षेत्रीय कार्यालय धनगढी

क्र. सं.	अनुगामनको विषय	अनुगामन मिति	अनुगामन स्थान	सहकार्य वा एकल	कैफियत
१	जिल्लामा खाद्य अधिकारको अवस्था	२०६७/६/८	वभाङ	एकल	
२	जिल्लामा खाद्य अधिकारको अवस्था	२०६७/६/१२	वाजुरा	एकल	
३	जिल्लामा मानवअधिकारको अवस्था	२०६७/६/१८	डडेल्धुरा	एकल	
४	बालअधिकारको अवस्था	२०६७/६/१६	कञ्चनपुर	एकल	
५	जातीय विभेदको अवस्था	२०६७/६/२४	बैतडी	एकल	
६	जिल्लामा मानवअधिकारको अवस्था	२०६७/१०/२४	कैलाली	एकल	
७	जिल्ला कारागार र बन्दीहरूको अवस्था	२०६७/११/२१	दार्चुला	एकल	
८	एसएलसी परीक्षा	२०६७/१२/१२	कैलाली, कञ्चनपुर र डोटी	एकल	
९	जिल्लामा एचआईभी पीडितहरूको अवस्था	२०६८/१/२१	डोटी	एकल	
१०	जिल्ला बन्द	२०६८/१/१४	कैलाली र कञ्चनपुर	एकल	

उपक्षेत्रीय कार्यालय खोटाङ

क्र.सं	विषय	मिति	अनुगामन स्थान	सहकार्य वा एकल	कैफियत
१	सामाजिक बहिष्कार	२०६७/८/२८-९-९ सम्म	खोटाङ		
२	गाविस सचिवहरूको राजिनामाबाट से वाप्राहीमा परेको प्रभाव	२०६८/१/२-१६ सम्म	भोजपुर	एकल	

३	गाविस सचिवहरूको राजिनामाबाट से वाप्राहीमा परेको प्रभाव सम्बन्धमा पुनः अनुगमन	२०६८/२/ १७ -२० सम्म	भोजपुर	एकल	
४	उपचारको लागि आवश्यक पहल एवम् यातनाको सम्भावना रहेको भनी प्राप्त सूचनाका आधारमा निरोधात्मक अनुगमन	२०६८ / ३/ २१	खोटाङ	एकल	

उपक्षेत्रीय कार्यालय बुटवल

क.स.	अनुगमनको विषय	अनुगमन मिति	अनुगमन स्थान	सहकार्य वा एकल	कैफियत
१	कारागार प्रहरी हिरासत एवम् थुनुवाको अवस्था	२०६७/४/२७ -३० सम्म	चितवन /रूपन्देही/कपिलवस्तु	एकल	
२	कारागार प्रहरी हिरासत र थुनुवाको अवस्था	२०६७/५/२ २०६७/५/६	चितवन /रूपन्देही/कपिलवस्तु	एकल	
३	११ वर्षिय बालक आशिष बानियाँको अपहरण	२०६७/३/१६- १७ सम्म	नवलपरासी	एकल	
४	बालअधिकार अवस्था	२०६७/५/७ - १३ सम्म	नवलपरासी र चितवन	एकल	

५	कपिलवस्तु घटनाको प्रतिवेदन सार्वजनिक पीडितलाई राहत तथा दोषीलाई कारवाहीको माग गर्दै गरिएको चक्काचाम	२०६७/६/....	कपिलवस्तु	एकल	
६	माओवादीबाट विस्थापित गराइएका भनिएका राजेन्द्र सिंह क्षेत्रीको अवस्था	२०६७/६/११-१६ सम्म	हथिहवा ७, कपिलवस्तु	एकल	
७	नेपाली सेनाले घर भाडामा लिएर मासिक भाडा नदिएको	२०६७/६/११-१६ सम्म	बलुहवा २, कपिलवस्तु	एकल	
८	एमओवादीबाट घरजग्गा कब्जा	२०६७/६/११-१६ सम्म	जहदी ५, कपिलवस्तु	एकल	
९	असइ र जेलरबाट कारागारीभित्र अनियमित काम गरेकोले आवश्यक कारवाही सम्बन्धमा	२०६७/६/११-१६ सम्म	चितवन	एकल	
१०	वाईसिएलका कार्यकर्ताहरूबाट ज्यान मार्ने भनी दिइएको धम्की	२०६७/६/११-१६ सम्म	-	एकल	
११	प्रहरी नियन्त्रणमा मृत्यु	२०६७/७/१२-१५ सम्म	इलाका प्रहरी कार्यालय टाँडी रत्ननगर, चितवन	एकल	
१२	रौरकानुनी थुना/यातना	२०६७/७/१२	पसौनी, नवलपरासी	एकल	
१३	बालक बेपत्ता	२०६७/१२/१६ - १८ सम्म	परासी, पाल्ही ९, नवलपरासी,	एकल	
१४	एनेकपा (माओवादी) का कार्यकर्ताबाट ज्यानमार्ने धम्की	२०६८/१/६-१० सम्म	जहदा ८, नवलपरासी	एकल	
१५	एनेकपा (माओवादी) का कार्यकर्ताबाट मनाइमा कार्यरत एक प्रहरी जवानको अपहरण	२०६८/१/६-१० सम्म	नवलपरासी	एकल	

१६	क्षतिपूर्ति		२०६८/१/६-१० सम्म	रामग्राम ११, नवलपरासी	एकल	
१७	स्वास्थ्यको अधिकार (भरतपुरस्थित क्यान्सर अस्पतालमा सम्पूर्ण स्वास्थ्य सेवा नै ठप्प)		२०६८/१/१६-१८ सम्म	चितवन	एकल	
१८	दृष्टको समयमा प्रतिकार समितिद्वारा सम्पत्ति लुटपाट भई विस्थापित		२०६८/१/१६-१८ सम्म	महारजगञ्ज ९, कपिलवस्तु	एकल	
१९	रोशन सरोज र आर्षिषा बेलवासे (दृष्टमिडीत बालबालीकाको छात्रवृत्ति)		२०६८/१/१६-१८ सम्म	कपिलवस्तु	एकल	
२०	पत्रकार कुष्णप्रसाद ढकालमाथि अज्ञात समूहको धम्की		२०६८/१/१६-१८ सम्म	कपिलवस्तु	एकल	
२१	संविधान निर्माणमा जोड दिई आयोजित सभाजुलुस		२०६८/२/१५	चितवन	एकल	

उपक्षेत्रीय कार्यालय जुम्ला

क्र.सं.	अनुगमन विषय	अनुगमन स्थल	मिति	सहकार्य वा एकल	कैफियत
१	वेवारिसे बमिष्कोटनबाट २ जना घाइते	गौतमवाडा, जुम्ला	२०६७/०९/०१-३ सम्म	एकल	
२	हवाईयातायात अवरुद्ध हुँदा प्रभावित मानवअधिकारको अवस्था	जुम्ला	२०६७/११/२५-२९	एकल	
३	एसएलसी परीक्षा	जुम्ला	२०६७/१२/१६-१८ सम्म	एकल	
४	जिल्ला प्रहरी कार्यालयमा भएको भडप	जुम्ला	२०६७/१२/२१	एकल	
५	जिल्लाको मानवअधिकार अवस्था	जुम्ला	२०६/०२/०३-०९	एकल	
६	जिल्लाको मानवअधिकार अवस्था	मुगु	२०६८/०२/१७-२४ सम्म	एकल	

अनुसूची-४
अनुसन्धान विवरण

केन्द्रीय कार्यालय, हरिहरभवन, ललितपुर

क्र.स.	अनुसन्धानको विवरण	अनुसन्धान मिति	अनुसन्धान स्थान	अन्यसङ्घसंस्था संग सहकार्य	कैफियत
१	गैरन्यायिक हत्या	२०६७/४/१२-२१ सम्म	सिन्धुपाल्चोक	एकल	७ घटना अनुसन्धान सम्पन्न
२	यातना	२०६७/४/१२-२१ सम्म	सिन्धुपाल्चोक	एकल	४ फाइलहरू अनुसन्धान
३	बालअधिकार हनन	२०६७/४/१२-२१ सम्म	सिन्धुपाल्चोक	एकल	५ फाइल
४	विस्थापित	२०६७/४/१२-२१ सम्म	सिन्धुपाल्चोक	एकल	९ फाइल अनुसन्धान
५	गैरन्यायिक हत्या	२०६७/५/३-१० सम्म	मकवानपुर	एकल	२ उजुरीमा अनुसन्धान सम्पन्न
६	शोषण	२०६७/५/२१ /	जनकपुर	एकल	१ फाइल अनुसन्धान
७	यातना	२०६७/५/२०	काठमाडौं		१ फाइल अनुसन्धान
८	नेकपा एमाओवादीबाट हत्या	२०६७/६/१५-२३ सम्म	चितवन, रौतहट र बारा	एकल	फाइल सङ्ख्या नखुलेको
९	कुटपीट र दुव्यवहार	२०६७/७/८	सशस्त्र प्रहरी गण, सिनामंगल	एकल	२ वटा घटनामा अनुसन्धान
१०	गैरकानुनी थुना	२०६७/७/८	सशस्त्र प्रहरी गण, सिनामंगल, काठमाडौं	एकल	१ फाइलको अनुसन्धान

११	विवाहको अधिकार	२०६७/७/२४	प्रहरी वृत्त, सिंहदरवार, काठमाडौं	एकल	१ फायलको अनुसन्धान एवम् कार्य सम्पन्न
१२	यातना तथा दुर्व्यवहार	२०६७/९/२६	प्रहरी परिसर, हनुमानढोका, काठमाडौं	एकल	यातना तथा दुर्व्यवहार
१४	यातना तथा दुर्व्यवहार	२०६७/१०/११	महानगरीय प्रहरी प्रभाग महाराजगन्ज, काठमाडौं	एकल	१ फाइल यातना सम्बन्धी
१५	गैरन्यायिक हत्या	२०६८/२/३१-३/६ सम्म	काभ्रेपलाञ्चोक	एकल	१ फाइल
१६	बलपूर्वक बेपत्ता	२०६८/२/३१-३/६ सम्म	काभ्रेपलाञ्चोक	एकल	१ फाइल
१७	भेदभाव तथा समानता	२०६८/२/३१-३/६	काभ्रेपलाञ्चोक	एकल	४ फाइल अनुसन्धान
१८	जातीय विभेद/महिला अधिकार	२०६८/२/३१-३/६	काभ्रेपलाञ्चोक	एकल	२ फाइल अनुसन्धान
				जम्मा फाइल	४७

क्षेत्रीय कार्यालय विराटनगर

क.स.	विषय	मिति	स्थान	एकल वा सहकार्य	कैफियत
१	पत्रकार लिलानाथ धिमिरेमार्थि कोशी अञ्चल प्रहरी कार्यालय प्रमुख मिडमार लामा समेतको संलग्नतामा कुटपीट	२०६७/५/७	सुनसरी	एकल	
२	प्रहरीद्वारा कुटपीट	२०६७/६/६	दुवही, सुनसरी	एकल	

३	विद्यालयमा यातना/न्याय प्रशासन	२०६७/६/१८-२०	इलाम	एकल	
४	तत्कालीन नेकपा (माओवादी) द्वारा एक प्रहरी हवलदारको हत्या	२०६७/७/९-१५ सम्म	उदयपुर	एकल	
५	एनेकपा (माओवादी) बाट विस्थापित	२०६७/७/९-१५ सम्म	साउने, उदयपुर	एकल	
६	एनेकपा (माओवादी) बाट ज्यान मार्ने धम्की	२०६७/७/९-१५ सम्म	साउने, उदयपुर	एकल	
७	एनेकपा (माओवादी) बाट विस्थापित/ज्यानमार्ने धम्की	२०६७/७/९-१५ सम्म	साउने, उदयपुर	एकल	
८	एनेकपा (माओवादी) बाट घरमा ताला/भौतिक कारबाहीको धम्की	२०६७/७/९-१५ सम्म	रामपुर ठोक्सिला -१	एकल	
९	एनेकपा (माओवादी) को धम्कीपछि विस्थापित	२०६७/७/९-१५ सम्म	साउने, उदयपुर	एकल	
१०	न्याय-प्रशासन	२०६७/७/९-१५ सम्म	उदयपुर	एकल	
११	प्रहरीद्वारा दुर्व्यवहार	२०६७/९/२२	सुनसरी	एकल	
१२	एनेकपा (माओवादी) बाट हत्या	२०६७/१०/४-१० सम्म	भापा	एकल	
१३	एनेकपा (माओवादी) बाट हत्या	२०६७/१०/४-१० सम्म	भापा	एकल	
१४	सुरक्षार्कर्मिबाट हत्या	२०६७/१०/४-१० सम्म	भापा	एकल	

१५	प्रहरीद्वारा दुर्व्यवहार	२०६७/११/१६	हाँसपोसा, सुनसरी	एकल	एकल
१६	सम्पत्ति कब्जा	२०६७/१२/३-९ सम्म	पाँचथर	एकल	एकल
१७	धम्की	२०६७/१२/३-९ सम्म	पाँचथर	एकल	एकल
१८	प्रहरीबाट यातना	२०६८/२/४	मोरङ्ग	एकल	एकल
१९	गोपनीयताको अधिकार हनन	२०६८/३/२६-३० सम्म	भापा	एकल	एकल
२०	गैरन्यायिक हत्या	२०६८/३/२६-३० सम्म	भापा	एकल	एकल
२१	धम्की	२०६८/३/२६-३० सम्म	भापा	एकल	एकल
२२	अपहरण	२०६८/३/२६-३० सम्म	भापा	एकल	एकल
२३	अपहरण	२०६८/३/२६-३० सम्म	भापा	एकल	एकल
२४	अपहरण	२०६८/३/२६-३० सम्म	भापा	एकल	एकल
२५	अपहरण	२०६८/३/२६-३० सम्म	भापा	एकल	एकल
२६	सुरक्षार्कमीद्वारा धम्की	२०६८/३/२६-३० सम्म	भापा	एकल	एकल
२७	अपहरण	२०६८/३/२६-३० सम्म	भापा	एकल	एकल
२८	अपहरण	२०६८/३/२६-३० सम्म	भापा	एकल	एकल
२९	अपहरण	२०६८/३/२६-३० सम्म	भापा	एकल	एकल
३०	अपहरण	२०६८/३/२६-३० सम्म	भापा	एकल	एकल

३१	धम्की	२०६८/३/२६-३० सम्म	भापा	एकल	
३२	गोली लागी घाइते (२ जना)	२०६८/०३/०२६ देखि ३०	भापा	एकल	
३१	माओवादीद्वारा सम्पत्ति कब्जा	२०६७/८/१०-१६ सम्म	कञ्चनपुर, सप्तरी	एकल	
३२	शिक्षकको कुटपीटबाट कानको जाली फुटेको	२०६७/८/१०-१६ सम्म	कञ्चनपुर, सप्तरी	एकल	
३३	हिरासत तथा कारागारमा यातना	२०६७/८/१०-१६ सम्म	गोड्डी, सप्तरी	एकल	
३४	कोशी टप्पु वन्यजन्तु आरक्षणमा कार्यरत तत्कालीन शाही नेपाली सेनाका जवानहरूबाट सुकुम्बासीहरूलाई दुःख दिने गरेको घटना	२०६७/८/१०-१६ सम्म	सप्तरी	एकल	
३५	एनेकपा (माओवादी) बाट धम्की र सम्पत्ति कब्जा	२०६७/८/१०-१६ सम्म	कञ्चनपुर, सप्तरी	एकल	
३६	एनेकपा (माओवादी) बाट सम्पत्ति कब्जा	२०६७/८/१०-१६ सम्म	भारदह, सप्तरी "	एकल	
३७	एनेकपा (माओवादी) को समर्थनमा गाउँलेबाट व्यक्तिको जग्गा कब्जा	२०६७/८/१०-१६ सम्म	रूपनगर, सप्तरी	एकल	
३८	शिक्षकबाट भेदभावजन्य व्यवहार	२०६७/८/१०-१६ सम्म	सप्तरी	एकल	
३९	तत्कालीन संयुक्त सुरक्षाफौजबाट भएको गैर न्यायिक हत्या	२०६७/८/१०-१६ सम्म	सप्तरी	एकल	
४०	प्रहरीद्वारा गैरन्यायिक हत्या	२०६७/८/१०-१६ सम्म	रायपुर, सप्तरी	एकल	

४१	एनेकपा (माओवादी) बाट अपहरणपश्चात हत्या	२०६७/८/१०-१६ सम्म	सप्तरी	एकल
----	--	-------------------	--------	-----

क्षेत्रीय कार्यालय जनकपुर

क्र. सं.	अनुसन्धानको विषय	अनुसन्धान मिति	अनुसन्धान स्थान	सहकार्यमा वा एकल	कैफियत
१	गैरन्यायिक हत्या	२०६७/४/५	धनुषा	एकल	एक फाइल
२	गैरन्यायिक हत्या	२०६७/४/१७ र १८	रौतहट	एकल	एक फाइल
३	गैरन्यायिक हत्या	२०६७/४/२१-२३ सम्म	धनुषा	एकल	एक फाइल
४	गैरन्यायिक हत्या	२०६७/५/११	धनुषा	एकल	एक फाइल
५	शवोत्खनन	२०६७/५/२१-६/३ सम्म	धनुषा	एकल	एक फाइल
६	गैरन्यायिक हत्या	२०६७/९/२७ र २८	धनुषा	एकल	एक फाइल
७	हिरासतमा मृत्यु	२०६७/१०/२१	धनुषा	एकल	एक फाइल
८	शवोत्खनन	२०६७/११/१-४ सम्म	धनुषा	एकल	एक फाइल
९	गैरन्यायिक हत्या	२०६८/१/२३-२६ सम्म	बारा	एकल	एक फाइल

क्षेत्रीय कार्यालय पोखरा

क्र.सं	अनुसन्धानको विषय	मिति	अनुसन्धान स्थान	साहकार्य वा एकल	कैफियत
१	नेकपा (माओवादी) बाट भौतिक कारबाही गर्ने धम्की	२०६७/५/११-१७ सम्म	दुलेगौडा, तनहुँ	एकल	
२	नेकपा (माओवादी) का कार्यकर्ताहरूबाट हत्या	२०६७/५/११-१७ सम्म	भीमाद ३, तनहुँ	एकल	
३	नकावधारी समूहबाट नेपाल मानवअधिकार संगठनका केन्द्रीय सदस्य वैकुण्ठ न्यौपानेमाथि आक्रमण	२०६७/५/११-१७ सम्म	भानुभक्त बहुमुखी क्याम्पस, तनहुँ	एकल	
४	सेनाबाट यातना/७ दिनसम्म जिल्ला प्रहरी कार्यालय लमजुङमा राखिएको	२०६७/५/११-१७ सम्म	पुर्कोट ३, तनहुँ	एकल	
५	द्वन्द्वको अवस्थामा विभिन्न मितिमा तत्कालीन शाही नेपाली सेनाहरूले जफत गरेका कडलेस तथा फोनका सेटहरू फिर्ता साथै टेलिफोन सेवा सञ्चालनार्थ आवश्यक पहल	२०६७/५/११-१७	तनहुँ	एकल	
६	१५ वर्षिया बालिकाको बलात्कारपछि गरिएको हत्यासम्बन्धी घटनाको निष्पक्ष छानविन	२०६७/६/१३-१९	पर्वत	एकल	
७	तत्कालीन शाही नेपाली सेनाबाट पक्राउ गरी बेपत्ता	२०६७/७/२५-८/१ सम्म	लमजुङ	एकल	
८	तत्कालीन शाही नेपाली सेनाबाट पक्राउ गरी बेपत्ता	२०६७/७/२५-८/१ सम्म	लमजुङ	एकल	

९	माओवादीबाट विस्थापित	२०६७/७/२५-८/१ सम्म	लमजुङ	एकल	
१०	सुरक्षार्कमीको संलग्नतामा हत्या	२०६७/७/२५-८/१ सम्म	लमजुङ	एकल	
११	विस्थापित	२०६७/७/२५-८/१ सम्म	लमजुङ	एकल	
१२	नेकपा (माओवादी) बाट हत्या	२०६७/९/५-११ सम्म	लमजुङ	एकल	
१३	नेकपा (माओवादी) बाट हत्या	२०६७/९/५-११ सम्म	लमजुङ	एकल	
१४	सुरक्षार्कमीबाट बेपत्ता	२०६७/९/५-११ सम्म	लमजुङ	एकल	
१५	सुरक्षार्कमीद्वारा हत्या	२०६७/९/५-११ सम्म	लमजुङ	एकल	
१६	प्रहरीद्वारा हत्या	२०६७/९/५-११ सम्म	लमजुङ	एकल	
१७	नेकपा (माओवादी) बाट अपहरणपछि हत्या	२०६७/९/५-११ सम्म	लमजुङ	एकल	
१८	स्थिति अज्ञात	२२०६७/९/५-११ सम्म	लमजुङ	एकल	
१९	बेपत्ता	२०६७/९/५-११ सम्म	लमजुङ	एकल	
२०	गैरकानुनी थुना	२०६७/९/२१	कास्की	एकल	
२१	जिल्ला प्रशासनको आदेशमा ट्याङ्केकी र टहरा भत्काइएको	२०६७/९/२२	कास्की, लेखनाथ	एकल	
२२	गोली लागी मृत्यु	२०६७/१०/१६-२२ सम्म	म्याग्दी	एकल	
२३	प्रहरीले चलाएको गोली लागी मृत्यु	२०६७/१०/१६-२२ सम्म	म्याग्दी	एकल	
२४	तत्काली शाही नेपाली सेनाबाट हत्या	२०६७/१०/१६-२२ सम्म	म्याग्दी	एकल	
२५	बाईसिएलबाट कालोमोसो दली जिल्ला निकाला	२०६७/१०/१६-२२ सम्म	म्याग्दी	एकल	
२६	नेकपा (माओवादी) हत्या	२०६७/१०/१६-२२ सम्म	म्याग्दी	एकल	
२७	नेकपा (माओवादी) बाट	२०६७/११/२-८ सम्म	गोरखा	एकल	

२८	सुरक्षार्कमीबाट राजबन्दीको व्यवहार गर्न माग	२०६७/११/२-८ सम्म	गोरखा	एकल	
२९	वेपत्ता	२०६७/११/२-८ सम्म	गोरखा	एकल	
३०	एनेकपा (माओवादी) को विद्यार्थी संगठन अनैराश्ववियु क्रान्तिकारबाट दरौदी दैनिक आगजनी	२०६७/११/२-८ सम्म	गोरखा	एकल	
३१	नेकपा (माओवादी)का कार्यकर्ताहरूले प्रहार गरेको खुकुरी तथा लाठीको चोटको कारण उपचारको क्रमामृत्यु	२०६७/११/२-८ सम्म	गोरखा	एकल	
३२	तत्कालीन शाही नेपाली सेनाले चलाएको गोली लागी हत्या	२०६७/१२/२२-२८ सम्म	म्याग्दी	एकल	
३३	तत्कालीन शाही नेपाली सेनाबाट हत्या	२०६७/१२/२२-२८ सम्म	म्याग्दी	एकल	
३४	पुनर्वहाली	२०६७/१२/२२-२८ सम्म	म्याग्दी	एकल	
३५	जिल्ला प्रशासन कार्यालय म्याग्दिले घर भत्काइदिएको कारण विस्थापित	२०६७/१२/२२-२८ सम्म	म्याग्दी	एकल	
३६	बमविष्फोट ३ जनाको मृत्यु/घरमा क्षति	२०६७/१२/२२-२८ सम्म	म्याग्दी	एकल	
३७	म्याग्दी आक्रमणको बेला होटल घर ध्वस्त भइ निजहरू २ जना समेतको मृत्यु	२०६७/१२/२२-२८ सम्म	म्याग्दी	एकल	
३८	नेकपा (माओवादी) बाट शिक्षक मुक्तिनाथ अधिकारीको हत्या	२०६८/१/१५-२० सम्म	लमजुङ्ग	एकल	
३९	सेनाद्वारा हत्या	२०६८/१/२७-२/२	पर्वत	एकल	
४०	सुरक्षार्कमीद्वारा हत्या	२०६८/१/२७-२/२	पर्वत	एकल	
४१	नेकपा (माओवादी) बाट हत्या	२०६८/१/२७-२/२	पर्वत	एकल	

४२	नेकपा (माओवादी) बाट विस्थापित	२०६८/१/२७-२/२	पर्वत	एकल	
४३	नेकपा (माओवादी) बाट विस्थापित	२०६८/१/२७-२/२	पर्वत	एकल	
४४	नेकपा (माओवादी) बाट विस्थापित	२०६८/१/२७-२/२	पर्वत	एकल	
४५	घरेलु हिंसा	२०६८/१/२७-२/२	पर्वत	एकल	
४६	नेकपा (माओवादी) बाट ज्यानमाने धम्की/विस्थापित	२०६८/२/१९-२२	गोरखा	एकल	
४७	नेकपा(माओवादी) बाट हत्या	२०६८/३/२४-३० सम्म	वाग्लुङ	एकल	
४८	नेकपा(माओवादी) ले फालेको सकेट बम-विस्फोटमा परी घाइते	२०६८/३/२४-३० सम्म	वाग्लुङ	एकल	
४९	नेकपा(माओवादी) बाट हत्या	२०६८/३/२४-३० सम्म	वाग्लुङ	एकल	
५०	नेकपा (माओवादी) बाट विस्थापित	२०६८/३/२४-३० सम्म	वाग्लुङ	एकल	
५१	नेकपा (माओवादी) बाट अपहरण	२०६८/३/२४-३० सम्म	वाग्लुङ	एकल	
५२	वेपत्ता	२०६८/३/२४-३० सम्म	वाग्लुङ	एकल	
५३	सेनाबाट हत्या	२०६८/३/२४-३० सम्म	वाग्लुङ	एकल	
५४	जातीय विभेद	२०६८/३/२४-३० सम्म	वाग्लुङ	एकल	५४ फाइल

क्षेत्रीय कार्यालय नेपालगञ्ज

क्र.सं	अनुसन्धान को विषय	मिति	अनुसन्धान स्थल	सहकार्य वा	कैफियत
१	सुरक्षाकर्मीबाट वेपत्ता		गुलरिया नपा-४ बर्दिया	एकल	निर्णय
२	माओवादीबाट अपहरण		डेउडाकला ९, बाँके	एकल	निर्णय
३	सुरक्षाकर्मीबाट वेपत्ता		विन्ध्यावासिनी ८, दैलेख	एकल	निर्णय
४	सुरक्षाकर्मीबाट वेपत्ता		नेउलापुर ४, बाँके	एकल	निर्णय

५	सुरक्षार्कमीबाट वेपता		छिन्चु १, सुर्खेत	एकल	निर्णय
६	सुरक्षार्कमीबाट यातना		खजुरा २, बाँके	एकल	निर्णय
७	सुरक्षार्कमीबाट हत्या		वगनाह - ३, बर्दिया	एकल	निर्णय
८	सुरक्षार्कमीबाट वेपता		वगनाह- ६, बर्दिया	एकल	निर्णय
९	सुरक्षार्कमीले लुटपाट		ठाकुरढारा - , बर्दिया	एकल	निर्णय
१०	सुरक्षार्कमीबाट हत्या		श्रीनगर - , सल्यान	एकल	निर्णय
११	सुरक्षार्कमीबाट वेपता		बनकटवा - ४, बाँके	एकल	टुङ्ग्याउँने
१२	बम विस्फोटबाट घाइते		साविक वालुङ हाल नेपालगञ्ज बाँके	एकल	टुङ्ग्याउँने
१३	सुरक्षार्कमीबाट यातना		नेगनपा -४, बाँके	एकल	टुङ्ग्याउँने
१४	सुरक्षार्कमीबाट यातना		लक्ष्मणपुर - ६ बाँके	एकल	टुङ्ग्याउँने
१५	सुरक्षार्कमीबाट कुटपीट		साविक सल्यान हाल कोहलपुर-४, बाँके	एकल	टुङ्ग्याउँने
१६	शिक्षकले यातना दिएको		नेगनपा -१२, बाँके	एकल	टुङ्ग्याउँने
१७	सुरक्षार्कमीको गोली लागि घाइते		गढी-६, सुर्खेत	एकल	टुङ्ग्याउँने
१८	सुरक्षार्कमीबाट यातना		शम्सेरगञ्ज-२, बाँके	एकल	टुङ्ग्याउँने
१९	शिक्षकले कुटपीट गरेको		रभेन-२, बाँके	एकल	टुङ्ग्याउँने

२०	प्रशासनिक दुर्यवहार		जैसपुर ६, बाँके	एकल	टुङ्ग्याउँने
२१	प्रशासनिक दमन		नानपा, दैलेखजार, दैलेख	एकल	टुङ्ग्याउँने
२२	गाउँलेहरूबाट कुटपीट गरी ज्यान मार्ने धम्की		भवानीयापुर ८, बाँके	एकल	टुङ्ग्याउँने
२३	सुरक्षार्थीबाट यातना		मनाउ ६, वीर्दिया	एकल	टुङ्ग्याउँने
२४	माओवादीबाट धम्की		सुष्मा मेमोरियल ट्रष्ट, नेपालगञ्ज, बाँके	एकल	टुङ्ग्याउँने
२५	माओवादीबाट कुटपिट		उदयपुर गाविस-५ बाँके	एकल	टुङ्ग्याउँने
२६	जवरवस्ती करणी		बेतहनी, बाँके,	एकल	टुङ्ग्याउँने
२७	गैर कानुनी थुना		मैनापोखर, वीर्दिया	एकल	टुङ्ग्याउँने
२८	माओवादीबाट बालसैन्य भर्ती		बनियाभार, वीर्दिया	एकल	टुङ्ग्याउँने
२९	शिक्षकबाट यातना		नेपालगञ्ज १२, बाँके	एकल	टुङ्ग्याउँने
३०	मानव बेचबिखन		सानोश्री ३, वीर्दिया	एकल	टुङ्ग्याउँने
३१	सुरक्षार्थीबाट यातना		पिपरहवा ४, बाँके	एकल	टुङ्ग्याउँने
३२	गैरकानुनी थुना		खासकाँकाँदो, बाँके	एकल	टुङ्ग्याउँने
३३	शिक्षकको पिटाइबाट वेपत्ता		भुकुटीनगर -१३, बाँके	एकल	टुङ्ग्याउँने
३४	समाजीक बहिष्कार		मोहम्मदपुर ४, वीर्दिया	एकल	टुङ्ग्याउँने

३५	सुरक्षार्कर्मिबाट कुटपीट		नेपालराज्य १५, बाँके	एकल	टुङ्ग्याउँने
३६	न्याय प्रशासन		पुरैना गाविस, बाँके	एकल	टुङ्ग्याउँने
३७	घरेलु हिंसा		कोहलपुर ३, बाँके	एकल	टुङ्ग्याउँने
३८	सुरक्षार्कर्मिबाट कुटपीट		बुद्धनगर २, बाँके	एकल	टुङ्ग्याउँने
३९	माओवादीबाट धम्की		पुरैना ७, बाँके	एकल	टुङ्ग्याउँने
४०	घरेलु हिंसा		चिसापानी १, बाँके	एकल	टुङ्ग्याउँने
४१	सुरक्षार्कर्मिबाट यातना		गनापुर - ६, बाँके	एकल	टुङ्ग्याउँने
४२	सुरक्षार्कर्मिबाट बलात्कार		कुनाथरी ७, सुर्खेत	एकल	टुङ्ग्याउँने
४३	सुरक्षार्कर्मिबाट दुर्व्यवहार		मनिकापुर, बाँके	एकल	टुङ्ग्याउँने
४४	घरेलु हिंसा		कर्रकाँदो ५, बाँके	एकल	टुङ्ग्याउँने
४५	सुरक्षार्कर्मिबाट कुटपीट		नेपालराज्य ८, बाँके	एकल	टुङ्ग्याउँने
४६	सुरक्षार्कर्मिबाट यातना		गनापुर - ६, बाँके	एकल	टुङ्ग्याउँने
४७	गौह कानुनी थुना		गनापुर ६, बाँके	एकल	टुङ्ग्याउँने
४८	माओवादीबाट यातना		गढवा ४, दाङ्ग	एकल	टुङ्ग्याउँने
४९	ने.क.पा माओवादीबाट धम्की		मनिकापुर ९, बाँके	एकल	टुङ्ग्याउँने

५०	माओवादीबाट ज्यादती र धम्की	पाखापानी ४, रोल्पा	एकल	टुङ्ग्याउँने
५१	सुरक्षार्कमीबाट वेपत्ता	सोनवर्षा २, बाँके	एकल	टुङ्ग्याउँने
५२	माओवादीबाट अपहरण	डेउढाकला ३, बाँके	एकल	टुङ्ग्याउँने
५३	सुरक्षार्कमीबाट पक्राउ	सोनपुर ८, बाँके	एकल	टुङ्ग्याउँने
५४	सुरक्षार्कमीबाट यातना/भेट गर्न नदिएको।	तालावाङ्ग ९, रोल्पा	एकल	टुङ्ग्याउँने
५५	सुरक्षार्कमीबाट घर कब्जा	लिवाङ, रोल्पा	एकल	टुङ्ग्याउँने
५६	सुरक्षार्कमीबाट वेपत्ता	मोतिपुर ७, रूपन्देही	एकल	टुङ्ग्याउँने
५७	सुरक्षार्कमीबाट यातना	नेपालगञ्ज, बाँके	एकल	टुङ्ग्याउँने
५८	सुरक्षार्कमीबाट यातना	नेपालगञ्ज -	एकल	टुङ्ग्याउँने

क्षेत्रीय कार्यालय धनगढी

क्र. सं.	अनुसन्धानको विषय	अनुसन्धान मिति	अनुसन्धान स्थान	सहकार्य वा एकल	कैफियत
१	सुरक्षार्कमीबाट यातनापश्चात् हत्या	२०६७/४/२७	मसुरिया, कैलाली	एकल	अनुसन्धान अन्तिम चरणमा
२	सुरक्षार्कमीबाट यातनापश्चात हत्या	२०६७/४/२८	चौमला ३ लवैया, कैलाली	एकल	अनुसन्धान अन्तिम चरणमा
३	सुरक्षार्कमीबाट यातनापश्चात् हत्या	२०६७/४/२९	खैराला ९, कैलाली	एकल	अनुसन्धान अन्तिम चरणमा
४	सुरक्षार्कमीबाट यातना	२०६७/४/३०	बाणी, कञ्चनपुर	एकल	अनुसन्धान अन्तिम चरणमा
५	सुरक्षार्कमीबाट गोली प्रहार गरी हत्या	२०६७/४/१	रैकवार विचवा ९, कञ्चनपुर	एकल	अनुसन्धान सम्पन्न

६	एनेकपा (माओवादी) का कार्यकर्ताबाट सम्पत्ति कब्जा (टयाक्टर)	२०६७/५/२२	चौमोला ढ कैलाली	एकल	अनुसन्धान सम्पन्न
७	एनेकपा (माओवादी) का कार्यकर्ताबाट घरमा लुटपाट एवम् गोली प्रहार गरी घाइते	२०६७/५/२३	धनपा ७, कैलाली	एकल	अनुसन्धान सम्पन्न
८	बेपत्ता	२०६७/५/२४	धनपा ६, कैलाली	एकल	अनुसन्धान सम्पन्न
९	सुरक्षाकर्मीबाट गोली प्रहार गरी हत्या	२०६७/५/२८	रैकवार विचवा ९, कञ्चनपुर	एकल	अनुसन्धान सम्पन्न
१०	एनेकपा (माओवादी) का कार्यकर्ताबाट धम्की	२०६७/५/२९	धनगढी नपा २, कैलाली	एकल	अनुसन्धान सम्पन्न
११	माओवादीले राखेको बेवारिसे बम-विस्फोटनमा परी बालकहरू घाइते	२०६७/६/१	शङ्करपुर ४, कञ्चनपुर	एकल	अनुसन्धान सम्पन्न
१२	माओवादीबाट अपहरण	२०६७/६/६	लेक ८, बभाङ	एकल	अनुसन्धान सम्पन्न
१३	नोकरीबाट बर्खास्त	२०६७/६/७	हेमन्तवाडा १, बभाङ	एकल	अनुसन्धान सम्पन्न
१४	अपहरण	२०६७/६/८	रिठापाटा ६, बभाङ	एकल	अनुसन्धान सम्पन्न
१५	विनामुआब्जा घर भत्काइएको	२०६७/६/१२	मार्तडी २, बाजुरा	एकल	अनुसन्धान सम्पन्न
१६	सुरक्षाकर्मीबाट बेपत्ता	२०६७/८/	नारायणपुर बेलुवा, कैलाली	एकल	अनुसन्धान अन्तिम चरणमा
१७	सुरक्षाकर्मीबाट हत्या	२०६७/९/१२	विनायक ५, अछाम	एकल	अनुसन्धान जारी
१८	सुरक्षाकर्मीबाट हत्या	२०६७/९/१९	आलिताल ८, डडेल्धुरा	एकल	अनुसन्धान सम्पन्न
१९	सुरक्षाकर्मीबाट हत्या	२०६७/९/२०	आलिताल ८, डडेल्धुरा	एकल	अनुसन्धान सम्पन्न

२०	एनेकपा (माओवादी) बाट हत्या	२०६७/९/२१	आलिताल ८, डेडेत्थुरा	एकल	अनुसन्धान सम्पन्न
२१	एनेकपा (माओवादी) बाट हत्या	२०६७/९/२२	आलिताल ८, डेडेत्थुरा	एकल	अनुसन्धान सम्पन्न
२२	सुरक्षाकर्मीबाट हत्या	२०६७/९/२६	गदरिया ४, कैलाली	एकल	अनुसन्धान सम्पन्न
२३	सुरक्षाकर्मीबाट हत्या	२०६७/९/२७	गदरिया ४, कैलाली	एकल	अनुसन्धान सम्पन्न
२४	माओवादीबाट विस्थापित	२०६७/९/२८	सुगरखाल २, कैलाली	एकल	अनुसन्धान अन्तिम चरणमा
२५	माओवादीबाट विस्थापित	२०६७/९/२९	सुगरखाल २, कैलाली	एकल	अनुसन्धान अन्तिम चरणमा
२६	माओवादीबाट विस्थापित	२०६७/९/	हसुलिया ६, कैलाली	एकल	अनुसन्धान अन्तिम चरणमा
२७	बेपत्ता	२०६७/९/२८	दुर्गास्थान, बैतडी	एकल	अनुसन्धान सम्पन्न
२८	राज्य पक्षबाट यातना	२०६७/९/२९	दुर्गास्थान, बैतडी	एकल	अनुसन्धान सम्पन्न
२९	एनेकपा (माओवादी) ले छोडेको बमविस्फोटमा परी मृत्यु		जुपु ३, अछाम	एकल	अनुसन्धान जारी
३०	माओवादीबाट विस्थापित	२०६७/१०/१३	टिकापुर नपा, कैलाली	एकल	अनुसन्धान सम्पन्न
३१	नौकरीबाट विञ्चत	२०६७/१०/	बलिया १, कैलाली	एकल	अनुसन्धान सम्पन्न
३२	बेपत्ता	२०६७/१०/	भजनी १, कैलाली	एकल	अनुसन्धान सम्पन्न
३३	नौकरीबाट अवकास दिइएको	२०६७/१०/	धनपा ६, कैलाली	एकल	अनुसन्धान सम्पन्न
३४	अज्ञात समुहबाट हत्या	२०६७/१०/८	सुडा, ५ कञ्चनपुर	एकल	अनुसन्धान सम्पन्न
३५	एनेकपा (माओवादी) बाट हत्या	२०६७/१०/१२	त्रिभुवनवस्ती, कञ्चनपुर	एकल	अनुसन्धान अन्तिम चरणमा

३६	माओवादीबाट विस्थापित		२०६७/१०/१३	टिकापुर नपा, कैलाली	एकल	अनुसन्धान सम्पन्न
३७	एनेकपा (माओवादी) बाट धम्की		२०६७/१०/२५	भटना गाविस १ बैतडी	एकल	अनुसन्धान सम्पन्न
३८	बेवारिसे बमविस्फोटबाट मृत्यु		२०६७/११/१६	फुलबारी ४, कैलाली	एकल	अनुसन्धान सम्पन्न
३९	सुरक्षाकर्मीबाट हत्या		२०६७/११/१७	उर्मा ६, कैलाली	एकल	अनुसन्धान अन्तिम चरणमा
४०	सुरक्षाकर्मीबाट हत्या		२०६७/११/१८	फुलबारी, कैलाली	एकल	अनुसन्धान अन्तिम चरणमा
४१	जबरजस्ती करणी मुद्दामा समयमै जाहेरी दर्ता नगरीदिँदा हदम्याद गुञ्जिएको		२०६७/११/२०	धनपा ११, कैलाली	एकल	अनुसन्धान जारी
४२	सुरक्षाकर्मीबाट यातना		२०६८/३/२०	मसुरिया, कैलाली	एकल	अनुसन्धान जारी
४३	यातना (सरक्षाकर्मी)		२०६८/३/२१	मसुरिया, कैलाली	एकल	अनुसन्धान जारी
४४	दोहरो भिडन्तमा गोली घाइते		२०६८/३/२३	साडेपानी, कैलाली	एकल	अनुसन्धान सम्पन्न
४५	यातना (राज्य/एनेकपा (माओवादी))		२०६८/३/२४	मसुरिया ७, कैलाली	एकल	अनुसन्धानको लागि घरमा पुग्दा पीडितले भुण्डिएर आत्महत्या गरेको
४६	एनेकपा (माओवादी) बाट यातना		२०६८/३/२५	बेलादेवीपुर, कैलाली	एकल	अनुसन्धान जारी

उपक्षेत्रीय कार्यालय खोटाङ

क्र.सं	घटना विवरण	मिति	जिल्ला	सहाकार्य वा एकल	कैफियत
१	अपहरण/विस्थापित	२०६७/६/१०-१९	भोजपुर	एकल	१४ वटा उजुरीमा आंशिक अनुसन्धान .

२	अपहरण	२०६७/५/१२ - १९ सम्म	ओखलढुङ्गा	एकल	७ वटा उजुरीमा आंशिक अनुसन्धान
३	हत्या	२०६८/२/७-१० सम्म	भोजपुर	एकल	अनुसन्धान
४	तत्कालीन शाही नेपाली सेनाले बेपत्ता	२०६८/२/७-१० सम्म	भोजपुर	एकल	अनुसन्धान
५	बेपत्ता (भोजपुर जिल्ला पाँड्याका स्थानीयवासी र भोजपुर बालङ्खाका प्रहरी चौकी र उदयपुरका शासस्त्र प्रहरीबाट कुटपिट गरी कोशीमा फ्याँकिएको)	२०६८/०१/१०-१७ सम्म	भोजपुर	एकल	अनुसन्धान
				जम्मा	२४

उपक्षेत्रीय कार्यालय बुटवल

क. स.	अनुसन्धानको विषय	अनुसन्धानमिति	अनुसन्धान स्थान (घटना स्थान)	सहकार्य वा एकल	कैफियत
१	अज्ञात समूहबाट ११ वर्षिय बालक आशिष बर्नियाँको अपहरण	२०६७/३/१६ -१७ सम्म पुनः २०६७/४/११	रामग्राम ६, नवलपरासी	एकल	अनुसन्धान जारी
२	नेकपा (एमआओवादी) बाट विच्छेद याइएको वमविफोटमा परी घाइते	२०६७/६/११ -१६ सम्म	हरिहरपुर २, कपिलवस्तु /	एकल	अनुसन्धान अन्तिम चरणमा
३	सुरक्षाकर्मीबाट बेपत्ता पारिएका भनिएका २ जनाको स्थिति अज्ञात	२०६७/६/११ -१६ सम्म	शिवगढी-६, कपिलवस्तु	एकल	अनुसन्धान जारी
४	राहत एवम् क्षतिपूर्ति (प्रतिकार समूहबाट पीडित)	२०६७/६/११ -१६ सम्म	लवनी ३, कपिलवस्तु	एकल	अनुसन्धान जारी

५	एनेकपा (माओवादी) बाट अपहरण	२०६७/६/११ -१६ सम्म	तौलिहवा, कपिलवस्तु	एकल	अनुसन्धान अन्तिम चरणमा पुगेको
६	तत्कालीन शाही नेपाली सेनाद्वारा गरिएको गैरन्यायिक हत्या	२०६७/६/११ -१६ सम्म	शिवगढी ४, कपिलवस्तु	एकल	अनुसन्धान जारी
७	एमाओवादीद्वारा कुटीपिट	२०६७/६/११ -१६ सम्म	वरकुलपुर ९, डुमरा, कपिलवस्तु	एकल	अनुसन्धान जारी
८	एमाओवादीबाट हत्या	२०६७/६/११ -१६ सम्म	बासखोर ३, कपिलवस्तु	एकल	
९	दोहोरो भिडन्तमा मृत्यु	२०६७/६/११ -१६ सम्म	कपिलवस्तु न.पा. ३, कपिलवस्तु	एकल	अनुसन्धान अन्तिम चरणमा
१०	क्षतिपूर्ति (दोहोरो भिडन्तमा घरमा क्षति)	२०६७/६/११ -१६ सम्म	तौलिहवानपा ३, कपिलवस्तु		अनुसन्धान अन्तिम चरणमा पुगेको
११	विस्थापित/क्षतिपूर्ति एवम् शान्तिसुरक्षा (केशिमा महतो सशस्त्र द्वन्द्वको समयमा विस्थापित भएको र २०६६/४/२८ मा एनेकपा (माओवादी) का कार्यकर्ताहरूबाट घर तोडफोड)	२०६७/१०/२३ -२९ सम्म	शारदानगर गा.वि.स. ३, चितवन		अनुसन्धान जारी
१२	स्थिति अज्ञात	२०६७/१०/२३ -२९ सम्म	पटिहानी २, चितवन		अनुसन्धान जारी
१३	सुरक्षाकमीबाट यातना	२०६७/१०/२३ -२९ सम्म	जुटपानी ८, चितवन		अनुसन्धान अन्तिम चरणमा
१४	दोहोरो भिडन्तमा परी मृत्यु		मोतिपुर, कपिलवस्तु,		अनुसन्धान अन्तिम चरणमा
१५	प्रहरी नियन्त्रणमा रहेको अवस्थामा मृत्यु	२०६७/७/१२-१५ सम्म	इलाकाप्रहरी कार्यालय टाँडी रत्ननगर, चितवन	एकल	अनुसन्धान अन्तिम चरणमा

१६	गैरकानुनी थुना/यातना भारतीय सीमा सुरक्षाबलले विनापुर्जी पक्राउ गरी यातना दिई थुनामा राखेको)	२०६७/७/१२	पर्सौनी, नवलपरासी	एकल	अनुसन्धान जारी
१७	गैरन्यायिक हत्या	२०६७/१२/२०-२६ सम्म	गुल्मी र पाल्पा	एकल	अनुसन्धान जारी
१८	११ वर्षिय बालकको उपचारको क्रममा मृत्यु	२०६७/१२/२० देखि २०६७/१२/२६ सम्म	गुल्मी र पाल्पा	एकल	अनुसन्धान अन्तिम चरणमा
१९	बेपत्ता	२०६७/१२/२०-२६ सम्म	गुल्मी र पाल्पा	एकल	अनुसन्धान जारी
२०	पाल्पा आक्रमणमा घाइते	२०६७/१२/२० -२६	गुल्मी र पाल्पा	एकल	अनुसन्धान अन्तिम चरणमा पुगेको
२१	एमाओवादीका कार्यकर्ताहरूबाट अपहरणपछि स्थिति अज्ञान	२०६८/१/६ -१० सम्म	रामपुरवा ३, नवलपरासी	एकल	अनुसन्धान जारी
२२	स्थिति अज्ञात	२०६८/१/६ -१० सम्म	रामग्राम २, नवलपरासी	एकल	अनुसन्धानजारी
२३	क्षतिपूर्ति (नवलपरासी ५ मो हनवहादुर काफ्लेको ट्रक सुरक्षाकर्मीले लिएको र पछि माओ वादीसंगको दोहोरो भिडन्तमा पूर्णरूपमा क्षतिग्रस्त भएको)	२०६८/१/६-१० सम्म	नवलपरासी	एकल	अनुसन्धान जारी
२४	क्षतिपूर्ति (प्रतिकार समितिद्वारा सम्पत्ति लुटपाट/विस्थापित)	२०६८/१/२३ देखि २०६८/१/२९ सम्म	महारजाञ्ज ९, कपिलवस्तु	एकल	अनुसन्धान जारी
२५	क्षतिपूर्ति (तत्कालीनशाही नेपाली सेनाबाट ट्याक्टर नियन्त्रणमा लिई थोत्रो पारी फिर्ता गरेको)	२०६८/१/२३-२९	इन्द्रमति वरई विद्यानगर ८ कपिलवस्तु	एकल	अनुसन्धानजारी

२६	नेपाली सेनाले घर भाडामा लिएर मासिक भाडा नदिएको	२०६७/६/११-१६ सम्म	वलुहवा २, कपिलवस्तु	एकल	अनुसन्धान अन्तिम चरणमा
२७	एमाओवादीबाट घरजग्गाकब्जा	२०६७/६/११-१६ सम्म	जहदी ५, कपिलवस्तु	एकल	अनुसन्धान अन्तिम चरणमा
२८	असह र जेलरबाट कारागारभित्र अनियमित काम गरेकोले आवश्यक कारवाही	२०६७/६/११-१६ सम्म	चितवन	एकल	अनुसन्धान अन्तिम चरणमा
२९	वाईसिएलका कार्यकर्ताहरूबाट धम्की/सम्पत्ति कब्जा	२०६७/६/११-१६ सम्म	-	एकल	अनुसन्धान अन्तिम चरणमा
३०	एनेकपा (माओवादी) का कार्यकर्ताबाट धम्की/विस्थापित	२०६८/१/६-१० सम्म	जहदा ८, नवलपरासी	एकल	अनुसन्धान अन्तिम चरणमा पुगेको
३१	एनेकपा (माओवादी) का कार्यकर्ताबाट प्रहरी जवान मनो जङ्गमर तिवारीको अपहरण	२०६८/१/६-१० सम्म	नवलपरासी	एकल	अनुसन्धान अन्तिम
३२	पत्रकार कुषाप्रसाद ढकालमाथि अज्ञात समूहबाट धम्की	२०६८/१/१६-१८	कपिलवस्तु	एकल	अनुसन्धान अन्तिम
३३	जग्गा कब्जा	२०६८/१/६-१०	नवलपरासी	एकल	अनुसन्धान अन्तिम
३४	सम्पत्ति कब्जा	२०६८/३/३-९ सम्म	चितवन	एकल	अनुसन्धान अन्तिम
३५	प्रतिकार समूहबाट लुटपाट तथा आगजनी	२०६७/६/११-१६	कपिलवस्तु	एकल	अनुसन्धान जारी
३६	प्रहरीद्वारा कुटपिट	२०६७/१०/२३-२९	चितवन	एकल	अनुसन्धान अन्तिम चरणमा

३७	एमाओवादीबाट भगवती फार्म प्रा.लि. र पशुपति फार्म प्रा.लि.को जग्गा कब्जा	२०६८/३/३-९	चितवन	एकल	अनुसन्धान जारी
अनुसन्धान फाइल					
				जम्मा	३७

उपक्षेत्रीय कार्यालय जुम्ला

क्र.सं	अनुसन्धान को विषय	मिति	अनुसन्धान स्थल	सहकार्यमा वा एकल	कैफियत
१	वेवारिसे बम-विष्फोटनबाट २ जना घाइते भएको घटना	२०६७/०९/०१ देखि ३ सम्म	गौतमवाडा, जुम्ला	एकल	
२	कार्यालयमा दर्ता भएका विभिन्न उजुरीहरूका सम्बन्धमा थप कारबाही	२०६८/०१/२२ देखि २८ सम्म	कनकासुन्दरी/बड्की जुम्ला	एकल	
३	सुरक्षाकर्मीबाट यातना र गैरकानुनी थुना	२०६८/०३/१३ देखि १५ सम्म	हाँकु, जुम्ला	एकल	

अनुसूची-५ प्रवर्द्धनात्मक गतिविधिहरू (तालिम / गोष्ठी/वैठक/छलफल/अन्तर्क्रिया विवरण)

केन्द्रीय कार्यालय
सम्बर्द्धन महाशाखा

क्र.सं.	कार्यक्रम	मिति	स्थान	उद्देश्य	उपलब्धी	सहभागी	कैफियत
१	Demonstration Meeting Network का सदस्यहरूलाई DNA सम्बन्धी तालिम प्रदान गर्ने बारे	२०६७/५/३	आयोगको सभाकक्ष	विषयवस्तुबारे सहभागीहरूलाई जानकारी गराउने	डीएनए सम्बन्धी जानकारी प्राप्त	इन्सेक, एडभोकेसी फोरम, हुरोन, हिमराइट तथा अन्य सङ्घसस्थाहरू	
२	धनुषा शवोत्खननसम्बन्धी बैठक (गृहमन्त्रीसमेत सरकारी टोली)	२०६७/५/१७	आयोगको सभाकक्ष	शवोत्खननसम्बन्धी छलफल गर्ने	शवोत्खनन गर्ने सहमति	इन्सेक, एडभोकेसी फोरम, तथा अन्य सङ्घसस्थाहरू	
३	नागरिक समाजसँग धनुषा शवोत्खननसम्बन्धी छलफल	२०६७/५/१९	आयोगको सभाकक्ष	शवोत्खननका विविध पक्षमा छलफल गर्ने	सहयोगको वातावरणको लागि कार्यक्रम उपयोगी	इन्सेक, एडभोकेसी फोरम, तथा अन्य सङ्घसस्थाहरू	
४	तराईमा मानवअधिकार अवस्था बारे अन्तर्क्रिया	२०६७/५/३१	आयोगको सभाकक्ष	तराई मानवअधिकारको अवस्थाबारेमा छलफल गर्ने	विषयवस्तुमा जानकारी प्राप्त	सञ्चारकर्मी	
५	आयोगको गोपनियता निदेशिका सम्बन्धी छलफल (मस्यौदा)	२०६७/६/११	आयोगको सभाकक्ष	निर्देशिका माथि छलफल	मस्यौदालाई थप परिमार्जन गर्न कार्यक्रम सहयोगी	मानवअधिकार कर्मी एवं सञ्चारकर्मी	
६	धनुषा शवोत्खननसम्बन्धी कुटनीतिक नियोगका प्रमुखसँग छलफल	२०६७/६/१५	आयोगको सभाकक्ष	शवोत्खननसम्बन्धी विविध पक्षमा छलफल	शवोत्खनन कार्यलाई अगाडि बढाउन कार्यक्रम सहयोगी	कुटनीतिक नियोगका प्रमुख	

७	अन्तर्क्रिया कार्यक्रम	२०६७/७/१६	आयोगको सभाकक्ष	गुणस्तरीय उपभोग्य सामग्री, जनस्वास्थ्य र उपभोक्ताको अधिकारको छलफल गर्ने	अनुगमन निर्देशिका तयारीको लागि विभिन्न सुभावरू प्राप्त	-सरकारी निकायका प्रतिनिधिहरू -उपभेक्ता अधिकारकर्मीहरू -सञ्चारकर्मीहरू
८	गैरन्यायिक हत्याको उजुरीसम्बन्धमा छलफल	२०६७/७/२४	आयोगको सभाकक्ष	गैरन्यायिक हत्यासम्बन्धी छलफल गर्ने	उजुरीमाथि अनुसन्धान गर्ने निर्णय	डीएफएचआर
९	बालअधिकार सम्बन्धी सार्वजनिक कार्यशाला	२०६७/७/२५	आयोगको सभाकक्ष	बालअधिकारसम्बन्धी विविध विषयमा छलफल गर्ने	सार्वजनिक बालअधिकारको अवस्थाबारेमा जानकारी हुनुको साथै सहकार्य गरी अगाडि बढ्न कार्यक्रम सहयोगी	सार्वजनिक अधिकारकर्मीहरू
१०	शवउत्खनन सम्बन्धी पछिल्लो अवस्थाबारे जानकारी	२०६७/७/२५	आयोगको सभाकक्ष	हालसम्मको कार्यप्रगतिबारेमा जानकारी गराउने	कार्यप्रगतिस्वन्धमा सरोकारवालाहरूलाई जानकारी गराइएको	-मानवअधिकारकर्मी -सञ्चारकर्मीहरू
११	मानव अधिकार सम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय संयन्त्र सम्बन्धमा तालिम	२०६७/७/२९-८/१	आयोगको सभाकक्ष	विषयवस्तुमा जानकारी गराउने	संयुक्त राष्ट्रसङ्घीय सन्धि समितिलगायतका विषयमा सहभागीहरू लाभान्वित	मानवअधिकारकर्मी
१२	शान्ति सम्झौताको कार्यान्वयन पक्षका सञ्चारकर्मी सम्मेलन	२०६७/८/५	आयोगको सभाकक्ष	शान्ति सम्झौताका प्रावधान एवम् कामकारवाहीको सम्बन्धमा जानकारी गराउने	संयुक्त राष्ट्रसङ्घीय सन्धि समितिलगायतका विषयमा सहभागीहरू लाभान्वित	विश्वव्यापी मानवअधिकार तालिम जेनेभा र डि एफ. एच. आर आई को संयुक्त आयोजना
१३	दुन्दुबाट पीडित बालबालिकाको अवस्थाबारेमा छलफल	२०६७/८/९	आयोगको सभाकक्ष	विषयवस्तुमा छलफल गर्ने	विषयवस्तुबारे सरोकारवालाहरू सुसूचित	सञ्चारकर्मीहरू
						संयुक्त राष्ट्रसङ्घीय दुन्दुमा बालबालिका सम्बन्धी कार्यदलको प्रतिनिधिमण्डल

प्रवर्द्धन महाशाखा

क्र.सं	अन्तर्क्रिया/बैठक/तालिम	मिति	स्थान	कार्यक्रमको उद्देश्य	कार्यक्रमको उपलब्धि	लक्षित समूह	कैफियत
१	अभिमुखीकरण तालिम	२०१७/४/४	आयोगको सभाकक्ष	आयोगको बारेमा जानकारी गराउने	विषयवस्तुको सम्बन्धमा सहभागीहरू लाभान्वित हुन पुगेको	सामाजिक अध्ययन केन्द्र सातबोटोमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरू	
२	बैठक	२०१७/४/७	आयोगको सभाकक्ष	अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको अधिकारका सम्बन्धमा सहकार्य र समन्वय गर्ने सकिने क्षेत्रहरूका सम्बन्धमा छलफल	आयोग र राष्ट्रिय अपाङ्ग महासङ्घबीच सहकार्य गरी अगाडि बढ्नको लागि कार्यक्रम सहयोगी	राष्ट्रिय अपाङ्ग महासङ्घ नेपाल	
३	नयाँ सिविधामा दलित अधिकारका मुद्दालाई सुनिश्चित गर्ने सञ्चारमाध्यमको भूमिका विषयक अन्तीक्रिया	२०१७/४/१४	काठमाडौं	नयाँ सिविधामा दलित अधिकारका मुद्दालाई सुनिश्चित गर्न सञ्चार माध्यमको भूमिका विषयमा छलफल	सञ्चारमाध्यममा मुद्दा उठाउन कार्यक्रम फलदायी	सरकारी निकाय, सञ्चार कर्मी लगायत सरोकारवालाहरू	
४	मानवअधिकार रक्षकहरूको क्षमता अभिवृद्धि तालिम	२०१७/४/१६-१९ सम्म	आयोगको सभाकक्ष	मानवअधिकारका सम्बन्धमा सरोकारवालाहरूको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने	सहभागीहरूको मानवअधिकारसम्बन्धी विषयवस्तुमा क्षमता अभिवृद्धि साथै सञ्चाल विकासमा कार्यक्रम सहयोगी	नुवाकोट र रसुवा जिल्लाका सरकारी तथा गैरसरकारी संस्थाका प्रतिनिधिहरू	
५	प्रवचन कार्यक्रम	२०१७/४/१८	नर्वेजियन सेन्टर फर ह्युमन राइट्स	नेपालको संविधानको निर्माणमा सङ्घीयता र मानवअधिकारको बारेमा जानकारी गराउने	विषयवस्तुको बारेमा सहभागीहरू लाभान्वित	मानवअधिकारकर्मीहरू	
६	अन्तर्क्रिया	२०१७/४/२४	केन्द्रीय बालकल्याण समितिको सभाहल	सहकार्य तथा सहयोगका क्षेत्र र विषयहरूको पहिचान गर्ने	शिक्षालाई शान्ति क्षेत्र बनाउन आवश्यक पहलको लागि सबैको प्रतिबद्धता जाहेर	पेशागत संगठनहरूमा आवद्ध शिक्षकहरू	

७	वैठक		२०६७/५/४	केन्द्रीय बालकल्याण समितिको सभाहल	अन्तर्जातीय वेपत्ताविरुद्धको दिवस मनाउने	कार्यक्रम तयारीको लागि भएको छलफलबाट कार्यक्रम आयोजना गर्न थप सहजता	सरोकारवाला सङ्घसंस्थाहरू
८	अन्तर्क्रिया/वैठक		२०६७/५/१०	आयोगको सभाकक्ष	वेपत्ताविरुद्धको दिवस मनाउने सन्दर्भमा अन्तर्क्रिया	कार्यक्रम तर्जुमा सम्पन्न	मानवअधिकारको क्षेत्रमा कार्यरत नैरसरकारी संस्थाहरू साथै नागरिक समाजका वरिष्ठ व्यक्तिहरू
९	कार्यशाला गोष्ठी		२०६७/५/१३ र १४	राष्ट्रिय अपाङ्ग महासङ्घ	अपाङ्गहरू को मानवअधिकार संवेदन गर्ने	स्ट्रोट विश्लेषण पढाउनुबाट विभिन्न सुझावहरू प्राप्त	जिल्ला तथा स्थानीय स्तरका सरोकारवाला सङ्घसंस्थाहरू
१०			२०६७/५/१४	बसन्तपुर, काठमाडौं	वेपत्ताविरुद्धको अन्तर्राष्ट्रिय दिवस मनाउने र राज्यलाई वेपत्ता नागरिकहरूको अवस्था सार्वजनिक गर्न दबाव दिने	वेपत्ताविरुद्ध आयोग र अन्य सङ्घसंस्थाहरूले गरेको कामकारवाही सम्बन्धमा जानकारी दिनुको साथै सरकारलाई वेपत्ताहरूको अवस्था सार्वजनिक गर्न थप दबाव पुगेको	पीडितका परिवार, मानवअधिकारकर्मी, सञ्चार कर्मी, पेशाव्यवसायमा आवद्ध व्यक्तिहरू एवम् आम नागरिकहरू
११	दीपप्रज्वलन र मन्तव्य शवडल्खनन सम्बन्धमा अन्तर्क्रिया		२०६७/६/८	काठमाडौं	जनकपुरमा गरिएको शवडल्खनन सम्बन्धमा जानकारी गराउने	उद्देश्यमोविम कार्यक्रम सम्पन्न	मानवअधिकारकर्मी, नागरिक समाजका प्रतिनिधि, सञ्चार कर्मीहरू
१२	श्रव्य सामाग्री सार्वजनिक		२०६७/६/१९	नेपाल पर्यटन बोर्डको सभाहल	श्रव्य सामाग्री सार्वजनिक गर्ने	दृष्टिविहिन बालबालिकाहरूलाई श्रव्य सामाग्री वितरण	बालबालिकाहरू, पुस्ताकालयका प्रतिनिधिहरू, समाज कल्याण परिषद् र सरोकारवाला सङ्घसंस्थाहरू
१३	क्षमता अभिवृद्धि तालिम		२०६७/६/२४-२६ सम्म	बुढानिलकण्ठ	आयोगका कर्मचारीहरू र मानवअधिकारको क्षेत्रमा कार्यरत अधिकारकर्मीहरूको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने	उद्देश्यअनुरूप कार्यक्रम सम्पन्न साथै सहभागीहरू लाभान्वित	आयोगका कर्मचारीहरू र मानवअधिकारको कार्यरत अधिकारकर्मीहरू

राष्ट्रिय मानवअधिकार आयोग

१४	अन्तर्राष्ट्रिय मानवअधिकार दिवस	२०६७/६/२४	आयोगको सभाकक्ष	अन्तर्राष्ट्रिय मानवअधिकारसम्बन्धी सन्देश प्रवाह गर्नुको साथै आयोजन र मानवअधिकारको अवस्थाबारेमा जानकारी गराउने	उद्देश्य अनुरूप कार्यक्रम सम्पन्न	मन्त्री, सभासद, राजनीतिक दलका नेता, सरकारी निकायका पदाधिकारी, मानवअधिकारकर्मी, नागरिक समाजका प्रवृद्ध व्यक्तिहरू सञ्चारकर्मी एवम् सर्वसाधारण
१५	प्रशिक्षण कार्यक्रम	२०६७/७/१४	स्टाफ कलेज	मानवअधिकार र अन्तर्राष्ट्रियमानवीय कानूनबारे प्रशिक्षण	उद्देश्य अनुरूप कार्यक्रम सम्पन्न	मानवअधिकारकर्मी र नेपाली सेनाका अधिकृतहरू
१६	अन्तर्राष्ट्रिय आप्रवासन दिवस	२०६७/७/१४	श्रम तथा यातयात मन्त्रालय	अन्तर्राष्ट्रिय आप्रवासन दिवस मनाउने सम्बन्धमा छलफल	कार्यक्रम तर्जुमा गरिएको	सरोकारवाला सरकारी मन्त्रालयहरू तथा विभिन्न गैरसरकारी सङ्घसंस्थाहरू
१७	कार्यक्रममा सहभागी	२०६७/७/१७	राष्ट्रिय अपाङ्ग महासङ्घ	अपाङ्गहरूको अधिकार सम्वद्धन गर्ने	अपाङ्गता अधिकारको प्रवर्द्धनका सम्बन्धमा राष्ट्रिय जनगणनाको आधारमा तथ्यांक प्रस्तुति र छलफलबाट वर्तमान अवस्थाबारेमा सहभागीहरू जानकारी हासिल गर्ने सफल	सरकारी निकायका अधिकारी, अन्तर्राष्ट्रिय एवं राष्ट्रिय तहमा सरोकारवाला सङ्घसंस्थाहरू
१८	अन्तिक्रिया	२०६७/७/३०	आयोगको सभाकक्ष	अन्तर्राष्ट्रिय अपाङ्ग दिवस मनाउने	अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको अधिकारको सुनिश्चितताको लागि कार्यक्रम सहयोगी	महिला बालबालिका तथा समाजकल्याण मन्त्रालय र विभिन्न गैरसरकारी संस्थाहरू
१९	बैठक तयारी कार्यक्रम	२०६७/७/३०	आयोगको सभाकक्ष	अन्तर्राष्ट्रिय बालबालिका दिवस मनाउने सम्बन्धमा	कार्यक्रम तर्जुमा सम्पन्न	बालअधिकारको क्षेत्रमा कार्यरत सङ्घसंस्थाहरू
२०	अन्तिक्रिया	२०६७/८/१				
२१	छलफल	२०६७/८/६	आयोगको सभाकक्ष	अन्तर्राष्ट्रिय मानवअधिकार दिवस मनाउने सम्बन्धमा	कार्यक्रम तर्जुमा सम्पन्न	आयोगका अध्यक्ष लगायत सरोकारवालाहरू

२२	अन्तर्राष्ट्रिय मानवअधिकार दिवस	अन्तर्राष्ट्रिय मानवअधिकार दिवस मनाउने	२०६७/८ / २४	आयोगको प्राङ्गण	अन्तर्राष्ट्रिय मानवअधिकार दिवस मनाउने	मध्य समारोहका बीच कार्यक्रम सम्पन्न	मन्त्रालय, राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय सङ्घसंस्थाहरू, अधिकारकर्मीहरू, सञ्चार कर्मीहरू लगायत नागरिक समाजका अगुवाहरू	माननीय गृहमन्त्री भीम रावल को प्रमुख आतिथ्यमा कार्यक्रम सम्पन्न
२३	अपाङ्गता अधिकार सवालबारे कार्यशाला	अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको अधिकारको सुनिश्चितताका लागि सरोकारवालाहरूको भूमिका थप सुदृढ बनाउने	२०६७/८ / १९	आयोगको सभाकक्ष	अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको अधिकारको सुनिश्चितताका लागि सरोकारवालाहरूको भूमिका थप सुदृढ बनाउने	उद्देश्य पूर्तिको लागि कार्यक्रम सहयोगी	मानवअधिकार एवम् अपाङ्गताको क्षेत्रमा कार्यरत व्यक्तिहरू	
२४	दण्डहीनता अन्त्यका लागि सरोकारवालाहरूको भूमिका विषयक कार्यशाला	दण्डहीनता अन्त्यका लागि सरोकारवालाहरूको भूमिका बढुका कारणहरूको पहिचान गरी निरत्साहनको आवश्यक प्रतिबद्धता एवम् पहल गर्ने	२०६७/९/ २९	आयोगको सभाकक्ष	सरोकारवालाहरूको भूमिका, दण्डहीनता बढुका कारणहरूको पहिचान गरी निरत्साहनको आवश्यक प्रतिबद्धता एवम् पहल गर्ने	सरकार/सुरक्षा निकायका अधिकारीहरूलाई दण्डहीनता अन्त्यका लागि थप देवाव पुन गएको	सरकारी/सुरक्षा निकायका प्रमुखहरू, नागरिक समाजका प्रवृद्ध व्यक्तिवहरू, मानवअधिकार कर्मी एवम् सञ्चारकर्मीहरू	
२५	आयोगका काम, कर्तव्य र अधिकार सम्बन्धमा छलफल	मानवअधिकार आयोगको बारेमा जानकारी दिने	२०६७/१०/१८	आयोगको सभाकक्ष	मानवअधिकार आयोगको बारेमा जानकारी दिने	सहभागीहरू आयोगको सम्बन्धमा जानकारी हासिल गर्न सफल	काठमाडौं स्कूल अफ ल, सिडनी विश्वविद्यालय अष्ट्रेलियाका विद्यार्थी, प्राध्यापकहरू र आयोगका प्रतिनिधिहरू	
२६	कार्यशाला अन्तर्राष्ट्रियश्रम संगठन	अनुगमन सुचक निर्माण गर्ने	२०६७/१०/२६ -२८	भुक्टी होटल ललितपुर	अनुगमन सुचक निर्माण गर्ने	सूचकहरू निर्धारण गरिएको	मानवअधिकारकर्मी	
२७	आदिवासी तथा जनजाति सम्बन्धी महासन्धि १६९ को कार्यान्वयन सम्बन्धमा गोष्ठी	मन्त्रालयद्वारा तयार पारिएको मस्यौदा प्रतिवेदनमाथि सरोकारवालाहरूको राय, सल्लाह तथा सुझाव लिने	२०६७/१०/२४	आयोगको सभाकक्ष	मन्त्रालयद्वारा तयार पारिएको मस्यौदा प्रतिवेदनमाथि सरोकारवालाहरूको राय, सल्लाह तथा सुझाव लिने	मस्यौदा प्रतिवेदनमाथि सरोकारवालाहरूको राय, सल्लाह तथा सुझाव प्राप्त भएकोले थप परिमार्जनको लागि सहयोगी	आदिवासी जनजातिका अधिकारका क्षेत्रमा कार्यरत विभिन्न नैसर्गिक निकायका प्रमुख एवम् प्रतिनिधिहरू	

राष्ट्रीय मानवअधिकार आयोग

२८	मानवअधिकारको संरक्षण तथा सम्बर्द्धनमा पेशागत सङ्घसंगठनको भूमिका विषयक अन्तर्क्रिया	२०६७/११/ १३	आयोगको सभाकक्ष	मानवअधिकारको संस्कृतिको विकासका स्थापनाका लागि सघाउ पुऱ्याउने	मानवअधिकार संरक्षण एवं सम्बर्द्धनका क्षेत्रमा समन्वय विस्तार गरी काम गर्ने प्रतिबद्धता जाहेर	मुलुकभर रहेका पे शागत संस्थाहरूमार्फत मानवअधिकार संरक्षण एवं सम्बर्द्धनका क्षेत्रमा समन्वय विस्तार गरी काम गर्ने प्रतिबद्धता जाहेर	पेशागागत सङ्घसंस्थाका प्रमुख एवम् प्रतिनिधिहरू	
२९	अन्तर्क्रिया कार्यक्रम	२०६७/११/ १५	आयोगको सभाकक्ष	आयोगको काम कर्तव्य र अधिकार सम्बन्धी जानकारी गराउने	आयोगको क्षेत्रधिकार, गठन प्रक्रिया, काम कर्तव्य र अधिकारबारे सहभागीहरू जानकारी हासिल गर्न सफल	किराँत याक्थुङ माइना चुम्बुङ नामक संस्थाका प्रशिक्षार्थीहरू		
३०	अन्तर्क्रिया कार्यक्रम	२०६७/११/ १७	आयोगको सभाकक्ष	आयोगको काम कर्तव्य र अधिकार सम्बन्धी जानकारी गराउने	विषयवस्तुमाथि प्रकाश पार्न कार्यक्रम सहयोगी	काठमाडौं स्कुल अफ ल मा मानवअधिकार विषयमा एल. एल. एम गरिरहेका र सिङ्ती युनिभर्सिटी मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरू, प्राध्यापकहरू र आयोगका मानवअधिकारकर्मीहरू		
३१	यातना रोकथाम विषयक कार्यशाला	२०६७/१२/९-१०	आयोगको सभाकक्ष	हिरासतमा यातना दिने कार्य रोकथाम गर्ने कार्यमा सहयोग पुऱ्याउने	कार्यक्रम हिरासतमा रहेका थुनुवाहरूको हकअधिकारसम्बन्धी जानकारी दिन सफल	नेपाल प्रहरी र सशस्त्र प्रहरी अधिकार िहरू, कानुनव्यवसायी, मानवअधिकारकर्मी, जिल्ला कारागार शाखाका प्रतिनिधिहरू	केन्द्रीय कार्यालय र क्षेत्रीय कार्यालयको संघो जनमा कार्यक्रम सम्पन्न	
३२	राष्ट्रिय मानवअधिकार आयोगको विधेयकमाथि अन्तर्क्रिया	२०६८/१/७	काठमाडौं	राष्ट्रिय मानवअधिकार आयोगको विधेयक विषयमा छलफल गरी परि मार्जनसहित शीघ्र पारित गर्न पहल गर्ने	विषयवस्तुमाथि विभिन्न सुभाबहरू प्राप्त	संविधानसभाका सभामुख तथा प्रतिनिधिहरू, मन्त्रालयका सचिवहरू, आयोग परिवार,संयुक्त र राष्ट्रसङ्घीय उच्चायुक्त मानवअधिकारका प्रतिनिधि गरी ११४ जना	माननीय सभामुख सुवासचन्द्र नेम्बाङको प्रमुख आतिथ्यमा कार्यक्रम सम्पन्न	

३३	मानवअधिकार र स्वच्छ, पुर्ण तालिम कार्यशाला	२०६८/१/१४-१६ सम्म	चिन्तन	विषयवस्तुमा सहभागीहरूको क्षमता अभिवृद्धि गराउने	उद्देश्यअनुरूप कार्यक्रम सम्पन्न	नेपाली सेना, नेपाल प्रहरी र सशस्त्र प्रहरी अधिकारीहरू, मानवअधिकारकर्मीहरू, चिन्तन राष्ट्रिय निकुञ्ज, वनविभागमा कार्यरत कर्मचारीहरू	आयोग र द एमिया फाउन्डे शनको आयोजना
३४	मानवअधिकार विषयमा मध्यता सम्बन्धी ज्ञान(Mediation Skills) तालिम कार्यशाला	२०६८/१/१६-१८ सम्म	धुलिखेल	मध्यस्थतामाफल मानवअधिकारको सबाल पहिचान गर्न सक्ने क्षमता विकास गराउने	कार्यशालाबाट सहभागीहरू लाभान्वित	आयोगका कर्मचारीहरू	
३५	अन्तर्क्रियात्मक छलफल	२०६८/१/३१	काठमाडौं	वालअधिकारको क्षेत्रमा भएका कामकारवाहीको सम्बन्धमा छलफल गरी सुझाव लिने	बालन्यायको लागि बालअदालत गठन र बालन्यायप्रणालीअन्तर्गत बालसुधारगृहहरूको सुधार सम्बन्धमा सुझावहरू प्राप्त	बालअधिकार क्षेत्रका कार्यरत संस्थाहरू	महान्यायधिवक्ता कार्यालय र सेलर्ड को संयुक्त आयोजना
	आवगमनको स्वतन्त्रता विषयक अन्तर्क्रियात्मक गोष्ठी	२०६८/२/२	साभाल	पर्यटन वर्ष २०११ को सफलताको लागि र नागरिकको हकअधिकार संरक्षण तथा सम्वृद्धनको लागि बन्दहडताललाई बन्द गरी आवगमन स्वतन्त्रताको अधिकारलाई सहज तुल्याउने	बन्दको स्वरूप, बन्दको प्रकृति, बन्दको प्रभाव, बन्दलाई हेर्ने दृष्टिकोण र बन्द र मानवअधिकार सवालहरूको बारेमा चर्चा साथै बन्दको विकल्प खोज्न कार्यक्रम सहयोगी	पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्री खड्गबहादुर विश्वकर्मा को प्रमुख अतिथ्यमा १२० जनाको सहभागी	
३६	प्रशिक्षण	२०६८/२/२	सैनिक कार्यरत विभाग मानवअधिकार निर्देशनालय, जङ्गी अड्डा	मौलिक अधिकारसम्बन्धी नेपाली सेनाका अधिकृतहरूलाई प्रशिक्षण दिने	आयोगको क्षेत्र, उपलब्धीहरू, चुनौतीहरू र अन्तरिम संविधानमा भएका मौलिक हक अधिकारवारे मा सहभागीहरू जानकारी हासिल गर्न सफल	नेपाली सेनाका विभिन्न तहमा कार्यरत २० अधिकृतहरूको सहभागिता	

राष्ट्रिय मानवअधिकार आयोग

३७	वार्षिक उत्सव समारोह		आयोगको प्राङ्गण	आयोगको कामकारवाही, मानवअधिकार अवस्थाबारे मा सरोकारवालाहरूलाई जानकारी गराउने	आयोगको स्वतन्त्रता, स्वायत्तता र संस्थागत विकासमा सरोकारवाला निकायहरूको ध्यानकर्षको लागि कार्यक्रम उपयोगी	प्रधानमन्त्री, भूतपूर्व प्रधानमन्त्रीहरू, राजनीतिक दलका नेताहरू, सवैधानिक निकायका पदाधिकारीहरू, न्यायधीशहरू, रजिस्ट्रारहरू, नागरिक समाजका अगुवाहरू, गैरसरकारी संस्थाका प्रतिनिधिहरू, विभिन्न आयोगका पदाधिकारीहरू, सञ्चारकर्मीहरू लगायत मानवअधिकारकर्मीहरू	प्रधानमन्त्री मन्त्रालयका प्रमुख अधिकारी तथा मानवअधिकारकर्मीहरू
३८	कार्यशाला गोष्ठी	२०६८/२/२१	ललितपुर	छुवाछूत मुक्त राष्ट्र घोषणा भएको ५ वर्ष र कार्यान्वयनको अवस्थाबारेमा छलफल गर्ने	छुवाछूतविरुद्धको अभियानमा कार्यक्रम उपयोगी	दलित आयोग, राजनीतिक दलका नेताहरू, मानवअधिकारकर्मीहरू	मानवअधिकारकर्मीहरू
३९	प्रशिक्षण कार्यक्रम	२०६८/२/२३	सैनिक कार्यरथी विभाग मानवअधिकार निर्देशनालय, जङ्गी अड्डा	सौलिक अधिकारसम्बन्धी नेपाली सेनाका अधिकृतहरूलाई प्रशिक्षण दिनु	आयोगको क्षेत्र, उपलब्धीहरू, चुनौतीहरू र अन्तरिम सावधानमा भएका मौलिक हक अधिकारबारे मा सहभागीहरू जानकारी हासिल गर्न सफल	नेपाली सेनाका विभिन्न तहमा कार्यरत २० अधिकृतहरूको सहभागिता	
४०	आर्थिक, सामाजिक तथा सांस्कृतिक अधिकार र खाद्यअधिकारमा पहुँच विषयक तालिम	२०६८/२/३१-३/३ सम्म	ललितपुर	आर्थिक, सामाजिक तथा सांस्कृतिक अधिकार र खाद्यअधिकारमा पहुँच विषयक तालिम	विषयवस्तुका विविध पक्षमा जानकारी हासिल गर्न सहभागीहरू सफल	आयोग र फियान नेपाल	

४१	अन्तर्क्रिया		२०६८/३/२	आयोगको भ्रमण गराई आयोगको बारेमा जानकारी गराउनु	सहभागीहरूको जिज्ञासा मेटाउन कार्यक्रम सफल	सहभागीहरूको जिज्ञासा मेटाउन कार्यक्रम सफल	सहभागीहरूको जिज्ञासा मेटाउन कार्यक्रम सफल	BARD क्याम्पसका ४० जना विद्यार्थीहरू	
४२	प्रशिक्षण कार्यक्रम	सैनिक कार्यरत विभागीय मानव अधिकार निर्देशनालय, जङ्गी अड्डा	२०६८/३/१३	मौलिक अधिकारसम्बन्धी नेपाली सेनाका अधिकृतहरूलाई प्रशिक्षण दिवाउने	आयोगको क्षेत्र, उपलब्धीहरू, चुनौतीहरू र अन्तरिम संविधानमा भएका मौलिक हक अधिकारबारे मा सहभागीहरू जानकारी हासिल गर्न सफल	आयोगको क्षेत्र, उपलब्धीहरू, चुनौतीहरू र अन्तरिम संविधानमा भएका मौलिक हक अधिकारबारे मा सहभागीहरू जानकारी हासिल गर्न सफल	आयोगको क्षेत्र, उपलब्धीहरू, चुनौतीहरू र अन्तरिम संविधानमा भएका मौलिक हक अधिकारबारे मा सहभागीहरू जानकारी हासिल गर्न सफल	नेपाली सेनाका विभिन्न तहमा कार्यरत ३० अधिकृतहरूको सहभागिता	
४३	मानव अधिकार अभिमुखिकरण कार्यक्रम	मातातीर्थ, काठमाडौं	२०६८/३/११	युवाहरूलाई आधारभूत मानव अधिकार र आयोगको बारेमा जानकारी गराउने	सहभागीहरू विषयवस्तुबारे मा जानकारी हासिल गर्न सफल	सहभागीहरू विषयवस्तुबारे मा जानकारी हासिल गर्न सफल	सहभागीहरू विषयवस्तुबारे मा जानकारी हासिल गर्न सफल	महिला, युवा, समाजसेवी, शिक्षक, अभिभावक, गृहिणी विभिन्न राजनीतिक दलका स्थानीय प्रतिनिधिहरू	
४४	यातनाविरुद्धको १४ औं अन्तर्राष्ट्रिय दिवसको अवसरमा छलफल	आयोगको सभाकक्ष	२०६८/३/१२	यातनालाई न्यूनीकरण, उन्मुलन एवम् पीडितलाई क्षतिपूर्ति र पीडकलाई हुने सजाय सम्बन्धमा जानकारी दिने	यातनाका कानुनी एवम् व्यवहारिक पक्षमा छलफल एवम् यातनाविरुद्ध एकीकृत रूपमा अगाडि बढ्न कार्यक्रम उपयोगी	यातनाका कानुनी एवम् व्यवहारिक पक्षमा छलफल एवम् यातनाविरुद्ध एकीकृत रूपमा अगाडि बढ्न कार्यक्रम उपयोगी	यातनाका कानुनी एवम् व्यवहारिक पक्षमा छलफल एवम् यातनाविरुद्ध एकीकृत रूपमा अगाडि बढ्न कार्यक्रम उपयोगी	आयोग, महिला आयोग, राष्ट्रिय दलित आयोग, संयुक्त राष्ट्रसङ्घीय मानव अधिकार उच्चायुक्तको कार्यालय लगायतका संस्थाका प्रमुख एवम् प्रतिनिधिहरू	१६ वटा संस्थासंगको सहकार्यमा कार्यक्रम सम्पन्न
४५	बालबालिकामाथि हुने सजायविरुद्ध जनचेतना अभिवृद्धि कार्यशाला	ललितपुर	२०६८/३/१४	विद्यालयमा बालबालिकामाथि हुने गरेका दुर्व्यवहार र सजायको सम्बन्धमा अध्ययन गरी त्यस्ता कार्य निमूल गर्न प्रयत्नशील रहने	बालबालिकामा मानसिक तथा शारीरिक असर पर्ने नदिन बालमैत्री व्यवहारको लागि सहभागीहरूलाई थप जागरूक तुल्याउन कार्यक्रम सहयोगी	बालबालिकामा मानसिक तथा शारीरिक असर पर्ने नदिन बालमैत्री व्यवहारको लागि सहभागीहरूलाई थप जागरूक तुल्याउन कार्यक्रम सहयोगी	बालबालिकामा मानसिक तथा शारीरिक असर पर्ने नदिन बालमैत्री व्यवहारको लागि सहभागीहरूलाई थप जागरूक तुल्याउन कार्यक्रम सहयोगी	नागरिक समाज, नैरसरकारी संस्थाहरू, विद्यालय संगठनका प्रतिनिधिहरू, सम्बन्धित मन्त्रालय तथा विभागका प्रतिनिधिहरू, अभिभावक सङ्घ, सञ्चारकर्मीहरू लगायत सम्बद्ध सङ्घसंस्थाका प्रतिनिधिहरू	

४६	प्रशिक्षण कार्यक्रम	२०६८/३/१७	सैनिक कार्य विभाग मानवअधिकार निर्देशानालय, जङ्गी अड्डा	मौलिक अधिकारसम्बन्धी नेपाली सेनाका अधिकृतहरूलाई प्रशिक्षण दिलाउने	आयोगको क्षेत्र, उपलब्धीहरू, चुनौतीहरू र अन्तरिम सिद्धान्तमा भएका मौलिक हक अधिकारबारे मा सहभागीहरू जानकारी हासिल गर्ने सफल	नेपाली सेनाका विभिन्न तहमा कार्यरत ५० जना अधिकृतहरूको सहभागिता	स्वास्थ्य तथा जनसङ्ख्या मन्त्रालयको आयोजित कार्यक्रम सम्पन्न
४७	जनसङ्ख्यासम्बन्धी नीति तयार पार्नेको छलफल कार्यशाळा	२०६८/३/२२	स्वास्थ्य तथा जनसङ्ख्या मन्त्रालयको हल	विद्यमान कमीकमजोरी औल्याउने र भावी लक्ष्य निर्धारण गर्ने	जनसङ्ख्यासंग प्रत्यक्ष सम्बन्ध राख्ने कानुनी प्रावधानहरू र जनसङ्ख्या विकासका लागि कार्यक्रम तर्जुमा गर्ने गरी छलफल केन्द्रित	सम्बन्धित निकायका प्रतिनिधिहरू तथा मानवअधिकारकर्मीहरू	

२० क्षेत्रीय कार्यालय विराटनगर

क्र.सं	अन्तर्क्रिया/बैठक/तालिम	मिति	स्थान	कार्यक्रमको उद्देश्य	कार्यक्रमको उपलब्धि	लक्षित समुह	कैफियत
१	मानव अधिकार अभिमुखीकरण	२०६७/७/१३	उदयपुर	मानवअधिकारको बारेमा जानकारी गराउने	सहभागीहरू मानवअधिकारसम्बन्धी आधारभूत ज्ञानको बारेमा जानकारी दिन सक्षम	-मानवअधिकारको क्षेत्रमा कार्यरत विभिन्न सङ्घसंस्थामा कार्यरत व्यक्तिहरू -सञ्चारकर्मीहरू	
२	मानव अधिकार अभिमुखीकरण	२०६७/९/२६	सुनसरी	मानवअधिकारको बारेमा जानकारी गराउने	सहभागीहरू मानवअधिकारसम्बन्धी आधारभूत ज्ञानको बारेमा जानकारी दिन सक्षम	-मानवअधिकारको क्षेत्रमा कार्यरत विभिन्न सङ्घसंस्थामा कार्यरत व्यक्तिहरू -सञ्चारकर्मीहरू	

३	६२ औं मानवअधिकार दिवस	२०६७/५/२४	मोरङ, विराटनगर	मानवअधिकार दिवस मनाउने र आम नागरिकलाई मानवअधिकारतर्फ सजग गराउने	मानवअधिकार दिवस सम्पन्न	<ul style="list-style-type: none"> -सरकारी निकायका प्रमुख एवम् प्रतिनिधिहरू -मानवअधिकारको क्षेत्रमा कार्यरत विभिन्न सङ्घसंस्थामा कार्यरत व्यक्तिहरू-नागरिक समाजका व्यक्तित्वहरू -कानुनव्यवसायी -सञ्चारकर्मीहरू 	
४	छलफल कार्यक्रम	२०६७/११/१५	आयोगको सभाकक्ष, विराटनगर	उपभोक्ताको अधिकार निर्देशिका तयारीको लागि सुभाब संकलन	विषयवस्तुमार्थ सुभाब प्राप्त	<ul style="list-style-type: none"> -सरकारी निकायका प्रमुख एवम् प्रतिनिधिहरू -उपभोक्ताको अधिकारको क्षेत्रमा कार्यरत विभिन्न सङ्घसंस्थाका प्रतिनिधिहरू-नागरिक समाजका व्यक्तित्वहरू -कानुनव्यवसायी -सञ्चारकर्मीहरू 	
५	कार्यशाला	२०६७/११/२३	विराटनगर	आयोगको रणनीतिक योजना तर्जुमा जना तर्जुमाको लागि सुभाब संकलन	आयोगको रणनीतिक योजना तर्जुमा सम्बन्धमा सबैको प्रतिनिधित्व हुनुको साथै विभिन्न सुभाबहरू प्राप्त	<ul style="list-style-type: none"> -सरकारी निकायका प्रमुख एवम् प्रतिनिधिहरू -मानवअधिकारको क्षेत्रमा कार्यरत विभिन्न सङ्घसंस्थामा कार्यरत व्यक्तिहरू -नागरिक समाजका व्यक्तित्वहरू -कानुनव्यवसायी -सञ्चारकर्मीहरू 	

६	विस्तृत शान्ति सम्मौतिकाे I कार्यान्वयन बारेमा सरोकार बालाहरूसाग अन्तरकृया	२०६७/१२/ ७	पाँचथर	विस्तृत शान्तिसम्मौ ता कार्यान्वयन स्थितिको बारेमा जानकारी लिई थप सरोकारबालाहरूलाई थप दायित्वबोध गराउने	उद्देश्यपूर्तिको लागि कार्यक्रम सहयोगी	-सरकारी निकायका प्रमुख एवम् प्रतिनिधिहरू -मानवअधिकारको क्षेत्रमा कार्यरत विभिन्न सङ्घसंस्थांमा कार्यरत व्यक्तिहरू -नागरिक समाजका व्यक्तित्वहरू -कानूनव्यवसायी -सञ्चारकर्मीहरू	
७	४६ औं अन्तर्राष्ट्रिय जातीय विभे द उन्मूलन दिवसको सन्दर्भमा जातीय छुवाछूतसम्बन्धी विधे यकमाथि छलफल	२०६७ /१२/ ८	विराटनगर	जातीय छुवाछूतसम्बन्धी विधेयकको बारेमा छलफल	विधेयकलाई थप परिमार्जन गर्न कार्यक्रम सहयोगी	-सरकारी निकायका प्रमुख एवम् प्रतिनिधिहरू -दलित अधिकार को क्षेत्रमा कार्यरत विभिन्न सङ्घसंस्थांका प्रतिनिधिहरू -नागरिक समाजका व्यक्तित्वहरू -सञ्चारकर्मीहरू	
८	विश्वव्यापी आवाधिक समिक्षा र महिला अधिकार विषयक अन्तर कृया कार्यक्रम	२०६७ /१२/९	विराटनगर	विश्वव्यापी आवाधिक समिक्षा र महिला अधिकारका विषयमा छलफल गराउने	महिलाका हकअधिकारका विषय र UPR मा उठाउनुपर्ने सवालहरूमा सुभाव सङ्कलन गर्ने सफल	-सरकारी निकायका प्रमुख एवम् प्रतिनिधिहरू -महिलाअधिकारको क्षेत्रमा कार्यरत विभिन्न सङ्घसंस्थांमा कार्यरत व्यक्तिहरू -नागरिक समाजका व्यक्तित्वहरू -सञ्चारकर्मीहरू	

९	विस्तृत शान्ति सम्मौताके I कार्यान्वयन बारेमा सरोकार बालाहरूसँग अन्तरकृया	२०६८/१/१३	ताप्लेजुङ	विस्तृत शान्तिसम्मौ ता कार्यान्वयन स्थितिको बारेमा जानकारी लिने	विषयवस्तुमा जानकारी लिन कार्यक्रम सहयोगी	<ul style="list-style-type: none"> -सरकारी निकायका प्रमुख एवम् प्रतिनिधिहरू -मानवअधिकारको क्षेत्रमा कार्यरत विभिन्न सङ्घसंस्थामा कार्यरत व्यक्तिहरू -नागरिक समाजका व्यक्तिहरू -कानुनव्यवसायी -सञ्चारकर्मीहरू
१०	तालीम/कार्यशाला	२०६८/१/२८ र २९	विराटनगर	प्रमुख मानवअधिकार सवालहरूको अभिलेखीकरण र वकालतसम्बन्धी जानकारी गराउने	विषयवस्तुमा सहभागीहरूलाई जानकारी गराउन कार्यक्रम सफल	<ul style="list-style-type: none"> -मानवअधिकारको क्षेत्रमा कार्यरत विभिन्न सङ्घसंस्थामा कार्यरत व्यक्तिहरू -सञ्चारकर्मीहरू
११	आयोगको वार्षिकोत्सव	२०६८/२/१३	विराटनगर	मानवअधिकारको आम मानसमा जानकारी गराउने र सम्बन्धित निकायहरूलाई प्रतिबद्ध गराउने	उद्देश्य हासिल गर्ने कार्यक्रम सम्पन्न	<ul style="list-style-type: none"> -सरकारी निकायका प्रमुख एवम् प्रतिनिधिहरू -मानवअधिकारको क्षेत्रमा कार्यरत विभिन्न सङ्घसंस्थामा कार्यरत व्यक्तिहरू -नागरिक समाजका व्यक्तिहरू -कानुनव्यवसायी -सञ्चारकर्मीहरू

राष्ट्रिय मानवअधिकार आयोग

१२	मानवअधिकार रक्षक र गाविस सचिवहरूलाई मानवअधिकार अभिमुखीकरण कार्यक्रम	२०६८/२/ २३ र २४	विराटनगर, मोरङ	मानवअधिकार को जानकारी र मानवअधिकारको संरक्षण र सम्बद्धनमा सहयोग पुऱ्याउने	मानवअधिकारको जानकारी गराउने	सहभागीहरूबाट आफ्नो सेवालाई मानवअधिकार मैत्री बनाउने प्रतिबद्धता व्यक्त	गाविस सचिवहरू	वपरडेक्संग सहकार्य
१३	विद्यालयमा मानवअधिकार शिक्षा : अभ्यास र चुनौती विषयक तालीम/कार्यशाला	२०६८/२/ २८	भक्रपा	मानवअधिकारको जानकारी गराउने	विद्यार्थीहरू मानवअधिकार र बालअधिकारको बारेमा आधारभूत जान हासिल गर्न सफल	विभिन्न विद्यालयमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरू	आयोग, जिल्ला शिक्षा कार्यालय, इस्केक र आईडिएफसंग सहकार्य	
१४	यातना पीडितहरूको सहायताार्थ अन्तराष्ट्रिय दिवस	२०६८/३/१२	विराटनगर	यातना न्यूनीकरण गर्न दबाव दिने	सरोकारवालाहरूलाई दबाव दिन कार्यक्रम सहयोगी	-सरकारी निकायका प्रतिनिधिहरू -मानवअधिकारकर्मीहरू सञ्चारकर्मीहरू	आयोग, इस्केक, ने पाल प्रहरी, एडम्पो केसी फोरम	
१५	बोक्सीको आरोपमा दुर्व्यवहारसम्बन्धी घटनामा छलफल	२०६८/३/१३	इनरुवा, सुनसरी	बोक्सीको आरोप विरुद्धमा जिल्लास्थित मानवअधिकार कर्मी, स्थानीय शान्ति समितिका पदाधिकार ीलाई जानकारी गराई स्थानीय स्तरमा छलफल चलाउने	उद्देश्यअनुसार विषयवस्तुमाथि छलफल	-जिल्लास्थित मानवअधिकारकर्मी -स्थानीय शान्ति समितिका पदाधिकारीहरू	आयोग, इस्केक, ने पाल प्रहरी, एडम्पो केसी फोरम	
१६	विश्वव्यापी आबधिक समीक्षा र महिला अधिकारका सवालहरू विषयक अन्तरकृया	२०६८ /३/ १५	लहान, सिरहा	प्रतिवेदनमाथि समीक्षा गरी महिला अधिकारका सवालहरू पहिचान गर्ने	विषयवस्तुलाई सम्बोधन गर्न कार्यक्रम सफल	-महिलाअधिकारको क्षेत्रमा कार्यरत विभिन्न सङ्घसंस्थाका व्यक्तित्वहरू -सञ्चारकर्मीहरू	आयोग, इस्केक, ने पाल प्रहरी, एडम्पो केसी फोरम	
१७	लैंगिक सचेतना तालिम	२०६८ असार १५	माडर, सिरहा	प्रहरी कर्मचारीहरूलाई लै ङ्गिक सचेतना दिलाउने	लैङ्गिक चेतना सम्बन्धी जानकारी गर ाउन कार्यक्रम सफल	- प्रहरी कर्मचारीहरू	आयोग, इस्केक, ने पाल प्रहरी, एडम्पो केसी फोरम	

क्षेत्रीय कार्यालय पोखराद्वारा

क्र.सं	अन्तिम/वैठक/तामिस	मिति	स्थान	कार्यक्रमको उद्देश्य	कार्यक्रमको उपलब्धि	लक्षित समुह	कैफियत
१	मानवअधिकार शिक्षा	२०६७/५/१४	बाल विद्या मन्दिर, डुलेगौडा, तनहुँ	मानवअधिकारसम्बन्धी जनचेतना अभिवृद्धि गर्ने	सहभागीहरू मानवअधिकारसम्बन्धी ज्ञान हासिल गर्न सफल	कक्षा १० का विद्यार्थी तथा शिक्षकहरू	
२	मानवअधिकार शिक्षा	२०६७/५/१५	नामुना उच्च मावि भेट्टाँडा, लमजुङ	मानव अधिकारसम्बन्धी जनचेतना अभिवृद्धि गर्ने	सहभागीहरू विषयवस्तुसम्बन्धी ज्ञान हासिल गर्न सफल	कक्षा ११ र १२ का विद्यार्थी तथा शिक्षकहरू	
३	आयोगको वार्षिक कार्ययोजना र रणनीति छलफल पोष्टी	२०६७/४/३०-४/४	पोखरा	कार्ययोजना र रणनीति विषयमा सुझाव सङ्कलन गर्ने	सहभागीहरूबाट विभिन्न सुझावहरू प्राप्त	आयोग र सरोकारवालाहरू	
४	आयोगको वार्षिक कार्यक्रम	२०६७/६/१	आयोगको सभाकक्ष, पोखरा	आयोगको वार्षिक कार्यक्रम मनाउने	आयोग, सरकारी र गैरसरकारी, सञ्चारमाध्यमबीच सम्बन्ध बिस्तारमा कार्यक्रम उपयोगी	-नगरिक समाजमा प्रतिनिधि -मानवअधिकारकर्मीहरू	
५	समग्र मानवअधिकार र शान्ति सुरक्षाको अवस्था	२०६७/६/१६	पर्वत	मानवअधिकारको स्थिति जानकारी लिने	विषयवस्तुसम्बन्धी ज्ञान लिन कार्यक्रम सहयोगी	-सरकारी तथा सुरक्षा निकायका अधिकारीहरू -नगरिक समाजका आयुवाहरू -मानवअधिकारकर्मी र सञ्चारकर्मीहरू	
६	बाबुअधिकार संरक्षणमा सरोकारवालाको भूमिका	२०६७/६/२०	पोखरा	सरोकारवालालाई सचेत गरिने	बालबालिकाका मुद्दाहरूको बारेमा कामको लागि प्रोत्साहित कार्य कार्यक्रम सहयोगी	सरकारी तथा निजी विद्यालयका प्रधानाध्यापक तथा सामाजिक शिक्षाका शिक्षक/शिक्षिकाहरू	
७	विस्तृत शान्ति सम्झौताको अवधिमा मानवअधिकारको अवस्था	२०६७/८/५	आयोगको सभाकक्षमा	मानवअधिकारको स्थितिको जानकारी गराउने	समग्र मानवअधिकारको अवस्थाबारेमा सञ्चारकर्मीहरूलाई जानकारी गराइएको	सञ्चारकर्मी	

राष्ट्रीय मानवअधिकार आयोग

८	वालअधिकार संरक्षणमा सरोकार वालाहरूको भूमिका	२०६७/८/१०	लामाचौर कास्की	अमरसिंह उच्च मावि, पोखरा	वालअधिकार समन्वयमा सरो कारवालालाई सचेत बनाउने	वालवालकाप्रति गरिनुपर्ने बालमैत्री व्यवहारको बारे मा सहभागीहरू थप ज्ञान हासिल गर्ने सफल	प्याब्लम, एन प्याब्लम र सर क्री तथा निती विद्यालयका प्रधानाध्यापकहरू	आयोग र सामाजिक अध्ययन मन्त्रको संयुक्त आयोजना
९	अपाङ्गता भएका महिलाहरूको अधिकारमा सरोकारवालाको बाधित्व	२०६७/८/१६			अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको अधिकारसम्बन्धी सचेतना अभिवृद्धि गर्नु	विवश्वरूपमा सचेतना अभिवृद्धि गर्ने कार्यक्रम सहयोगी	-सि वि.आर नेटवर्क - अपाङ्गता भएका महिलाहरू, -नेवहिन सङ्घ, -नागरिक समाजका प्रतिनिधिहरू -सरकारी निकायका प्रतिनिधिहरू	आयोग र महिला मानवअधिकार र शक संजाल तथा नेवहिन सङ्घ कास्कीको संयुक्त आयोजना
१०	घरेलु हिंसा रोकथाममा सरोकार वालाको भूमिका	२०६७/८/१८	आयोगको सभाकक्ष		घरेलु हिंसा समन्वयमा सरो कारवालालाई थप सम्बेदनशील बन्न सहयोग पुऱ्याउने	उद्देश्यलाई सम्बोधन गर्ने कार्यक्रम सफल	-महिला मानवअधिकार र शक संजाल -एकल महिला समूह -सरकारी निकायका प्रतिनिधि -सञ्चारकर्मी	आयोग र महिला मानवअधिकार र शक संजालको संयुक्त आयोजना
११	मानवअधिकार र संचार	२०६७/८/१९-२०	कास्की		सञ्चारकर्मीहरूलाई मानवअधिकारबारे सूचना संकलन कार्यमा सहयोग पुऱ्याउने	मानवअधिकार र सञ्चार का बारेमा सहभागीहरूमा थप जानकारी हुनुको साथै उद्देश्यलाई सम्बोधन गर्ने कार्यक्रम सफल	पश्चिमाञ्चल क्षेत्रका सञ्चारकर्मी	आयोग र पत्रकार महासङ्घ, कास्कीको संयुक्त आयोजना
१२	मानवअधिकार संरक्षणमा जवाफदेहिताको सवाल	२०६७/८/२३	होटल डेनिम, पोखरा		मानवअधिकार संरक्षणमा जवाफदेहितामा अभिवृद्धि गर्ने	सरोकारवालाहरूलाई घन्ट्याउन कार्यक्रम सफल	-नागरिक समाज, राजनैतिक दलका प्रतिनिधिहरू -सरकारी तथा सुरक्षा निकाय - सञ्चारकर्मीहरू	आयोग र शान्तिका लागि नागरिक समाज, एडभोकेसी फोरम, इन्सोक, मानवअधिकार एलाइन्स तथा सञ्चारकर्मी महासङ्घ कास्कीको संयुक्त आयोजना

१३	अन्तर्राष्ट्रिय मानवअधिकार दिवसको उपलक्ष्यमा प्रभातफेरी कार्यक्रम	२०६७/८/२४	पोखरा	अन्तर्राष्ट्रिय मानवअधिकार दिवस मनाउने	सहकार्य र समन्वयको लागि कार्यक्रम सहयोगी	-नागरिक समाज, राजनैतिक दलका प्रतिनिधिहरू -सरकारी तथा सुरक्षा निकाय - सञ्चारकर्मीहरू	आयोग र शान्तिका लागि नागरिक समाज सञ्जालको संयुक्त आयोजना
१४	राष्ट्रिय मानवअधिकार आयोगको रणनीतिक कार्ययोजना (२०११-२०१३) सम्बन्धमा	२०६७/८/२९	होटल पोखरा हो लीडे ईन, पोखरा	जनसहभागिता र जनमैत्री रणनीतिक कार्ययोजना तर्जुमा गर्ने	रणनीतिक कार्ययोजना तर्जुमा गर्नको लागि विभिन्न सुझावहरू प्राप्त	-नागरिक समाज, राजनैतिक दलका प्रतिनिधिहरू -सरकारी तथा सुरक्षा निकाय - सञ्चारकर्मीहरू	केन्द्रीय कार्यालय, क्षेत्रिय कार्यालय
१५	मानव अधिकार शिक्षा	२०६७/९/१६-१७	होटल लक्की माउण्ट, पोखरा	मानवअधिकारको सचेतना अभिवृद्धि	उद्देश्यलाई सम्बोधन गर्ने कार्यक्रम सफल	नेपाल मानवअधिकार संगठन कार्स्की शाखाका पदाधिकारी	आयोग र नेपाल मानवअधिकार संगठन कार्स्की शाखाको संयुक्त आयोजना
१६	Appreciative Inquiry to develop commitment for Human Rights	२०६७/१०/१४-१५	होटल पोखरा मिलेज रिस्टोर्ट, ले कन्साइड	सकारात्मक सोचको विकास र मानवअधिकार संरक्षणमा विकास गर्ने	सकारात्मक सोचको विकास गर्नमा कार्यक्रम सहयोगी	पोखरा र बुटवलका आयोगका कमचारीहरूक्षेत्रीय कार्यलय बुटवल, सरकारी तथा सुरक्षा निकाय र मानवअधिकार सङ्घसंस्था तथा नागरिक समाजका प्रतिनिधि	
१७	आधारभूत मानव अधिकार तालीम	२०६७/१०/२१	कार्स्की	मानवअधिकारको जनचेतनामा अभिवृद्धि गर्ने	उद्देश्यलाई सम्बोधन गर्ने कार्यक्रम सफल	पोखरा उप- महानगरपालिका वा स्थानीय महिला, आमा समूह, सङ्घसंस्था र सुरक्षा निकाय वा प्रतिनिधि	आयोग र सुशासनका लागि नागरिक अभियानको संयुक्त आयोजना
१८	आधारभूत मानव अधिकार तालीम	२०६७/१०/२८-२९	लेखनाथ, कार्स्की	मानवअधिकारको जनचेतनामा अभिवृद्धि गर्ने	उद्देश्यलाई सम्बोधन गर्ने कार्यक्रम सफल	स्थानीय सङ्घसंस्था, जातीय सङ्घसंस्था, आमा समूह तथा राजनैतिक दल	आयोग र हाते मालो अभियान पोखराको संयुक्त आयोजना

राष्ट्रीय मानवअधिकार आयोग

१९	मानवअधिकार र सञ्चार मानवअधिकार संरक्षणमा सरोकारवालाहरूको भूमिका विषयक अन्तरक्रिया	२०६७/११/६	गुर्खाइन, गोरखा	गुर्खाइन, गोरखा	मानवअधिकार संरक्षणमा सहकार्य अभिवृद्धि गर्ने सरोकारवालालाई अगाडि बढ्न थप प्रोत्साहन गर्ने	विषयवस्तुप्रति सहभागीहरू थप सचेत हुनुको साथै सहकार्यको लागि कार्यक्रम उपयोगी	जिल्लाका सञ्चारकर्मीहरू	आयोग र सञ्चारकर्मी महासङ्घ, गोरखाको संयुक्त आयोजना
२०	१०१ औं अन्तर्राष्ट्रिय श्रमिक महिला दिवसको सन्दर्भमा "आधारभूत मानव अधिकार तालिम"	२०६७/११/२३	भरतपोखरी, कास्की	महिला अधिकारमा सचेतना अभिवृद्धि गर्ने		सहभागीहरूमा महिला अधिकार सचेतना अभिवृद्धिको लागि कार्यक्रम उपयोगी	जिल्ला न्यायधिश, प्रमुख जिल्ला अधिकारी, सभासदहरू, जिल्ला न्यायधिवक्ता, मानवअधिकारको क्षेत्रमा कार्यरत रौरसरकारी संस्थाहरू, सञ्चारकर्मी, कारागार प्रमुख, जिल्ला प्रहरी प्रमुख, सञ्चारकर्मी	आयोग र हाम्रो संस्था, नेपालको संयुक्त आयोजना
२१	स्थानिय शान्ति समितिका पदाधिकारीहरूको स्वागत तथा मानवअधिकारको अवस्था विषयमा छलफल	२०६७/११/२५	पोखरा	मानवअधिकारको स्थितिको बारेमा छलफल गर्ने		सहकार्यका लागि कार्यक्रम सफल साथै विषयवस्तुमाथिको छलफलबाट सहभागीहरू लाभान्वित	कास्कीका स्थानिय शान्ति समितिका पदाधिकारीहरू	
२२	आधारभूत मानवअधिकार तालिम	२०६७/१२/२१	पोखरा	मानवअधिकारको जनचेतनामा अभिवृद्धि गर्ने		लक्ष्यलाई सम्बोधन गर्ने कार्यक्रम सफल	कास्की, रत्नचोकस्थित डाड आमा समूहका पदाधिकारीहरू तथा सदस्यहरू गरी करीव ६० जना	र आयोग र डाड माआ समूह कास्कीको संयुक्त आयोजना
२३								

२४	मानवअधिकार सचेतना कार्यक्रम	२०६८/१/२१	वारलुङ	मानवअधिकारको जनचेतनामा अभिवृद्धि गर्ने	लक्ष्यलाई सम्बोधन गर्ने कार्यक्रम सफल	मानवअधिकारकर्मी, सङ्घसंस्थाका प्रतिनिधि, कानून व्यवसायी, शिक्षक, विद्यार्थी	र आयोग र उमानाथ छात्रवृत्ति, प्रतिभा पुरस्कार संस्था चैयुपाटा बले वा वारलुङको सयुक्त आयोजना
२५	मानवअधिकार संरक्षणमा संचार माध्यमको भूमिका	२०६८/१/३	कास्की	मानवअधिकार संरक्षणमा संचार माध्यमलाई क्रियाशील गराउनु	मानवअधिकारका मुद्दालाई सञ्चारमाध्यममा उठाउने सवालमा कार्यक्रम उपयोगी	सञ्चारकर्मीकार, सुरक्षा निकाय, मानवअधिकारकर्मी	आयोग र रेडियो साराङ्कोट को संयुक्त आयोजना
२६	आधारभूत मानवअधिकार तालिम	२०६८/२/२	पर्वत	मानवअधिकारको जनचेतनामा अभिवृद्धि	मानवअधिकारका आधारभूत विषयमा सहभागीहरू ज्ञान हासिल गर्न सफल	श्री भद्रलोदय मा.वि. चुवा पर्वतका कक्षा ९ र १० का जम्मा ७० जना विद्यार्थीहरू तथा प्रधानाध्यापक तथा सामाजिक शिक्षाका शिक्षकहरू	र

नेपालगञ्ज

क्र.सं.	कार्यक्रम/तालिम/गोष्ठी/छलफल	मिति	स्थान	उद्देश्य	उपलब्धी	सहभागी	कैफियत
१	छलफल	२०६७/४/११	आयोगको कार्यकक्ष ने पालराज	नर्वेजियन सहायता परिषद्का प्रतिनिधिहरूसँग आयोजित युएनडीपीबाट भइएको सहयोग सम्बन्धमा छलफल गर्ने	कार्यक्रमसम्बन्धमा समीक्षा साथै आगामी दिनमा अगाडि बढ्ने कार्यक्रम सहयोगी	आयोग र नर्वेजियन सहायता परिषद्का प्रतिनिधिहरू	

२	छलफल		२०६७/४/१४	आयोगको कार्यक्षेत्र नै पालगंज	युरोपीयन युनियन अन्तर्गतको द्वन्द्व न्यूनीकरण परियोजना दोश्रोको मूल्याङ्कन टोलीसँग छलफल	युरोपीयन युनियनअन्तर्गत को द्वन्द्व न्यूनीकरण सम्बन्धमा भएको कार्यहरूको सम्बन्धमा मूल्याङ्कन	परियोजनाका टोली र आयो गका कर्मचारीहरू
३	छलफल		२०६७/५/६	एनेकपा माओ वारीको पार्टी कार्यालय नेपालगंज	व्यापारी तथा अन्त्य सर्वसाधारणसँग चन्दा, धम्की र समग्र शान्तिशुरक्षाको अवस्था सम्बन्धमा जिल्ला सेक्रेटरी छलफल गरी विषयवस्तुमाथि ध्यानाकर्षण गराउने	एनेकपा माओवादीका डम्बर वि. क. लगायतसँग छलफल छुट्टाछुट्टै र सामूहिक छलफल गरी उठेका विषयवस्तुमा ध्यानाकर्षण गर्न कार्यक्रम सफल	आयोग र एनेकपा माओ वारीका जिल्ला स्तरीय ने ताहरू
४	छलफल		२०६७/५/२४	नेपालगञ्ज	वेपत्ता तथा सत्यनिरूपण विधे यकको सम्बन्धमा छलफलमार्फत सुझाव सङ्कलन गर्ने	विधेयकको सम्बन्धमा विभिन्न सुझावहरू प्राप्त	-मानवअधिकारकर्मी -सञ्चारकर्मी -कानुनव्यवसायी
५	छलफल		२०६७/५/२५	नेपालगञ्ज	मानवअधिकारको अवस्थाबारेमा छलफल गर्ने	अनुभव आदानप्रदान र थप सहकार्य गरी अगाडि जान कार्यक्रम सहयोगी	-आयोग र मानवअधिकार सञ्जाल
६	अन्तरक्रिया		२०६७/५/१६	बाँके नै पालगंज	वेपत्ता सम्बन्धी प्रस्तावित विधेयकमा भएका प्रावधान र पीडितका सवालहरूमा सुझावहरू संकलन गर्ने	विधेयकमाथि भएका प्रावधानहरूमा सुझाव संकलन गर्न कार्यक्रम सफल	आयोग, वकालत मञ्च, इन्टे क, न्यायका लागि इन्ट्रपीडित समाज, सामाजिक संवादका लागि सहकार्य र डिफएचआर आईका प्रतिनिधिहरू

७	छलफल	२०६७/५/ १३	आयोगको कार्यक्षेत्र नै पालगञ्ज	बाँके जिल्लाको समग्र मानवअधिकारको अवस्था र सरोकारवालाहरूको भूमिका विषयमा छलफल गर्ने	मानवअधिकारको स्थिति जानकारी लिन सफल	-प्रमुख जिल्ला अधिकारी, सुरक्षा निकायका प्रमुखहरू -राजनीतिक दलका प्रतिनिधिहरू -मानवअधिकारकर्मीहरू
८	वेपत्ता विरुद्धको अन्तर्राष्ट्रिय दिवस (अगष्ट ३०) को सन्दर्भमा अन्तर्क्रिया	२०६७/५/१३ - १५	बर्दिया गुलरिया	वेपत्ताको अवस्था र न्यायसम्बन्धी अन्तर्क्रिया गर्ने	पीडितसहितको सहभागितामा कार्यक्रम सम्पन्न	पीडित परिवारका सदस्यहरू र सरोकारवालाहरू
९	तालिम	२०६७/५/ २४	जाजरकोट	जाजरकोट जिल्लाका शिक्षकहरूलाई ३ दिनै मानवअधिकार तथा मानवअधिकार शिक्षा प्रवर्द्धन सम्बन्धी तालिम दिनु	सहभागीहरू मानवअधिकारसम्बन्धी ज्ञान हासिल गर्न सफल	शिक्षकहरू
१०	बैठक	२०६७/५/ २८	नेपालगञ्ज	आयोग र संयुक्त राष्ट्र सङ्घीय उच्चायुक्तको कार्यालयबीच समन्वय र सहकार्यको बारेमा मुल्याङ्कन बैठक गर्ने	सहकार्यको औचित्यमाथि छलफल	आयोग र संयुक्त राष्ट्र सङ्घीय उच्चायुक्तको कार्यालय
११	अन्तर्राष्ट्रिय शान्ति दिवसका सन्दर्भमा अन्तर्क्रिया	२०६७/६/ ५	नेपालगञ्ज	विद्यमान अवस्था र शान्ति सम्बन्धमा अन्तर्क्रिया गर्ने	मानवअधिकारको अवस्था जानकारी दिन कार्यक्रम सफल	-आयोग, मानवअधिकार सञ्जाल, मानवअधिकारवादी संस्थाहरू -शान्ति समिति, बाँके

१२	छलफल		२०६७/६/११	नेपालराज्य	अपराध अनुसन्धानमा मानवअधिकार कर्मिको भूमिका र मानवअधिकार र क्षकले अपराधको अनुसन्धानमा अवरोध एवं हस्तक्षेप भएको भनी उठेका विषयवस्तुको सम्बन्धमा छलफल गर्ने	अपराध अनुसन्धानमा मानवअधिकार कर्मिको भूमिका र मानवअधिकार र क्षकले अपराधको अनुसन्धानमा अवरोध एवं हस्तक्षेप भएको भनी उठेका विषयवस्तुको सम्बन्धमा छलफल गर्ने	आपसी अविश्वासको दुरी कम गर्न कार्यक्रम सहयोगी	-वाकै, प्रहरी प्रमुख -मानवअधिकार सञ्जालको कार्यदल
१३	छलफल		२०६७/६/१३	आयोगको कार्यकक्ष	जिल्लाको शान्तिसुरक्षा, मानवअधिकारको अवस्था र देशको अवसरमा शान्तिसुरक्षाको अवस्था सुदृढ एवम् अपराध नियन्त्रणका प्रयास सम्बन्धमा छलफल गर्ने	शान्तिसुरक्षा, अपराध नियन्त्रण कार्यको लागि कार्यक्रम सहयोगी	- प्रमुख जिल्ला अधिकारी प्रहरी प्रमुखहरू -मानवअधिकारको क्षेत्रमा कार्यरत सङ्घसंस्थाहरू	
१४	बैठक		२०६७ असोज १८	वर्दिया	वर्दिया जिल्लाको शान्ति सुरक्षाको स्थितिवारे प्र.जि.अ र प्रहरी प्रमुखसँग बैठक	प्रतिबद्धता जाहेर	-आयोग - प्रमुख जिल्ला अधिकारी र प्रहरी प्रमुख	
१५	अन्तरक्रिया		२०६७/६/१९	वर्दिया	जिल्लाको मानवअधिकार अवस्था र चाडपर्वमा सुरक्षाअवस्था व्यवस्थापन सम्बन्धमा जानकारी लिने	शान्तिसुरक्षामा थप जोड दिन कार्यक्रम सहयोगी	मानवअधिकारकर्मी र सुरक्षा निकायका अधिकारीहरू	

१६	छलफल		२०६७ / ७ / ३	नेपालराज्य	जिल्लाको शान्ति सुरक्षा र मानवअधिकारको अवस्थाबारेमा छलफल गर्ने	जिल्लाको शान्ति सुरक्षा र मानवअधिकारको अवस्थाबारेमा छलफल गर्ने	शान्तिसुरक्षाको सम्बन्धमा प्रशासनलाई प्रतिवद्धता गराउन कार्यक्रम सफल	मानवअधिकारकर्मी र सुरक्षानिकायका अधिकारीहरू
१७	बैठक		२०६७ / ७ / ४	आयोगको कार्यकक्ष	प्रहरी तथा घरपरिवारबाट तैस्रो लिङ्गी भएको आधारमा गरिएको दुर्व्यवहार सम्बन्धमा छलफल गर्ने	प्रहरी तथा घरपरिवारबाट तैस्रो लिङ्गी भएको आधारमा गरिएको दुर्व्यवहार सम्बन्धमा छलफल गर्ने	तेस्रो लिङ्गीहरूको मानवअधिकार संरक्षण गर्ने प्रतिवद्धता जाहेर	आयोग र नौलो सिर्जना, बाँके
१८	बैठक		२०६७ / ७ / ९	आयोगको कार्यकक्ष	कर्णालीको खाद्य अवस्था र वर्तमान मानवअधिकारको अवस्थाका बारेमा छलफल गर्ने	कर्णालीको खाद्य अवस्था र वर्तमान मानवअधिकारको अवस्थाका बारेमा छलफल गर्ने	कर्णालीमा खाद्यान्न पठाउन प्रशासनलाई आग्रह गर्ने ' निर्णय	आयोग र किर्डाक
१९	बैठक		२०६७ / ७ / १०	आयोगको कार्यकक्ष	मानवअधिकार अवस्थाको बारेमा छलफल गर्ने	मानवअधिकार अवस्थाको बारेमा छलफल गर्ने	मानवअधिकारको अवस्थाको जानकारी प्राप्त गर्न सफल	आयोग र मानवअधिकार संजाल, बाँके
२०	छलफल		२०६७ / ७ / १०	नेपालराज्य	जिल्लाको मानवअधिकारको अवस्था र हत्याप्रकरणमा मानवअधिकार कर्मीको समेत संलग्नता भनी प्रकाशित समाचारबाट सिर्जित अवस्थाका बारेमा जानकारी लिने	जिल्लाको मानवअधिकारको अवस्था र हत्याप्रकरणमा मानवअधिकार कर्मीको समेत संलग्नता भनी प्रकाशित समाचारबाट सिर्जित अवस्थाका बारेमा जानकारी लिने	अपराधमा संलग्न जोको हिलाई पनि कानुनी कारवाहीमा ल्याउन दबाव दिन लागि कार्यक्रम सहयोगी	आयोग र मानवअधिकार कर्मीहरू

२१	बैठक	२०६७/७/११	नेपालराज्य	बालिका बालाकार भएकी भनिपको मुद्दामा कोहलपुर इलाका प्रहरी कार्यालयले जाहेरी दर्ता इन्कारी सम्बन्धमा जानकारी लिने	मुद्दा दायर गराउन दबाव दिने निर्णय	आयोग, सेलर्ड तथा वकालत मंच
२२	अभिमुखिकरण कार्यक्रम	२०६७ /७/ १४	रुकुम	मानवअधिकार तथा बालअधिकार शिक्षासम्बन्धी कक्षा संचालन गरी बालअधिकार संरक्षण गर्न सक्ने बनाउने	बालअधिकार सचेतना अभिवृद्धि गराउन कार्यक्रम सफल	महेन्द्र उच्च मायिका विद्यार्थीहरू
२३	जिल्लाको मानवअधिकार को अवस्था, अपराध र सरोकारवालहरूको भूमिकासम्बन्धमा छलफल	२०६७/७/१४	रुकुम	जिल्लाको समग्र मानवअधिकारको अवस्थाक बारेमा जानकारी हासिल गर्ने	विषयवस्तुमा जानकारी हासिल गर्न कार्यक्रम सहयोगी	महेन्द्र उच्च माध्यमिक विद्यालयका शिक्षकहरू
२४	बैठक	२०६७/७/१४	रुकुम	जिल्लाको मानवअधिकारको अवस्था र आयोगको भूमिका विषयमा छलफल गर्ने	आयोगको भूमिकाबारे जानकारी गराउन सफल	आयोग, मानवअधिकार सञ्जाल, रुकुम
२५	अन्तरक्रिया	२०६७/७/१५	रुकुम	जिल्लाको मानवअधिकार र सुरक्षा अवस्थाको बारेमा छलफल/ अन्तरक्रिया	आपसमा समन्वय गरी अगाडि बढ्न कार्यक्रम सहयोगी	आयोग, प्रमुख जिल्ला अधिकारी, सुरक्षा प्रमुखहरू र मानवअधिकार सञ्जाल

२६	अन्तरक्रिया	२०६७/७/१६	सल्यान	जिल्लाको मानवअधिकारको अवस्थाबारेमा अन्तर क्रिया गर्ने	मानवअधिकारको जानकारी लिन सहयोगी	आयोग र मानवअधिकार सञ्जाल, रुकुम
२७	अभिमुखिकरण कार्यक्रम	२०६७/७/१६	सल्यान	मानवअधिकार शिक्षासम्बन्धी कक्षा संचालन अभिमुखिकरण कार्यक्रम सम्पन्न गर्ने	मानवअधिकारको जानकारी दिन कार्यक्रम सफल	गविसस र जिल्लास्तरका बाल क्लब, शिक्षक तथा विद्यार्थीहरू
२८	अभिमुखिकरण कार्यक्रम	२०६७/७/१६	सल्यान	मानव अधिकार शिक्षा सम्बन्धी अभिमुखिकरण कार्यक्रम	मानवअधिकार शिक्षासम्बन्धी जानकारी गराउन कार्यक्रम सफल	शिक्षक तथा विद्यार्थीहरू
२९	अन्तरक्रिया	२०६७/७/१७	दाङ	जिल्लाको मानवअधिकारको अवस्था सम्बन्धमा अन्तरक्रिया गर्ने	मानवअधिकारको स्थिति बुझ्न कार्यक्रम सहयोगी	आयोग र मानवअधिकार सञ्जाल, दाङ
३०	मानव अधिकार शिक्षासम्बन्धी अभिमुखिकरण कार्यक्रम	२०६७/७/१७	दाङ	मानवअधिकार शिक्षा सम्बन्धी मानवअधिकार र बालअधिकारको स्थितिबारेमा जानकारी दिलाउने	सहभागीहरूले मानवअधिकार र बालअधिकारका बारेमा जनमानसमा बुझाउन सक्ने भएका छन् ।	गविस र जिल्ला स्तर का बालक्लब, शिक्षक तथा विद्यार्थीहरू

३१	अन्तर्राष्ट्रिय बालअधिकार दिवसको सन्दर्भमा पत्रकार सम्मेलन	२०६७/८/४	आयोगको कार्यकक्ष	आयोगको गतिविधि, बालअधिकार अवस्था, मानवअधिकारको अवस्था लगायतका विषयमा सरोकारवालाहरूलाई जानकारी गराउने	विषयवस्तुमा जानकारी गराउन कार्यक्रम सफल	सञ्चारकर्मीहरू
३२	एक दिवसीय आधारभूत मानवअधिकार तालिम	२०६७/८/१५	आयोगको कार्यकक्ष	आधारभूत मानवअधिकार तालिम दिने	सहभागीहरू मानवअधिकारसम्बन्धी जानकारी हासिल गर्न सफल	इन्टर्न पदका लागि आवेदन दिने आवेदकहरू
३३	सुरक्षा सतकर्तासम्बन्धी कार्यशाला	२०६७/८/१६	नेपालगञ्ज	सुरक्षासम्बन्धी जानकारी लिनोदिन	सहभागीहरू सुरक्षासम्बन्धी विविध विषयमा जानकारी लिन सफल	सुरक्षा निकायका प्रतिनिधि तथा मानवअधिकार कर्मीहरू
३४	अपाङ्गता भएका व्यक्तिको अधिकार र चुनौती विषयक छलफलकार्यक्रम	२०६७/८/१७	नेपालगञ्ज	अपाङ्गता भएका व्यक्तिको अधिकार र चुनौती विषयमा छलफल गर्ने	अपाङ्गता भएका व्यक्तिको मानवअधिकार सुनिश्चित गर्ने सम्बन्धमा कार्यक्रम सहयोगी	अपाङ्गताको क्षेत्रमा क्रियाशील सङ्घसंस्थाहरू एवम् सरोकारवालाहरू
३५	अन्तरक्रिया कार्यक्रम	२०६७/८/२२	दाङ	६२ औं अन्तर्राष्ट्रिय मानवअधिकार दिवसको सन्दर्भमा मानवअधिकारकर्मी र सञ्चारकर्मीबीच अन्तरक्रिया कार्यक्रम गर्ने	अधिकारकर्मी र सञ्चार कर्मीहरूबीच थप समन्वय र सहकार्यका लागि कार्यक्रम उपयोगी	मानवअधिकारकर्मी र सञ्चार कर्मीहरू

३६	बृहत् अन्तरसंवाद कार्यक्रम	२०६७/८/२३	बाँके	मानवअधिकारको अवस्था र चुनौती विषयक बृहत् अन्तरसंवाद कार्यक्रम गर्ने	मानवअधिकारका मुद्दाप्रति थप सम्बेदनशील तुल्याउन कार्यक्रम सहयोगी	-प्रमुख जिल्ला अधिकारि, प्रहरी प्रमुखहरू - र जनितिक दल -नागरिक समाज-मानवअधिकार तथा पेशागत संस्थाका प्रतिनिधिहरू
३७	६२ औँ अन्तर्राष्ट्रिय मानवअधिकार दिवसमा बृहत् च्याली तथा सभा	२०६७/८/२४	नेपालगञ्ज	बृहत् च्याली तथा सभाको आयोजना गर्ने	मानवअधिकारसम्बन्धी जनचेतना जगाउन कार्यक्रम सफल	-सरकारी एवम् सुरक्षा निकायका प्रमुख/प्रतिनिधिहरू-नागरिक समाजका व्यक्तिवहरू
३८	छलफल	२०६७/८/२४	दाङ	मानवअधिकारको अवस्थाको बारेमा छलफल गर्ने	मानवअधिकारको जानकारी हासिल गर्न सफल	आयोग र मानवअधिकार संजाल, दाङ
३९	छलफल तथा फलफूल वितरण कार्यक्रम	२०६७/८/२४	दाङ	जेष्ठ नागरिक सरोकार केन्द्र दाङमा रहेका ७ जना वृद्धवृद्धासंग छलफल/ फलफूल वितरण गर्ने	उद्देश्यबमोजिम कार्यक्रम सम्पन्न	आयोग र जेष्ठ नागरिक सरोकार केन्द्र दाङ
४०	६२औँअन्तर्राष्ट्रिय मानवअधिकार दिवस मनाउने सन्दर्भमा बृहत् च्याली तथा सभा	२०६७/८/२४	दाङ	बृहत् च्याली तथा सभाको आयोजना गर्ने	मानवअधिकारसम्बन्धी जनचेतना जगाउन कार्यक्रम सफल	आयोग, मानवअधिकारकर्मी, सञ्चारकर्मीहरू र नागरिक समाजका व्यक्तिवहरू
४१	अभिमुखिकरण/अन्तरक्रिया कार्यक्रम	२०६७/८/२५	दाङ	प्रेस र पत्रकारहरूले मानवअधिकारको धारणाबाट न्यूनहरू सँगै पित्त गर्न सक्ने बनाउने	मानवअधिकार सचेतना अभिवृद्धि गर्न कार्यक्रम सफल	सञ्चारकर्मीहरू र मानवअधिकारकर्मीहरू

४२	अभिमूखीकरण तालिम	२०६७/८/२६	दाङ	आधार भूतमानवअधिकार शिक्षा र राष्ट्रिय मानवअधिकार आयोगको बारेमा जनचेतना कार्यक्रम विस्तार गर्ने	उद्देश्य बमोजिम कार्यक्रम सम्पन्न	श्री जनकल्याण उमावि दुधरास कक्षा ११ का ५० जना विद्यार्थीहरू
४३	छलफल	२०६७/९/१२	नेपालगंज	बलात्कारको पीडाबाट आत्महत्या गरेकी १४ वर्षीय बालिकाको सम्बन्धमा एफा प्रतिनिधिसँग छलफल गर्ने	अवस्थाको बारेमा जानकारी लिन सफल	आयोगका उप-निदेशक र एफाका प्रतिनिधि
४४	छलफल	२०६७/९/१३	बाँके, बै जापुर	सञ्चारकर्मीहरूमाथि भएको आक्रमणको सम्बन्धमा सञ्चारकर्मी महासङ्घ बाँकेसँग छलफल गरी अगाडि बढ्ने	विषयवस्तुमा जानकारी लिन सफल	आयोग सञ्चारकर्मीहरू, मानवअधिकार कर्मी र
४५	बैठक	२०६७/९/१४	आयोगको कार्यक्षेत्र	बलात्कारको पीडाबाट आत्महत्या गरेकी १४ वर्षीय बालिकाको सम्बन्धमा एफा प्रतिनिधिसँग छलफल गर्ने	अवस्थाको बारेमा जानकारी लिन सफल	आयोग र सञ्चारकर्मीहरू

४६	अन्तरक्रिया	२०६७/९/ २७	नेपालगञ्ज	मानवअधिकारमैत्री संविधान/आगामी संविधानमा मानवअधिकारका सवालहरू विषयक अन्तरक्रियामार्फत सहभागीहरूको धारणा लिने	मानवअधिकारमैत्री बनाउने सवालमा कार्यक्रम सहयोगी	-सरकारी निकायका प्रमुख -राजनैतिक दलका प्रमुख तथा प्रतिनिधिहरू मानवअधिकारकर्मी, संचार कर्मी -पेशागत सङ्घसंस्थाका प्रतिनिधिहरू
४७	पत्रकार सम्मेलन	२०६७/९/ २३	आयोगको कार्यकक्ष	मध्यपश्चिम क्षेत्रमा मानवअधिकारकर्मी र सञ्चारकर्मीहरूप्रति हुने धम्कीको अवस्था विश्लेषण प्रतिवेदन सम्बन्धमा पत्रकार सम्मेलन	प्रतिवेदन सार्वजनिक	सञ्चारकर्मी र मानवअधिकार कर्मी
४८	बैठक	२०६७/९/ २५	प्युठान	वेपत्तासम्बन्धी उजुर पीको सम्बन्धमा छलफल गर्ने	वेपत्ता पारिएका व्यक्तिहरूको अवस्थाबारे जानकारी लिन कार्यक्रम सहयोगी	पीडित र नेपाली सेनाका अधिकारीहरू
४९	बैठक/छलफल	२०६७/९/ २५	प्युठान	जिल्लाको मानवअधिकार को अवस्थाबारेमा छलफल गरी अगाडि बढ्ने	विषयवस्तुबारे जानकारी लिन कार्यक्रम सहयोगी	आयोग, मानवअधिकारकर्मी र स्थानिय शान्ति समिति

५०	छलफल/वैठक	२०६७/९/२६	प्युठान	सुरक्षाकर्मीको अवस्था अन्नात तुल्याएको घटनाका सम्बन्धमा ऐनेकपा माओवादीका जिल्लास्तरका नेतृत्वसँग छलफल गर्ने	घटनासम्बन्धमा विभिन्न जानकारी हासिल गर्ने कार्यक्रम उपयोगी	ऐनेकपा माओवादीका जिल्लास्तरिय नेता र आयोग
५१	कार्यशाला तयारी बैठक	२०६७/९/२६	प्युठान	संक्रमणकालिन न्याय र मानवअधिकार विषयक कार्यशाला तयारी बैठक गर्ने	उद्देश्यबमोजिम कार्यक्रम सम्पन्न	आयोग र मानवअधिकार सञ्जाल
५२	तालिम	२०६७/९/२७	रोल्पा	मानवअधिकार शिक्षासम्बन्धी ज्ञान अभिवृद्धि गराउने	उद्देश्यअनुरूप कार्यक्रम सम्पन्न	बालकल्याण उच्च माविका विद्यार्थीहरू
५३	अन्तरसंवाद कार्यक्रम	२०६७/९/२७	खलङ्गा, प्युठान	वर्तमान शान्ति प्रक्रियामा संक्रमणकालिन न्याय र मानवअधिकार अन्तरसंवादका माध्यमबाट जानकारी हासिल गर्ने ।	संक्रमणकालिन न्यायमा समेटिनुपर्ने मानवअधिकारका विषयवस्तुहरूमाथि सहभागीहरूको धारणा बुझ्न कार्यक्रम सहयोगी	-सरकारी निकायका अधिकारीहरू -नागरिक समाजका व्यक्तिहरू मानवअधिकारकर्मीहरू -सञ्चारकर्मीहरू

५४	अन्तर्क्रिया		२०६७/९/ २९	रोल्पा	भावी संविधानमा समेट्नुपर्ने मानवअधिकारका सवालहरू र वर्तमान अवस्था विषयमा सहभागीहरूको धारणा लिने	भावी संविधानमा समेट्नुपर्ने मानवअधिकारका सम्बन्धमा सुझावहरू सफल गर्न कार्यक्रम सहयोगी	मानवअधिकारकर्मी र नागरिक समाजका व्यक्तिहरू	
५५	बैठक		२०६७/९/ ३०	दाङ	जिल्ला प्रहरी कार्यालय दाङको हिरासतमा भएको बलात्कारसम्बन्धी घटनाका सम्बन्धमा छलफल गरी अगाडि बढ्ने	घटनालाई कानुनी दायरामा ल्याउन कार्यक्रम सहयोगी	आयोग र प्रहरी प्रमुख	
५६	बैठक		२०६७/९/ ३०	दाङ	मानवअधिकार को अवस्थाबारेमा जानकारी लिने	मानवअधिकारको स्थितिबारे जानकारी हासिल गर्न कार्यक्रम उपयोगी	आयोग र मानवअधिकार सञ्जाल दाङ	
५७	बैठक		२०६७/९/ ११	आयोगको कार्यकक्ष	कम्लरी र अन्य सवालका बारेमा छलफल गर्ने	कम्लरीका समस्या बारेमा जानकारी लिन सफल	आयोग ओ.एच.सी.एच.आर र एफएनसी	
५८	बैठक		२०६७/९/ १४	आयोगको कार्यकक्ष	मध्य पश्चिममा मानव बेचबिखनको अवस्थाबारेमा छलफल गरी सहयाकर्षका साथ अगाडि बढ्ने	उद्देश्यलाई सम्बोधन गर्न कार्यक्रम सहयोगी	प्लान नेपाल, साथी सस्था	

५९	छलफल कार्यक्रम	२०६७/१०/१७	आयोगको कार्यकक्ष	महिला विरुद्धका हिंसा न्यूनिकरणमा आयोगको सहयोग सम्बन्धमा	प्रशिक्षक उपलब्ध गरि सहयोग गर्न सकिने प्रतिबद्धता	फातिमा फाउण्डेसनका प्रतिनिधिहरू	
६०	३ दिने कार्यशाला र आयोगको सहयोगका बारे बैठक	२०६७/१०/१७	आयोगको कार्यकक्ष	ब्रिटेन नेपाल मेडिकल ट्रस्टले आयोजना गर्ने लागेको मानवअधिकार मा आधारित अवधारणा सम्बन्धी	शुनुवालाई हिरासतमा मानवीय व्यवहार गर्न आह्वान	ब्रिटेन नेपाल मेडिकल ट्रस्ट	
६१	छलफल/बैठक	२०६७/१०/१८	बाँके	शुनुवाहरूप्रति प्रहर गर्ने व्यवहारका सम्बन्धमा पीडित र बाँकेका प्रहरी प्रमुखसँग	मानवअधिकारको स्थितिको बारेका सूचना दिन सफल	पीडितहरू -प्रहरी प्रमुख	
६२	बैठक	२०६७/१०/१९	बाँके	बाँके जिल्लाको मानवअधिकारको अवस्था र मानवअधिकार रक्षकहरूको भूमिकाका सम्बन्धमा छलफल गर्ने	मानवअधिकार रक्षकहरूको भूमिकाको पहिचान गर्न कार्यक्रम सहयोगी	मानवअधिकारकर्मीहरू	
६३	बैठक	२०६७/१०/१९	आयोगको कार्यकक्ष	आयोगसँग हुन सक्ने साभेदारी सम्बन्धमा छलफल गर्ने	मानवअधिकारका मुद्दामा सहकार्यका साथ अगाडि जान कार्यक्रम सहयोगी	-काहुराष्ट्र बाँके -बार लिगल एड प्रोजेक्ट	

६४	नैससका प्रतिनिधिरूसंग बैठक	२०६७/१०/२४	सुर्खेत	सुर्खेत जिल्लाको मानवअधिकारको अवस्था सम्बन्धमा छलफल	मानवअधिकारका मुद्दामा सहकार्यका साथ अगाडि जान कार्यक्रम सहयोगी	नैससका प्रतिनिधिहरू
६५	प्रजिअसंग बैठक	२०६७/१०/२४	सुर्खेत	सुर्खेत जिल्लाको सुरक्षाको अवस्था सम्बन्धमा सूचना जानकारी लिने	सुरक्षाको स्थितिको बारेमा जानकारी प्राप्त	प्रमुख जिल्ला अधिकारी
६७	कैदी तथा थुनवाका अधिकारसम्बन्धमा छलफल	२०६७/१०/२५	सुर्खेत	कैदी तथा थुनवाका अधिकार सम्बन्धमा जानकारी दिने	कैदीहरूको हक अधिकार का सम्बन्धमा जनचेतना अभिवृद्धि	सरकारवालाहरू
६८	कार्यशाला	२०६७/१०/२६	सुर्खेत	मानवअधिकार मैत्री सावधान निर्माणको सवालमा सुझाव लिने	मानवअधिकार मैत्री सावधान निर्माणको लागि कार्यक्रम सहयोगी	-प्रजिअ, सुरक्षा निकायका प्रमुख, -सञ्चारकर्मी -राजनैतिक दलका नेता -चैरसरकारी संस्थाका प्रतिनिधिहरू
६९	छलफल	२०६७/१०/२७	दैलेख	दैलेख कारागार प्रमुखसंग कारागार एवम् कैदीको अवस्था सम्बन्धमा जानकारी लिने	विषयवस्तुको जानकारी लिई ध्यानकर्षण गराउन कार्यक्रम सहयोगी	कारागार प्रमुख
७०	प्रमुख जिल्ला अधिकारी र प्रहरी प्रमुखसंग बैठक	२०६७/१०/२८	दैलेख	जिल्लाको समग्र शान्तिसुरक्षा र मानवअधिकार स्थितिका बारेमा जानकारी लिने	विषयवस्तुको जानकारी लिई ध्यानकर्षण गराउन कार्यक्रम सहयोगी	प्रमुख जिल्ला अधिकारी, प्रहरी प्रमुख एवम् सुरक्षाकर्मीहरू

७१	अन्तर्राष्ट्रिय कार्यक्रम	२०६७/१०/२८	दैलेख	दैलेख जिल्लाको सुरक्षा र मानवअधिकारको अवस्थाबारे जानकारी लिने	दैलेख जिल्लाको सुरक्षा र मानवअधिकारको अवस्थाबारे जानकारी लिने	मानवअधिकारकर्मी र सञ्चालकहरू	मानवअधिकारकर्मी र सञ्चालकहरू
७२	बैठक	२०६७/११/३	आयोगको कार्यक्षेत्र नैपालगञ्ज	सन्धानका सञ्चालकहरूमा दुर्गा विस्नी माथि अज्ञात व्यक्तिद्वारा आक्रमण गरिएको सम्बन्धमा जानकारी लिने	सन्धानका सञ्चालकहरूमा दुर्गा विस्नी माथि अज्ञात व्यक्तिद्वारा आक्रमण गरिएको सम्बन्धमा जानकारी लिने	मानवअधिकार समुदाय र सञ्चालकहरू	मानवअधिकार समुदाय र सञ्चालकहरू
७३	बैठक	२०६७/११/५	नेपालगञ्ज	क्षतिपूर्ति सम्बन्धमा जानकारी लिने	क्षतिपूर्ति सम्बन्धमा जानकारी लिने	-प्रजिअ, प्रहरी -पीडितका परिवार	-प्रजिअ, प्रहरी -पीडितका परिवार
७४	विद्यार्थीमाथि शिक्षकद्वारा दिइएको शारीरिक सजाय सम्बन्धमा छलफल	२०६७/११/१६	नेपालगञ्ज	घटनासम्बन्धमा जानकारी लिई आवश्यक कारवाही अगाडि बढाउने	घटनासम्बन्धमा जानकारी लिई आवश्यक कारवाही अगाडि बढाउने	-ब्राइटल्याण्ड विद्यालय -आरोपित पीडक -पीडित, पीडितका परिवार, -प्रत्यक्षदर्शी र	-ब्राइटल्याण्ड विद्यालय -आरोपित पीडक -पीडित, पीडितका परिवार, -प्रत्यक्षदर्शी र
७५	बैठक	२०६७/११/२२	बर्दिया	अन्तर्राष्ट्रिय नारी दिवस सम्बन्धमा छलफल गर्ने	अन्तर्राष्ट्रिय नारी दिवस सम्बन्धमा छलफल गर्ने	सहकार्यको लागि कार्यक्रम उपयोगी	महिलाअधिकारकर्मी
७६	छलफल	२०६७/११/२२	बर्दिया	मानवअधिकारको स्थिति, गतिविधि, शैक्षिक अवस्थाबारेमा जानकारी लिई अगाडि बढ्ने	मानवअधिकारको स्थिति, गतिविधि, शैक्षिक अवस्थाबारेमा जानकारी लिई अगाडि बढ्ने	सहकार्यको लागि कार्यक्रम सहयोगी	सहकार्यको लागि कार्यक्रम सहयोगी

७७	छलफल	२०६७/११/२२	बर्दिया	बर्दिया र राजापुर क्षेत्रमा भएको घटनाबारेमा छलफल गर्ने	अगाडि बढ्न कार्यक्रम सहयोगी	दुर्गा नेपाली (दलित सेवा सङ्घ) र आयोग पीडित समुदाय र आयोग
७८	बैठक	२०६७/११/२३	बर्दिया	बर्दियाका जग्गा कब्जा सम्बन्धमा छलफल	घटनाको सूचना सङ्कलनका लागि कार्यक्रम सहयोगी	सरोकारवालाहरू
७९	छलफल	२०६७/११/२४	बर्दिया	राजापुरक्षेत्रमा बादी महिलाको अवस्थाको बारेमा छलफल गर्ने	महिलाहरूको अवस्थाबारे जाकारी लिन कार्यक्रम सहयोगी	बादी महिलाहरू र आयोग
८०	छलफल	२०६७/११/२४	बर्दिया	राजापुर क्षेत्रमा मुस्लिम महिलाको अवस्थाको बारेमा छलफल गर्ने	महिलाहरूको अवस्थाबारे जाकारी लिन कार्यक्रम सहयोगी	मुस्लिम महिलाहरू र आयोग
८१	छलफल	२०६७/१२/२३	बाँके	कमलरीहरूको अवस्था जानकारी लिने	कमलरी वालबालिकाको अवस्था बारे जानकारी लिन कार्यक्रम सहयोगी	एफएनसी र ओएचएसिचआर
८२	छलफल	२०६७/१२/१२	बाँके	स्वास्थ्य सम्बन्धी सुचना लिने ।	स्वास्थ्यसम्बन्धी अधिकार को सूचना लिन कार्यक्रम सहयोगी	नेपाल चिकित्सक सङ्घ
८३	कार्यशाला	२०६८/१/८-१० सम्म	नेपालगञ्ज	मध्यपश्चिमञ्चल क्षेत्रमा यातनाका विविध पक्षका बारेमा जानकारी लिने दिने	यातना न्यूनिकरणमा जोड	मध्यपश्चिम क्षेत्रका जिल्ला प्रशासन कार्यालय, जिल्ला प्रहरी कार्यालय, जिल्ला कारागार शाखा तथा बाँके जिल्लास्थित गैसस, नागरिक समाज,

८४	बैठक		२०६८/१/९	नेपालगञ्ज	यातनाका उजुरी सम्बन्धमा	यातनाका उजुरी अनुसन्धान सम्बन्धमा सहभागीहरूलाई जानकारी प्राप्त	यातना उजुरी अनुसन्धान सम्बन्धमा सहभागीहरूलाई जानकारी प्राप्त	त्रि.वि.वि शिक्षण अस्पतालका विशेषज्ञ डा. हरिहर बस्ती	
८५	छलफल		२०६८/१/१३	नेपालगञ्ज	मानवअधिकार शिक्षा सम्बन्धमा	मानवअधिकार शिक्षा सम्बन्धमा	मानवअधिकार शिक्षा अभिवृद्धिको लागि सहकार्यमा जोड	मानवअधिकार शिक्षा कार्यक्रमसंग सम्बन्धित सङ्घ-संस्था	
८६	छलफल		२०६८/१/२१	आयोगको कार्यकक्ष	युन.एन.डी. पी का कार्यक्रमको सम्बन्धमा	जानकारी दिन सफल	जानकारी दिन सफल	युन.एन.डी. पी टेक ताम्राकार नवराज अधिकारी समेत	
८७	सहजीकरण		२०६८/१/२५	नेपालगञ्ज	युवा क्लब सञ्जाल	सहजीकरण गर्न सफल	सहजीकरण गर्न सफल	युवाहरूको भूमिका सम्बन्धमा	
८८	छलफल		२०६८/१/२६	नेपालगञ्ज	महिला अधिकारको सम्बन्धमा	महिला अधिकारको सम्बन्धमा परेचर्चा गर्ने सफल	महिला अधिकारको सम्बन्धमा परेचर्चा गर्ने सफल	२० गाविस का महिला प्रतिनिधि	
८९	बैठक		२०६८/१/२८	दैलेख	समसामयिक मानवअधिकारको स्थितिवारेमा छलफल गर्ने	मानवअधिकारकर्मिहरूसँग दैलेखको मानवअधिकारको अवस्था बारे जानकारी लिन सफल	मानवअधिकारकर्मिहरूसँग दैलेखको मानवअधिकारको अवस्था बारे जानकारी लिन सफल	मानवअधिकारकारकर्मिहरू	
९०	छलफल		२०६८/२/१	सुर्खेत	मानवअधिकार शान्तिसुरक्षाको अवस्था सम्बन्धमा छलफल गर्ने	मानवअधिकारकर्मिहरूसँग सुर्खेतको मानवअधिकारको अवस्था बारे जानकारी लिन सफल	मानवअधिकारकर्मिहरूसँग सुर्खेतको मानवअधिकारको अवस्था बारे जानकारी लिन सफल	सञ्चाकर्मी, कानूनव्यवसायी र मानवअधिकार कर्मिहरू	
९१	तालिम		२०६८/२/८ र ९	वर्दिया	मानवअधिकार, नेतृत्व विकास, सधियतामा सहभागीहरूलाई ज्ञान अभिवृद्धि गराउने	क्षमता अभिवृद्धि गराउन कार्यक्रम सहयोगी	क्षमता अभिवृद्धि गराउन कार्यक्रम सहयोगी	सञ्चाकर्मी, कानूनव्यवसायी र मानवअधिकार कर्मिहरू	

१२	आयोगको वार्षिक उत्सव	२०६८/२/१३	नेपालगञ्ज	आयोगको ११ औं वार्षिक उत्सव मनाउने	कार्यक्रम सम्पन्न साथै आयो गको गतिविधिसम्बन्धमा सहभागीहरू जानकारी हासिल गर्न सफल	सञ्चालक, मानवअधिकार कर्मी, कानुनव्यवसायी, सुरक्षा निकायका प्रमुख
१३	तालिम	२०६८/२/२१	नेपालगञ्ज	आधारभूत मानवअधिकार, मानवअधिकार पत्रकारिताको सम्बन्धमा जानकारी दिने	विषयवस्तुमा सहभागीहरू जानकारी हासिल गर्न सफल	वाँकेस्थत महिला सञ्चालकहरू
१४	अन्तर्क्रिया	२०६८/२/२३	रुकुम	मानवअधिकार को अवस्थाबारेमा जानकारी लिने	अनुभव आदानप्रदानको लागि कार्यक्रम सहयोगी	मानवअधिकार सञ्जाल रुकुम
१५	कार्यशाला गोष्ठी	२०६८/२/२४	रुकुम	मानवअधिकारको अवस्था र स्थानिय निकायहरूको भूमिका	सरोकारवालाहरूलाई मानवअधिकारका मुद्दामा थप सचेत तुल्याउन कार्यक्रम सहयोगी	प्रमुख जिल्ला अधिकारी, प्रहरी प्रमुख लगायत अन्य सुरक्षाकर्मीहरू
१६	कार्यशाला	२०६८/२/२५	रुकुम	मानवअधिकार, सुशासन र सक्रमणकालिन न्याय	सहभागीहरूमा विषयवस्तुहरूमा जानकारी आदान प्रदान	सञ्चालक, मानवअधिकार कर्मी, राजनैतिक दलका प्रतिनिधि, सुरक्ष निकायका प्रमुख
१७	कार्यशाला गोष्ठी	२०६८/२/२६	रुकुम	सुशासन र मानवअधिकार सम्बन्धमा दलहरूलाई थप जिम्मेवार तुल्याउन सहयोग पुऱ्याउने	सुशासन र मानवअधिकार संरक्षणमा राजनैतिक दलहरू थप जिम्मेवार तुल्याउन कार्यक्रम सहयोगी	जिल्लास्थित राजनैतिक दलका प्रतिनिधिहरू

९८	तालिम	२०६८/२/२६	रुकुम	मानवअधिकार र बालअधिकार ज्ञान अभिवृद्धि गराउने	मानवअधिकार र बालअधिकार ज्ञान अभिवृद्धि गराउने	कार्यक्रम बालअधिकार सचेतना अभिवृद्धिमा सहयोगी	शिक्षक र विद्यार्थी
९९	छलफल	२०६८/२/२७	रुकुम	आधारभूत मानवअधिकार र प्रहरीको दायित्वको सम्बन्धमा छलफल गर्ने	मानवअधिकार र प्रहरीको दायित्वको सम्बन्धमा छलफल गर्ने	मानवअधिकार संरक्षणमा प्रहरी थप जिम्मेवार हुन कार्यक्रम उपयोगी	जिल्ला प्रहरी कार्यालय रुकुमका अधिकृत तथा जवानहरू
१००	बैठक	२०६८/२/३१	नेपालगञ्ज	समसामयिक मानवअधिकारको अवस्था र सञ्चारकर्मीको सुरक्षासम्बन्धमा छलफल गर्ने	समसामयिक मानवअधिकारको अवस्था र सञ्चारकर्मीको सुरक्षासम्बन्धमा छलफल गर्ने	विषयवस्तुमा जानकारी आदानप्रदान एवम् सहकार्यका साथ अगाडि बढ्न कार्यक्रम सहयोगी	-बाँकेस्थित मानवअधिकार कर्मी -कानुनव्यवसायीहरू
१०१	छलफल	२०६८/२/३१	आयोगको कार्यक्षेत्र	महिला मानवअधिकार रक्षकका चुनौती, र महिला हिसाविरुद्धका उजुरीका सम्बन्धमा छलफल गर्ने	महिला मानवअधिकार रक्षकका चुनौती, र महिला हिसाविरुद्धका उजुरीका सम्बन्धमा छलफल गर्ने	महिला अधिकार हननका घटनामा उजुरी दिन कार्यक्रम सहयोगी	महिला मानवअधिकार सञ्जाल
१०२	यातनाविरुद्धको अन्तराष्ट्रिय दिवस	२०६८/२/१३	बाँके	यातनाविरुद्धको अन्तराष्ट्रिय दिवस मनाउने	यातनाविरुद्धको अन्तराष्ट्रिय दिवस मनाउने	यातना विरुद्ध जनचेतना अभिवृद्धिमा कार्यक्रम सहयोगी	सङ्घसंस्थाका प्रतिनिधि, मानवअधिकार कर्मी, सञ्चारकर्मी, कानुन व्यवसायी, सुरक्षा निकायका प्रमुख

क्षेत्रीय कार्यालय धनगढी

क्र.सं.	तालिम/गो ष्ठी/छलफल/अन्तर्क्रियाको विषय	मिति	स्थान	उद्देश्य	उपलब्धि	सहभागी	कैफियत
१	बालअधिकार अवस्था विषयक अन्तर्क्रिया	२०६७/६/२	कञ्चनपुर	बालबालिकाको अवस्थाको बारेमा जानकारी लिने	बालअधिकार हननका घटनाको बारेमा जानकारी प्राप्त	मानवअधिकार/बालअधिकारको क्षेत्रमा कार्यरत सङ्घसस्थाका प्रतिनिधिहरू -सरकारी निकायका अधिकार ीहरू -सञ्चारकर्मीहरू -नागरिक समाजका प्रतिनिधिहरू	
२	जातीय छुवाछूतको अवस्था विषयक अन्तर्क्रिया	२०६७/६/२६	बैतडी	जातीय विभेदको अवस्थाका बारेमा जानकारी लिने	जातीय विभेदका विविध पक्षबारेमा जानकारी प्राप्त	-मानवअधिको क्षेत्रमा कार्यरत सङ्घसस्थाका प्रतिनिधिहरू -सरकारी निकायका अधिकार ीहरू -सञ्चारकर्मीहरू -नागरिक समाजका प्रतिनिधिहरू	
३	अपाङ्गता भएका व्यक्तिका अधिकार सम्बन्धमा छलफल	२०६७/७/१२	कैलाली	अपाङ्गता भएका व्यक्तिका अधिकार तथा तिनले भेल्नु परेका समस्याको बारेमा जानकारी	कैलाली जिल्लामा अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा तिनका समस्याको बारेमा जानकारी प्राप्त	-मानवअधिको क्षेत्रमा कार्यरत सङ्घसस्थाका प्रतिनिधिहरू -सरकारी निकायका अधिकार ीहरू -सञ्चारकर्मीहरू -नागरिक समाजका प्रतिनिधिहरू	

४	६२ औं अन्तर्राष्ट्रिय मानवअधिकार दिवस	२०६७/८/२४	कैलाली	सहकार्यमा अन्तर्राष्ट्रिय मानवअधिकार दिवस भव्य रूपमा मनाउने	उद्देश्यअनुप कार्यक्रम सम्पन्न	मानवअधिकारको क्षेत्रमा कार्यरत सङ्घसस्थाका प्रतिनिधिहरू -राजनैतिक दलका प्रतिनिधिहरू -सरकारी निकायका अधिकारीहरू -सञ्चारकर्मीहरू -नागरिक समाजका प्रतिनिधिहरू (३०० जनाजतिको सहभागिता)
५	६२ औं अन्तर्राष्ट्रिय मानवअधिकार दिवस: दीप प्रज्वलन	२०६७/८/२४	कैलाली	सहकार्यमा अन्तर्राष्ट्रिय मानवअधिकार दिवस भव्य रूपमा मनाउने	उद्देश्यअनुप कार्यक्रम सम्पन्न	मानवअधिकार क्षेत्रमा कार्यरत सङ्घसस्थाका प्रतिनिधिहरू -राजनैतिकदलका प्रतिनिधिहरू -सरकारी निकायका अधिकारीहरू -सञ्चारकर्मीहरू-नागरिक समाजका प्रतिनिधिहरू(१२० जनाजतिको सहभागिता)
५	आधारभूत मानवअधिकार तालिम	२०६७/९/११ र १२	कञ्चनपुर	मानवअधिकारको क्षेत्रमा कार्यरत मानवअधिकार कर्मीहरूलाई मानवअधिकारको सम्बन्धमा जानकारी गराउने	२२ जना मानवअधिकारको क्षेत्रमा कार्यरत व्यक्तिहरूलाई तालिम प्रदान	मानवअधिकारको क्षेत्रमा कार्यरत व्यक्तिहरू -सञ्चारकर्मीहरू -नागरिक समाजका प्रतिनिधिहरू

६	खाद्य अधिकार विषयक अन्तरक्रिया	२०६७/९/१४	अछाम	अछाम जिल्लाको खाद्य अधिकारको बारेमा जानकारी लिने	खाद्य अधिकारको अवस्थाबारेमा जानकारी लिने मानवअधिकारको क्षेत्रमाथप जागरुक तुल्याउनुको साथै हक अधिकार र दायित्वका बारेमा थप जानकारी गरिउने	खाद्य अधिकारको क्षेत्रमा कार्यरत सङ्घसस्थाका प्रतिनिधिहरू -सरकारी निकायका अधिकारीहरू -सञ्चारकर्मीहरू -नागरिक समाजका प्रतिनिधिहरू
७	रणनीतिक कार्ययोजना (२०११-२०१३) छलफल	२०६७/९/७	कैलाली	आयोगको रणनीतिक कार्ययो जना निर्माणको लागि सुझावहरू लिने	सहभागीहरूबाट विभिन्न सुझावहरू प्राप्त	मानवअधिकारको क्षेत्रमा कार्यरत सङ्घसस्थाका प्रतिनिधिहरू -राजनैतिक दलका प्रतिनिधिहरू -सरकारी निकायका अधिकारीहरू -सञ्चारकर्मीहरू -नागरिक समाजका प्रतिनिधिहरू
८	उपभोक्ताको अधिकारमाथि छलफल	२०६७/१०/६	कैलाली	उपभोक्ताको अधिकारको अवस्थाबारेमा जानकारी लिई सम्बन्धित निकायको ध्यानकर्षण गराउने	उपभोक्ताहरूमा आफ्नो का अधिकारका विविध पक्षमा थप जानकारी साथै सरकारी निकायहरूलाई आफ्नो दायित्वबारेमा भ्रमकभ्रम्याउन कार्यक्रम सफल	खाद्यअधिकारको क्षेत्रमा कार्यरत सङ्घसस्थाका प्रतिनिधिहरू -राजनैतिक दलका प्रतिनिधिहरू -सरकारी निकायका अधिकारीहरू -सञ्चारकर्मीहरू -नागरिक समाजका प्रतिनिधिहरू

९	महिला मानवअधिकारको अवस्था र सरोकारवालाको दायित्व सम्बन्धी छलफल	२०६७/११/ २३	दाचुला	जिल्लामा महिला मानवअधिकारको अवस्था बारे मा तथ्यहरू सङ्कलन गर्ने	उद्देश्यअनुरूप कार्यक्रम सम्पन्न	–महिलाअधिकारको क्षेत्रमा कार्यरत सस्थाका प्रतिनिधिहरू –सरकारी निकाय/सुरक्षानिकायका प्रतिनिधिहरू –राजनीतिक दलका प्रतिनिधिहरू –सञ्चारकर्मीहरू
१०	यातनाको न्यूनीकरण र रो कथामा विषयक तालिम	२०६७/१२/१० र ११	कञ्चनपुर	यातना न्यूनीकरणको लागि थप जोड दिने	यातना न्यूनीकरणको लागि आफ्नो तहबाट निरन्तर लागिपने सरकारीअधिकारीहरूको प्रतिबद्धता	–जिल्ला प्रशासन, जिल्ला प्रहरी कार्यालयका प्रमुख एवम् प्रतिनिधिहरू – जेलरहरू
११	मानवअधिकार प्रशिक्षक प्रशिक्षण	२०६८/१/१७ र १८	डडेल्धुरा	विषयवस्तुमा आयो गका कर्मचारिहरूको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने	कर्मचारीको क्षमता अभिवृद्धिमा सघाउ पुन गएको	आयोगका कर्मचारीहरू
१२	मानवअधिकार तालिम	२०६८/१/२०	कैलाली	मानवअधिकारका विषयमा जानकारी गराउने सम्बन्धि छलफल	सरकारी सेवालार्इ मानवअधिकारमैत्री बनाउन थप सहयोग पुग्न गएको	सरकारी निकायका प्रतिनिधिहरू
१३	आधारभूत मानवअधिकार तालिम	२०६८/२/३ र ४	बैतडी	मानवअधिकारको क्षेत्रमा कार्यरत वा सो कार्यमा विभिन्न पेशाव्यवसायबाट संलग्न व्यक्तिहरूलाई तालिम प्रदान गर्ने	तालिमबाट सहभागीहरूलाई मानवअधिकारसम्बन्धी जानकारी प्राप्त हुन गएको	–मानवअधिकारको क्षेत्रमा कार्यरत सङ्घसस्थाका प्रतिनिधिहरू –नागरिक समाजमा प्रतिनिधिहरू –विद्यार्थी एवम् सञ्चारकर्मीहरू

१४	मानवअधिकार तालिम	२०६८/२/१० र ११	टिकापुर, कैलाली	मानवअधिकारको क्षेत्रमा कार्यरत ब्रमा कार्यरत वा सो कार्यमा विभिन्न पे शायवसाय संलग्न व्यक्तिहरूलाई तालिम प्रदान गर्ने	२६ जना मानवअधिकार रक्षकहरू मानवअधिकारसम्बन्धी जानकारी हासिल गर्न सफल	मानवअधिकारको क्षेत्रमा कार्यरत सङ्घसस्थाका प्रतिनिधिहरू -सरकारी निकायका प्रतिनिधिहरू -नागरिक समाजमा प्रतिनिधिहरू -शिक्षक विद्यार्थी एवम् सञ्चार कर्मीहरू	
१५	आयोगको ११ औं वार्षिक उत्सव	२०६८/२/१३	कैलाली	सरोकार बालाहरूलाई आमन्त्रण गरी आयोगको वार्षिक उत्सव मनाउने	उद्देश्यअनुरूप कार्यक्रम सम्पन्न	-मानवअधिकारको क्षेत्रमा कार्यरत सङ्घसस्थाका प्रतिनिधिहरू -राजनैतिक दलका प्रतिनिधिहरू -सरकारी निकायका प्रतिनिधिहरू -नागरिक समाजमा प्रतिनिधिहरू -शिक्षक विद्यार्थी एवम् सञ्चार कर्मीहरू	

उपक्षेत्रीय कार्यालय खोटाङ

क्र.सं	कार्यक्रमको विषय	मिति	स्थान	कार्यक्रमको उद्देश्य	कार्यक्रमको उपलब्धी	सहभागी	कैफियत
१	१९ औं अपाङ्गा दिवस, लैंगिक हिंसाविरुद्धको १६ दिने अभियान तथा ६२ औं अन्तर्राष्ट्रिय मानवअधिकार दिवसको उपलक्ष्यमा महिला हिंसाविरुद्धको नाटक प्रदर्शन	०६७/८/९-२५	खोटाङ	गीत एवम् नाटकमार्फत समाजमा मानवअधिकार, महिला अधिकार लगायतका विषयमा चेतना जगउने	उद्देश्यअनुरूप कार्यक्रम सम्पन्न	-जिविस -इन्सेक, नेपाल मानवअधिकार संगठन, जनसेवा समाज, राष्ट्रिय दलित कल्याण समाज संघ, महिला मानवअधिकार संजाल, आर आर एन -सरकारी तथा गैरसरकारी सङ्घसंस्थाका प्रतिनिधि, शिक्षक, समाजसेवी, गाविस सचिवहरू -रूपाकोट रेडियो	
२	घरेलु हिंसा (कसुर र सजाय) ऐन, २०६६ तथा नियमावलीसम्बन्धी एक दिने अभिमुखिकरण तालिम	२०६७/८/२६	खोटाङ	गाविस सचिवहरूलाई यस ऐनअन्तर्गतको दायित्वको सम्बन्धमा जानकारी गराउने	गाविस सचिवहरू ऐनमा उल्लिखित प्रावधानहरूको बारेमा जानकारी हासिल गर्न सफल	२९ जना गाविस सचिवहरू	
३	मानवअधिकार अन्तर्राष्ट्रियमानवीय कानुन र शक्ति तथा हातहतियार प्रयोग सम्बन्धी एक दिने अभिमुखिकरण तालिम	२०६८/१/२६	खोटाङ	सशस्त्र प्रहरी बल हलेसी गुल्मका अधिकृत लगायत अन्य प्रहरीहरूलाई विषयवस्तुमा जानकारी दिने	मानवअधिकार को अवधारणा तथा बल प्रयोगसम्बन्धी सिद्धान्तका बारेमा सहभागीहरू जानकारी हासिल गर्न सफल	सशस्त्र प्रहरी बल हलेसी गुल्मका कार्यालय प्रमुख लगायत अन्य दर्जाका समेत गरी ५९ जना	

४	मानवअधिकार अन्तर्राष्ट्रियमानवीय कानून र शक्ति तथा हातहतियार प्रयोग गसम्बन्धी एक दिने अभिमुखिकरण तालिम	२०६८/२/ ११	भोजपुर	सशस्त्र प्रहरी बल टक्सार गुल्मका अधिकृत लगायत अन्य प्रहरीहरूलाई विषयवस्तुमा जानकारी दिने	मानवअधिकार को अवधारणा तथा बल प्रयोगसम्बन्धी सिद्धान्तका बारेमा सहभागीहरू जानकारी हासिल गर्न सफल	सशस्त्र प्रहरी बल हलेसी गुल्मका कार्यालय प्रमुख लगायत अन्य दर्जाका समेत गरी ५० जना
५	आयोगको ११ औं स्थापना दिवसको उपलक्ष्यमा आयोजित मानवअधिकार अवस्था विषयक अन्तक्रिया	२०६८/२/ १३	भोजपुर	जिल्लाको मानवअधिकार को अवस्थाको बारेमा छलफल गर्ने भएको	मानवअधिकारको संरक्षण र सम्वन्धमा सरोकारवाला निकायहरू थप सम्वेदनशील भई लाग्ने प्रतिबद्धता जाहेर	स्थानीय सरकारी तथा गैरसरकारी सङ्घसंस्थाका प्रमुख तथा प्रतिनिधिहरू -शिक्षकहरू गरी ७३ जना
६	३ दिने मानवअधिकार तालिम	२०६८/२/ १४- १६ सम्म	भोजपुर	मानवअधिकार रक्षकका लागि तालिम दिने	सहभागीहरू आधार भूत मानवअधिकारका सैद्धान्तिक र व्यावहारिक ज्ञान हासिल गर्न सफल	मानवअधिकारको क्षेत्रमा क्रियाशील सङ्घसंस्थाका प्रतिनिधिहरू गरी २० जना
७	३ दिने मानवअधिकार तालिम	२०६८/३/ ३-५ सम्म	खोटाङ	मानवअधिकार रक्षकका लागि तालिम दिने	सहभागीहरू आधारभूत मानवअधिकारका सैद्धान्तिक र व्यावहारिक ज्ञान हासिल गर्न सफल	मानवअधिकारको क्षेत्रमा क्रियाशील सङ्घसंस्थाका प्रतिनिधिहरू गरी १० जना
८	३ दिने मानवअधिकार कार्याशाला गोष्ठी	२०६८/३/ ६- ८	खोटाङ	मानवअधिकारका विविध पक्षमा जानकारी गराउने	सहभागीहरू मानवअधिकारसम्बन्धी सैद्धान्तिक ज्ञान हासिल गर्न सफल	-राजनीतिक दलका प्रतिनिधिहरू -सुरक्षा निकायका कर्मचारीहरू -सरोकारवाला सरकारी निकायमा कार्यरत कर्मचारीहरू गरी २१ जना

उपक्षेत्रीय कार्यालय बुटवल

क्र.सं.	तालिम/गोष्ठी/छलफल/ अन्तर्क्रियाको विषय	मिति	स्थान	उद्देश्य	उपलब्धि	सहभागी	कैफियत
१	१०१ औं अन्तर्राष्ट्रिय नारी दिवसको अवसरमा शिक्षा, तालिम तथा विज्ञान प्रविधिमा महिलाको समान पहुँच, सरोकारवालाको भूमिका विषयक अन्तरक्रिया	२०६७/११/२६	मणिग्राम, रूपन्देही	विषयवस्तुमा केन्द्रित रही सरोकारवालाहरूको ध्यानकषण गराउने	विषयवस्तुमाविगम्भीर छलफल	<ul style="list-style-type: none"> सरकारी निकायका प्रतिनिधिहरू सुरक्षा निकायका प्रतिनिधिहरू महिला विकास अधिकारी, जिल्ला बालकल्याण अधिकृत राजनैतिक दलका प्रतिनिधि पेशागत सङ्घसंस्थाका प्रतिनिधिहरू सञ्चारकर्मी एवम् कानुनव्यवसायी मानवअधिकारको क्षेत्रमा कार्यरत राससका प्रतिनिधिहरू 	
२	१०१ औं अन्तर्राष्ट्रिय नारी दिवसको अवसरमा सन्देशमूलक रेडियो जिङ्गल निर्माण सम्बन्धमा छलफल	२०६७/११/२६		एफएम रेडियोमार्फत महिला समनता सम्बन्धमा सन्देश प्रवाह गर्ने	उद्देश्यअनुरूप कार्यक्रमको लागि सहयोग पुनगएको	<ul style="list-style-type: none"> आयोग बुटवल, रेडियो लुम्बिनी महिला तथा बालबालिका सेवा केन्द्र ओरेक नेपाल 	

३	मानवअधिकारको अवस्था र सरोकारवालाको भूमिका विषयक एक दिने अन्तरक्रिया कार्यक्रम	२०६७/११/२४	तम्घास, गुल्मी	मानवअधिकारको अवस्था सम्बन्धमा जानकारी लिने	विषयवस्तुसम्बन्धी जानकारी दिन सफल	<ul style="list-style-type: none"> - सरकारी निकाय, सुरक्षा निकायका प्रतिनिधिहरू - मानवअधिकारकर्मी - राजनैतिक दलका प्रतिनिधि - पेशागत सङ्घसंस्थाका प्रतिनिधिहरू - सञ्चारकर्मीहरू - कानुनव्यवसायी, - रैससका प्रतिनिधिहरू 	
४	महिला मानवअधिकारको अवस्था विषयक एक दिने अन्तरक्रिया	२०६७/११/२४	तेल्घा गाविस, पाल्पा	महिलाविरुद्ध हुने हिंसा तथा महिलाअधिकार सम्बन्धमा सचेतना बढाउने	सचेतनाको लागि कार्यक्रम सहयोगी हुन पुगेको	<ul style="list-style-type: none"> - महिला समूह - पारा लिगल समिति - राजनैतिक दलका प्रतिनिधिहरू - उपभोक्ता समितिका प्रतिनिधिहरू - स्थानीयवासीहरू 	
५	मानवअधिकारको अवस्था विषयक अन्तरक्रिया	२०६७/१/९	रूपलियागाविस, नवलपरासी	मानवअधिकारको अवस्थाको बारेमा जानकारी लिने	उद्देश्यपूर्तिको लागि कार्यक्रम सहयोगी	<ul style="list-style-type: none"> - महिला समूह, आमा समूह - पारा लिगल समिति - राजनैतिक दलका प्रतिनिधिहरू - उपभोक्ता समितिका प्रतिनिधिहरू - स्थानीयवासीहरू 	

राष्ट्रिय मानवअधिकार आयोग

६	मानवअधिकार विषयक अन्तरक्रिया	२०६७/२/३१	अर्गेलीगाविस, पाल्पा	मानवअधिकारको अवस्थाको बारेमा सूचना सङ्कलन गर्ने	विभिन्न सुभावापवम् जानकारी प्राप्त	-त्रिभुवन उच्चमाविका शिक्षकहरू, -बुद्धिजीवी एवम् प्रधानाध्यकहरू -स्थानीयवासी राजनैतिकदलकाप्रतिनिधिहरू	
७	राष्ट्रियमानवअधिकार आयोगको १० औं वार्षिक उत्सवको अवसर माअयोजित "छलफल तथा जलपान कार्यक्रम"	२०६८/२/१३	रूपन्देही	आयोगका वार्षिक गतिविधि प्रकाश पार्ने साथै सहकार्यमा थप जोड दिने	उद्देश्यअनुरूप कार्य सम्पन्नगरिएको	-सरकारी निकाय, सुरक्षा निकायका प्रतिनिधिहरू -मानवअधिकारकर्मी -राजनैतिक दलका प्रतिनिधि -पेशागत सङ्घसंस्थाका प्रतिनिधिहरू -सञ्चारकर्मीहरू, -कानुनव्यवसायी -गैसका प्रतिनिधिहरू	
८	सबैको सरोकार अपाङ्गलाई सम्मानपूर्ण व्यवहार विषयक छलफल	२०६७/८/१७	बाडगङ्गा, कपिलवस्तु	विषयवस्तुमाथि छलफल गरी अन्तर्राष्ट्रिय अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको दिवस मनाउने	छलफल गरी दिवस सम्पन्न	-अपाङ्गताको क्षेत्रमाकार्यरत संस्थाहरू -महिला समूह, आमा समूह -पारा लिगल समिति -राजनै तिकदलकाप्रतिनिधिहरू -उपभोक्ता समितिका प्रतिनिधिहरू -स्थानीयवासीहरू	

९.	महिला हकहितसम्बन्धी नेपाल सरकारका राष्ट्रिय कार्ययोजनाहरू र सरोकारवालाहरूको भूमिका विषयक छलफल	२०६८/२/१९	रूपन्देही	नेपाल सरकारद्वारा तर्जुमा भएका राष्ट्रिय कार्ययोजनाहरूको कार्यान्वयन अवस्थाको बारेमा छलफल गरी सरोकारवालाहरूबीच समन्वय र सहकार्यको रणनीति निर्माण गर्ने	तालिमबाट सहभागीहरू थप लावाभान्दित	-राजनैतिक दलका प्रतिनिधि -पेशागत सङ्घसंस्थाका प्रतिनिधिहरू -सञ्चारकर्मीहरू -कानूनव्यवसायी -सैससका प्रतिनिधिहरू	
१०.	आधारभूत मानवअधिकार र मानवीय कानूनसम्बन्धी अभिमुखीकरण तालिम	२०६/२/२४ देखि २६ सम्म	बुटवल	मानवअधिकार तथा मानवीय कानूनसम्बन्धी अवधारणाको बारेमा जानकारी गराउने	तालिमबाट सहभागीहरू थप लावाभान्दित	आयोगका कर्मचारीहरू	
११.	मानवअधिकार र सुशासन विषयक छलफल	२०६८/३/१	पाल्पा	मानवअधिकार अवधारणा र असल शासनको सम्बन्धमा सरोकारवालाहरूबीच समन्वय र सहकार्यको रणनीति तयारीको लागि सुझाव लिने	विषयवस्तुमाथि छलफल र विभिन्न सुझावहरू प्राप्त	-जिल्ला प्रशासन कार्यालय, सुरक्षा निकायका प्रतिनिधिहरू -स्थानीय विकास अधिकारी, महिला विकास अधिकारी, जिल्ला बाल कल्याण अधिकृत -राजनैतिक दलका प्रतिनिधि -पेशागत सङ्घसंस्थाका प्रतिनिधिहरू -सञ्चारकर्मीहरू -कानूनव्यवसायी -सैससका प्रतिनिधिहरू	
१२.	यातनाबाट पीडित सहयोग दिवस	२०६७/३/१२	बुटवल	यातनाबाट पीडितलाई सहयोग पुऱ्याउन दिवस केन्द्रित गर्ने	सरोकारवालाहरूलाई संलग्न गराई दिवस सम्पन्न	-मानवअधिकारकर्मीहरू -नेपाल बार एसोसिएसन, केन्द्रीय बारका प्रतिनिधि/ कानून व्यवसायीहरू -सञ्चारकर्मीहरू	

<p>१३.</p>	<p>“मानवअधिकार तथा जनस्वास्थ्य”विषयक कार्यशाला गोष्ठी</p>	<p>२०६८/३ / ७</p>	<p>चितवन</p>	<p>स्वास्थ्यको अधिकार सम्बन्धमा जनचेतना फैलाउन उत्प्रेरित गर्ने एवम् डेङ्गु रोग सम्बन्धमा पूर्व शतकताको लागि सम्बन्धित निकायको ध्यानकर्षण गराउने</p>	<p>सहभागीहरू: विषयवस्तुमा जानकारी हासिल गर्ने सफल</p>	<p>-जिल्ला प्रशासन कार्यालय, नपा, जनस्वास्थ्य कार्यालय, स्थानीय विकास, महिला विकास कार्यालयका प्रतिनिधिहरू -सुरक्षा निकायका प्रतिनिधिहरू -मानवअधिकारको क्षेत्रमा कार्यरत मानवअधिकार कर्मीहरू -सञ्चारकर्मीहरू</p>
<p>१४.</p>	<p>जेष्ठ नागरिकका हकअधिकार र कार्यान्वयनका पक्षहरू विषयक कार्यशाला गोष्ठी</p>	<p>२०६८/३ / १४-१५</p>	<p>चितवन</p>	<p>जेष्ठ नागरिकहरूको अवस्थाबारे जानकारी लिनै साथै सरोकारवालाहरूलाई उनीहरूको अधिकार सम्बन्धमा थप सचेत तुल्याउने</p>	<p>जेष्ठ नागरिकहरूको नाममा हुने अनियमितताका सम्बन्धमा सरोकारवालाहरूलाई थप सचेत हुन सहयोग पुरोको</p>	<p>- जेष्ठ नागरिकहरू -मानवअधिकारकर्मीहरू -सरकारी कार्यालयका प्रतिनिधिहरू -नागरिक समाजका प्रतिनिधिहरू -राजनीतिक दलका प्रतिनिधिहरू -स्थानीय विकास अधिकारी, नपा, महिला विकास कार्यालयका प्रतिनिधि -सञ्चारकर्मीहरू</p>
<p>१५.</p>	<p>दृन्डपीडितहरूको राहतमा पहुँच र आधारभूत अधिकार सम्बन्धमा अन्तरक्रिया</p>	<p>२०६८/२/८</p>	<p>कपिलवस्तु</p>	<p>दृन्डपीडितका अधिकारहरूको सम्बन्धमा जानकारी गराउनुको साथै सरकारको ध्यानकर्षण गराउने</p>	<p>दृन्डपीडितका अधिकारहरूको सम्बन्धमा प्रकाश पार्नको साथै सरकारको ध्यानकर्षण गराउन एक हदसम्म कार्यक्रम सफल</p>	<p>-खुरदोरियाका दृन्डपीडित समाजका प्रतिनिधिहरू -प्रतिकार समितिमा संलग्नव्यक्तिहरू - माओवादीबाट पीडितहरू- कपिलवस्तु घटनाका पीडितहरू</p>

उपक्षेत्रीय कार्यालय जुम्ला

क्र.सं.	तालिम/गोष्ठी/छलफल/ अन्तक्रियाको विषय	मिति	स्थान	उद्देश्य	उपलब्धि	सहभागीहरू	कैफियत
१	सामाजिक तथा सांस्कृतिक अधिकार अनुगमनसम्बन्धी ३ दिने कार्यशाला गोष्ठी	२०६७/०६/१५-१७ सम्म	जुम्ला (मुगु, कालिकोट जुम्ला गरी ३ जिल्लाका)	सूचाङ्कको प्रयोग द्वारा आर्थिक, सामाजिक तथा सांस्कृतिक अधिकार अनुगमनको लागि जानकारी विलाउने	आर्थिक, सामाजिक तथा सांस्कृतिक अधिकारको विषयमा सहभागीहरू जानकारी हासिल गर्ने सफल	-मानवअधिकार क्षमहरू -सरकारी अधिकारीहरू (जुम्ला, मुगु, कालिकोटबाट २४ जना	
२	मानवअधिकार महासम्मेलन तथा चौली	२०६७/८/	जुम्ला	कार्यक्रम सफल तुल्याउनुको साथै मानवअधिकार सम्बन्धमा चेतनामा अभिवृद्धि गर्ने	कार्यक्रम सफल हुनुको साथै सहभागीहरू मानवअधिकारसम्बन्धी आधारभूत जानकारी हासिल गर्ने सफल	-सरकारी निकायका कर्मचारीहरू सुरक्षाकर्मीहरू -मानवअधिकार एवम् सञ्चार कर्मीहरू -विद्यार्थीहरू	
३	वक्तृत्वकला प्रतियोगिता	२०६७/८//	जुम्ला	प्रतियोगितामार्फत बालबालिकाको क्षमता अभिवृद्धिको लागी प्रोत्साहित गर्ने	बालबालिकाको क्षमता अभिवृद्धिमा सहयोग पुरनुको साथै आयोग र मानवअधिकारको सम्बन्धमा बालचेतना अभिवृद्धिमा सहयोग पुग्न गएको	जुम्लास्थित सरकारी विद्यालयमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरू	
४	मानवअधिकार हाजिरीजवाफ प्रतियोगिता	२०६७/८//	जुम्ला	प्रतियोगितामार्फत बालबालिकाको क्षमता अभिवृद्धिको लागी प्रोत्साहित गर्ने	बालबालिकाको क्षमता अभिवृद्धिमा सहयोग पुरनुको साथै आयोग र मानवअधिकारको सम्बन्धमा बालचेतना अभिवृद्धिमा सहयोग पुग्न गएको	जुम्लास्थित सरकारी विद्यालयमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरू	

राष्ट्रीय मानवअधिकार आयोग

५	मानवअधिकार दिवस	२०६७/८//	जुम्बा	मानवअधिकार दिवस मनाउने	दिवस सम्पन्न	-सरकारी निकायका कर्मचारीहरू, सुरक्षाकर्मीहरू -मानवअधिकार एवम् सञ्चार कर्मीहरू -विद्यार्थीहरू -सर्वसाधारण	
६	आयोगको ११ औं वार्षिकोत्सव	२०६८/२/१३	रारा कर्णाली रिसोर्टको सभाहल	मानवअधिकार आयोगको जानकारी गराउने	उद्देश्यबमोजिम कार्यक्रम सम्पन्न	-सरकारी निकायका कर्मचारीहरू, सुरक्षाकर्मीहरू -मानवअधिकार एवम् सञ्चार कर्मीहरू	
७	यातना पीडित समर्थन दिवस	२०६८/३/१२	रारा कर्णाली रिसोर्टको सभाहल	यातनामा न्यूनिकरण गर्न सहयोग पुऱ्याउने	उद्देश्यबमोजिम कार्यक्रम सम्पन्न	-सरकारी निकायका कर्मचारीहरू, सुरक्षाकर्मीहरू -मानवअधिकार एवम् सञ्चार कर्मीहरू	
८	होडिङ बोर्ड निर्माण	२०६७/१२/२७	जुम्बा बसपार्क र नाम बजार, कालिकोट	मानवअधिकार प्रचारप्रसार गर्ने	आयोग र मानवअधिकारको प्रचारप्रसारमा सहयोग पुऱ्न गएको		

अनुसूची- ६
प्रेस-विज्ञप्ति/पत्रकार सम्मेलन

आयोगको केन्द्रीय कार्यालयबाट जारी प्रेस-विज्ञप्तिहरू

क्र.सं.	मिति	शीर्षक/विषय
१	२०६७ साउन १९	प्राकृतिक प्रकोपको रोकथाम र द्रुत उद्धारका लागि आयोगको आग्रह
२	२०६७ भदौ २०	शवोत्खननका लागि आयोगको विशेष टोली जनकपुरमा धनुषाको कमला नदीकिनारमा शव उत्खनन गरिने
३	२०६७ भदौ ३	आयोगका सिफारिस कार्यान्वयन गर्न युरोपेली प्रतिनिधिहरूको जोड
४	२०६७ कात्तिक १७	उपभोग्य वस्तुको गुणस्तर, जनस्वास्थ्य र उपभोक्ता अधिकारका सम्बन्धमा छलफल
५	२०६७ कात्तिक १८	तिहार विदामा आयोगका कार्यालयहरू खुला रहने
६	२०६७ कात्तिक २९	स्थिति सार्वजनिक गर्न आग्रह

क्रस	मिति	शीर्षक/विषय
७	२०६७ मङ्सिर ९	आयोग र सशस्त्र सङ्घर्षमा बालबालिकाको संलग्नतासम्बन्धी संयुक्त राष्ट्रसङ्घीय कार्य समूहका प्रतिनिधिबीच छलफल
८	२०६७ पुस १६	बन्द-हडताल-चक्काजाम रोकथाम गर ! नेपाल भ्रमण वर्ष २०११ सफल गर !!
९	२०६७ पुस १८	दुई आयोगबीच समझदारीपत्रमा हस्ताक्षर
१०	२०६७ पुस १९	दुवै पक्षलाई संयमित हुन आयोगको आग्रह
११	२०६७ पुस २५	भ्रामक प्रसारणहरूप्रति सजग रहन आग्रह
१२	२०६७ माघ ६	राष्ट्रपति समक्ष आयोगको वार्षिक प्रतिवेदन प्रस्तुत
१३	२०६७ माघ ९	पेरिस सिद्धान्तहरूको पूर्ण रुपमा हुने गरी मानवअधिकार आयोग विधेयकलाई शीघ्र रुपमा पारित गर्न राष्ट्रिय मानवअधिकार आयोग र उच्चव्यक्तको कार्यालयद्वारा सिफारिस
१४	२०६७ फागुन १	शबोत्खननका लागि आयोगको टोली जनकपुरमा कमला नदीकिनारमा पुनः शव उत्खनन सुरु
१५	२०६७ चैत १	शान्ति सुव्यवस्था कायम गर्न आयोगको आग्रह
१६	२०६७ चैत १४	बम विष्फोटनका घटनाप्रति आयोगको गम्भीर ध्यानाकर्षण सुरक्षा व्यवस्थालाई सुदृढ बनाउन आग्रह

क्र.स	मिति	शीर्षक/विषय
१७	२०६८ वैशाख ६	ओएचसिएचआर उपउच्चायुक्तको आयोग भ्रमण आयोग सुदृढीकरणमा सघाउने प्रतिबद्धता
१८	२०६८ वैशाख १६	भरतपुर क्यान्सर अस्पतालमा स्वास्थ्य सेवा ठप्प नागरिकको स्वास्थ्यमा हेलचेक्याई भएकोमा आयोग गम्भीर
१९	२०६८ जेठ ८	बन्दको क्रममा आयोगद्वारा मानव अधिकार अवस्थाको अनुगमन
२०	२०६८ जेठ २९	'मानवअधिकार उल्लङ्घनकर्ताहरूको राजनीतिक संरक्षण खेदपूर्ण'
२१	२०६८ असार १६	आयोग र फिनल्यान्ड सरकारबीच सम्झौता मानवअधिकार शिक्षा प्रवर्द्धनमा सहकार्य गरिने

राष्ट्रिय मानवअधिकार आयोगको केन्द्रीय कार्यालयबाट
आ.ब. २०६७/०६६ मा जारी गरिएका

प्रेस वक्तव्यहरू

क्रस	मिति	शीर्षक/विषय
१	२०६७ भदौ १४	बेपत्ता व्यक्तिको अवस्था सार्वजनिक गर्न आग्रह
२	२०६७ मङ्सिर ४	बलवालीकाको प्रभावकारी सुरक्षा र सर्वोत्तम हितका लागि क्रियाशील हुन आयोगको आग्रह

क्षेत्रीय कार्यालय जनकपुर

क्रस	मिति	शीर्षक/विषय
१.	२०६७ फागुन ४	धनुषा जिल्लाको गोदार स्थित कमला नदी किनारामा भएको शवोत्खनन् कार्य समापन

क्षेत्रीय कार्यालय पोखरा

क्रस	मिति	शीर्षक/विषय
१.	२०६७ मंसिर २३	६२ औं अन्तराष्ट्रिय मानव अधिकार दिवस मनाउन “खुलेर बोलौं - विभेद रोकौं”

क्षेत्रीय कार्यालय नेपालगञ्ज

क्रस	मिति	शीर्षक/विषय
१.	२०६७ असोज १०	सत्यतथ्य पत्ता लगाउन आग्रह
२.	२०६७ असोज २०	कपिल द्विवेदी र लिलाधर भट्टको हत्या सम्बन्धमा संयुक्त विज्ञप्ति (आयोगसहित ८ मानवअधिकारको क्षेत्रमा कार्यरत सङ्घसंस्थाहरु)

क्र.सं	मिति	शीर्षक/विषय
३.	२०६७ पुस २३	मध्यमश्चिचम् क्षेत्रमा सञ्चारकर्मीको सुरक्षा अवस्था
४.	२०६८ जेठ ११	बन्द फिर्ता लिन आग्रह

क्षेत्रीय कार्यालय धनगढी

क्र.सं	मिति	विषय
१	२०६७/६/	डडेल्धुरा जिल्लाको मानवअधिकारको अवस्था
२	२०६७/११/	बाजुला जिल्लाको कारागारको अवस्था
३	२०६८/३/	यातायात व्यवसायीद्वारा सुदुरपश्चिमका विभिन्न जिल्लाहरूमा गरिएको बन्द अनुगमन
४	२०६८/२/२५	वडा प्रहरीको हिरासतमा राखिएको अवस्थामा भुण्डिएर मृत्यु भएको घटना

उपक्षेत्रीय कार्यालय जुम्ला

क्र.सं	मिति	विषय
१	२०६७/११/२६	विमानस्थल अवरुद्ध हुँदा गम्भिर विरामी ... लगायतका अधिकारहरू हनन् भएको सम्बन्धमा ध्यानकर्षण

पत्रकार सम्मेलनहरू
केन्द्रीय कार्यालय

क्र स	मिति	शीर्षक/विषय
१.	२०६७ मङ्सिर ५	शान्तिसम्मौताको चार वर्ष

क्षेत्रीय कार्यालयहरु जनकपुर

क्र स	मिति	शीर्षक/विषय
१.	२०६७ असोज ४	शोवोत्खनन् कार्य (२०६७ भदौ २० देखि असोज ३ गतेसम्म) प्रगति विवरण

पोखरा

क्रस	मिति	शीर्षक/विषय
१.	२०६७ मङ्सिर ५	विस्तृत शान्ति सम्मौताको एक वर्षमा पश्चिमाञ्चल क्षेत्रको मानव अधिकार अवस्था

धनगढी

क्र.सं	मिति	विषय
१.	२०६८/८/२३	सन्दर्भ: ६२ औँ अन्तर्राष्ट्रिय मानवअधिकार दिवस
२.	२०६८/१०/७	सन्दर्भ: उपभोक्ता अधिकार
३.	२०६८/२/१३	सन्दर्भ: आयोगको ११ औँ वार्षिकोत्सव कार्यक्रम

अनुसूची- ७
आर्थिक विवरण

राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग
हरिहरभवन
धरौटीको वार्षिक आर्थिक विवरण
आ.व. ०६७/०६८

१. आम्दानी

१.१ गत आ. व. सम्मको जिम्मेवारी सरेको	रु.३०१,०४०।१७
१.२ चालू आ.व. को	रु २०,८१५।-
जम्मा	रु ३२१,८५५।१७

२. खर्च

२.१ सदर स्याहा भएको	रु.....
२.२ फिर्ता भएको	रु. २४२,६०६।१९

३. श्रेस्ता अनुसार बाँकी

३.१ नगद बाँकी	रु .....
३.२ बैकमा बाँकी	रु ७९,२४८।९८

४. बैक अनुसार बाँकी रु ७९,२४८।९८

५. फरक रकम रु.....

६. फरकपर्नाको कारण-

७. धरौटी खाता नं. - ख ३ बैक खाता नं. ०१८०-५१-००१६८५६

८. खाता रहेको बैक- नेपाल बैक लि. गावहाल, ल.पु.

तयार गर्नेको सही

प्रमाणित गर्नेको सही

दस्तखत-

नाम-जितेन्द्र कार्की

दर्जा-लेखापाल

मिति-२०६८/०८/०७

दस्तखत-

नाम-सवर्ण कुमार कर्माचार्य

दर्जा - निर्देशक

मिति-२०६८/०८/०७

राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग

हरिहरभवन,पूल्चोक,ललितपुर ।
आ.व.२०६७/६८ को वार्षिक आर्थिक विवरण

म.ले.प.फा.नं. १७

बजेट उपशीर्षक नं. र नाम: २१-३-११० चालुखर्च

बजेट रकम	बजेट रकम	वार्षिक बजेट नेपाल सरकार	पुरक		रकमान्तर			वार्षिक बजेट	बजेट निकासा	खर्च	बाकी		कैफियत
			घप	घट	संकेत	घट	घप				नगद	बजेट	
१	२		३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३
१.०१	तलब	४७,९००,०००।००				१५०,०००।००		४७,७५०,०००।००	२२,२८३,९९०।९१	२२,२८३,९९०।९१	-	२५,४६६,००९।०९	
१.०२	भत्ता	४,८३२,०००।००						४,८३२,०००।००	२,२८४,६५७।६०	२,२८४,६५७।६०	-	२,५४७,३४२।४०	
१.०३	सरुवा दे.भ्र. भ	१५०,०००।००						१५०,०००।००	२७,४८२।८०	२७,४८२।८०	-	१२२,५१७।२०	
१.०४	पोशाक	४५६,०००।००						४५६,०००।००	८९,०६६।००	८९,०६६।००	-	३६६,९३४।००	
१.०८	तालिम	१,०००,०००।००						१,०००,०००।००	८२४,०५७।२०	८२४,०५७।२०	-	१७५,९४२।८०	
२.०१	धारा विजुली	२,०००,०००।००						२,०००,०००।००	९३२,१३०।४२	९३२,१३०।४२	-	१,०६७,८६९।५८	
२.०२	संचार महशुल	३,८६०,०००।००				४७२,०००।००		३,३८८,०००।००	२,०२०,८८५।४४	२,०२०,८८५।४४	-	१,३६७,११४।५६	
२.०३	कार्यालय सम्बन्धि खर्च	३,०००,०००।००					५८५,०००।००	३,५८५,०००।००	३,५६४,९५२।९०	३,५६४,९५२।९०	-	२०,०४७।१०	
२.०४	भाडा	५,०४०,०००।००				८८८,०००।००		४,१५२,०००।००	२,२५७,०४०।००	२,२५७,०४०।००	-	१,८९४,९६०।००	
२.०५	मर्मत संभार	१,६००,०००।००					५१८,०००।००	२,११८,०००।००	२,०७२,८९५।२४	२,०७२,८९५।२४	-	४५,१०४।७६	
२.०६	इन्धन तथा अ.ई	३,३७०,०००।००					१४८,०००।००	३,५१८,०००।००	३,४०३,५३६।७५	३,४०३,५३६।७५	-	११४,४६३।२५	
२.०७	परामर्श तथा अ.शुल्क	४,२००,०००।००					३१०,०००।००	४,५१०,०००।००	४,२९८,८८०।९१	४,२९८,८८०।९१	-	२११,११९।०९	
२.०८	विविध खर्च	७००,०००।००	१,०००,०००।००			११,०००।००		१,६८९,०००।००	५७७,९३४।९५	५७७,९३४।९५	-	१,१११,०६५।०५	
४.०३	पुस्तक तथा सामग्री खरीद	३००,०००।००						३००,०००।००	२८८,१५२।५५	२८८,१५२।५५	-	११,८४७।४५	
४.०४	कार्यक्रम	७,५००,०००।००						७,५००,०००।००	४,३७०,३६८।२६	४,३७०,३६८।२६	-	३,१२९,६३१।७४	
४.०५	कार्यक्रम भ्रमण खर्च	२,०००,०००।००				४०,०००।००		२,०४०,०००।००	७८४,३१५।५०	७८४,३१५।५०	-	१,२५५,६८४।५०	
	जम्मा	८७,९०८,०००।००	१,०००,०००।००	-		१,५६९,०००।००	१,५६९,०००।००	८८,९०८,०००।००	५०,०८०,३४७।७४	५०,०८०,३४७।७४	-	३८,८२७,६५२।२६	
	अर्थ बजेट												
१५-३-१४५	लुगा भत्ता	२०,०००।००						२०,०००।००	२०,०००।००	२०,०००।००	-		
	उपदान										-		
	संचित विदा										-		
	औषधि उपचार										-		
	अर्थ बजेट जम्मा	२०,०००।००						२०,०००।००	२०,०००।००	२०,०००।००	-		
	कुल जम्मा	८७,९२८,०००।००						८८,९२८,०००।००	५०,१००,३४७।७४	५०,१००,३४७।७४	-	३८,८२७,६५२।२६	

१.बैंकको नाम : नेपाल बैंक लिमिटेड,ललितपुर ।

३. बैंक अनुसार बाकी रु.

५.नगद मौज्जात :

६.जम्मा वा भूक्तानी बाकी चेकको रकम : रु.

७.को.ले.नि.का.मा चेकवाट फिर्ता गएको रकम : रु.

२.बैंक खाता नम्बर : ख १(०१८०-५१-००१६८३०)

४.पेशकी बाकी :

क) गत आ.व.सम्मको रु.

ख) यस आ.व.को रु.

जम्मा :रु.

तयार गर्नेको सही :

नाम : जितेन्द्र कार्की

दर्जा : लेखापाल

मिति : २०६८/०८/०७

स्वीकृत गर्नेको सही :

नाम :सुवर्ण कुमार कर्माचार्य

दर्जा : निर्देशक

मिति : २०६८/०८/०७

National Human Rights Commission
Hariharbhawan ,Pulchok,Lalitpur
Yearly Financial Statement of fiscal year 067/068

Income			Expenditure			
S.N.	Income	Amount (Rs.)	S.N.	Expenditure	Amount	Amount
1	Opening Bank Balance		1	Net expenditure		6,135,425.72
a	Expansion of outreach Projects	1,187,293.09				
b	Expansion of outreach Projects in Euro	84,722.87	1.1	Child Rights desk programme(SCN/N)	859,280.00	
c	Child Rights desk programme(SCN/N)	671,352.51	a	Regional office Dhangadhi	16,219.00	
d	Others income-Saving account	750,726.56	b	Regional office Pokhara	32,386.00	
e	IDP	1,435.84	c	Regional Office Biratnagar	138,879.00	
f	OHCHR	100,121.45	d	Regional office Nepalgunj	22,260.00	
g	Plan Nepal	18,242.00	e	Central office	649,536.00	
2	Opening Advance		1.2	IDP	47,432.00	
2.1	Jit	5.00	a	Regional office Dhangadhi		
2.2	Expansion of outreach Projects	5,400.00	b	Regional office Nepalgunj		
a	Regional office Nepalgunj	5,400.00	c	Central office		
2.3	Nepal Bar Association(Asia Foundation)	9,064.10	1.3	Dignity and Justice for all detainees Project	1,482,833.62	
				Regional office Dhangadhi	297,348.00	
2.4	Child Rights desk programme(SCN/N)	46,674.66		Regional office Nepalgunj	190,486.20	
a	Regional office Pokhara	21,823.00		Central office	994,999.42	
b	Regional office Nepalgunj	1,240.00	1.4	Strengthening the capacity of NHRC	3,364,304.85	
c	Regional Office Biratnagar	20,621.00		Regional office Dhangadhi	849,408.10	
d	Regional office Dhangadhi	2,917.66		Regional office Pokhara	456,592.00	
e	Regional office Dhangadhi	73.00		Regional Office Biratnagar	265,667.12	
				Regional office Nepalgunj	273,824.88	
2.5	OHCHR	68.00		Sub Regional office Butwal	128,583.25	
a	Regional office Nepalgunj	68.00		Regional office Janakpur	382,244.00	
2.6	Plan Nepal	1,924.61		Sub Regional office Khotang	100,876.00	
a	Regional Office Biratnagar	1,924.61		Central office	907,109.50	
			1.5	Strengthening the NHRC (TAF)	381,575.25	
2.7	IDP	65,796.00	2	Telephone Amount Deposit		40,000.00
a	Regional office Dhangadhi	6,796.00		Post box deposit in janakpur office(CD_NHRC)		1,000.00
b	Central office	59,000.00	3	Advances		1,706,324.51
			4	Jit	5.00	
			4.1	Expansion of outreach Projects	5,400.00	
			a	Regional office Nepalgunj	5,400.00	
3	Opening Telephone Deposit		4.2	Nepal Bar Association(Asia Foundation)	9,064.10	
			4.3	Child Rights desk programme(SCN/N)	65,816.00	
				a Regional office Pokhara	39,430.00	
4	Opening Post box deposit			b Regional office Nepalgunj	1,240.00	
				c Regional Office Biratnagar	20,621.00	
				d Sub Regional office Butwal	1,152.00	
5	Income Received during this Year		e	Regional office Janakpur	73.00	
a	Others income-Saving account	163,463.00	f	Sub Regional office Khotang	3,300.00	
b	Child Rights desk programme(SCN/N)	1,048,776.83	4.5	OHCHR	68.00	
c	Dignity and Justice for all detainees Project	3,112,000.00	b	Regional office Nepalgunj	68.00	

d	Strengthening the capacity of NHRC (SC)	4,824,858.85		4.6	Plan Nepal	1,924.61	
e	Strengthening the NHRC (TAF)	4,026,100.00		a	Regional Office Biratnagar	1,924.61	
				4.7	IDP	18,364.00	
				a	Regional office Dhangadhi	6,796.00	
				b	Regional office Nepalgunj	11,568.00	
				4.8	Dignity and Justice for all detainees Project	374,189.80	
				a	Regional office Dhangadhi	9,962.00	
				b	Regional office Nepalgunj	116,823.80	
				c	Regional office Biratnagar	247,404.00	
				4.9	Strengthening the capacity of NHRC	1,231,493.00	
				a	Regional office Pokhara	198,400.00	
				b	Regional office Dhangadhi	301,482.00	
				c	Sub Regional office Butwal	120,047.00	
				d	Regional office Janakpur	180,000.00	
				e	Sub Regional office Jumla	60,000.00	
				f	Regional office Biratnagar	180,000.00	
				g	Sub Regional office Diktel	6,724.00	
				h	Regional office Nepalgunj	184,840.00	
				5	Sapati to Gon from saving		98,436.86
				6	Bank Balance		8,177,838.28
				a	Expansion of outreach Projects	1,187,293.09	
				b	Expansion of outreach Projects in Euro	84,722.87	
				c	Child Rights desk programme (SCN/N)	841,708.00	
				d	Others income-Saving account	815,752.70	
				e	IDP	1,435.84	
				f	OHCHR	100,121.45	
				g	Strengthening the capacity of NHRC	229,061.00	
				h	Strengthening the NHRC (TAF)	3,644,524.75	
				i	Plan Nepal	18,242.00	
				j	Dignity and Justice for all detainees Project	1,254,976.58	
	Sub-Total		16,159,025.37		Sub-Total		16,159,025.37

Prepared by
Rara Karmacharya
Accountant

Checked by
Jitendra Karki
Accountant

Approved by
Bishal Khanal
Secretary

Actual income received	425,987.00
Written in Report	380,537.00
66/67 income remaining	45,450.00

राष्ट्रीय मानव अधिकार आयोग

हरिहरभवन,पूल्चोक,ललितपुर

राजस्वको केन्द्रिय आर्थिक विवरण

म.ले.प.फा.नं. १९३

आर्थिक वर्ष २०६७/६८

सि.नं.	राजस्व शिर्षकको नम्बर	राजस्व शिर्षकको नाम	लगत	लगत कट्टा वा मिनाहा	कायमी लगत	राजस्व आम्दानी			संचित कोष दाखिला			वांकी		गत आ.व.को नगद मौज्दात दाखिला	कैफियत
						लगती	हसवली	जम्मा	गत आ.व.को भौचर	यस आ.व.को भौचर	जम्मा	लगत	नगद		
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६
१	१-१-०५-६०	परीक्षा दस्तुर						१,०५६,८००।००		१,०५६,८००।००	१,०५६,८००।००				
२	१-१-०५-९९	अन्य प्रशासनिक दस्तुर						२,४००।००		२,४००।००	२,४००।००				
३	१-१-१०-२३	अन्य विक्री						४०५।००		४०५।००	४०५।००				
४	१-१-१३-१०	क-१-६-वेरुजु						४९,८५६।७२		४९,८५६।७२	१,२५०।००				
											७,४८४।५२				
जम्मा								१,१०९,४६१।७२		१,१०९,४६१।७२	१,१०९,४६१।७२				

तयार गर्ने :

नाम :जितेन्द्र कार्की

दर्जा : लेखापाल

मिति : २०६८/०८/०७

सदर गर्ने :

नाम : सुवर्ण कुमार कर्माचार्य

दर्जा : निर्देशक

मिति : २०६८/०८/०७

राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग

हरिहरभवन,पूल्चोक,ललितपुर ।
आ.व.२०६७/६८ को वार्षिक आर्थिक विवरण

म.ले.प.फा.नं. १७

बजेट उपशीर्षक नं. र नाम: २१-४-११० पूजिगतखर्च

बजेट रकम	बजेट रकम	वार्षिक बजेट नेपाल सरकार	पुरक		रकमान्तर			वार्षिक बजेट	बजेट निकास	खर्च	बाकी		कैफियत
			थप	घट	संकेत	घट	थप				नगद	बजेट	
१	२		३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३
६.०१	फर्निचर तथा फिक्सर्च	१,९६०,०००।००						१,९६०,०००।००	८०३,५७५।१८	८०३,५७५।१८	-	१,१५६,४२४।८२	
६.०३	मेशिनरी औजार	१,९००,०००।००						१,९००,०००।००	१,५९५,९२५।३८	१,५९५,९२५।३८	-	३०४,०७४।६२	
								-			-	-	
	कुल जम्मा	३,८६०,०००।००						३,८६०,०००।००	२,३९९,५००।५६	२,३९९,५००।५६		१,४६०,४९९।४४	

१.बैंकको नाम : नेपाल बैंक लिमिटेड,ललितपुर ।

३. बैंक अनुसार बाकी रु.

५.नगद मौज्जात :

६.जम्मा वा भूक्तानी बाकी चेकको रकम : रु.

७.को.ले.नि.का.मा चेकवाट फिर्ता गएको रकम : रु.

२.बैंक खाता नंम्बर : ख २(०१८०-५१-००१६८४८)

४.पेशकी बाकी :

क) गत आ.व.सम्मको रु.

ख) यस आ.व.को रु.

जम्मा :रु.

तयार गर्नेको सही :

नाम : जितेन्द्र कार्की

दर्जा : लेखापाल

मिति : २०६८/०८/०७

स्वीकृत गर्नेको सही :

नाम : सुवर्ण कुमार कर्माचार्य

दर्जा : निर्देशक

मिति : २०६८/०८/०७

National Human Rights Commission
Chairperson - 1
Commissioners - 4

Board Coordination & Enforcement
(Including follow-up)
 Deputy Director -1
 HR Officer (B C & E) -1
 Assistant First -1

Secretary -1
 Office Secretary (Officer Level)- Secretarial Science -1
 Office Helper -1

Special Rapporteurs*

Office of the Chairperson
 Office Secretary (Deputy Director Level)- Secretarial Sc. -1
 Secretary (Residence, Assistant first Level) -1
 Driver on benefit -1
 Office Helper -1
 Helper Residence -1

Office of the Commissioners
 Office Secretary (Officer Level)- Secretarial Sc. (1x4) -4
 Drivers on benefit (1x4) -4
 Office Helper (1x4) -4
 Helper Residence (1x4) -4

Regional Offices
Nepalgunj, Biratnagar, Janakpur, Dhangadhi, Pokhara

Regional Director (1x5)	5
HR Officer (Prot.) (2x5)	10
HR Officer (Prom.) (1x5)	5
HR Officer (Gender & Soc. incl)(1x5)	5
HR Officer (Complaint Handling) (1x5)	5
Admin./Finance Officer (1x5)	5
Admin./Finance Assistant (1x5)	5
IT & Documentation Assistant (1x5)	5
Receptionist (Secretarial Sc.) (1x5)	5
Driver (2x5)	10
Office Helper (2x5)	10
Security Guard (3x5)	15

Law, Investigation & Monitoring Department
Director -1
 Assistant First -1

Coordination Department
Director -1
 Assistant First -1

Promotion, Advocacy & Collective Rights Department
Director -1
 Assistant First -1

Administration, Finance, Policy & Planning Department
Director -1
 Assistant First -1

Legal Affairs Division
 Deputy Director -1
 HR Officer (Legal) -2
 Assistant first -1
 Office Helper -1

International Treaty Monitoring Division
 Deputy Director -1
 HR Officer (Prot) -2
 HR Officer (Treaty) -2
 Assistant first -1
 Office Helper -1

Investigation Division
 Deputy Director -1
 HR Officer (Prot.) -2
 HR Officer (RRR) -1
 HR Officer -1
(Complaint Handling)
 Assistant first -1
 Office Helper -1

Collective Rights Division
(Including Disability, child, minority & INDG, senior citizens)
 Deputy Director -1
 HR Officer -1
 HR Officer -1
(Collective Rights) -3
 Assistant first -1
 Office Helper -1

Gender & Social Inclusion Division
 Deputy Director -1
 HR Officer (Gender) -1
 HR Officer (Soc. Incl.) -1
 Assistant first -1
 Office Helper -1

Promotion & Advocacy Division
 Deputy Director -1
 Assistant first -1
 Office Helper -1

Policy Research & Planning Division
 Deputy Director -1
 Assistant first -1
 Office Helper -1

Administration Division
 Deputy Director -1
 Assistant first -1
 Office Helper -1

Financial Management Division
 Deputy Director -1
 Internal Auditor -1
 Finance Officer -1
 Finance Assistant-2
 Office Helper -1

Sub Regional Offices
Ilam, Khotang, Kathmandu, Dang Butwal, Jumla

Deputy Director (1x6)	6
HR Officer (Prot.) (2x6)	12
HR Officer (Prom.) (1x6)	6
HR Officer (Gender & Soc. incl) (1x6)	6
HR Officer (Complaint Handling) (1x6)	6
Admin./Finance Assistant (1x6)	6
IT & Documentation Assistant (1x6)	6
Receptionist (Secretarial Sc.) (1x6)	6
Drivers (1x6)	6
Office Helpers (1x6)	6
Security Guard (3x6)	18

International Relations Desk
 Dy. Director -1
 HR Officer -1
(Int'l Relation) -1
 Assistant First -1
 Office Helper -1

Information, Communication & Publication
 Dy. Director -1
 HR Officer -1
(ICP) -1
 Assistant First -1
 Office Helper -1

Regional Office Coordination
 Dy. Director -1
 HR Officer *(Regional Office Coordination)* -1
 Assistant First -1
 Office Helper -1

IT / Website
 Systems Administrator -1
 IT Officer -1
 IT Asst. -1

Report writing
 HR Officer *(Report Writing)* -2
 HR Officer -1
(Editing/Translation)

Documentation & HR Resource Centre
 HR Officer -1
(Audio Visual)
 HR Officer -1
(Documentation)
 Assistant First *(Audio Visual & Documentation)* -1

Advocacy & Campaign
 HR Officer *(Prom.)* -2

HR Education & Training
 HR Officer *(Education)* -1
 HR Officer *(Training)* -1

Project Mgmt. & Policy Research
 HR Officer *(PM & PR)* -1

Planning, Internal Monitoring & Evaluation
 HR Officer *(Planning)* -2
 HR Officer *(IME)* -1

Human Resource Development
 HRD Officer -1

General Administration
 Personnel Officer -1
 Admin. Officer -1
 Security Officer -1
 Procurement Officer -1
 Receptionist -1
(Secretarial Sc.)
 Office Helper -3
 Security Guard -3

Transport Management
 Transport Management Officer -1
 Driver -11

Repair, Maintenance & Equipment Operation
 Assistant First -1
 Gardener -2
 Cleaner -2

Store
 Store Officer -1
 Assistant First -1

* Commission may appoint Special Rapporteurs on various Themes, as and when required.

- Note:**
 Prot. = Protection
 Prom. = Promotion
 Soc. Incl. = Social Inclusion
 HR = Human Rights
 IT = Information Technology
 PM & PR = Project Management & Policy Research
 HRD = Human Resource Development
 IME = Internal Monitoring & Evaluation
 BC&E = Board Coordination & Enforcement
 RRR = Rapid Response/Rescue
 Admin. = Administration
 INDG = Indigenous
 ICP = Information, Communication & Publication
 Int'l Relation = International Relation
 Secretarial Sc = Secretarial Science

Submitted by:-

Approved by:-

Bishal Khanal
 Secretary

Dr. K. B. Rokaya
 Member

Dr. Leela Pathak
 Member

Gauri Pradhan
 Member

Ram Nagina Singh
 Member

Kadar Nath Upadhyay